

Κ₂ Δ

13225

2649

8

Α. ΛΑΖΑΡΟΥ - Δ. ΧΑΤΖΙ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΜΗΛΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α΄ ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΒΕΛΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1944

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

13225

2649

[Handwritten signature]

219

Κεφάλαια Ανατομικής
Έτος 1967

Ζ', Η', ΙΓ', ΙΔ' & ΙΘ' (5)

ΙΣΤΟΡΙΑ

2649

13925

Α. ΛΑΖΑΡΟΥ - Δ. ΧΑΤΖΗ

ΔΩΡΕΑ

ΟΡΓΑΝ. ΜΑΘΗΤ. ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΔΙΑ

ΤΗΝ ΔΑΝΕΙΣΤΗΡΙΟΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΜΗΔΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α΄ ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΣΤΑΘΕΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1949

ΑΓΟΝ

Εξάρτηση

Παιχνίδι

εξομολογήσει

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἱστορία.

Ὅλοι ἔχομεν τὴν περιέργειαν νὰ μάθωμεν πῶς ἔζησαν καὶ τί ἔκαμαν οἱ παλαιότεροι ἄνθρωποι. Δηλαδή θέλομεν νὰ μάθωμεν τὴν ἱστορίαν των.

Ἱστορία λοιπὸν εἶναι ἡ μελέτη τῆς ζωῆς καὶ τῶν πράξεων τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἔζησαν πρὶν ἀπὸ ἡμᾶς.

Ὅλοι ὅμως αἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων δὲν ἔχουν τὸ ἴδιον ἐνδιαφέρον. Θέλομεν κυρίως νὰ μάθωμεν τὰ σπουδαιότερα, τὰ σημαντικότερα ἔργα των. Ποῖα ὅμως εἶναι αὐτά ;

Τὰ παλαιότερα χρόνια ὁ ἄνθρωπος ἦτο ἀμαθής. Δὲν ἤξευρε νὰ ράπτῃ ἐνδύματα, νὰ κτίζῃ σπίτια, νὰ κατασκευάζῃ ἔπιπλα, σκευὴ οἰκιακά, μὲ μίαν λέξιν τίποτε, ἀπ' ὅσα κάμνουν εὐχάριστον τὴν ζωὴν. Ἡ ἀνάπτυξις του ἔγινε μὲ κόπον καὶ εἰς διάστημα χιλιάδων ἐτῶν. Βραδύτερον ἤρχισε νὰ προχωρῇ γρηγορώτερα. Ἐξύπνησεν ὁ νοῦς του, ἀπέκτησε πολλὰς γνώσεις, μεγάλην ἰκανότητα εἰς τὰς τέχνας. Τέλος ἔφθασεν εἰς τὸ σημεῖον, ποὺ εὐρίσκεται σήμερον.

Τὴν πρόοδον αὐτὴν τοῦ ἀνθρώπου ὀνομάζομεν μὲ μίαν λέξιν πολιτισμόν. Ἀπ' ὅλας τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου μᾶς ἐνδιαφέρουν περισσότερον ἐκεῖναι, ποὺ ἔκαμαν νὰ προκόψῃ ὁ πολιτισμός, καὶ αὐτὰς κυρίως μελετᾷ ἡ ἱστορία. \

Πηγαὶ τῆς Ἱστορίας.

Οἱ παλαιοὶ ἄνθρωποι δὲν ὑπάρχουν πλέον, διὰ νὰ μᾶς διηγηθοῦν τὴν ἱστορίαν των, ἀλλὰ δὲν ἔχθη κάθε σημάδι των. Ἀπὸ τοὺς παλαιότερους ἀνθρώπους ἔχομεν διάφορα ἀπομεινάρια, ὄπλα, ἔργα-

λεία, οικιακά σκεύη, κοσμήματα, κατοικίας, ανάκτορα, ναούς, ἀγάλματα, εἰκόνας, ἐπιγραφάς, ἔγγραφα, βιβλία κλπ. Ὅλα αὐτὰ τὰ λέγομεν ἱστορικὰ μνημεῖα εἴτε πηγὰς τῆς ἱστορίας, διότι ἀπ' αὐτὰ ἀντλοῦμεν τὰς πληροφορίες μας διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰς πράξεις τῶν παλαιότερων ἀνθρώπων. Ἐκεῖνο ὅμως, ποῦ φωτίζει περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο τὰ περασμένα χρόνια, εἶναι ἡ γραφή. Ἡ ἱστορία ἀρχίζει κυρίως ἀπὸ τότε, ποῦ σφύζονται γραπτὰ μνημεῖα.

Τὰ ἱστορικὰ μνημεῖα τὰ ἐμελέτησαν μὲ ἀγάπην καὶ ἐπιμέλειαν οἱ ἀρχαιολόγοι καὶ οἱ ἱστορικοὶ καὶ τὰ ἐφώτισαν εἰς βαθμὸν ἀξιοθαύμαστον πολλάκις. Δι' αὐτὸ γνωρίζομεν σήμερον ἀρκετὰ καλὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἔργα τῶν παλαιότερων ἀνθρώπων.

Γεωγραφία καὶ Χρονολογία.

Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν καλῶς ἓνα ἱστορικὸν γεγονός, πρέπει νὰ γνωρίζομεν ποῦ καὶ πότε ἐγίνε. Τὸ ποῦ εἶναι ἡ Γεωγραφία, τὸ πότε εἶναι ἡ χρονολογία. Ἡ Γεωγραφία καὶ ἡ χρονολογία εἶναι οἱ δύο ὀφθαλμοὶ τῆς ἱστορίας.

Ἡ Γεωγραφία ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἱστορίαν. Τὸ ἔδαφος, τὸ κλίμα, ἡ τοποθεσία μιᾶς χώρας ἔχουν ἐπίδρασιν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς. Εἰς τὴν γῆν ἐγίναν μεγάλαι μεταβολαί. Αἱ χῶραι ἠλλάξαν πολλάκις ὄψιν καὶ κατοίκους. Εἶναι ἀνάγκη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἱστορίας κάθε λαοῦ νὰ ἐξετάσωμεν τὴν γεωγραφικὴν του θέσιν. Ἡ Γεωγραφία αὐτὴ λέγεται Ἱστορικὴ Γεωγραφία.

Τὴν χρονολογίαν μετροῦμεν ἀπὸ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη, λέγομεν, ἐγίνε τὸ 490 π.Χ., δηλαδὴ 490 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1453 μ.Χ., δηλαδὴ 1453 χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ.

Χάριν συντομίας καὶ διὰ νὰ συγκρατοῦμεν εὐκολώτερον τὰ γεγονότα, μεταχειρίζομεθα τὴν κατὰ αἰῶνας χρονολογίαν. Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη, λέγομεν, ἐγίνε τὸν 5ον αἰῶνα π.Χ., ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν 15ον αἰῶνα. Τὸ 338 π.Χ. εἶναι 4ος αἰὼν π.Χ., τὸ 1789 μ.Χ. εἶναι 18ος αἰὼν μ.Χ.

Ἡ Προϊστορία.

Τὰ παλαιότερα γραπτὰ μνημεῖα δὲν ἀναβαίνουν πέραν ἀπὸ τὰ 5000 π.Χ.. Ἡ ἱστορία λοιπὸν δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἀρχίσῃ ἐνωρίτερον ἀπὸ τὰ 5000. Εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι ὑπῆρχον ἄνθρωποι εἰς τὴν γῆν χιλιάδες χρόνια πρὶν. Ἀπὸ τοὺς παλαιότερους αὐτοὺς ἀνθρώπους ἔχομεν ὀλίγας μόνον πληροφορίας, διότι τὰ μνημεῖα, ποὺ μᾶς ἄφησαν, εἶναι πολὺ πτωχικὰ, μερικοὶ σκελετοὶ, ὀλίγα ἐργαλεῖα, μερικὰ ὄπλα, ὀλίγα ἰχνογραφήματα, τάφοι, λείψανα ἀπὸ κατοικίας κλπ. Αὐτὰ ὅμως μᾶς δίδουν μικρὰν μόνον ἰδέαν διὰ τὴν ζωὴν των, τὴν τέχνην κλπ. Δὲν μαθάνομεν τὸ ὄνομά των, οὔτε τὰ ὀνόματα τῶν μερῶν, ὅπου ἔζησαν, οὔτε τὰς πράξεις των οὔτε τὰ γεγονότα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔλαβον μέρος. Μὲ τὰς πληροφορίας ποὺ μᾶς δίνουν τὰ μνημεῖα αὐτὰ δὲν ἔμποροῦμεν νὰ κάμωμεν τὴν ἱστορίαν των.

Διὰ τοῦτο τοὺς παλαιότερους αὐτοὺς χρόνους ὀνομάζομεν π ρ ο - ἱ σ τ ο ρ ι κ ο ῦ ς χρόνους καὶ τὴν μελέτην των π ρ ο ἱ σ τ ο ρ ῖ α ν.

Διαιρέσεις τῆς προϊστορίας.

Οἱ ἀρχαιολόγοι συνηθίζουν νὰ διαιροῦν τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους εἰς τρεῖς μεγάλας περιόδους, ἀναλόγως τοῦ ὕλικου ποὺ μετεχειρίσθη ὁ ἄνθρωπος.

1ον). Ἐποχὴ τοῦ ἀκατεργάστου λίθου εἴτε π α λ α ι ο λ ι θ ι κ ῆ ἐ π ο χ ῆ, ὅταν ὁ ἄνθρωπος μετεχειρίζετο τὴν πέτραν, ὅπως τὴν εὔρισκεν εἰς τὴν φύσιν, χωρὶς νὰ τὴν δουλεύῃ.

2ον). Ἐποχὴ τοῦ κατεργασμένου λίθου εἴτε ν ε ο λ ι θ ι κ ῆ ἐποχῇ, ὅταν ἔμαθε νὰ κατεργάζεται τὴν πέτραν καὶ νὰ κατασκευάζῃ ἀπ' αὐτὴν ἐργαλεῖα.

3ον). Ἐποχὴ τῶν μετάλλων, ὅταν ἔμαθε τὴν χρῆσιν τῶν μετάλλων.

Ἡ κάθε μία ἀπ' αὐτὰς τὰς ἐποχάς, πρὸ πάντων αἱ δύο πρῶται, διήρκεσαν πολλὰς χιλιετηρίδας.

Φυλαί, ἱστορικοὶ λαοί.

Ἡ ἀνακάλυψις τῶν μετάλλων καὶ ἄλλα περιστατικὰ ἐβοήθησαν

τούς ανθρώπους να προοδεύουν. Ἐφησαν μνημεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μανθάνομεν λεπτομερέστερα τὴν ἱστορίαν των. Ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ κυρίως ἱστορία.

Ὅλοι οἱ λαοὶ δὲν ἐπολιτίσθησαν συγχρόνως οὔτε εἰς τὸν ἴδιον βαθμόν. Ἄλλοι ἐπολιτίσθησαν ἐνωρίτερα καὶ ἔχουν παλαιότεραν ἱστορίαν καὶ ἄλλοι ἀργότερον καὶ ἡ ἱστορία των ἀρχίζει ἀργότερον. Οἱ λαοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν σημαντικὴν θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν, λέγονται ἱστορικοὶ λαοί.

Εἰς τὴν παλαιότεραν ἐποχὴν προωδευμένοι ἦσαν οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, Αἰγύπτιοι, Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι, Ἑβραῖοι, Φοίνικες, Μῆδοι, Πέρσαι. Κατόπιν ἦλθον οἱ Ἕλληνες καὶ ὕστερον οἱ Ρωμαῖοι.

Εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀνεπτύχθησαν πολὺ οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης, Ἄγγλοι, Γάλλοι, Γερμανοὶ κλπ.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ λαοὶ ἀνήκουν εἰς τὴν Λευκὴν ἢ Καυκασίαν Φυλὴν. Ἡ μεγάλη αὐτὴ φυλὴ περιλαμβάνει δύο κλάδους, δύο ὁμοεθνίας ὅπως λέγουν, τὴν Ἰνδοευρωπαϊκὴν ἢ ἄριαν ὁμοεθνίαν καὶ τὴν σημιτικὴν. Οἱ Ἰνδοευρωπαῖοι εἶναι λευκοί, ὑψηλοί, ξανθοί, μὲ γαλανοὺς ὀφθαλμούς, ἔχουν ἀνεπτυγμένον ἐγκέφαλον καὶ ἀντοχὴν εἰς τὴν ἐργασίαν, εἶναι δραστήριοι καὶ προοδευτικοί. Ἰνδοευρωπαῖοι εἶναι μερικοὶ λαοὶ τῆς Ἀσίας, οἱ Ἰνδοί, οἱ Πέρσαι, οἱ Μῆδοι, κυρίως ὅμως οἱ Ἕλληνες, οἱ Ρωμαῖοι, οἱ Ἄγγλοι, Γάλλοι, Γερμανοὶ κλπ.

Οἱ Σημίται εἶναι μελαχροinoί, ἔχουν μαῦρα μαλλιά, πολλάκις σγουρά, μέτριον ἀνάστημα, εἶναι νευρώδεις. Σημίται εἶναι οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι, οἱ Ἑβραῖοι, οἱ Φοίνικες, οἱ Ἀραβες κ. ἄ.

Διαιρέσεις τῆς Ἱστορίας.

Ἡ ἱστορία ἀρχίζει περὶ τὸ 5000 π. Χ. Ὁ πρῶτος καὶ παλαιότερος λαὸς εἶναι οἱ Αἰγύπτιοι, ἀκολουθοῦν ἀμέσως οἱ Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι, οἱ Ἑβραῖοι, οἱ Φοίνικες, οἱ Μῆδοι, οἱ Πέρσαι. Ὅλοι μαζὶ ὀνομάζονται Ἀνατολικοὶ λαοί. Κατόπιν ἔρχονται οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι. Ἡ ἱστορία τῶν λαῶν αὐτῶν, δηλαδὴ τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων, ἀποτελεῖ τὴν

πρώτην μεγάλην περίοδον τῆς Ἱστορίας, τὴν Ἀρχαίαν Ἱστορίαν.

Ἡ Ἀρχαία Ἱστορία τελειώνει μὲ τὴν καταστροφὴν τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, δηλαδὴ τὸ 476 μ. Χ.

Ἀπὸ τότε, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ 476 μ. Χ., ἀρχίζει ἡ Μεσαιωνικὴ Ἱστορία, ἡ ὁποία φθάνει μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Τούρκους, δηλαδὴ μέχρι τοῦ 1453 μ. Χ. Ἀπὸ τὸ 1453 μ. Χ. ἀρχίζει ἡ Νεωτέρα Ἱστορία, ἡ ὁποία φθάνει μέχρι σήμερον.

Ἡ Γενικὴ Ἱστορία λοιπὸν διαιρεῖται εἰς τρεῖς μεγάλας περιόδους :

- 1) Ἀρχαία Ἱστορία ἀπὸ τοὺς ἀρχαιότατους χρόνους μέχρι τοῦ 476 μ. Χ.
- 2) Μεσαιωνικὴ Ἱστορία ἀπὸ τὸ 476 - 1453 μ. Χ.
- 3) Νεωτέρα Ἱστορία ἀπὸ τὸ 1453 μέχρι σήμερον.

ΔΩΡΕΑ
 ΟΡΓΑΝ. ΜΑΘΗΤ. ΠΡΟΝΟΙΑΣ
 ΔΙΑ
 ΤΗΝ ΔΑΝΕΙΣΤΙΚΗΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΝ
 ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Ἡ Ἀρχαία Ἑλλάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΕΛΛΑΣ

ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ

✓ **Ἡ Ἀρχαία Ἑλλάς.**

Ἡ Ἑλλάς εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὠραιότερας χώρας τοῦ κόσμου. Εὐρίσκεται εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ ἐκτείνεται εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Ὁ Ἴσθμὸς τῆς Κορίνθου χωρίζει τὴν Ἑλλάδα εἰς δύο μέρη, εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Στερεάν, καὶ πέραν τῆς Στερεᾶς εἶναι ἡ Βόρειος Ἑλλάς. Τὰ τρία αὐτὰ τμήματα ὑποδιαιροῦνται εἰς μικρότερα διαμερίσματα :

1. Πελοπόννησος : Λακωνία, Μεσσηνία, Ἀργολίς, Ἀρκαδία, Ἥλις καὶ Ἀχαΐα.

2. Στερεὰ Ἑλλάς : Ἀττικὴ, Βοιωτία, Φωκίς, Λοκρίς, Αἰτωλία, Ἀκαρνανία, Θεσσαλία.

3. Βόρειος Ἑλλάς : Ἠπειρος, Μακεδονία, Θράκη.

Ἐκτὸς τῶν μερῶν αὐτῶν οἱ Ἕλληνες εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἴονίου, εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἀργότερον ἐξηπλώθησαν εἰς τὴν Σικελίαν, τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ εἰς ὅλα τὰ παράλια τῆς Μεσογείου. Κυρίως κέντρον καὶ ἑστία τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἶναι τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος. Εἰς τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι βρέχονται ἀπὸ τὰ κύματά του καὶ δροσιζονται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους του, ἔζησαν αἱ ἀξιολογώτεραι ἑλληνικαὶ φυλαί.

✓ **Ἡ φύσις τῆς Χώρας.**

Ἡ μικρὰ αὕτη χώρα παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν. Ἐχει

βουνά, τὰ ὁποῖα ἀστράπτουν εἰς τὸ λευκὸν φῶς, γραφικὰς πεδιάδας, ἐκτεταμέναις καὶ πολυσχιδεῖς παραλίας, τὴν θάλασσαν μὲ τὰ γαλανὰ κύματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προβάλλουν χαριτωμένα νησιά.

Ἡ Ἑλλάς εἶναι χώρα ὀρεινὴ. Τὰ βουνὰ σκεπάζουν τὰ ὄγδοήκοντα ἑκατοστὰ τοῦ ἐδάφους τῆς. Αἱ διακλαδώσεις τῆς Πίνδου, τοῦ κεντρικοῦ κορμοῦ, ἀπλώνονται εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις, φθάνουν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ σχηματίζουν ἐκεῖ ἀκρωτήρια καὶ χερσονήσους. Εἰς μερικὰ μέρη τὰ βουνὰ χαμηλώνουν καὶ ἀφίνουν μεταξύ των πεδιάδας, αἱ ὁποῖαι ποτίζονται ἀπὸ μικροὺς ποταμοὺς καὶ εἶναι κατάλληλοι διὰ καλλιέργειαν, ὅπως εἶναι ἡ πεδιάς τοῦ Εὐρώτα, τῆς Μεσσηνίας καὶ τοῦ Ἄργους εἰς τὴν Πελοπόννησον, τῆς Ἀττικῆς, τῶν Θηβῶν καὶ τοῦ Πηνειοῦ εἰς τὴν Στερεάν καὶ αἱ πεδιάδες τῆς Μακεδονίας. Εἰς αὐτὰς ἐξῆσαν αἱ σημαντικώτεροι ἑλληνικαὶ φυλαὶ καὶ ἤκμασαν αἱ σπουδαιότεραι πολιτεῖαι.

Ἡ συγκοινωνία διὰ ξηρᾶς εἶναι δύσκολος, διότι τὰ βουνὰ ἀφίνουν στενὰς μόνον διαβάσεις. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες εἶχον τὴν εὐκολίαν νὰ συγκοινωνοῦν διὰ θαλάσσης. Ἡ θάλασσα εἰσέρχεται βαθέως εἰς τὴν ξηράν, σχηματίζει κόλπους, πορθμοὺς καὶ ἀναριθμήτους λιμένας καὶ ὄρμους ὡς νὰ προκαλῆ τοὺς κατοίκους καὶ νὰ τοὺς προτρέπη νὰ γίνων ναυτικοί. Ἡ Ἑλληνικὴ θάλασσα εἶναι σκεπασμένη ἀπὸ νησιά, τὰ ὁποῖα χρησιμεύουν ὡς γέφυρα, διὰ νὰ περάσῃ κανεῖς εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ Θράκην. Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς παλαιότερους χρόνους ἠγάπησαν τὴν θάλασσαν καὶ ἐγίναν ἐπιτήδειοι καὶ τολμηροὶ ναυτικοί.

Ὁ συνδυασμὸς αὐτὸς βουνοῦ, πεδιάδος καὶ παραλίας εἶναι τὸ ἰδιαιτέρον γνώρισμα τῆς Ἑλλάδος. Κάθε ἑλληνικὴ χώρα, ὅσο μικρὰ καὶ ἂν ἦτο, εἶχε ποιμένας, ἀγρότας καὶ ναυτικούς.

Τὰ βουνὰ — Τὰ νερά — Ἡ θάλασσα.

Τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι πολὺ ὑψηλά. Ἡ ὑψηλότερα κορυφή, ὁ Ὀλυμπος, εἶναι 2985 μ., ὁ Παρνασσὸς 2459 μ., ἐνῶ τὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς εἶναι μέτρια ὑψώματα ἀπὸ 1000 - 1500 μ. Διὰ τοῦτο δὲν ἔχουν πολλὰ χιόνια οὔτε πάγους οὔτε τροφοδοτοῦν μεγάλους ποταμοὺς. Δὲν ἔχουν τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῶν μεγάλων βουνῶν τῆς Εὐρώπης, ὅπως π. χ. τῶν Ἄλπεων, ἀλλ' οὔτε

τὴν ὁμίχλην καὶ τὴν ἀγριότητά των. Ἀπ' ὅλα τὰ μέρη εἶναι προσ-
 ιτὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Εἰς τὰς πτυχάς των ἀνοίγουν χλοεραὶ καὶ
 εὐθυμοὶ κοιλάδες, τὰς ὁποίας δροσίζουν αἱ πηγαὶ καὶ σκιάζουν αἱ
 πίτεϊς. Ἀπ' ὅλα τὰ μέρη διασχίζονται ἀπὸ δρόμους. Ἄλλ' οἱ δρό-
 μοι τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος ἦσαν στενωποὶ καὶ δὲν διετηροῦντο καλά.

Οἱ ποταμοὶ τῆς Ἑλλάδος εἶναι μικροὶ, ἀλλὰ ὀρηκτικοί. Σκά-
 πτουν βαθεῖας φάραγγας, αἱ ὁποῖαι δυσκολεύουν τὴν συγκοινωνίαν
 καὶ τὸν χειμῶνα συνήθως πλημμυροῦν. Καταβιβάζουν πολλὴν λά-
 σπην καὶ σχηματίζουν ἔλη καὶ προσχώσεις, αἱ ὁποῖαι κλείουν τοὺς
 λιμένάς. Τέλος εἶναι θολοὶ καὶ τὸ νερόν των δὲν πίνεται. Κανένας σχε-
 δὸν δὲν εἶναι πλωτός. Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους οἱ ποταμοὶ τῆς Ἑλ-
 λάδος δὲν ἦσαν ὠφέλιμοι εἰς τοὺς κατοίκους ὅσον οἱ ποταμοὶ ἄλλων
 χωρῶν καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐκτίσθησαν μεγάλαὶ πόλεις πλησίον αὐτῶν.

Ἀντιθέτως εἰς χώραν θερμὴν ὅπως ἡ Ἑλλάς μεγάλην ἀξίαν ἔ-
 χουν αἱ πηγαὶ. Οἱ ἀρχαῖοι ἐθεώρησαν αὐτὰς ὡς δῶρον τοῦ Θεοῦ
 καὶ τὰς ἐξύμνησαν. Αἱ πηγαὶ συνήθως ἔδωσαν ἀφορμὴν νὰ κτισθοῦν
 πόλεις καὶ μὲ αὐτὰς συνδέονται ἀξιοσέβαστοι παραδόσεις τῶν ἀρ-
 χαίων Ἑλλήνων. Ὁ πτερωτὸς Πήγασος μὲ τὸ κτύπημα τοῦ ποδὸς
 ἀνοίγει τὴν πηγὴν τῶν Μυκηνῶν καὶ τοῦ Ἀκροκορίνθου. Τὸ νερὸ
 τῆς πηγῆς δροσίζει τὸν διαβάτην, διατηρεῖ τὴν σκιὰν τῶν δένδρων
 καὶ δίδει ἱερότητα εἰς τὸν τόπον. Ἐκεῖ κατοικοῦν αἱ νύμφαι, ἀγαπη-
 τὰ εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας.

Ἡ θάλασσα ἐναγκαλιζέται μὲ φιλοστοργίαν τὴν Ἑλλάδα, εἰσ-
 ἔρχεται βαθύτατα εἰς τὴν γῆν καὶ δημιουργεῖ στενὴν ἐνότητα ξη-
 ρᾶς καὶ ὕδατος. Ἀφ' ἑτέρου ἡ παραλία μὲ τὰς πολλὰς πτυχώσεις
 τῆς καὶ μὲ τὰς παρακειμένας νήσους προσφέρει ἀσφαλὲς καταφύ-
 γιον εἰς τοὺς ναυτικούς.

Πολὺ εὐνοϊκωτέρους ὅρους ἀπὸ τὸ Ἴόνιον πέλαγος παρουσιάζει
 τὸ Αἰγαῖον, διότι οἱ ἄνεμοι πνέουν ἐδῶ μὲ μεγάλην κανονικότητα.
 Διὰ τοῦτο εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Αἰγαίου ἰδρύθησαν αἱ σημαντικώ-
 τεραὶ πόλεις καὶ ἀνεπτύχθη ὁ ναυτικὸς βίος καὶ ὁ Ἑλληνικὸς πολι-
 τισμός. Τὸ Αἰγαῖον κυρίως εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ θάλασσα.

Ἡ Φυτεία.

Ὅπως ἡ κατασκευὴ τοῦ ἑδάφους, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ φυτεία
 Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος Α' (Ἔκδοσις Α' 1949)

τῆς Ἑλλάδος παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν. Ἡ ἀνατολική Ἑλλάς ἔχει διάφορα δένδρα καὶ φυτὰ ἀπὸ τὴν δυτικήν. Ἡ Ἑλλάς ἦτο πολὺ πρασινωτέρα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Οἱ συγγραφεῖς ἀναφέρουν δάση, τῶν ὁποίων οὔτε ἵχνος σφύζεται σήμερον. Ἐπίσης οἱ ποταμοὶ εἶχον περισσότερον ὕδωρ καὶ διετήρουν περισσότεραν χλόην εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ τοὺς λειμῶνας. Ὑπῆρχον ἀφθονα δένδρα καὶ διέφερον ἀναλόγως τοῦ τόπου καὶ τοῦ ὕψους. Εἰς τὰς πεδιάδας κατὰ μῆκος τῶν ρευμάτων ἐφύοντο αἱ λεῦκαι, τὰς ὁποίας ὁ Ἡρακλῆς πρῶτος, καθὼς ἔλεγεν ὁ μῦθος, ἔφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὰς βορεινὰς χώρας.

Ἄλλὰ τὸ χαρακτηριστικὸν δένδρον τῆς ἑλληνικῆς ἐξοχῆς εἶναι ἡ πλάτανος. Ἡ πλουσία σκιά της τὴν κάμνει τὸ ἐκλεκτὸν δένδρον τῶν περιπάτων. Ἡ ἀγορὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁ τόπος, ὅπου ἐγυμνάζοντο οἱ νέοι τῆς Σπάρτης, ἐσκιάζετο ἀπὸ πλατάνους.

Εἰς τὰ βουνὰ βασιλεύει ἡ δρῦς, ἡ ὄξυα, εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη ἡ ἐλάτη καὶ σχεδὸν παντοῦ ἡ πεύκη. Τὸ ἑλληνικὸν δάσος δὲν εἶναι σκοτεινὸν καὶ μυστηριῶδες ὅπως τὰ δάση τῆς βορείου Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι ἡμερον καὶ φαειρὸν ἀπὸ τὸν βόμβον τῶν ἐντόμων καὶ τὸ ἄσμα τῶν πτηνῶν καὶ ἐμψυχώνεται ἀπὸ τὴν διαρκῆ παρουσίαν τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἀρχαῖοι ἤρωες τὰ ἐκαθάρισαν ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία, ἀπὸ τοὺς λέοντας καὶ τοὺς πάνθηρας. Κάποτε μόνον ἐμφανίζεται ἡ ἀρκτος.

Τὸ κλίμα.

Σήμερον τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι πολὺ θερμὸν. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὅταν ἡ χώρα εἶχε τὰ δάση καὶ τὰ νερά της, ἦτο πολὺ δροσερώτερον. Ἐβρεχε περισσότερον καὶ ἐχιόνιζε εἰς μέρη, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν χιονίζει. Οἱ ἀρχαῖοι ἐξύμνησαν τὴν χώραν των διὰ τὸ γλυκὺ της κλίμα.

Ἀσύγκριτον χάριν προσδίδει εἰς τὴν χώραν τὸ ἀφθονον φῶς καὶ ὁ αἰωνίως διαυγῆς ἀήρ. Ἐντὸς τῆς ἀτμοσφαιρας αὐτῆς τὰ πράγματα διακρίνονται ἕως τὴν τελευταίαν λεπτομέρειαν. Ὁ νοῦς καὶ ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ ἀνθρώπου συνηθίζουν εἰς τὴν ἀκρίβειαν, εἰς τὸ φωτεινὸν καὶ καθαρὸν. Οἱ ποιηταὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἐπλασαν φαντάσματα καὶ σκοτεινοὺς ἤρωας, ὅπως οἱ ποιηταὶ τῶν βορείων λαῶν.

Ἡ ἑλληνικὴ θρησκεία δὲν γνωρίζει κανένα μαῦρον ἢ κακοποιὸν δαίμονα.

Ἡ Φυλή.

Οἱ Ἕλληνες ἀνήκουν εἰς τὴν ἰνδοευρωπαϊκὴν ὁμοειθίαν καὶ εἶναι συγγενεῖς τῶν μεγαλυτέρων λαῶν τοῦ κόσμου, τῶν Ρωμαίων, τῶν Γερμανῶν, τῶν Ἀγγλων, τῶν Γάλλων κλπ. Ἦσαν, ὅπως ἐκεῖνοι, ὑψηλοί, ξανθοί, μὲ γαλανὰ μάτια. Αἱ γραμμαὶ τοῦ προσώπου των ἦσαν κανονικαὶ καὶ ἡ μύτη εὐθεῖα, τὸ μέτωπον πλατύ. Εἶχον ἄφθονα μαλλιά, τὰ ὅποια ἄλλοτε ἦσαν κοντὰ καὶ ἐσχημάτιζαν βροστρύχους ἐπάνω εἰς τὸ μέτωπον, ἄλλοτε μακρὰ καὶ λεία καὶ κατέβαινον εἰς τοὺς ὤμους. Τὸ σῶμά των ἦτο δυνατόν, οἱ μῦες τῶν βραχιόνων καὶ τῶν κνημῶν ἀνεπτυγμένοι καὶ δυνατοί. Ὅλα αὐτὰ τὰ βλέπομεν εἰς τὰ ἀγάλματα καὶ εἰς τὰς εἰκόνας, τὰς ὁποίας μᾶς ὄφησαν οἱ ἀρχαῖοι. Εἶχον πνεῦμα ἐξυπνον καὶ ἐφευρετικόν καὶ μεγάλην ἀγάπην εἰς κάθε τι ὠραῖον καὶ λεπτόν.

Ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦτο ποτὲ ὑπερβολικῶς πλούσιον, οἱ κάτοικοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἐργάζωνται πολὺ. Ἡ ἐργασία ἔκαμε τοὺς ἀρχαίους δραστηρίους καὶ ἐπινοητικούς καὶ τὰ θαλασσινὰ ταξίδια τολμηροὺς καὶ ἀποφασιστικούς. Ἡ ζωὴ εἰς τὸ ὑπαιθρον καὶ εἰς τὸν ἀνοικτὸν ἀέρα τοῦ βουνοῦ ἔπλασε τὸ σῶμά των εὐκίνητον καὶ ἀθλητικόν καὶ ἐγέννησεν εἰς τὴν ψυχὴν των τὴν ἀγάπην εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐλευθερίαν. Τέλος τὸ ἐξαιρετὸν κλίμα τοὺς ἔκαμε νὰ εἶναι εὐαίσθητοι καὶ νὰ ἀγαποῦν τὰ ὠραῖα πράγματα.

• Πηγαι τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας.

Τὴν ἱστορίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων γνωρίζομεν πολὺ καλύτερα ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, διότι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔζησαν ἀξιόλογοι ἱστορικοί, οἱ ὅποιοι ἐξιστόρησαν λεπτομερῶς τὰ γεγονότα. Ἐκτὸς τῶν ἱστοριῶν μᾶς ἔμειναν πλῆθος ἄλλα συγγράμματα, ποιήματα, ρητορικοὶ λόγοι, ἐπιστημονικὰ ἔργα, τὰ ὅποια μᾶς πληροφοροῦν διὰ τὴν ζωὴν, διὰ τὰς ἰδέας καὶ γενικῶς διὰ τὸν πολιτισμὸν των.

Τὰς πληροφορίας αὐτὰς συμπληρῶνουν αἱ ἐπιγραφαί. Κυβερ-

νήσεις και ιδιώται δηλαδή ἐχάραττον ἐπάνω εἰς λίθους νόμους, ψηφίσματα, συνθήκας κλπ.

Τέλος ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ἐσώθησαν μνημεῖα καὶ ἔργα τέχνης, ὅσα ἀπὸ κανένα ἄλλον λαόν, ναοί, ἀνάκτορα, τάφοι, ἀγάλματα, ἀγγεῖα, ὅπλα, καὶ ἄλλα χειροτεχνήματα. Πολλὰ ἀπὸ τὰ μνημεῖα αὐτὰ μένουσ ἀκόμη ὄρθια καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἔδαφος. Πολλὰ ὅμως ἔπεσαν, ἐτάφησαν ἐντὸς τῆς γῆς καὶ ἔμειναν ἐκεῖ πολλοὺς αἰῶνας. Ἄλλ' αἱ ἀνασκαφαὶ τὰ ἔφερον εἰς φῶς καὶ οἱ ἀρχαιολόγοι κατάρθωσαν νὰ ἀντλήσουν ἀπ' αὐτὰ πολυτίμους πληροφορίας.

Σημασία τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας.

Ἡ Ἑλλὰς εἶναι μικρὰ χώρα, ἀλλ' ἔχει μεγάλην ἱστορίαν, διότι εἰς αὐτὴν ἔζησεν ἕνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότατους λαοὺς τῆς γῆς. Οἱ Ἕλληνες εἶναι οἱ πρῶτοι δημιουργοὶ ἀνωτέρου πολιτισμοῦ. Δὲν γνωρίζομεν εἰς ποῖον σημεῖον θὰ ἦτο σήμερον ὁ πολιτισμὸς, ἂν δὲν ὑπῆρχον οἱ Ἕλληνες. Οἱ Εὐρωπαῖοι σοφοὶ λέγουσ, ὅτι ἔγινε τὸ θαῦμα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὅλοι οἱ μεγάλοι λαοὶ ὠφελήθησαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Οἱ σοφοί, οἱ ποιηταί, οἱ ρήτορες, οἱ καλλιτέχνη των αὐτοὺς ἔλαβον ὡς παράδειγμα. Διὰ τοῦτο ὅλοι οἱ ἀνεπτυγμένοι λαοὶ θεωροῦν τοὺς Ἕλληνας ὡς διδασκάλους των καὶ μελετοῦν μὲ ἀγάπην τὴν ἱστορίαν των. Εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Εὐρώπης διδάσκεται ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία καὶ τὰ παιδιὰ γνωρίζουσ πολὺ καλὰ τὴν ζωὴν, τὰ βιβλία καὶ τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΕΛΛΑΣ

ΑΙΓΑΙΟΙ ΚΑΙ ΚΡΗΤΕΣ

✓ Παλαιότερα ιστορία τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Ἕλληνες δὲν εἶναι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος. Πρῶτον ἔλθουν οἱ παλαιότατοι πρόγονοί μας, εἰς τὴν πατρίδα μας ἔζησαν ἄλλοι ἄνθρωποι, ἀπὸ ἄλλην φυλὴν, ἄρκετὰ προωδευμένοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ Ἕλληνες ἔμαθον πολλά. Τοὺς παλαιότατους αὐτοὺς ἀνθρώπους οἱ ἀρχαιολόγοι τοὺς ὠνόμασαν Προέλληνας. Εἰς αὐτὸ μᾶς διεφώτισαν αἱ ἀνασκαφαί.

Τὰ βιβλία καὶ τὰ ἄλλα γραπτὰ μνημεῖα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων δὲν μᾶς πληροφοροῦν διὰ τὴν πολὺν παλαιάν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, διότι εἶναι σχετικῶς νεώτερα. Αἱ πληροφορίες, τὰς ὁποίας μᾶς δίδουν, φθάνουν τὸ πολὺ ἕως τὸ 1000 π. Χ. καὶ ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ κυρίως ἱστορία διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἐποχὴ πρὸ τοῦ 1000 εἶναι οἱ προϊστορικοὶ χρόνοι τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ ἴδιοι Ἕλληνες εἶχον λησμονήσει τὴν παλαιότεραν ἱστορίαν των καὶ διηγοῦντο μερικοὺς μύθους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους περιφημότεροι ἦσαν ὁ μῦθος τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία κλπ. Ἐπίσης εἶχον διατηρήσει τὴν ἀνάμνησιν ὅτι πρὸ αὐτῶν εἰς τὴν χώραν των ἔζησεν ἕνας ἄλλος λαός, οἱ Πελαγοί.

Ἀλλὰ τὰ τελευταῖα χρόνια ἔγιναν σημαντικαὶ ἀνασκαφαί, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐμάθομεν πολλὰ διὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους τῆς Ἑλλάδος. Αἱ ἀνασκαφαί ἔδειξαν ὅτι ὑπῆρχον ἄνθρωποι εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν νεολιθικὴν ἐποχὴν. Ἀργότερον εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου ἔζησεν ἕνας λαός ἄρκετὰ ἀνεπτυγμένος, τὸν ὁποῖον οἱ ἀρχαιολόγοι ὀνομάζουν Αἰγαίου ἢ Κρητίας. Τέλος περὶ τὰ 2000 π. Χ. ἦλθον οἱ πρῶτοι Ἕλληνες, δηλαδὴ οἱ Ἀχαιοί.

Αιγαῖοι καὶ Αἰγαῖος Πολιτισμός.

Εἰς πολὺ παλαιούς χρόνους, ἴσως ἀπὸ τὸ 4000 π. Χ., εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου ἐζησε μία φυλὴ εὐφυῆς καὶ ζωηρά, ἣ ὅποια ἀνέπτυξεν ἀξιόλογον πολιτισμὸν καὶ εἶχε πολλὰς σχέσεις μὲ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, τοὺς Φοινίκας καὶ Μικρασιάτας. Τὸν λαὸν αὐτὸν οἱ ἱστορικοὶ ὠνόμασαν Αἰγαίους καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν Αἰγαίων Πολιτισμόν. Ὅπως συμπεραίνομεν ἀπὸ τὸ κρῆνιον καὶ τὰς τοιχογραφίας, αἱ ὁποῖαι ἐσώθησαν εἰς τὴν Κρήτην, οἱ Αἰγαῖοι δὲν εἶναι οὔτε Ἰνδοευρωπαϊοὶ οὔτε σημίται, ἀλλ' ἀνήκουν εἰς ἰδιαίτερον κλάδον τῆς λευκῆς φυλῆς, ὃ ὅποιος κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ἐζησεν εἰς τὰς χώρας τῆς Μεσογείου, καὶ διὰ τοῦτο τὸν ὀνομάζουσαν Μεσογειακὴν φυλήν.

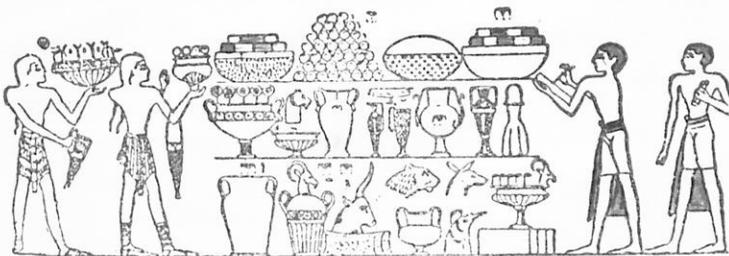
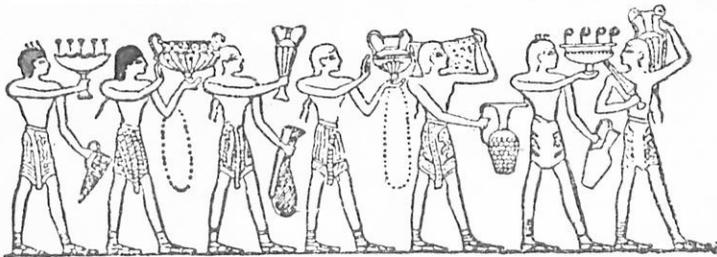
Ἀνάπτυξις τῆς Κρήτης.

Περὶ τὰ 2000 π. Χ. κέντρον τοῦ Αἰγαίου πολιτισμοῦ εἶναι ἡ Κρήτη. Ἡ ἐξαιρετικὴ τῆς θέσις ἐξασφαλίζει εἰς αὐτὴν τὴν κυριαρχίαν εἰς τὸν αἰγαῖον κόσμον. Ἡ Κρήτη κεῖται σχεδὸν εἰς τὸ μέσον τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου, εἰς τὸ μέσον τῆς κυανῆς θαλάσσης, ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος. Εὐρίσκεται σχεδὸν εἰς ἴσην ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν Τροίαν καὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου, ἀπὸ τὸν Ἀργολικὸν καὶ τὴν Κυρηναϊκὴν, τὴν Κύπρον καὶ τὴν Σικελίαν, τὴν Συρίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν. Ὅταν ὁ ὀρειχάλκος ἐγένεν ἀπαραίτητος διὰ τὴν βιομηχανίαν, οἱ ἔμποροι τῆς Ἀνατολῆς ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ πλεύσουν εἰς τὰς χώρας τῆς Δύσεως, εἰς τὴν Ἀδριατικὴν, εἰς τὰ παράλια τῆς Γαλατίας καὶ τῆς Ἰσπανίας, διὰ νὰ προμηθευθοῦν. Ἡ Κρήτη τότε ἔγινε διάμεσος σταθμὸς μεταξύ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Οἱ Κρήτες ἐτελειοποίησαν τὴν τέχνην τῆς κατασκευῆς τοῦ ὀρειχάλκου καὶ προώδευσαν εἰς ὅλας τὰς τέχνας.

Θαλασσοκράτορια τῶν Κρητῶν.

Ὁ αἰὼν τοῦ ὀρειχάλκου εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς τῆς Κρήτης. Οἱ Κρήτες εἶναι ὁ πρῶτος λαός, ὃ ὅποιος ἀνέπτυξε σημαντικῶς τὴν ναυτιλίαν. Πολὺ πρὸ τῶν Φοινίκων ἦσαν οἱ κατ' ἐξοχὴν ναυτικοὶ

καὶ διέσχιζον τὴν Μεσόγειον εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις ἐπάνω εἰς τὰ στενὰ καὶ μακροῦλὰ πλοῖα τῶν μὲ τὴν καμπυλωτὴν πρῦμνην. Τὸν 15ον π. Χ. αἰῶνα ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου **Θ ο υ τ μ ἔ ς Γ'** θέλει νὰ μεταφέρῃ ξυλείαν ἀπὸ τὸν Λίβανον καὶ ἀναθέτει τοῦτο εἰς τοὺς Κρήτας καὶ ὄχι εἰς τοὺς Φοίνικας, τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι τὴν ἐποχὴν αὐτὴν οἱ Φοίνικες δὲν εἶχον πλοῖα. Οἱ Κρήτες εἶναι οἱ πρῶτοι ναυ-

Τύποι Κρητῶν.

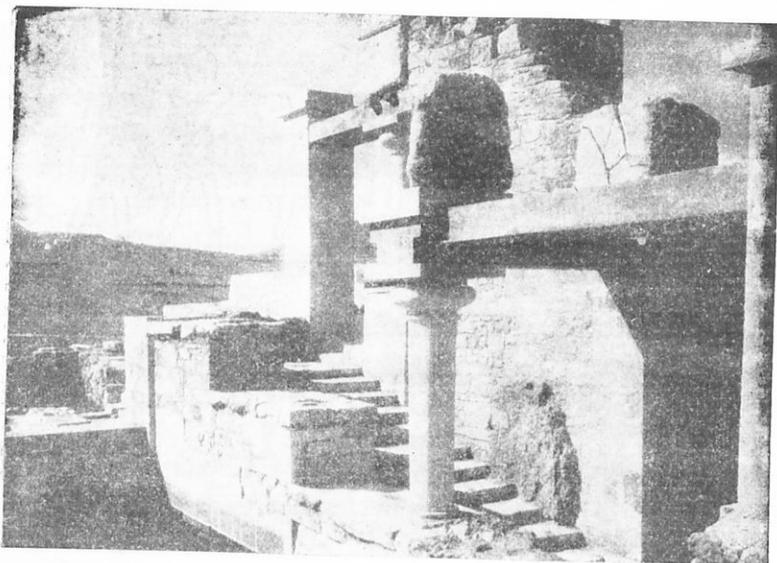
Παράστασις ἐπὶ αἰγυπτιακοῦ τάφου περὶ τὸ 1400 π.Χ.

Περὶ τὸ 1500 π. Χ. ὑπῆρχε μεγάλη κίνησις μεταξὺ Κρήτης καὶ Αἰγύπτου. Οἱ Κρήτες ἰδίως, ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι, ἐπεσκέπτοντο τὴν χώραν τοῦ Νείλου. Εἰς τὴν εἰκόνα παριστάνονται Κρήτες κομίζοντες δῶρα εἰς τὸν Φαραῶ. Διακρίνομεν ζωηρῶς τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος, τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὰ κρητικὰ ἀγγεῖα.

τικοὶ τῆς Μεσογείου καὶ διδάσκαλοι τῶν Φοινίκων καὶ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ ναυτικά. Οἱ Φαραῶ ἤνοιξαν τὰς ἀγορὰς τῆς χώρας τῶν εἰς τοὺς ἐπιτηδείους αὐτοὺς ἔμπόρους.

Οἱ βασιλεῖς τῆς Κρήτης διωργάνωσαν πολεμικὸν στόλον καὶ ἐκυριάρχησαν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ Κρήτη περὶ τὸ 1600 - 1200 π. Χ. ἔγινε τὸ κέντρον ἰσχυροῦ ναυτικοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον ἐξουσίαζε τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς

Ἀττικῆς. Κυρίαρχοι εἰς τὴν θάλασσαν μὲ τὸν στόλον των οἱ Κρήτες δὲν ὀχυρώνουν τὰς πόλεις. Ἀνάμνησιν τῆς δυνάμεως τῶν βασιλέων τῆς Κρήτης διετήρησαν οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς μύθους τοῦ Μίνωος καὶ τοῦ Μινωταύρου. Πρωτεύουσα τοῦ Κρητικοῦ κράτους ἦτο ἡ Κνωσὸς εἰς τὸ μέσον τῆς βορείου παραλίας πλησίον τοῦ σημερινοῦ Ἡρακλείου. Ἀργότερον ἤκμασεν ἡ Φαιστός, εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον

Ἀνάκτορον Κνωσοῦ.

Εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀνακτόρου ὑπῆρχε μεγάλη αὐλὴ, τριγυρισμένη ἀπὸ πλήθος θωμάτια καὶ περιπλόκου διαδρόμου. Ἀπὸ τὴν αὐλὴν κατέβαινον εἰς τὰ διαμερίσματα τοῦ βασιλέως διὰ τιμητικῆς κλίμακος περιβαλλομένης ἀπὸ κίονας, τῶν ὁποίων ὁ κορμὸς λεπτύνεται πρὸς τὰ κάτω κατὰ τὴν μινωικὴν τέχνην. Ἄλλαι κλίμακες ἔφερον πρὸς τὰ ὑπόγεια. Ἡ περίπλοκος αὐτὴ κατασκευή, εἰς τὴν ὁποίαν ἀσφαλῶς ἔχανετο ὁ ξένος, ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ γεννηθῇ ὁ μῦθος τοῦ Λαβυρίνθου.

τῆς νήσου, ὀνομαστὴ εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς χρόνους, ἀπὸ τὴν ὁποίαν τὰ κυανόπρωρα καράβια ἀρμενίζουσι πρὸς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰ σπρώχνουν οἱ ἄνεμοι καὶ τὰ κύματα, ὅπως ψάλλει ὁ Ὅμηρος.

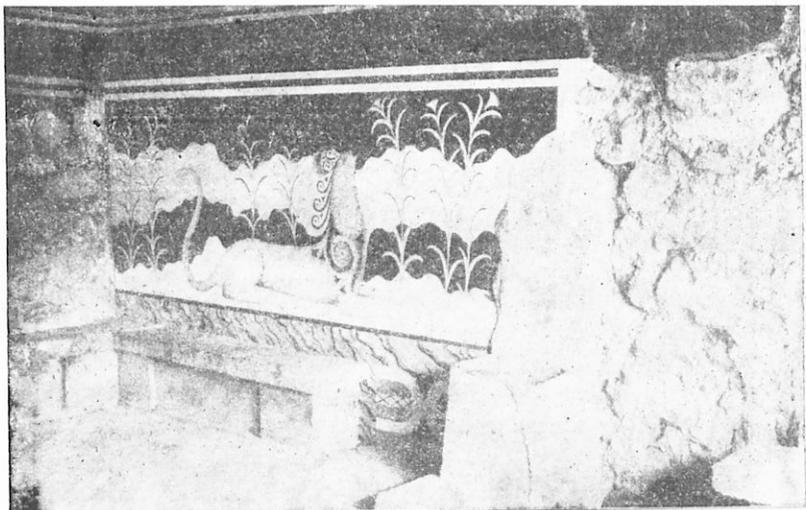
Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐμάθομεν ἀπὸ τὰς ἀνασκαφάς. Ἀπὸ τὸ 1900 ἄγγλοι σοφοὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀρχαιολόγου Ἴβανς καὶ ἀρ-

γότερον Ἴταλοι ἀνεκάλυψαν εἰς τὴν Κρήτην ὀλόκληρον κόσμον ἄγνωστον ἕως τότε. Τὰ σημαντικώτερα μνημεῖα εὐρέθησαν εἰς τὴν Κνωσὸν καὶ Φαιστόν.

Τὸ ἐμπόριον.

Οἱ Κρήτες εἶναι ἐπίσης οἱ πρῶτοι ἔμποροι τῆς Μεσογείου.

Τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον εἶναι συγκεντρωμένον ἐντὸς τῶν πόλεων

Ἄνακτορον Κνωσοῦ. — Αἶθουσα τοῦ θρόνου.

Ἡ αἶθουσα τοῦ θρόνου εὐρίσκεται εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ ἀνακτόρου. Ὁ θρόνος εἶναι ἀπὸ γύψου. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἶναι τὰ καθίσματα τῶν συμβούλων.

Ὁ τοῖχος κοσμεῖται ἀπὸ κομψῆς εἰκόνας.

εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς ἀγορᾶς. Διὰ νὰ διευκολύνουν τὴν κίνησιν, κατεσκεύασαν δρόμους κτισμένους μὲ πλίνθους καὶ ἄσβεστον ἢ πλακοστρωμένους, ποῦ ἤνωναν τὰς πόλεις μεταξύ των ἢ μὲ τοὺς λιμένας. Οἱ δρόμοι αὐτοὶ ἦσαν στενοί, 1μ. 40 διὰ τὰ ζῶα καὶ τροχοφόρα, 1μ. 10 διὰ τὸ κάθε πεζοδρόμιον. Ἡ μεταφορὰ ἐγένετο μὲ ὄνους καὶ ἵππους ἢ κάρρα μὲ δύο ἢ τέσσαρας τροχοὺς συρόμενα ἀπὸ βόδια. Ὁ ἔμπορος ἐπήγαινε μὲ τὰ πόδια κοντὰ εἰς τὸ ζῶόν του.

Πολύ σπουδαιότερον ἦτο τὸ ἐμπόριον διὰ θαλάσσης. Ἄπορεῖ

κανείς πῶς μὲ τὰ μέσα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔφθασαν τόσον μακριὰ οἱ Κρήτες. Κατεσκεύασαν πλοῖα μακρουλά καὶ χαμηλά, μὲ ὑψηλὴν πρῶραν καὶ δύο πυργίσκους, ἓνα ἔμπρὸς καὶ ἄλλον ὀπίσω. Εἰς τὸ μέσον εἶχον ἓνα στερεὰ πασσαλωμένον κατάρτι ἕως 8 μέτρα. Τὸ σκάφος ἦτο καλὸν διὰ τὴν πειρατείαν καὶ διὰ τὴν ἄμυναν ἀπὸ τοὺς πειρατὰς. Συνήθως ἐκινεῖτο μὲ κουπιά. Οἱ Κρήτες ἐπενόησαν ἐπί-

Ἐνάκτορον Κνωσοῦ.

Πίθοι ἐντὸς τοῦ ὑπογείου δι' ἀποθήκευσιν τροφίμων.

σης καὶ τὰ ἄλλα ἀπαραίτητα διὰ τὸ ἐμπόριον, τὰ μέτρα, νὰ ζυγίζου καὶ νὰ μετροῦν, καθὼς καὶ τὴν γραφήν.

Οἱ ἴδιοι ἔστελλον εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τὸ περίσσευμα ἀπὸ τὸ λάδι καὶ τὸ κρασί, ἀγγεῖα, ὄπλα, σκεύη, κοσμήματα, ἐγχρωμα ὑφάσματα. Ἐπέναντι αὐτῶν εἰσῆγον ἵππους ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, τὸ σίλφιον, ἓνα φυτὸν περιζήτητον ὡς φάρμακον καὶ διὰ νὰ καρυκεύου τὰ φαγητά, ἀπὸ τὴν Λιβύην, ἐπίσης σκληροὺς λίθους, πολύτιμα μέταλλα, ἐλεφαντέοντα, πρῶτας ὕλας διὰ τὴν μεταλλουργίαν των.

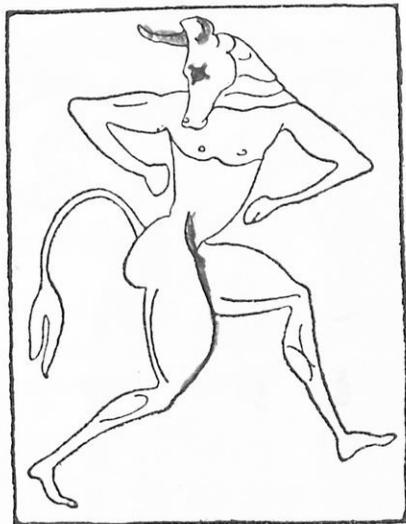
2-b

Αἱ Κυκλάδες ἦσαν ὁ πρῶτος σταθμὸς των. Ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος ἐξαπλώνονται εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Πελοπόννησος, μὲ τὰ μεγάλα τῆς κέντρα Τίρυνθα, Μυκῆνας, δέχεται τὴν ἐπίδρασιν των. Εἰς τὸ κατόπιον περίφημον μαντεῖον τῶν Δελφῶν, τὸ κρυμμένον εἰς τὴν σκιάν τοῦ Παρνασσοῦ, εἰσάγουν τὴν θεάν των, τὴν μουσικὴν καὶ τοὺς χορούς των. Ἔχουν στενὴν σχέσιν μὲ τὴν Ἀττικὴν, ὅπου ὁ μῦθος τοῦ φόρου τῶν ἑπτὰ νέων καὶ ἑπτὰ νεανίδων καθὼς καὶ τοῦ ταύρου τοῦ Μαραθῶνος ἔσωσαν τὴν ἀνάμνησίν των. Ἡ ἐπίδρασις των φθάνει ἕως τὴν Θεσσαλίαν. Ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς τῶν μυθικῶν χρόνων, τὴν Ἴωλκόν, ἀνεχώρησαν οἱ Ἀργοναῦται ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τῶν ναυτικῶν τῆς Κρήτης.

Μὲ τὴν Αἴγυπτον εἶναι στενόταται αἱ σχέσεις των. Κρήτες ἔλαβον μέρος εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν Πυραμίδων (19ος π. Χ. αἰών). Τὸ 1467 ὁ Φαραὼ Θουτμές Γ΄, ὁ διεκδικῶν κοσμοκρατορίαν, μετέφερε μὲ κρητικὰ πλοῖα ξυλείαν ἀπὸ τὸν Λίβανον. Οἱ Κρήτες ἐπέτυχον νὰ τοὺς παραχωρηθῇ ἰδιαιτέρος λιμὴν, διὰ νὰ ἐμπορεύωνται ἐλευθέρως.

Ἡ Κύπρος, ἡ νῆσος τοῦ χαλκοῦ, τοὺς προσείλκυεν ἐγκαίρως.

Ἀπὸ ἐκεῖ φθάνουν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Συρίας. Εἰς τοὺς λιμένας τοῦ Λιβάνου τὰ κρητικὰ καράβια περιμένουν τὰ καραβάνια, τὰ ὅποια θὰ φθάσουν ἀπὸ τὰ βαθύτερα τῆς Ἀσίας. Φορτώνουν ξυλείαν διὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἄλογα διὰ τὴν Κρήτην. Εἰσχωροῦν εἰς τὴν Χαναάν. Ἀργότερον, τὸν 12ον αἰῶνα, Κρήτες καὶ Αἰγαῖοι ἐγκαθίστανται εἰς τὴν παραλίαν τῆς Παλαιστίνης. Οἱ γνωστοὶ ἀπὸ τὴν ἱεράν ἱστορίαν Φιλισταῖοι, οἱ ἐπικίνδυνοι ἐχθροὶ τῶν Ἑβραίων, εἶναι Αἰγαῖοι. Ὁ Γολιάθ εἶναι τύπος Κρητὸς πολεμιστοῦ εἰς τὴν φυσιογνωμίαν, τὴν περικεφαλαίαν καὶ τὸν ἄλλον ὀπλισμόν.

Ὁ Μινώταυρος.

Τὰ ἀφοβα κρητικά πλοῖα ρίπτονται εἰς τὴν Δύσιν, φθάνουν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἀδριατικῆς καὶ εἰς τὴν Σικελίαν. Ζητοῦν τοὺς λιμένας, εἰς τοὺς ὁποίους φθάνουν τὸ ἤλεκτρον καὶ ὁ κασσίτερος ἀπὸ μυστηριώδεις δρόμους.

Ὁ πρίγκιψ μὲ τὰ κρίνα.

Μουσεῖον Ἡρακλείου. Χρωματισμένον ἀνάγλυφον ἀπὸ τὸ ἀνάκτορον τῆς Κνωσοῦ. Ὁ νεαρός πρίγκιψ βαδίζει μεταξύ κρίνων καὶ ἔχει στολισμένον τὸ στήθος μὲ περιδέραιον καὶ τὴν κεφαλὴν μὲ στέφανον ἀπὸ τὰ ἴδια ἀνθ. Φορεῖ στέμμα ἀπὸ μεγάλα πτερά.

τῶν ἀνάκτορον εἶναι κτίριον μὲ πολλὰ πατώματα, ἔχει λεπτοὺς τοίχους, μίαν εὐρυτάτην τετράγωνον αὐλὴν εἰς τὸ μέσον, ἄλλας μικροτέρας εἰς διάφορα μέρη, στοὰς κλπ. Αὐλαὶ καὶ στοαὶ διευκολύ-

μέναν, εἰς τοὺς ὁποίους φθάνουν τὸ ἤλεκτρον καὶ ὁ κασσίτερος ἀπὸ μυστηριώδεις δρόμους.

Εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μόνον δὲν εὐρίσκουν εὐκόλον εἰσοδον, διότι τὸ ἐσωτερικόν τῆς κατοικεῖται ἀπὸ ἓνα δραστήριον κατακτητικὸν λαόν, Ἰνδοευρωπαϊκῆς καταγωγῆς, τοὺς Χεττίτας.

Ἡ Κρητικὴ Τέχνη.

Τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν τῶν βασιλέων τῆς Κρήτης μαρτυροῦν τὰ μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα, μὲ τὰ ὁποῖα εἶχον κοσμήσει τὴν πρωτεύουσάν των. Ἀπὸ τὰ ἐρείπια, τὰ ὁποῖα ἐσώθησαν, σχηματίζομεν ἰδέαν τοῦ σχεδίου των. Τὸ κρη-

Κρητικά αγγεία.

Εἰς τὴν συλλογὴν βλέπομεν τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν κρητικῶν ἀγγείων. Τὸ πρῶτον ἔχει ἀκόμῃ ἀπλᾶ σχέδια. Εἰς τὸ δευτέρον τὰ σχέδια εἶναι περισσότερον ἀνεπτυγμένα. Τὸ τρίτον παρουσιάζει τὴν ἀκμὴν τῆς κοσμήσεως μὲ φυτὰ καὶ ἄνθη. Εἰς τὸ τέταρτον ζωγραφίζεται πολύπους. Τὸ πέμπτον εἶναι πῖθος ὕψους 1.20 μ., ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἰκονίζονται κρίνοι μ' ἐξαιρετικὴν τέχνην. Τὸ τελευταῖον εἶναι πολύχρωμον κομποτέχνημα. Συγκρίνατε μὲ τὰ ἀγγεία τῆς εἰκόνος 1 σελ. 23 Τὰ περισσότερα κρητικά ἀγγεία εὑρίσκονται εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Ἡρακλείου.

νουν τὴν θαλασσίαν αὖραν νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ κτίριον. Ἡ ὄλη ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ἀνακτόρου μαρτυρεῖ ὅτι τοῦτο ἐγεννήθη εἰς θερμὴν χώραν καὶ εἶναι προσηρμοσμένον μὲ τὸ κλίμα τοῦ τόπου. Ἀνάμνησιν τῶν πολυπλόκων αὐτῶν ἀνακτόρων τῆς Κρήτης διετήρησαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὸν μῦθον τοῦ λαβυρίνθου καὶ τοῦ Μινωταύρου.

Οἱ τοῖχοι τῶν ἀνακτόρων εἶναι σκεπασμένοι ἀπὸ τοιχογραφίας, εἰς τὰς ὁποίας οἱ καλλιτέχναι παρέστησαν μὲ μεγάλην χάριν καὶ ἐλευθέραν φαντασίαν ποικιλώτατα θέματα, θρησκευτικὰς τελετάς, χορούς, ἀγῶνας, σκηνὰς κυνηγίου, εἴτε σκηνὰς ἀπὸ τῆν ζωὴν τῆς αὐλῆς. Οἱ Κρήτες τεχνῖται διακρίνονται ἰδίως εἰς τὴν παράστασιν ὑδροβίων φυτῶν καὶ ζώων. Γενικῶς αἱ παραστάσεις ἔχουν μεγάλην κίνησιν καὶ φυσικότητα.

Ὅμοιαι εἰκόνας βλέπομεν ἐπάνω εἰς τὰ ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν ἀξιοθαύμαστον διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τελειότητα. Κρίνοι καὶ πάπυροι καὶ ὑδρόβια φυτὰ ἀνθίζουσιν μὲ τὰ ζωηρότατα χρώματα τῶν ἐπάνω εἰς τὰ ἀγγεῖα.

Τέλος ἡ γλυπτικὴ τοῦ λίθου, ἡ ἐπεξεργασία σφραγιδολίθων, χρυσοκόλλητα καὶ σμαλτοκέντητα ὄπλα καὶ σκευὴ ἀπὸ χρυσὸν καὶ ἀργυρον κοσμημένα μὲ μεγάλην φυσικότητα μαρτυροῦν πόσον ἀνεπτυγμένη ἦτο ἡ τέχνη τῆς Κρήτης κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

Οἱ Κρήτες εἶχον εἶδος γραφῆς, τὴν ὁποίαν οἱ ἀρχαιολόγοι δὲν κατώρθωσαν ἀκόμη νὰ ἀναγνώσουν. Πρὸς τὸ παρὸν τὴν χρονολογίαν τῆς Κρητικῆς ἱστορίας καὶ ἄλλας πληροφορίας μαυθάνομεν ἀπὸ ἐπιγραφὰς ἄλλων λαῶν, ἰδίως τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Χεττιτῶν κ. ἄ.

Οἱ Κρήτες, ὅπως παρουσιάζονται εἰς τὰς τοιχογραφίας καὶ τὰς ἄλλας παραστάσεις, εἶναι ἄνθρωποι λεπτοί, μὲ ἀνάστημα μέτριον, μὲ μαῦρα σγουρὰ μαλλιά, μὲ ζωηρὰ καὶ δραστήρια χαρακτηριστικά. Φοροῦν ἐλαφρὰ ἐνδύματα καὶ σφίγγουσιν τὴν μέσην τῶν μὲ ζώων, ἢ ὁποῖα δίδει περισσοτέραν εὐκίνησιν εἰς τὸ σῶμα. Ἐντύπωσιν ἰδίως κάμνει τὸ ἐκφραστικὸν πρόσωπον, οἱ ἀμυδαλωτοὶ ὀφθαλμοὶ καὶ περισσότερον ἀκόμη ἡ ἐνδυμασία καὶ τὸ κτένισμα τῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι τοιουτοτρόπως παρουσιάζουσιν ὁμοιότητα μὲ τὰς σημερινὰς γυναῖκας. Ὅλα τὰ εὐρήματα μαρτυροῦν ὅτι ἔχομεν λαὸν εὐθυμον, ὁ ὁποῖος εὐχαριστεῖται ἀπὸ τὴν καλὴν ζωὴν καὶ τὰ ὠ-

ραῖα πράγματα, τὴν ἄνετον κατοικίαν, τὴν κοσμικὴν ζωὴν, τὰς συναναστροφάς. Ἐπιδίδονται μὲ μεγάλῃν εὐχαρίστησιν εἰς τὰς διασκεδάσεις καὶ εἰς τοὺς χορούς. Καὶ ἦσαν περίφημοι οἱ χοροὶ τῶν κνωσίων γυναικῶν. Ἐνα τοιοῦτον χορὸν περιγράφει ὁ Ὀμηρος :

Παλληκάρια καὶ πολὺπρoικες παρθένες χόρευαν ἐκεῖ καὶ γύριζαν πιασμένοι χέρι χέρι. Τὰ κορίτσια φοροῦσαν ἐνδύματα λινά, λεπτά, τὰ παλληκάρια καλοῦφασμένους χιτῶνες λαμπροὺς σὰν τὸ λάδι. Ἐκεῖνες κρατοῦσαν στεφάνια λαμπρά, ἐκεῖνοι χρυσᾶ μαχαίρια κρεμασμένα ἀπὸ ἀσημένια λουριά. Οἱ νέοι ἔκαμναν γύρους ἑλαφρὰ μὲ τὰ γυμνασμένα πόδια, ἄλλοτε πάλιν ἔτρεχαν γραμμὴ ὁ ἕνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλον. Γύρω εἶχε μαζευθῆ κόσμος πολὺς καὶ σεργιάνιζε τὸν ἀσύγκριτο χορὸ καὶ εἰς τὴ μέση ἕνας ἔξοχος μουσικὸς ἔπαιζε τὴν κιθάρα καὶ τραγουδοῦσε. Καὶ δύο διαλεκτοὶ στριφογύριζαν καὶ πηδοῦσαν, μόλις ὁ μουσικὸς ἄρχιζε τὸ τραγοῦδι.

Ἄλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μὲ πάθος ἀγαποῦν οἱ Κρήτες, εἶναι οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ σωματικαὶ ἀσκήσεις καὶ εἶναι πιθανὸν ὅτι ἀπ' αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες ἐκληρονόμησαν τὴν ἀγάπην εἰς τὴν Γυμναστικὴν.

Ὁ μῦθος τοῦ Μίνωος.

Ὅσα εἶπομεν διὰ τοὺς Κρήτας ἔγιναν εἰς πολὺ παλαιούς χρόνους. Μὲ τὸν καιρὸν οἱ ἄνθρωποι ἐλησμόνησαν τὴν πραγματικὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης, διότι δὲν ἐγνώριζον ἀκόμη νὰ γράφουν καὶ αἱ εἰδήσεις ἠλλαξαν ἀπὸ στόματος εἰς στόμα καὶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Ἡ δόξα ὅμως τῆς Κρήτης δὲν ἔσβησεν ἐντελῶς. Οἱ Ἕλληνες διηγοῦντο διαφόρους μύθους διὰ τοὺς βασιλεῖς τῆς, διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δυνάμιν των :

Ἡ Κρήτη, ἔλεγον, εἰς πολὺ παλαιούς χρόνους εἶχεν ἕνα περίφημον βασιλέα, τὸν Μίνωα. Ὁ Μίνωος ἦτο υἱὸς Θεοῦ, τοῦ Διός, καὶ μιᾶς βασιλοκόρης, τῆς Εὐρώπης. Ὁ Ζεὺς ἔδωκεν εἰς αὐτὸν μεγάλα χαρίσματα. Ἦτο ἔξυπνος, πολὺ φρόνιμος καὶ ἠκολούθει τὰς συμβουλὰς τοῦ πατρός του. Κάθε ἑννέα ἔτη, ἔλεγον, ἐπήγαινε νὰ συναντήσῃ τὸν Δία ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν εἰς ἕν σπήλαιον. Ἐκεῖ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἔμενε καὶ ἐσκέπτετο μαζί του διὰ διάφορα ζητήματα. Διὰ τοῦτο ὁ Μίνωος ἔγινε σοφὸς βασιλεὺς, φιλόανθρωπος καὶ δίκαιος, καὶ ἐκυβέρνησε πολὺ καλὰ τὸ κράτος του. Ἔθεσε σοφοὺς νόμους,

οί όποιοί έκαμαν καλόν εις τόν τόπον. Οί νόμοι τής Κρήτης ήσαν περίφημοι εις όλην τήν Έλλάδα.

Εις τόν καιρόν του Μίνως ή Κρήτη έγινε πλουσία και ευτυχής. 'Ο Μίνως έπροστάτευσε τās τέχνας. 'Εκτισε πολλές οίκοδομάς εις τήν πρωτεύουσάν του, τήν Κνωσόν. Περίφημος έγινε ο Λαβύρινθος, ανάκτορον με πολλά και περίπλοκα υπόγεια δωμάτια. Εις αυτόν έκλεισεν έν τέρας, τόν Μινώταυρον, άνθρωπον με κεφαλήν ταύρου.

'Ο Μίνως έγινε πολύ δυνατός βασιλεύς. Με τόν στόλον του έκυρίευσε πολλές νήσους του Αιγαίου, έκθάρισε τήν θάλασσαν από τούς πειρατάς και έξουσίασε τὰ παράλια τής Έλλάδος. Οί 'Αθηναίοι υπεχρεώθησαν να του δίδουν φόρον. 'Επλασαν τόν μύθον ότι του έδιδον έπτά νέους και έπτά νέας, τούς όποίους έρριπτεν εις τόν Μινώταυρον. 'Από τόν φόρον αυτόν απήλλαξε τās 'Αθήνας ο Θεσεύς, ο περίφημος ήρως.

'Ο μύθος του Δαίδαλου.

Διά να κατασκευάση τὰ μεγάλα του έργα ο Μίνως, έκάλεσεν ένα περίφημον αθηναϊον τεχνίτην, τόν Δαίδαλον. 'Ο Δαίδαλος γνώριζε πολλές τέχνας και ειχεν έφευρετικώτατον νούν. Αυτός έκτισε τόν Λαβύρινθον και άλλας οίκοδομάς. "Όταν όμως ήθέλησε να φύγη, ο Μίνως δέν τόν άφησε. Τόν έφυλάκισε μάλιστα εις τόν Λαβύρινθον.

'Ο Δαίδαλος έσοφίσθη τότε κάτι πολύ τολμηρόν. Κατεσκεύασεν από κηρόν δύο ζεύγη πτερά. 'Εφόρεσε τó έν ο ίδιος και τó άλλο ο υίός του 'Ικαρος, και οί δύο μαζί επέταξαν επάνω από τó πέλαγος τής Κρήτης. 'Αλλ' ο 'Ικαρος ήτο νέος, ζωηρός πολύ και άνήσυχος και ειχε πολλήν περιέργειαν. 'Ηθέλησε να άναβη ύψηλότερον, να ίδη νέας έκτάσεις, να φθάση εις τόν ήλιον. "Όταν όμως άνέβη αρκετά ύψηλά, τὰ κήρινα πτερά του έλυωσαν και ο ίδιος έπεσεν εις τήν θάλασσαν και επνίγη. 'Ο Δαίδαλος, άνήσυχος, ανεζήτησε παντου τόν υίόν του, έφώναζε με παραγμένην φωνήν το όνομά του, αλλά δέν έλαβεν απάντησιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

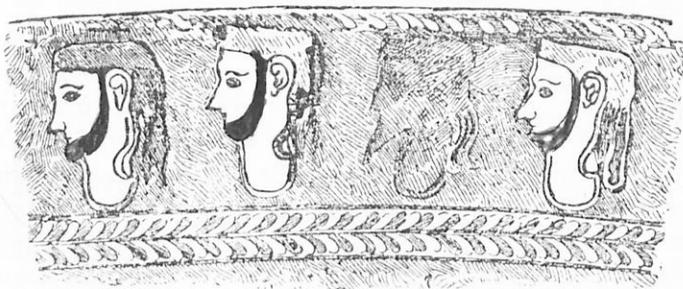
ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΟΙ ΑΧΑΙΟΙ

↓ ΑΚΜΗ ΜΥΚΗΝΩΝ

Οί πρώτοι Έλληνες έρχονται εις την Έλλάδα.

Περί τὸ 2000 π.Χ. ἔφθασαν οἱ πρώτοι Έλληνες εἰς τὴν Έλλάδα, δηλ. οἱ Ἀχαιοί. Ἦσαν ἀπὸ τὴν πρωτοπορίαν τῆς μεγάλης μεταναστεύσεως τῶν Ἰνδοευρωπαϊκῶν λαῶν, ἡ ὁποία ἐτάραξε τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

Εἰς τὴν Ἀσίαν οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι καταλαμβάνουν τὸ Ἰράν,

Τύποι Ἀχαιῶν.

(Παράστασις ἐπὶ μυκηναϊκοῦ ἀγγείου).

Εἰς τὸ ἀτεχνον σχεδιαγράφημα διακρίνομεν τὴν κανονικότητα τοῦ ἑλληνικοῦ προσώπου. Ἡ ρις φύεται ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ μετώπου. Τὸ πρόσωπον περιβάλλεται ἀπὸ γενειάδα, ἡ κόμη πίπτει πλουσία ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς.

οἱ Ἰνδοὶ προχωροῦν νοτιώτερον εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ οἱ Χεττίται κυριεύουν τὴν Βαβυλώνα. Οἱ πρόγονοι τῶν σημερινῶν Εὐρωπαίων εἰσδύουν εἰς τὰ πυκνὰ δάση τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, οἱ πρώτοι Λατίνοι κατέρχονται εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ οἱ Ἀχαιοὶ φθάνουν εἰς

Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος Α' (Ἔκδοσις Α' 1949)

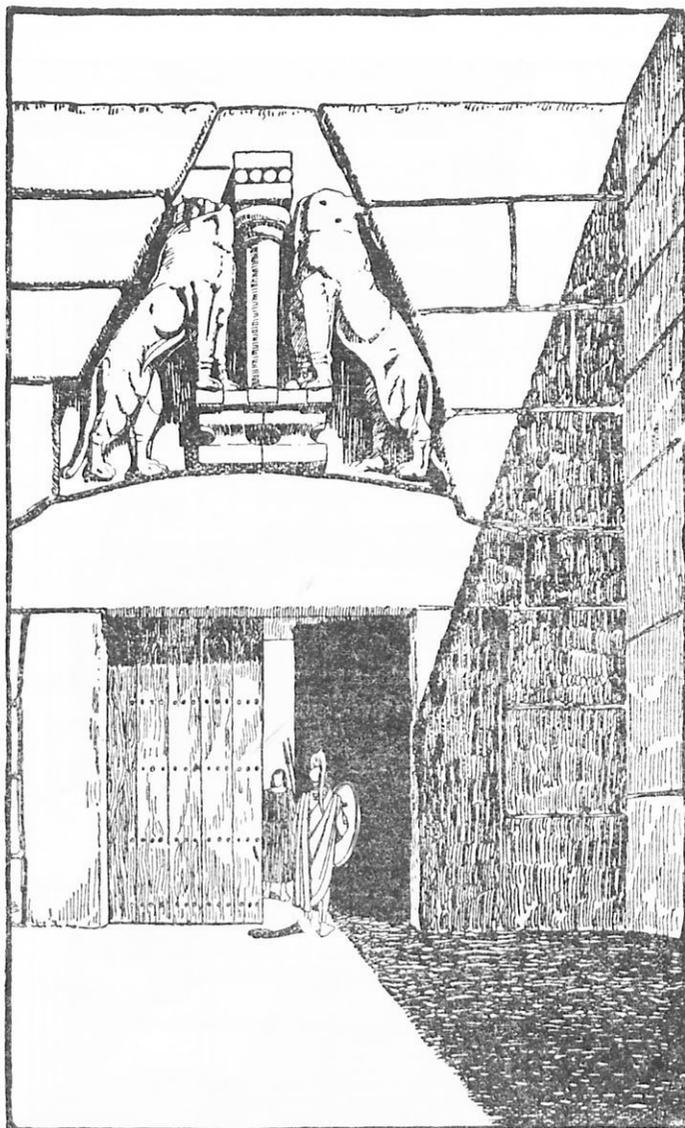
τὴν Βαλκανικὴν, προχωροῦν διαρκῶς νοτιώτερον καὶ καταλαμβάνουν τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἰνδοευρωπαϊκὴ φυλὴ κάμνει τὴν ἐμφάνισίν της εἰς τὴν ἱστορίαν.

Ἰσχυρότεροι σωματικῶς καὶ καλύτερον ὀπλισμένοι οἱ Ἀχαιοὶ ἐκτοπίζουσι εὐκόλως τοὺς ἐντοπίους καὶ κυριαρχοῦν ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν ἕως τὴν Πελοπόννησον. Εἶναι πιθανὸν ὅτι αὐτοὶ ἔφερον πρῶτον τὸν ἵππον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπολέμουσι μὲ πολεμικὰ ἄρματα. Εἶχον τὴν καλὴν τύχην νὰ ἐγκατασταθοῦν ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ, διότι ἡ Πελοπόννησος καὶ νοτιωτέρα Ἑλλάς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εὐρίσκοντο ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Κρήτης. Οἱ Ἀχαιοὶ ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Κρητῆτας, ἐσυνέχισαν τὸν πολιτισμὸν των καὶ εἰς πολλὰ τοὺς ἐπέρασαν. Ὁ ἀχαικὸς πολιτισμὸς εἶναι συνέχεια καὶ συμπλήρωσις τοῦ κρητικοῦ.

Οἱ Ἀχαιοὶ κυριαρχοῦν εἰς τὴν θάλασσαν.

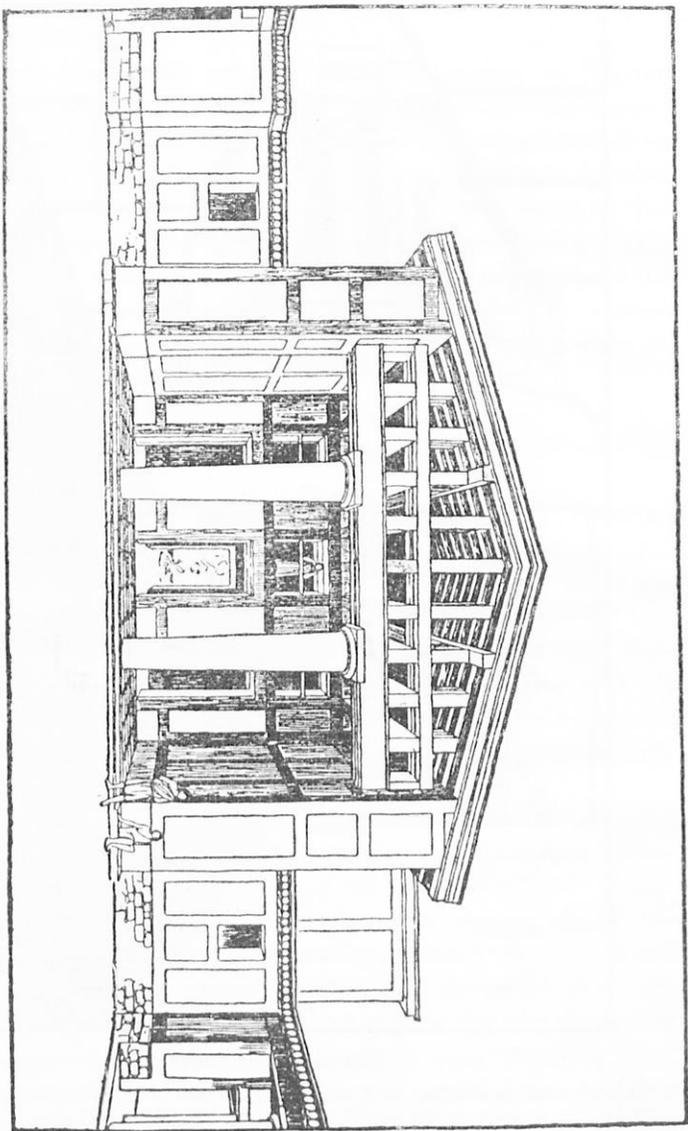
Οἱ Ἀχαιοὶ δυνατοὶ κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Ξηρὰν, δὲν ἄργησαν νὰ γίνουσι ναυτικοί. Ἀπέκτησαν πολεμικὸν ναυτικὸν καὶ περὶ τὸ 1400 π. Χ. ἤλθον εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Κρητῆτας. Εἰς τὴν πάλιν αὐτὴν ἐπεκράτησαν οἱ Ἀχαιοί, ἐνίκησαν τὸν κρητικὸν στόλον καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Κρήτην. Τὰ ἀνάκτορα τῆς Κρήτης φέρουσι τὰ ἴχνη πυρκαϊᾶς καὶ βιαίας καταστροφῆς. Ἀπὸ τότε οἱ Ἀχαιοὶ κυριαρχοῦν εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ ἀρχίζουσι ζωηροτάτην δρᾶσιν. Ἐπιχειροῦσι διαρκῶς πειρατικὰς ἐπιδρομὰς καὶ ἀνησυχοῦσι ἀκόμη καὶ τὰ παράλια τῆς Αἰγύπτου.

Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀρχίζει ἡ ἀποικιακὴ ἐξάπλωσις τῶν Ἀχαιῶν, δηλαδὴ ἡ ἀρχαιότερα ἀποικιακὴ ἐξάπλωσις τῶν Ἑλλήνων. Καταλαμβάνουσι τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, ἡ ὁποία ἀρχίζει νὰ γίνεταί χώρα ἑλληνική. Οἱ Ἀχαιοὶ τῆς Μ. Ἀσίας, ἄξιοι πολεμισταί, ἔρχονται εἰς πολλὰς σχέσεις μὲ τοὺς κατοίκους τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἰδίως μὲ τοὺς βασιλεῖς τῶν Χεττιτῶν, οἱ ὅποιοι τοὺς μεταχειρίζονται ὡς συμμάχους ἢ μισθοφόρους. Εἰς τὰς Χεττιτικὰς ἐπιγραφὰς σφῶνται πολλὰ πληροφορία διὰ τοὺς Ἀχαιοὺς. Ἀπ' αὐτὰς μαθαίνομεν, ὅτι τὰ γνωστὰ ἀπὸ τὴν μυθολογίαν ὀνόματα Ἀτρεΐδης, Ἐτεοκλῆς κλπ. ἦσαν πραγματικοὶ βασιλεῖς καὶ ἀνέπτυξαν μεγάλην δρᾶσιν. Ἐπίσης κατέλαβον τὴν Κύπρον καὶ μετέδωσαν

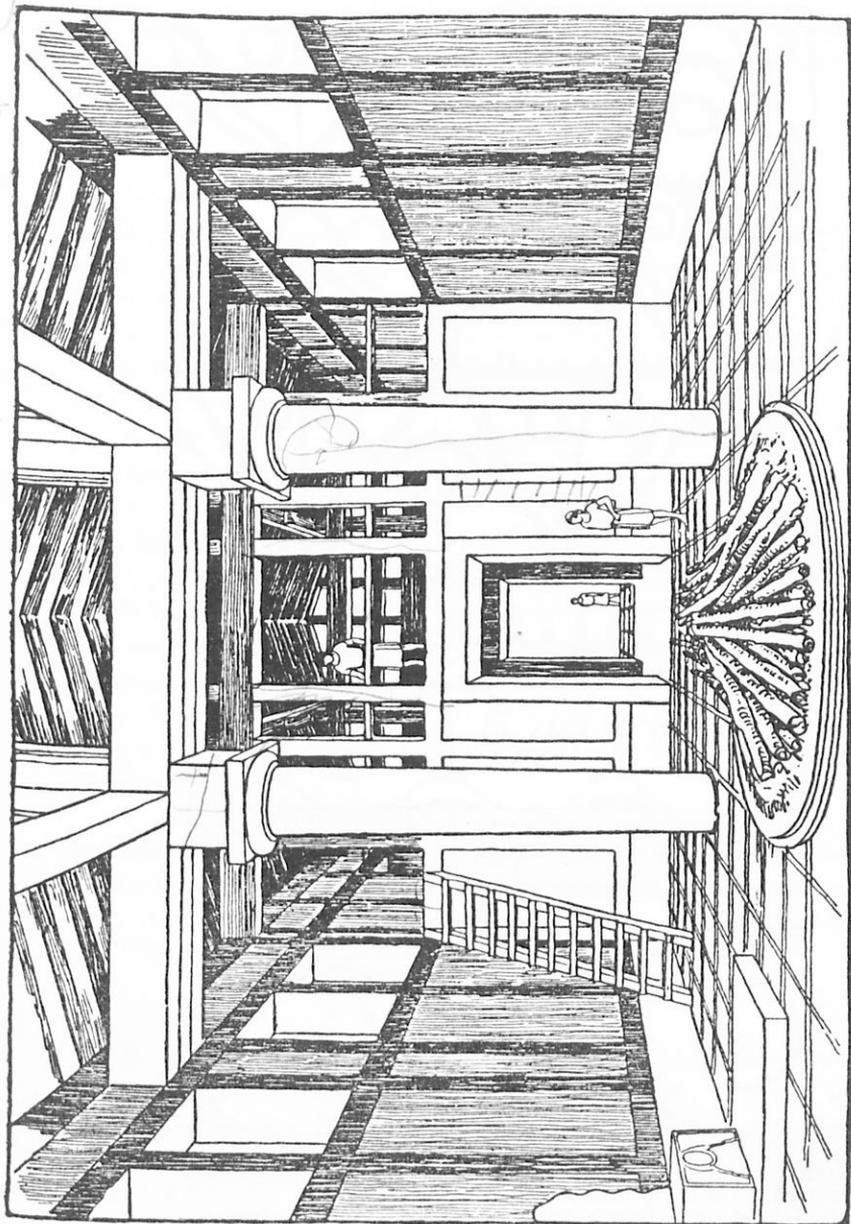
Ἡ πύλη τῶν λεόντων.

Ἡ ὀνομαστὴ εἴσοδος τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν. Εἰς τὰς δύο πλευρὰς φαίνονται τὰ κυκλώπεια τεῖχη. Ἡ πύλη ἔχει ὕψος καὶ πλάτος 3 μέτρα. Ὁ ἐπ' αὐτῆς ὀγκόλιθος ἔχει μήκος 4 1)2 μέτρα, ὕψος 1 μ. καὶ πλάτος 2 μ. Ἐπὶ τῆς πύλης εἶναι δύο λέοντες σκαλισμένοι εἰς τὴν πέτραν καὶ στέκονται ὁ εἰς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἑνὸς κίονος. Λείπουν αἱ κεφαλαὶ των, αἱ ὁποῖαι πιθανῶς ἦσαν ἀπὸ ὀρείχαλκον ἐπιχρυσωμένα. Ἡ κατασκευὴ των φανερώνει πρόοδον τῆς γλυπτικῆς.

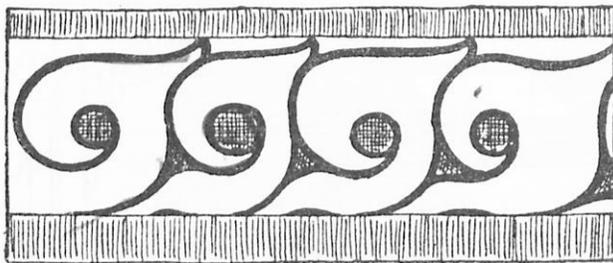
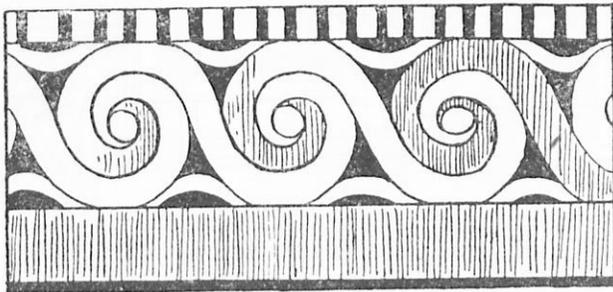
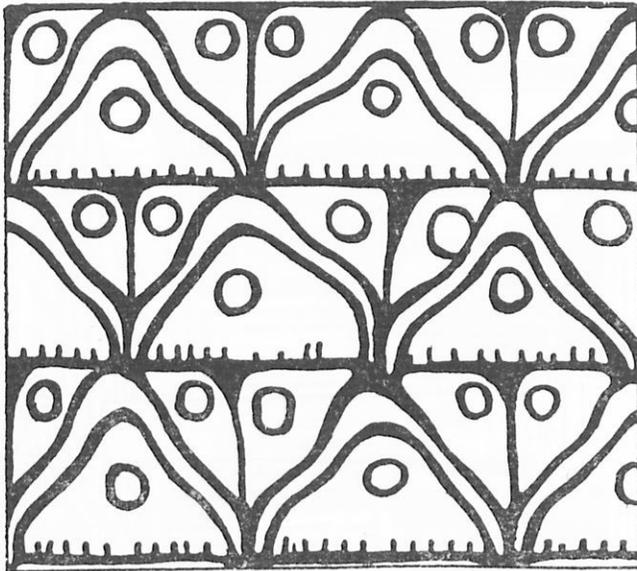
Μέγαρον Τύρινθος (πρόσοψις) — Ἀναπαράστασις.

Τὸ μυκηναϊκὸν μέγαρον ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ ἑνα στενωμάκρον δωμάτιον, τοῦ ὁποῖου ἡ στέγη καὶ οἱ πλάγιοι τοῖχοι προεκτείνονται καὶ σχηματίζουν στοῶν στήριζομένην ἐπὶ δύο στύλων, τὴν λεγομένην αἰθουσαν, δηλαδὴ τὸ φωτεινὸν μέρος τῆς κατοικίας. Εἰς τὴν εἰκόνα βλεπόμεν τὴν πρόσοψιν, τοὺς στύλους, τὴν αἶθουσαν καὶ τὴν θύραν, ἡ ὅποια φέρει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ μεγάρου. Ὁ τύπος τῆς οικοδομῆς διετηρήθη εἰς τὸν καιρὸν.

Μέγαρον τῆς Τίρυνθος, ἐσωτερικὸν — Ἀναπαράστασις.

Ἡ στέγη στηρίζεται ἐπὶ στύλων. Εἰς τὸ βάθος ἡ θύρα πρὸς τὴν αἴθουσαν. Εἰς τὸ μέσον ἡ ἐστία μὲ τὰ καουσόξυλα. Εἰς τοὺς στύλους καὶ τοὺς τοίχους ἦσαν κατεσκευασμέναι θέσεις διὰ τὰ δόρατα. Ὑποθέτουν ὅτι ἡ κλίμαξ ἔφερε πρὸς τὸ ὑπερφῶν, ὅπου τὰ δωμάτια ὕπνου.

Τίρυνς, κοσμήματα τοίχου, έρυθρά, κυανὰ, κίτρινα.

τὴν διάλεκτόν των. Τέλος διέπλευσαν τὸ Ἴόνιον πέλαγος, ἔφθασαν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐντὸς τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος ἔστησαν τὰς πρῶτας ἑλληνικὰς ἐγκαταστάσεις.

Ἀκμὴ τῶν Μυκηθῶν.

Οἱ Ἀχαιοὶ ἴδρυσαν διάφορα κράτη. Τὸ σημαντικώτερον ἀπ' αὐτὰ ἦτο τὸ κράτος τῶν Μυκηθῶν. Οἱ βασιλεῖς τοῦ κράτους αὐτοῦ ἔγιναν ἰσχυρότατοι καὶ ἡ πρωτεύουσά των, ἡ Τίρυνς κατ' ἀρχάς, κυρίως ὅμως αἱ Μυκῆναι ἀργότερα ἀπέκτησαν μέγα ὄνομα.

Αἱ Μυκῆναι χρεωστοῦν τὴν λαμπρότητά των εἰς τὴν ἐπίκαιρον θέσιν των. Ἡ πόλις κειμένη ἐπάνω εἰς λόφον φυσικὰ ὄχυρόν, τριγυρισμένη μὲ ἰσχυρὸν τεῖχος, δεσπόζει τῆς Ἀργολικῆς πεδιάδος καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ δρόμου, ὁ ὁποῖος συνδέει τὸν Ἀργολικὸν κόλπον μὲ τὸν Κορινθιακόν. Οἱ ἄρχοντες τῶν Μυκηθῶν, ἀσφαλεῖς εἰς τὸ φρούριόν των, ἐκμεταλλεύονται τὰ εἰσοδήματα τῆς μεγάλης πεδιάδος καὶ φορολογοῦν τοὺς ἐμπόρους, οἱ ὁποῖοι προτιμοῦν νὰ μεταφέρουν διὰ τῆς ξηρᾶς τὰ ἐμπορεύματά των μεταξὺ τοῦ Ἀργολικοῦ καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Ἐπιδίδονται συγχρόνως εἰς πειρατικὰς ἐπιδρομὰς καὶ θησαυρίζουν τοιοῦτοτρόπως μεγάλα πλοῦτη εἰς τὴν πρωτεύουσάν των. Ὁ Ὅμηρος ὀνομάζει τὰς Μυκήνας πολύχρυσος Μυκῆνη καὶ τὰ εὐρήματα τῶν μυκηναϊκῶν τάφων ἐδικαίωσαν τὴν ὀνομασίαν αὐτῆν.

Ὁ πολιτισμὸς τῶν Ἀχαιῶν ὠνομάσθη μυκηναϊκός, διότι τὸ σημαντικώτερον κέντρον του ἦσαν αἱ Μυκῆναι. Εἶχεν ὅμως καὶ ἄλλας ἐστίας, εἰς τὴν Λακωνικὴν, εἰς τὴν Ἀττικὴν, εἰς τὴν Βοιωτίαν κ.ἄ., ὅπως μαρτυροῦν λείψανα ἀκροπόλεων καὶ θολωτῶν τάφων. ✓

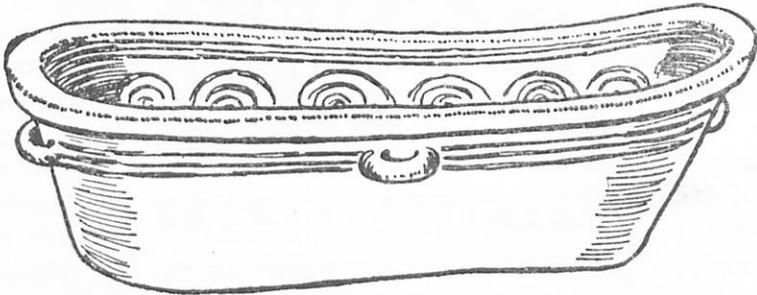
Αἱ Μυκηναϊκαὶ Ἀκροπόλεις.

Οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀχαιῶν, ἐπειδὴ εἶναι ὀλιγώτερον ἀσφαλεῖς εἰς τὴν ξηρὰν παρὰ οἱ Κρήτες εἰς τὴν νῆσόν των, ἐκλέγουν ὑψηλὰ καὶ ἀπρόσιτα μέρη, διὰ νὰ κτίσουν τὴν κατοικίαν των, καὶ τὴν ὄχυρῶνουν μὲ ἰσχυρὰ τεῖχη. Τὰ ἀνάκτορά των δηλαδὴ εἶναι ὄχυρα ἄκροπόλεις. Τὰ τεῖχη τῶν ἀκροπόλεων εἶναι κτισμένα μὲ πελωρίους ὄγκολίθους χωρὶς ἀμμοκονίαν. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἔχουν

μήκος 9 μ., πάχος 6 μ. και ζυγίζουν 90 χιλ. οκάδας, ὅσον δηλαδή μεγάλη σιδηροδρομική ἄμαξα. Οἱ Ἕλληνες τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ἐπειδὴ ἐδυσκολεύοντο νὰ ἐξηγήσουν τὴν προέλευσιν τῶν ὀχυρωμάτων αὐτῶν, ὑπέθεσαν ὅτι τὸν παλαιότερον καιρὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔζησαν πελώριοι ἄνθρωποι, οἱ Κύκλωπες, οἱ ὁποῖοι ἔκτισαν τὰ τεῖχη αὐτά. Διὰ τοῦτο τὰ ὠνόμαζαν κυκλώπεια τεῖχη.

Τὸ ἀνάκτορον.

Τὸ μυκηναϊκὸν ἀνάκτορον εἶναι διαφορετικὸν ἀπὸ τὸ κρητικόν. Εἶναι κτίριον βαρὺ, μὲ ἓνα ὄροφον. Ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ ἓν στε-

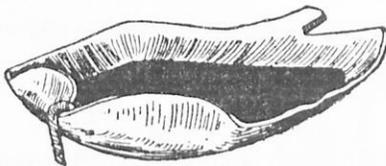

Λουτήρ.

Ἀπὸ τὸ μέγαρον τῆς Τίρυνθος.

νόμακρον δωμάτιον, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν εἴσοδον ἔχει μίαν στοᾶν καὶ ὀπίσω δωμάτια ὕπνου. Τὸ κεντρικὸν δωμάτιον τὸ ὠνόμαζον μέγαρον. Παράθυρα δὲν εἶχεν.

Ἐφωτίζετο μόνον ἀπὸ τὴν εἴσοδον. Εἰς τὴν ὄροφὴν εἶχε μίαν μεγάλην ὀπήν, διὰ νὰ ἐξέρχεται ὁ καπνός. Εἰς τὸ μέσον εὐρίσκετο ἡ ἐστία, εἰς τὴν ὁποῖαν ἔκαιεν ἡ φωτιά, ἡ ὁποία ἐχρησίμευε νὰ θερμαίνῃ καὶ νὰ φωτίζῃ μαζί. Εἰς τὸ

Μυκηναϊκὴ λυχνία.

Εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερὰ ἢ θρυαλλίς.

δωμάτιον αὐτὸ ἔτρωγον, ἐδέχοντο τοὺς ξένους καὶ ἐπερνοῦσαν τὴν ἡμέραν των. Τὸν τύπον αὐτὸν τῆς κατοικίας οἱ Ἀχαιοὶ ἔ-

φεραν ἀπὸ τὰς βορειότερας χώρας, ὅπου ἔζησαν παλαιότερον.

Τὸ ἀνάκτορον εἰς τὴν ἀρχὴν ἦτο πολὺ ἀπλοῦν. Οἱ βασιλεῖς ἐφρόντισαν πρὸ πάντων διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν δυνάμειν των. Ἀργότερον ὁμως ἐμιμήθησαν τοὺς βασιλεῖς τῆς Κρήτης. Ἔστόλισαν τὰ ἀνάκτορά των μὲ ὠραίας τοιχογραφίας, κατεσκευάζον χρυσοκέντητα ὄπλα, χρυσοῦς κοσμήματα, ἀγγεῖα κτλ. Οἱ τεχνῖται τῶν Ἀχαιῶν ἐφιλοτιμήθησαν νὰ κάμουν ἔργα ὠραία ὅπως καὶ οἱ Κρήτες.

Οἱ Τάφοι.

Οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀχαιῶν ἤθελον νὰ ἐξακολουθήσουν τὴν καλὴν ζωὴν καὶ μετὰ θάνατον. Ἐφρόντιζον λοιπὸν νὰ κτίσουν τάφους εὐρυχώρους. Κατ' ἀρχὰς ἔσκαπτον τοὺς τάφους ἐντὸς τῶν βράχων, οἱ ὅποιοι ἦσαν πλησίον τῶν ἀνακτόρων. Ἀργότερον κατεσκευάζον ἐντὸς τῆς γῆς ὀλόκληρα δωμάτια, ἐνίοτε δύο, τὰ ὅποια εἶχον συγκοινωνίαν μεταξύ των, καὶ τὰ ἐσκέπαζον μὲ στερεοὺς θόλους ἀπὸ πέτρας. Αὐτοὶ εἶναι οἱ θολωτοὶ τάφοι.

Εἰς τοὺς τάφους αὐτοὺς ἔθαπτον τοὺς νεκροὺς, ἀφοῦ τοὺς ἐταρίχεον καὶ τοὺς ἐστόλιζον ὅπως εἰς τὴν ζωὴν. Ἔθετον εἰς τὴν κεφαλὴν

Ἡ κυρία μὲ τὴν πυξίδα.

Τοιχογραφία ἀνακτόρου Τίρυνθος.

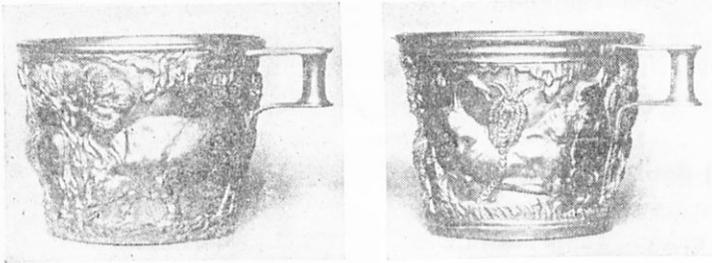
Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τὰς μεγάλας παραστάσεις, αἱ ὅποια ἐστόλιζον τοὺς τοίχους τοῦ ἀνακτόρου. Φορεῖ στολὴν ἐπίσημον καὶ κρατεῖ ἐλεφαντίνην πυξίδα. Ἐνδυμασία καὶ στάσις ἐνθυμίζουσι κυρίας τῆς ἐποχῆς μας. Τὰ ζωηρὰ χρώματα ἐδίδον ἐξαιρετικὴν κίνησιν εἰς τὸ πρωτότυπον.

τὸ στέμμα, ἐκάλυπτον τὸ πρόσωπον μὲ χρυσοῦν προσωπίδα καὶ ἔθαπτον αὐτοὺς μαζί μὲ ὅ,τι ἀγαπητὸν εἶχον, χρυσοῦς ὄπλα, χρυσοῦς κοσμήματα, ἀγγεῖα κτλ.

Αἱ Ἴ�νασκαφαί.

Αἰῶνας ἐκοιμήθησαν οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀχαιῶν ἡσυχοὶ εἰς τοὺς τάφους των, εἰς τὸ μέσον τοῦ πολυτελοῦς θησαυροῦ των, ἕως ὅτου ἡ σκαπάνη τοῦ Σ λ ἦ μ α ν ἐτάραξε τὸν ὕπνον των.

Ὁ γερμανὸς ἀρχαιολόγος Σ λ ἦ μ α ν εἶναι ὁ πρῶτος, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν ἔμπνευσιν νὰ σκάψῃ ὀνομαστὰς τοποθεσίας τοῦ παλαιότερου πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος. Κατ' ἀρχὰς ἦτο ἔμπορος, ἀλλ' εἶχε

Χρυσὰ ποτήρια ἀπὸ τὸν τάφον τοῦ Βαφειοῦ (περὶ τὸ 1500 π.Χ.).

Εὐρέθησαν εἰς τάφον παρὰ τὴν θέσιν Βαφειὸ πρὸς νότον τῆς Σπάρτης. Παριστάνουν τὴν σύλληψιν ταύρων.

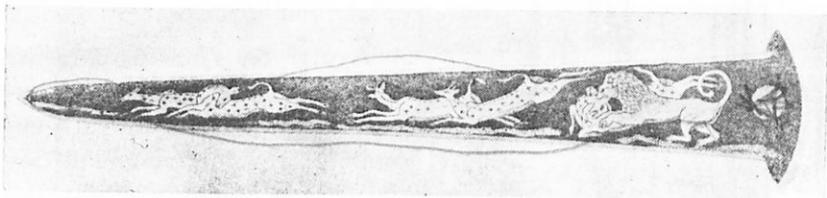
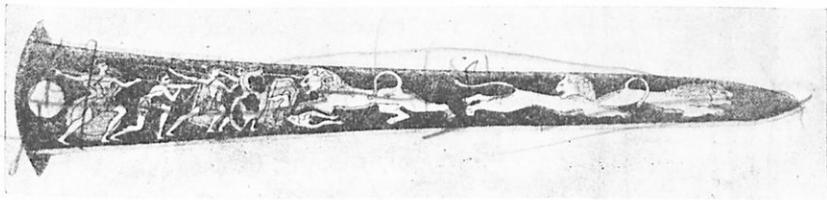
διαβάσει μὲ ἀγάπην τὸν Ὅμηρον καὶ ἠθέλησε νὰ εὕρῃ τὰ ἴχνη τῶν ὀμηρικῶν ἡρώων. Τὸ 1876 ἔκαμεν ἀνασκαφὰς εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Μυκηνῶν καὶ ἀνεκάλυψε παλαιστοτάτους τάφους, γεμάτους ἀπὸ ἀντικείμενα μεγάλης ἀρχαιολογικῆς ἀξίας. Ὁ Σλῆμαν ἀνεκάλυψεν ἐπίσης σπουδαῖα εὐρήματα εἰς τὴν Τροίαν. Τοιοῦτοτρόπως ἔδωσε τὴν πρῶτην ὠθησιν εἰς τὰς ἀνασκαφὰς, αἱ ὁποῖαι ἔφεραν εἰς τὸ φῶς τὴν προϊστορικὴν Ἑλλάδα.

Τρωικὸς πόλεμος.

Οἱ Ἕλληνες τῶν ἱστορικῶν χρόνων διετήρησαν ζωηρὰν ἀνάμνησιν μιᾶς πανελληνίου ἐπιχειρήσεως εἰς παλαιούς χρόνους—ἐναν-

τίον μιᾶς πόλεως ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, τῆς Τροίας. Αἱ δὲ ἐπιγραφαί, αἱ ὁποῖαι εὐρέθησαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Μ. Ἀσίας, μαρτυροῦν ὅτι αἱ διηγήσεις ἐκεῖναι εἶχαν ἱστορικὴν βάσιν.

Ἀναβαίνοντες πρὸς τὰ βόρεια τοῦ Αἰγαίου οἱ Ἕλληνες ἔφθασαν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἀλλὰ τὴν διάβασιν τοῦ πορθμοῦ πρὸς τὴν Προποντίδα καὶ τὸν Εὐξείνιον ἔκλειε μία μεγάλη καὶ ἰσχυρὰ πόλις κτισμένη ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, ἡ Τροία.

Μυκηναϊκὰ ἐγχειρίδια.

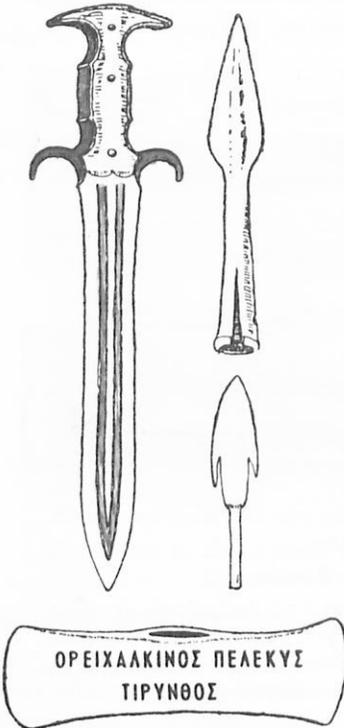
Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν.

Εὐρέθησαν εἰς τοὺς τάφους τῶν Μυκηνῶν. Εἶναι ἀπὸ ὀρείχαλκον μὲ σκαλίσματα ἀπὸ χρυσοῦ καὶ ἄργυρου. Εἰς τὴν μίαν ὄψιν εἰκονίζονται νέοι ὠπλισμένοι ποῦ κυνηγοῦν λέοντας. Εἰς τὴν ἄλλην λέων κυνηγεῖ δορκάδας. Προξενεῖ ἐντύπωσιν ἢ ζωηρότης τῶν παραστάσεων.

Ἡ Τροία ἦτο πόλις πολὺ παλαιά. Ἐπανελημμένως κατεστράφη, ἀλλὰ εἰς τὴν θέσιν τῆς παλαιότερας ἐκτίσθη νέα. Οἱ ἀρχαιολόγοι ἀνεκάλυψαν πολλὰ στρώματα πόλεων, τὰ ὁποῖα ὀνομάζουν Τροία Α', Τροία Β' κλπ. Ἡ Τροία τοῦ Πριάμου ἦτο ἡ Τροία Γ'. Ἀφ' οὗτο ἡ πόλις περιῆλθεν εἰς τοὺς Φρύγας, ἓνα λαὸν τῆς Μ. Ἀσίας, δὲν ἔπαυσε νὰ προοδεύη. Εἰς τὸ φρούριόν της, στεφανωμένον μὲ ἐπάλξεις, περιέκλειε μερικὰς χιλιάδας ἀνθρώπων καὶ ἔδιδεν ἀσφάλειαν εἰς τοὺς χωρικοὺς τῆς περιοχῆς. Ἦτο πλουσία εἰς χρυσοῦ καὶ ὀρεί-

χαλκον από την φορολογία ἐκείνων, οἱ ὅποιοι διήρχοντο τὰ στενά. Μεγάλη πανήγυρις συνεκροτεῖτο ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Τροίας, εἰς τὴν ὁποίαν συνηντῶντο ἔμποροι τοῦ Αἰγαίου μὲ ἔμπόρους τοῦ Εὐξείνου.

Οἱ Ἀχαιοὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀνεχθοῦν τὸν αὐθαίρετον αὐτὸν ἀποκλεισμόν. Περὶ τὸ 1180 ὁ Ἀτρείδης Ἀγαμέμνων ἔδωσε τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ καὶ περὶ αὐτὸν ἠνώθησαν οἱ πολεμισταὶ τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς Κρήτης καὶ τῆς Ρόδου μέχρι τῆς Κεφαλληνίας καὶ ἀπὸ τῆς Πύλου μέχρι τῆς Δαωδώνης. Εἰς τὸν συνασπισμόν αὐτὸν ὁ Πρίαμος ἀντέταξεν ἄλλον. Δαρδάνιοι καὶ Πελασγοί, παραθαλάσσιοι τοῦ Ἑλλησπόντου, Προποντίδος, Εὐξείνου, Μυσοί, Φρύγες, Κᾶρες, Λύκιοι, Θραῖκες, Κίκονες, Παίονες, ὅλοι οἱ ὑποτελεῖς ἢ σύμμαχοι, ἔσπευσαν εἰς βοήθειάν του.

Μυκηναϊκὰ ὄπλα.

Τροίας διελαλήθη ἀπὸ στόματος εἰς στόμα διὰ τῶν αἰώνων.

Οἱ μῦθοι διὰ τοὺς Ἀχαιοὺς.

Μὲ τὸν καιρὸν οἱ Ἕλληνες ἐλησμόνησαν τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀχαιῶν, ὅπως ἐλησμόνησαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν Κρητῶν. Ἀλλ' ἡ δόξα των

δὲν ἔσβησεν, ὅπως καὶ ἡ δόξα τῆς Κρήτης. Διὰ τοὺς Ἀχαιοὺς ἡ παράδοσις ἔσωσε πολὺ περισσότερα. Διηγοῦντο πολλὰ διὰ τὴν

Μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα.
Μουσεῖον Ἀθηνῶν.

ζωὴν, τὸν πλοῦτον καὶ τὰ ἔργα των. Ἔμεινε προπάντων ἔνδοξον τὸ ὄνομα τῶν Μυκηναίων. Ἐπίστευον ὅτι τὰ θεώρατα τεῖχη των τὰ ἔκτισαν Κύκλωπες. Ἔλεγον, ὅτι ἐκεῖ ἔζησαν σπουδαῖοι βασιλεῖς, ὁ Ἄτρεὺς πρῶτον, ἔπειτα τὰ παιδιά του καὶ οἱ ἔγγονοί του, οἱ Ἄτρεῖδα.

Ὁ υἱὸς του Ἀγαμέμνων, ὁ πλουσιώτερος καὶ ἰσχυρότερος βασιλεὺς τῆς ἐποχῆς, ἤνωσε τοὺς ἡγεμόνας τῶν Ἀχαιῶν, διὰ νὰ πολεμήσουν τοὺς Τρῶας, διότι ὁ Πάρις, ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Τροίας Πριάμου, ἤρπασε τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ του Μενελάου, τὴν ὠραίαν Ἑλένην. Εἰς τὸν Τρωικὸν πόλεμον ἔλαβον μέρος οἱ ἐσοχώτεροι ἦρωες τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ἀχιλλεύς, προσωποποιήσις τῆς νεανικῆς ἀνδρείας, ὁ Ὀδυσ-

Μυκηναϊκὸν ἀγγεῖον.

Ἐκ τῶν μεταγενέστερων τῆς ἐποχῆς (Ἀρχ. Μουσεῖον Ἀθηνῶν).

σεύς, ὁ πονηρὸς βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης, σύζυγος τῆς πιστῆς Πηνελόπης, ὁ φρόνιμος καὶ γλυκομίλητος γέρον Νέστωρ, βασιλεὺς τῆς Πύλου, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἴδει τρεῖς γενεὰς ἀνθρώπων, ὁ ρωμαλέος Αἴας ὁ Τελαμώνιος, ἀήττητος εἰς τὰς μάχας, ὁ ὁποῖος κρατεῖ ἄσπίδα κατεσκευασμένην ἀπὸ ἑπτὰ δέρματα βοδιοῦ, ὁ Μάχρων, ὁ ὁποῖος κατέχει τὸ μυστικὸν νὰ θεραπεύῃ ὅλας τὰς ἀσθενείας. Οἱ Τρῶες ἀντιτάσσουσιν εἰς αὐτοὺς ἐπίσης ἀξίους πολεμιστὰς, ἰδίως τὸν Ἑκτορα, τὸν υἱὸν τοῦ Πριάμου. Ὁ πόλεμος διήρκεσε δέκα ἔτη.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, ἄλλα δέκα ἔτη ὁ Ὀδυσσεὺς περιεπλανήθη εἰς τὴν θάλασσαν, ἐπάλαισε μὲ τρικυμίας, μὲ θαλάσσια τέρατα, μὲ μάγισσες. Τέλος ὅμως κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν πατρίδα του μὲ τὴν καρτερίαν καὶ τὴν ἐφευρετικότητά του.

Οἱ μῦθοι τοῦ Τρωικοῦ πολέμου εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀγαπητοὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας, διότι παρουσιάζουσιν ἠνωμένον τὸν Ἑλληνισμόν διὰ μεγάλην ἐπιχείρησιν καὶ διασφύζουσιν ἀναμνήσεις τῶν ἀγώνων εἰς τὴν θάλασσαν.

✓ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ

‘Ο ‘Ηρακλῆς - ‘Η ἐπιδρομή.

Τὸν καιρὸν τῶν Ἀχαιῶν ἢ Ἑλλὰς ἦτο πολὺ προωδευμένη. Ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς εἶχε διαδοθῆ παντοῦ. Ἡ γῆ ἐκαλλιεργεῖτο καλὰ, ὁ πληθυσμὸς ηὔξανεν, αἱ πόλεις ἐμεγάλωναν, αἱ τέχναι προώδευσαν καὶ ἡ ζωὴ ἐκαλυτέρευεν. Ὑπῆρχεν ἄρκετὴ ἀσφάλεια καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔγιναν ἡμερώτεροι.

Αἴφνης ὁμως ἐπῆλθε τρομερὰ καταστροφὴ. Περί τὸ 1100 ἤρχισαν νὰ καταβαίνουν εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ Δωριεῖς. Δυνατώτεροι σωματικῶς καὶ ὠπλισμένοι μὲ σιδηρᾶ ὄπλα, ἐνίκησαν τοὺς Ἀχαιοὺς, ἐκυρίευσαν τὰς ὄχυράς ἀκροπόλεις, ἐφόνευσαν τοὺς βασιλεῖς καὶ διήρπασαν τοὺς θησαυροὺς των.

Οἱ Δωριεῖς εἶναι ἀπὸ τὴν ἰδίαν φυλὴν καὶ ὁμιλοῦν διάλεκτον τῆς ἰδίας γλώσσης ὅπως οἱ ἄλλοι Ἕλληνες. Ἐπειδὴ ὁμως ἔμειναν περισσότερον ἀπὸ ἐκείνους εἰς χώρας ἀποκλεισμένας διετήρησαν καθαρώτερον τὴν ἐθνικότητα καὶ ἔμειναν τραχύτεροι καὶ περνοῦν ὡς οἱ πραγματικοὶ Ἕλληνες. Ὀπλισμένοι μὲ σιδηροῦν δόρυ, χωρισμένοι πανταχοῦ εἰς τρεῖς φυλάς, διεισδύουν βαθέως εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα κατὰ πικνὰς μάζας, ὀρηκτικοὶ « ὡς ἄξια τέκνα τοῦ Ἡρακλέους ».

‘Αποτελέσματα τῆς Μεταναστεύσεως.

Οἱ Δωριεῖς ὑπέταξαν τὴν Θεσσαλίαν, ἐπροχώρησαν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐπέρασαν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐκυρίευσαν τὴν Κόρινθον, τὸ Ἄργος, τὴν Λακωνικὴν, τὴν Μεσσηνίαν κτλ. Εἰς τὴν Λακωνικὴν ἐγκατεστάθη ἡ ἰσχυροτάτη Δωρικὴ φυλὴ, οἱ Λάκωνες ἢ Σπαρτιάται, οἱ ὅποιοι ἔγιναν ὀνομαστοὶ εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους.

Ἡ ὀρμητικὴ αὐτὴ ἐπιδρομὴ ἀνεστάτωσε τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς κατεστράφη. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς παλαιούς κατοίκους ἐγκατέλειψαν τὴν χώραν καὶ ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς νέας ἀναστατώσεις. Αἶ ν ἦ σ ο ι ἦ σ α ν ἄ ν ἦ σ υ χ ο ι, αἰ ἦ π ε ι ρ ο ι ἐ π ἰ σ η ς, λέγει μία ἐπιγραφή τοῦ Φαραῶ Ραμσή Γ'. "Ὅσοι ἀπὸ τοὺς παλαιούς κατοίκους ἔμειναν εἰς τὰς κατακτηθείσας ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς χώρας ἔγιναν δ ο υ λ ο π ἄ ρ ο ι κ ο ι, εἴτε εἶ λ ω τ ε ς, ὅπως τοὺς ἔλεγον εἰς τὴν Σπάρτην.

Οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς φυγάδας διηθύνθησαν πρὸς τὴν Μ. Ἀσίαν, ὅπου ἀπὸ τοὺς παλαιούς χρόνους οἱ Ἀχαιοὶ εἶχον ἰδρῦσαι ἀποικίας. Ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ καὶ ἔφερον μαζί καὶ τὸν πολιτισμὸν των. Οἱ παλαιότεροι λοιπὸν κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος, οἱ περισσότερον πολιτισμένοι, οἱ Ἀχαιοὶ, ἤλλαξαν πατρίδα καὶ ἐπῆγαν νὰ ζῆσουν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἐκεῖ προώδευσαν πολὺ καὶ ἡ Μ. Ἀσία ἔγινε διὰ πολὺν καιρὸν ἡ περισσότερον προωδευμένη ἑλληνικὴ χώρα.

Ἡ παλαιὰ Ἑλλάς ἔμεινε ὀπίσω, ἡ πρόοδός της ἐσταμάτησεν. Οἱ ἄνθρωποι ἐλησμόνησαν τὴν λεπτὴν κρητικομυκηναϊκὴν τέχνην. Τὰ ἀγγεῖα, τὰ ὅποια κατεσκευάζον μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν, εἶναι ἄτεχνα καὶ αἰ εἰκόνες ἐπάνω εἰς αὐτὰ χονδροειδεῖς. Ἡ κυριαρχία τῆς θαλάσσης ἔφυγεν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας καὶ περιῆλθεν εἰς τοὺς Φοίνικας, ἕνα λαὸν τῆς Ἀσίας, ὁ ὅποιος ἔζη εἰς τὰ παράλια τῆς σημερινῆς Συρίας.

✓ Ὁ μῦθος περὶ τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν.

Οἱ Ἕλληνες διετήρησαν ζωηρὰν ἀνάμνησιν ἀπὸ τὴν μεγάλην αὐτὴν ἀναστάωσιν. Αἰ λεπτομέρειαι ὅμως τῶν γεγονότων ἐλησμονήθησαν καὶ οἱ Δωριεῖς ἔπλασαν ἀργότερον ἕνα μῦθον, διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου. Διηγοῦντο ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡρακλέους ὁ ἐξάδελφός του, ὁ γνωστός Εὐρυσθεύς, ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὴν πατρίδα των τὰ τέκνα τοῦ ἥρωος, τοὺς Ἡ ρ α κ λ ε ἰ δ α ς. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους προσπαθῶν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του ἐφρονεῦθη, οἱ ἀπόγονοί του περιεπλανήθησαν καὶ ἐταλαιπωρήθησαν πολλὰ χρόνια εἰς ξένας χώρας. Τέλος συνέμαχισαν μὲ τοὺς Δωριεῖς, οἱ ὅποιοι ἦσαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Κατέβησαν μὲ αὐτοὺς εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἐπέ-

ρασαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐνίκησαν τὸν ἀπόγονον τοῦ Εὐρυσθέως καὶ ἔγγονον τοῦ Ἀγαμέμνονος βασιλέα τῶν Μυκηνηῶν καὶ ἔγιναν οἱ ἴδιοι βασιλεῖς. Διὰ τοῦτο οἱ βασιλεῖς τῶν Δωριέων, ὅπως π.χ. τῆς Σπάρτης, ἔκαυχῶντο ὅτι κατάγονται ἀπὸ τὸν Ἡρακλέα.

Ἡ ἐπιδρομὴ λοιπὸν τῶν Δωριέων, κατὰ τὸν μῦθον, δὲν ἦτο ἄλλο παρὰ ἡ ἐπιστροφή τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἡρακλέους, τοὺς ὁποίους εἶχον διώξει ἀδίκως ἀπὸ τὴν πατρίδα των, ἡ κ ἄ θ ο δ ο ς τ ὶ ν Ἡ ρ α κ λ ε ἰ δ ὶ ν, ὅπως εἶπον. Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν ἐγνώριζον καὶ ἐπίστευον ὅτι ἀνήκουν ὅλοι εἰς ἓν ἔθνος. ✓

Ἅ Ἡρακλῆς.

Οἱ Δωριεῖς ἐλάτρευον τὴν σωματικὴν δύναμιν καὶ τὴν ψυχικὴν τόλμην. Τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος εἶχεν εἰς μέγαν βαθμὸν τὰς ἀρετὰς αὐτὰς καὶ ἦτο πρόθυμος νὰ τὰς διαθέσῃ διὰ τὸ καλὸν τῶν ἄλλων, τὸν ὠνόμαζαν ἡ ρ ω α. Τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων τὰς ἀπέδιδον οἱ ἀρχαῖοι εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εὐλογίαν κάποιου θεοῦ. Ἐπίστευον ὅτι ἓνας ἀπὸ τοὺς γονεῖς τοῦ ἡρώος ἦτο θεός. Ὅτι δηλαδὴ ἦτο ἡ μ ἰ θ ε ο ς.

Ἅ ἄξιώτερος ἡρώος τῶν Δωριέων ἦτο ἓνας ἄνθρωπος μεγαλόσωμος, ὑψηλός, ρωμαλέος, μὲ βραχίονας τόσον δυνατοὺς, ὥστε νὰ πνίγη λέοντας, καὶ μὲ ψυχὴν ἡ ὁποία νὰ μὴ δειλιάζῃ ἐμπρὸς εἰς τοὺς κινδύνους. Τοιοῦτος ἡρώος διὰ τοὺς Δωριεῖς ἦτο ὁ Ἡρακλῆς. Ἐξαιρετικὰ σημεῖα ἔδειξαν ἀπὸ τὰ παιδικὰ του χρόνια πόσον σπουδαῖος ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ. Ὅκτῶ μηνῶν ἀκόμη ἐπνίξε δύο μεγάλους ὄφεις, οἱ ὁποῖοι ὤρμησαν νὰ τὸν φάγουν εἰς τὴν κούνιαν του.

Πατέρα εἶχεν ὁ Ἡρακλῆς τὸν Δία καὶ μητέρα τὴν θνητὴν Ἀλκμήνην, βασιλίσσαν τῶν Θηβῶν. Εἶχε λοιπὸν τὴν εὐκολίαν νὰ περᾶσθαι τὴν ζωὴν του εἰς τὴν πολυτέλειαν μὲ διασκεδάσεις. Ἐπροτίμησεν ὅμως τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Ἀπὸ ἐξαιρέτους διδασκάλους ἐδιδάχθη τὸ τόξον, τὴν μουσικὴν, τὴν σοφίαν, τὴν ἀρετὴν. Εὐρωστος, ρωμαλέος, μὲ ἀτρόμητον ψυχὴν, ἔκαμεν ἔργα, τὰ ὁποῖα ὠφέλησαν τοὺς ἀνθρώπους. Ἐκαθάρισε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία καὶ τοὺς ληστὰς. Ἐξετέλεσε δηλαδὴ τοὺς περιφήμους δ ὶ δ ε κ α ἄ θ λ ο υ ς τ ο υ, ὑποχρεωμένος ἀπὸ τὴν θέ-

λησιν τῶν θεῶν νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν ἐξάδελφόν του Εὐρυσθέα, τὸν βασιλέα τῶν Μυκηναῶν.

Κάθε ἑλληνικὴ πόλις εἶχεν ἓνα ἢ περισσοτέρους τοπικοὺς ἥρωας,

Γεωμετρικὸν ἀγγεῖον.

Ἀμφορεύς, μνημεῖον ἐπὶ τάφου. 8ος αἰὼν π.Χ.

Νέα Ὑόρκη, Μητροπολιτικὸν Μουσεῖον.

δαϊότερος ἄνθρωπος, « ἄριστος ἀνδρῶν ». Ὁ Ἡρακλῆς εἶχε δυσάρεστον τέλος. Ἄλλ' οἱ θεοὶ τὸν ἐτίμησαν, τὸν παρέλαβον εἰς τὸν Ὀλυμπόν, ἔκαμαν καὶ αὐτὸν Θεόν.

τοὺς ὁποίους ἐτίμα καὶ ἐλάτρευε. Τοῦ Ἡρακλέους ὅμως ἡ λατρεία ἐξηπλώθη εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Αἱ μητέρες διηγοῦντο τὸν μῦθόν του εἰς τοὺς υἱούς των, διὰ νὰ τοὺς ὀδηγήσουν εἰς τὸν δρόμον τῆς τιμῆς. Οἱ νέοι ἐδιδάσκοντο ἀπὸ τὸ παράδειγμά του νὰ θυσιάζωνται διὰ τὰς καλὰς πράξεις μὲ ἀφιλοκέρδειαν. Οἱ νικηταὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας ἐλαμβάνον μόνον ἓνα στεφάνι ἀπὸ κλάδον ἐλαίας χωρὶς ἄλλο ὑλικὸν κέρδος. Ἡ παράδοσις ἔλεγεν, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Ἡρακλῆς ἐφύτευσε τὸ ἐλαιόδενδρον εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, διὰ νὰ στεφανώνωνται οἱ νικηταί.

Ὁ Ἡρακλῆς ἔκαμε τόσα κατορθώματα, ὥστε ἔγινεν ὁ περιφημότερος ἥρωας τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας. Ὁ ποιητὴς Ὅμηρος εἶπεν ὅτι ἦτο ὁ σπου-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

ΟΙ ΟΜΗΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ (9ος καὶ 8ος π.Χ. αἰών).

Ἡ Ἑλλάς μετὰ τὴν Δωρικὴν μετανάστευσιν.

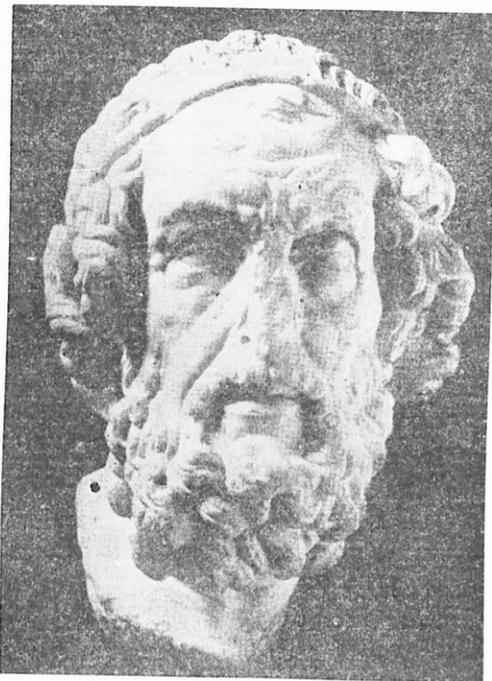
Ἡ δωρικὴ μετανάστευσις ἔφερε μεγάλην μεταβολὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ χώρα ἠλλάξε κυριάρχους, διότι οἱ Δωριεῖς ἐπεκράτησαν σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ μέρη. Θεσσαλία, Στερεὰ Ἑλλάς καὶ Πελοπόννησος ἔγιναν Δωρικάι. Μόνον ἡ Ἀττικὴ καὶ ἡ Εὐβοία δὲν ὑπέκυψαν εἰς τοὺς κατακτητάς. Σημαντικὸν μέρος τῶν παλαιῶν κατοίκων κατέφυγεν εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Αἱ διάφοροι φυλαὶ ἐγκατεστάθησαν ὀριστικῶς καὶ ἤρχισαν νὰ διαμορφώνωνται τὰ κράτη.

Ἄλλ' ὁ κρητικομυκηναϊκὸς πολιτισμὸς ἐδέχθη δυνατὸν κτύπημα, ἢ πρόοδος τῆς χώρας ἐσταμάτησε καὶ ἡ τέχνη ὠπισθοδρόμησεν. Ἄντὶ τῶν κομφῶν κρητικομυκηναϊκῶν ἀγγείων μὲ τὰς φυσικωτάτας παραστάσεις ἔχομεν τώρα μεγάλα χονδροειδῆ ἀγγεῖα, τὰ ὅποια φέρουν ὡς κοσμήματα ἀπλᾶ γεωμετρικὰ σχέδια (γραμμάς, κύκλους κτλ.) ἢ παραστάσεις πολὺ ἀτέχνους. Ἐν τούτοις ὁ ἀρχαῖκός πολιτισμὸς δὲν κατεστράφη τελείως, διότι διετηρήθη εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, ὅπου κατέφυγον οἱ Ἀχαιοί. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ἔμειναν ἀρκετὰ στοιχεῖα, ὥστε νὰ χρησιμεύσουν ὡς ἀφορμὴ διὰ τὴν ἀναγέννησιν τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ κυριαρχία ὁμως τῆς θαλάσσης ἔφυγεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων καὶ περιῆλθεν εἰς τοὺς Φοίνικας. Διὰ τοῦτο οἱ Ἕλληνες ἀργότερον ἐνόμισαν ὅτι οἱ Φοίνικες ἦσαν οἱ πρῶτοι ναυτικοὶ τῆς Μεσογείου καὶ ὅ,τι ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ θαλάσσης ἦτο Φοινικόν.

Μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν ἐπὶ δύο ἕως τρεῖς αἰῶνας ἡ Ἑλλάς εἶναι χώρα γεωργικὴ. Ἡ οἰκονομικὴ τῆς ζωῆς εὐρίσκεται εἰς πρωτόγονον κατάστασιν. Δὲν ἔχει τεχνίτας, δὲν ἔχει ἀνεπτυγμένην

βιομηχανίαν, ἐμπόριον, σημαντικὴν ναυτιλίαν οὔτε μεγάλας πόλεις. Τοὺς δύο πρώτους αἰῶνας τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν, δηλ. τὸν 9ον καὶ τὸν 8ον αἰῶνα π. Χ., ὀνομάζουσι Ὀμηρικὸν χρόνον, διότι τὰς πληροφορίας μας διὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀντλοῦμεν ἀπὸ τὰ ὀμηρικὰ ποιήματα.

Ὅμηρος.

Ἀρχαία προτομή, 1ος π.Χ. αἰών.
Μουσεῖον Βοστώνης.

Ὁ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσεΐας ὅπως τὸν ἐφαντάζοντο οἱ Ἕλληνες ἀργότερον.

ἦσαν πλησιέστερον εἰς τοὺς παλαιούς ἀνεπτυγμένους λαούς τῆς Ἀνατολῆς, τοὺς Φοίνικας, τοὺς Αἰγυπτίους, τοὺς Χαλδαίους καὶ ἔμαθον ἀπ' αὐτοὺς πολλά.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας ἐξηκολούθησαν νὰ ζοῦν ὅπως εἰς τὴν παλαιὰν πατρίδα των. Ἦσαν κυρίως γεωργοὶ καὶ εἶχον εἰς τὴν ἀρχὴν βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι ἐκυβέρνησαν τὸ κράτος μαζί μὲ τοὺς εὐγε-

Οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν.

Ἡ ἀκμαιοτέρα καὶ πλέον ἀνεπτυγμένη χώρα τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν εἶναι ἡ Μ. Ἀσία. Ἐκεῖ κατέφυγον οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἐπειδὴ ἐγκατεστάθησαν εἰς χώραν εὐφορον καὶ εἰς κλίμα πολὺ καλόν, ἐξηκολούθησαν νὰ προοδεύουν. Ὁ ἀκμαιοτέρος κλάδος τῶν Ἀχαιῶν, οἱ ὅποιοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ὠνομάστησαν ἀργότερον Ἴωνες. Οἱ μικρασιαῖται Ἕλληνες

νεῖς. Ἐκτιζον ἀνάκτορα ὅμοια μὲ τὰ μυκηναϊκά, κατεγίνοντο εἰς τὰ πολεμικά, ἐθεώρουν τὴν πολεμικὴν ἀνδρείαν ὡς τὸ μεγαλύτερον προτέρημα, ἦσαν εὐθυμοὶ καὶ γεμάτοι διάθεσιν καὶ ὀρμῆν.

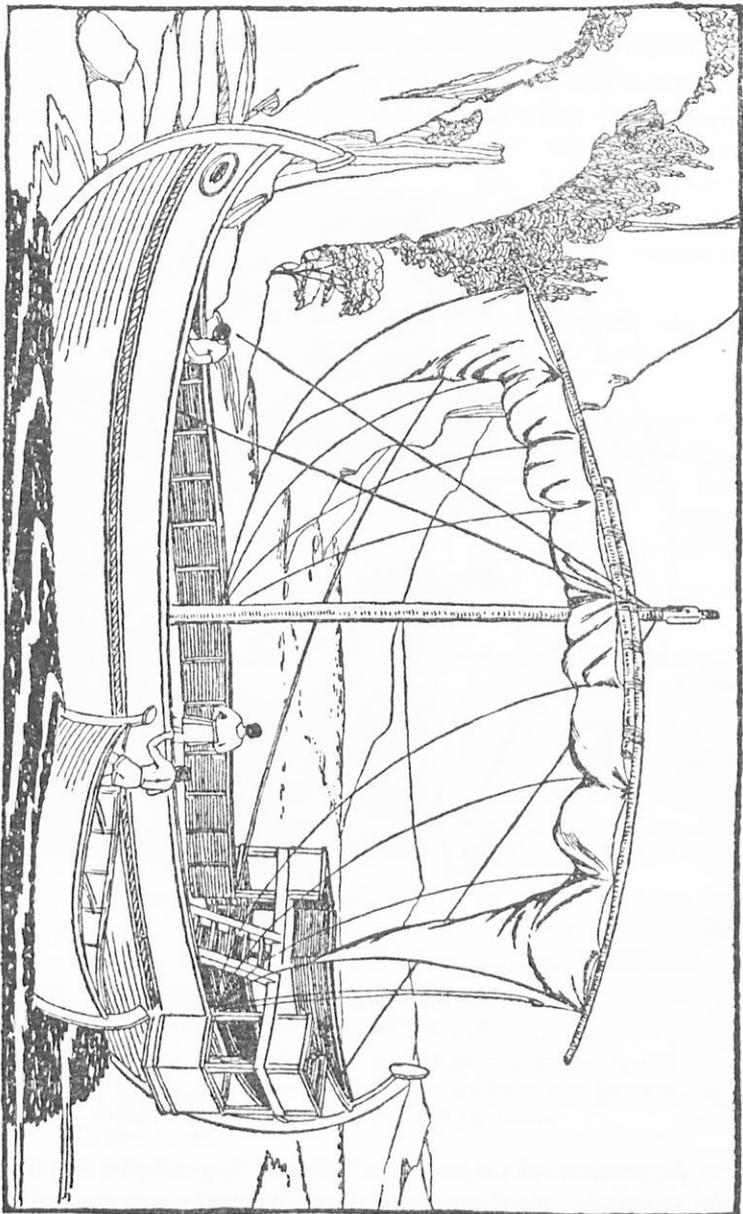

Πολεμιστῆς ἀποχαιρετᾶ τὴν γυναῖκά του.

Ἄγγειον τοῦ Δούριδος (Βιέννη).

Ὀμηρικὸς πολεμιστῆς ἑτοιμὸς νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν μάχην ἀποχαιρετᾶ τὴν γυναῖκά του. Ἡ σύζυγος ἀπὸ μικρὸν ἀγγεῖον χύνει κρασί εἰς τὴν γῆν, κάμνει δηλαδὴ σπονδῆν.

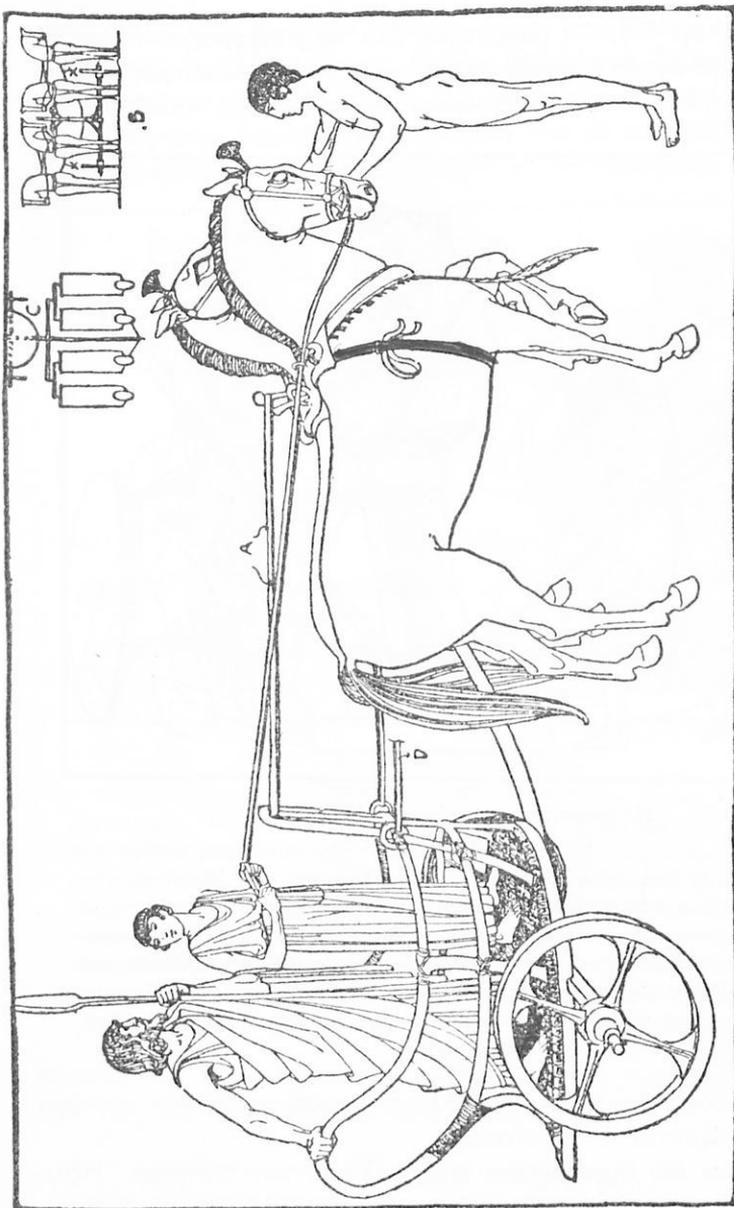
Ἀργότερον οἱ μικρασιᾶται Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ ἐπιδίδωνται εἰς τὴν ναυτιλίαν. Κατ' ἀρχὰς εἶχον πλοῖα ἀτελῆ καὶ συνήντησαν πολλὰς δυσκολίας. Σιγὰ-σιγὰ ὅμως ἐτελειοποίησαν τὴν ναυτικὴν τέ-

Πλοῖον τῶν Ὀμηρικῶν Χρόνων.

Ἀναπαράστασις ἀπὸ εἰκῆος ἐπὶ ἀγγεῖου.

Μακρουλόν, λαιττόν, πρόρα καὶ τρύμνη ὑψωμένα ὡς κέρατα, 50 κωπηλάται ἐτοιμοὶ πάντοτε νὰ ἀλλάξουν τὴν κώπην μὲ τὸ δόρυ. Ἐμπορικὸν καὶ πειρατικὸν συγχρόνως.

Πολεμικόν άρμα.

᾽Αναπαράστασις ἀπὸ εἰκόνα ἐπὶ ἀγγείου.

Τὰ ἄρματα τῶν ὀμηρικῶν ἥρώων εἶναι ξύλινα καὶ σχετικῶς χαμηλά, ὁ δὲ δίφρος τῶν, ἡ θέσις δηλαδὴ ἐπὶ τῆς ὀπίσθας ἀναβαίνουσι οἱ ἐπιβάται, εἶναι περιφρακτός εἰς τὰς τρεῖς πλευράς, ἀνοικτός ὀπισθεν καὶ δὲν ἔχει σκεπήν. Κάτω ἀπὸ τὸν δίφρον εἶναι ὁ ἄξων, ἀπὸ κορμῶν δένδρου, καὶ εἰς τὰ ἄκρα αὐτοῦ οἱ δύο τροχοί. Σφύρονται ἀπὸ δύο ἵππους, ἐνίοτε ἔχουσι τρίτον βοθητικόν. Ἐπὶ τοῦ ἄρματος ἐπιβαίνουσι δύο μόνον ἀνθρώποι. Ὁ εἰς ἔξ αὐτῶν, ὁ κρατῶν τοὺς χαλινοὺς, εἶναι ὁ ἡνίοχος, ὁ δεύτερος ὀπισθεν εἶναι ὁ πολεμιστῆς. Ὁ τρίτος ἔμπροσ εἰς τοὺς ἵππους εἶναι ὁ ὑπηρέτης. Πολλάκις οἱ ἥρωες διευθύνουσι ἴδιοι τὸ ἄρμα. Κατὰ τὰς ὀμηρικὰς μάχας οἱ πολεμιστὰὶ προκαλοῦν ὁ εἰς τὸν ἄλλον, πηδῶν ἀπὸ τὸ ἄρμα καὶ μάχονται ἐπὶ τοῦ ἔδαφους.

χνην καὶ ἔπλεον διαρκῶς μακρύτερα. Δὲν τοὺς ἐτρόμαζαν πλέον τὰ παραμύθια, τὰ ὅποια διηγοῦντο διὰ τὰς μακρινὰς θαλάσσας καὶ διὰ τὰ τέρατα, τὰ ὅποια καταστρέφουν τὰ πλοῖα καὶ ἀρπάζουν τὰ

Κλήρωσις παρουσία τῆς Ἀθηνᾶς.

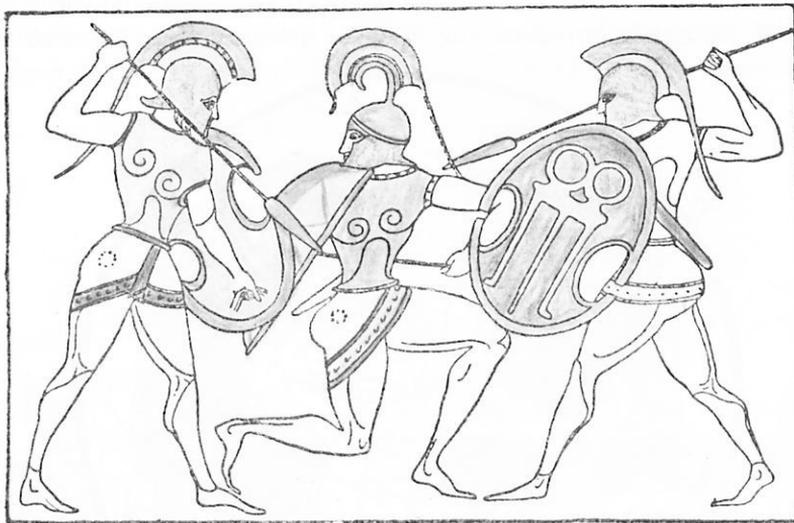
Παράστασις ἐπὶ ἀγγεῖου.

Ἄλλη σκηνὴ ἀπὸ τὴν Ἰλιάδα. Ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἀθηνᾶ εἰς τὴν τὴν ραψωδίαν σταματοῦν τὴν μάχην καὶ παρακινοῦν τὸν Ἔκτορα νὰ προκαλέσῃ εἰς μονομαχίαν τὸν ἀνδρειότερον ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἀχαιῶν. Ἐκεῖνοι βάζουν κλήρον ἐνώπιον τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ὁ Αἴας ὀρίζεται ὡς ἀντίπαλος. Προχωρεῖ νὰ συναντήσῃ τὸν Ἔκτορα καί, ὅπως φορεῖ τὴν μεγάλην ἀσπίδα του, ὁμοιάζει πύργον, λέγει ὁ Ὅμηρος.

πλοῖα καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ Ἕλληνες ἔγιναν σπουδαῖοι ναυτικοὶ καὶ συναγωνίζονται τοὺς Φοίνικας.

Οἱ ἄποικοι δὲν ἐλησμόνησαν τὴν παλαιάν των πατρίδα. Ἦξευραν ὅτι οἱ πρόγονοὶ των εἶχον ζῆσει εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ οἱ βασιλεῖς των ἦσαν ὑπερήφανοι, διότι κατάγονται ἀπὸ τὰς βασιλικὰς

οἰκογενείας τῶν ἥρωικῶν χρόνων, ἀπὸ τὸν Θησέα, τὸν Ἀγαμέμνονα, τὸν Ἀχιλλέα καὶ τοὺς ἄλλους ἥρωας τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, καὶ διηγοῦντο πολλοὺς μύθους διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰ κατορθώματα τῶν προγόνων των. Εἰς τὰ συμπόσια των οἱ μουσικοί, τοὺς ὁποῖους ὠνόμαζον ἄοιδούς, ἔψαλλον τὰ κατορθώματα καὶ τὰ πα-

Ὀμηρικοὶ πολεμισταί.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Μονομαχία Πάριδος καὶ Μενελάου ὅπως τὴν περιγράφει ὁ Ὅμηρος εἰς τὴν τρίτην ραψῶδιαν τῆς Ἰλιάδος. Πρῶτος ὁ Ἀλέξανδρος (Πάρις) ρίπτει τὸ δόρυ, τὸ ὁποῖον σχηματίζει μακρὰν σκιάν. Ἐκτύπησε τὴν ὄλοστρόγγυλην ἀσπίδα τοῦ Ἀτρείδου χωρὶς νὰ τὴν τρυπήσῃ, ἢ αἰχμὴ ἐκάμφθῃ εἰς τὴν σκληρὰν ἀσπίδα. Ἐπιτίθεται κατόπιν μὲ ὄρμην ὁ Μενέλαος. Ὁ ὠραῖος υἱὸς τοῦ Πριάμου δὲν θὰ ἐσφάζετο, ἂν εἰς τὸ κρίσιμον σημεῖον τοῦ ἀγῶνος δὲν ἐπενέβαινεν ἢ προστάτρια τοῦ θεοῦ Ἀφροδίτη, ἢ ὁποῖα τὸν μεταφέρει μακρὰν ἀπὸ τὸ πεδίον τῆς μάχης.

θήματα τῶν μυθικῶν ἐκείνων ἡρώων, διότι ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα των ἦτο τιμὴ καὶ δόξα διὰ τοὺς ἀπογόνους.

Τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα.

Ἀπ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους σφάζονται δύο σπουδαῖα ποιήματα,

ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια, τὰ ὁποῖα ἔκαμεν ὁ ποιητὴς Ὀμηροῦς. Πότε ἔζησε καὶ τί ἦτο ὁ Ὀμηρὸς δὲν γνωρίζομεν. « Ἐπτὰ πόλεις ἐρίζουν διὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ὀμήρου », ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Πιθανωτέρας ἐθεώρουν τὴν Σμύρνην ἢ τὴν Χίον. Ἐζησε δὲ τὸν 9ον ἢ τὸν 8ον αἰῶνα. Ἀλλὰ τὰ ποιήματά του εἶναι τόσο ὠραῖα, ὥστε ἀποροῦμεν πῶς ἡ ποιητικὴ τέχνη εἶχε φθάσει τότε εἰς τόσην τελειότητα.

Ἡ Ἰλιάς μᾶς διηγεῖται τὸν Τρωικὸν πόλεμον. Ἀρχίζει ἀπὸ τὸ

Ὁ Ἀχιλλεὺς δένει τὸ τραῦμα τοῦ Πατρόκλου.

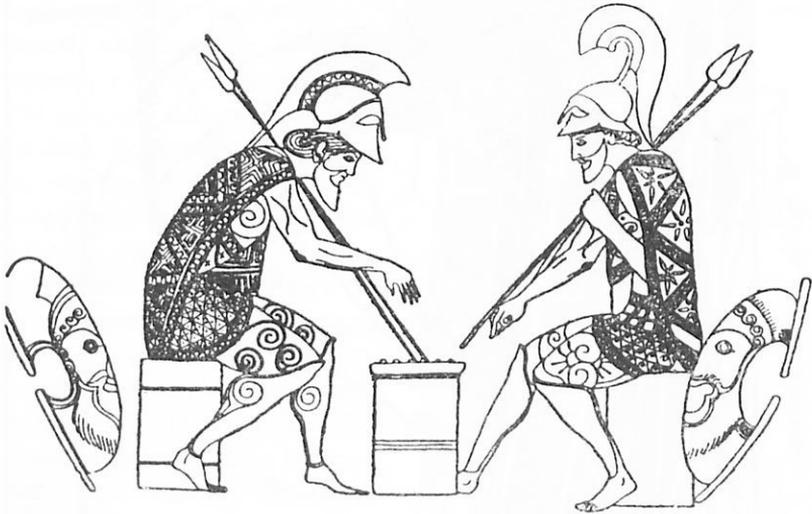
Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

σημεῖον, ὅπου ὁ Ἀχιλλεὺς φιλονικεῖ μὲ τὸν Ἀγαμέμνονα καὶ δὲν λαμβάνει μέρος εἰς τὸν πόλεμον. Ἀλλὰ μὲ τὸ κεντρικὸν αὐτὸ ἐπεισόδιον πλέκονται πολλοὶ ἄλλαι διηγήσεις.

Ἡ Ὀδύσσεια περιγράφει τὰς περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσεύς. Ὁ πονηρὸς βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης ἀφοῦ ἐπολέμησε δέκα χρόνια εἰς τὴν Τροίαν καὶ ἀφοῦ τέλος μὲ τὴν πανουργίαν του ἐκυρίευσε τὴν πόλιν τοῦ Πριάμου, πλανᾶται ἄλλα δέκα χρόνια εἰς τὴν θάλασσαν

προσπαθῶν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου τὸν περιμένει ἡ πιστὴ του σύζυγος Πηνελόπη.

Τὰ ποιήματα τοῦ Ὅμηρου εἶναι τὰ ἀρχαιότερα ἑλληνικὰ λογοτεχνήματα ἀπὸ ὅσα ἐσώθησαν. Ἔχουν μεγάλην ποιητικὴν ἀξίαν καὶ εἶναι ἀπὸ τὰ θαυμασιώτερα δημιουργήματα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Εἰς αὐτὰ μὲ πρωτοφανῆ παρατηρητικότητα καὶ ζωρότητα περιγράφονται οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ἦθη τῶν μακρυνῶν

Ἀχιλλεὺς καὶ Αἴας παίζοντες πεσσοῦς.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου τοῦ Ἀθηναίου ἀγγειογράφου Ἐζεκιίου, 540 περίπου π.Χ., Ρώμη, Βατικανόν.

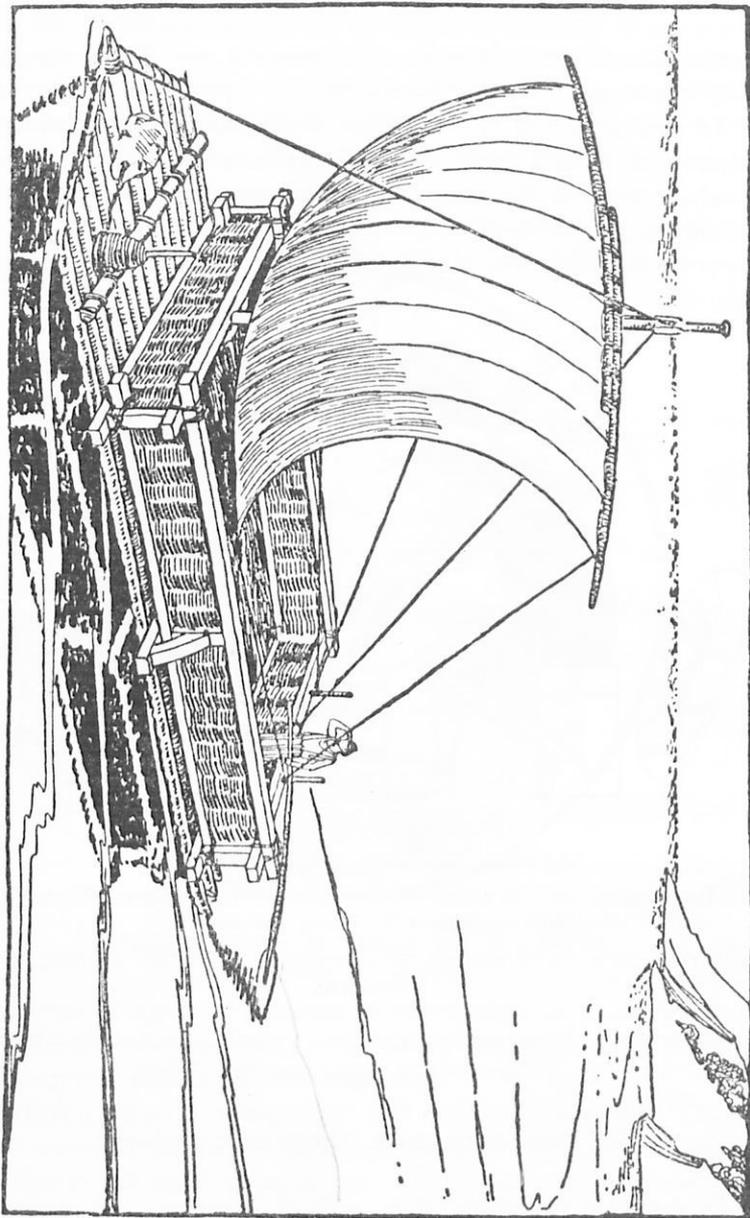
Παιγνίδι πολὺ ἀγαπητὸν εἰς τοὺς ἀρχαίους, ἀγνωστον εἰς ἡμᾶς πῶς ἐπαίζετο.

ἐκείνων χρόνων. Μαρτυροῦν μεγάλην γνῶσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις ἔχουν αἰωνίαν ἀξίαν.

Ἡ ζωὴ κατὰ τοὺς Ὀμηρικὸς χρόνους.

Τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα εἶναι μυθικαὶ διηγήσεις, αἱ ὅποια δὲν ἔχουν ἄμεσον σχέσηιν μὲ ἱστορικὰ γεγονότα. Ἄλλ' αἱ ζωηραὶ καὶ λε-

Σιναϊτάβλα.
Αναπαράστασις.
'5πασαθ. ού πύλο Η.

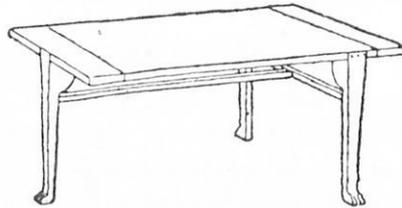
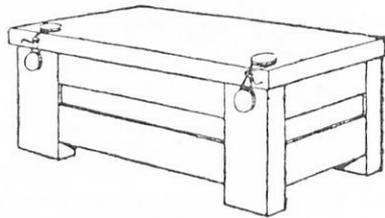
πτομερεῖς περιγραφαὶ ἀναπαριστάνουν τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἦθη τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς τοῦ ποιητοῦ.

Εἰς τὴν Ἰλιάδα οἱ Ἕλληνες μᾶς ἐμφανίζονται ὡς νέοι καὶ γεμάτοι ὀρμῆν. Ἀγαποῦν τὴν ζωὴν, λατρεύουν τὰ ὠραῖα πράγματα καὶ θυσιάζονται διὰ τὴν τιμὴν. Εἶναι ὅμως ἀκόμη τραχεῖς καὶ δὲν μποροῦν νὰ ἐξουσιάσουν τὰ πάθη των. Ὁ Ἀχιλλεὺς π. χ. ἀφίνει ἄταφον τὸν ἐχθρόν του Ἔκτορα, διὰ νὰ τὸν ἐξευτελίῃ περισσότερο. Εἰς τὴν Ὀδύσειαν οἱ ἄνθρωποι ἔγιναν ἡμερώτεροι. Γνωρίζουν πολὺ περισσότερα πράγματα ἀπὸ τοὺς ἥρωας τοῦ Τρωικοῦ πολέμου. Ἡ ζωὴ καὶ οἱ τρόποι των εἶναι λεπτότεροι.

Ἡ ὀμηρικὴ κοινωνία δὲν διαφέρει ἀπὸ τὴν γεωργικὴν κοινωνίαν, τὴν ὁποίαν συναντῶμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἱστορίας ὄλων τῶν λαῶν. Ἐχει δύο κοινωνικὰς τάξεις, τοὺς εὐγενεῖς, τοὺς λεγομένους ἀρίστους, καὶ τὸν λαόν. Ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ γεωργία εἶναι κύρια μέσα τῆς ζωῆς. Ἡ τέχνη εἶναι ὀλίγον ἀνεπτυγμένη. Ὅ,τι ἕκαστος χρειάζεται, ἐνδύματα, κατοικίαν, ὄπλα, τὰ κατασκευάζει ὁ ἴδιος.

Ὅλα τὰ ἑλληνικὰ κράτη κατὰ τοὺς ὀμηρικοὺς χρόνους ἔχουν

κληρονομικοὺς βασιλεῖς (πατρικαὶ βασιλεῖαι). Ἀλλ' ἡ ἐξουσία των ἔχει περιορισθῆ πολὺ ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς. Τὴν χώραν κυβερνοῦν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ εὐγενεῖς, οἱ ὁποῖοι καταγίνονται εἰς τὰ πολεμικά. Ἡ πολεμικὴ ἀνδρεία θεωρεῖται ἡ μεγαλυτέρα ἀρετὴ. Κατέρχονται εἰς τὸν πόλεμον βαρέως ὀπλισμένοι καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ πολεμοῦν μὲ ἄρματα, ὅπως οἱ Ἀχαιοί. Ἀλλὰ τὰ ὀρειχάλκινα ὄπλα ἀντικατεστάθησαν ἀπὸ τὰ σιδηρᾶ. Οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ εὐγενεῖς κατασκευάζουν ἀνέτους κατοικίας, αἱ ὁποῖαι ἐνθυμίζουσιν τὰ μέγαρα τῶν Μυκηνῶν καὶ τῆς Τίρυνθος.

Κιβώτιον καὶ τράπεζα τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων.

Ἀντιγραφή ἀπὸ ἀρχαῖα μνημεῖα.

Ἡ παλαιότητα αὐτῆ ἐποχῆ ἐχάρισεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ δύο ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, τὰ ὁποῖα ἔλαβον σπουδαιότητα θεοῖν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ εἶχον μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὴν ἀνάπτυξίν του. Οἱ ποιηταὶ καὶ λογογράφοι ἐθεώρησαν τὸν Ὀμηρον πρότυπον, οἱ γλύπται καὶ ζωγράφοι αὐτὸν εἶχον ἀκένωτον πηγὴν ἐμπνεύσεως. Ἀλλὰ καὶ ἡ θρησκεία καὶ ὁ κόσμος τῶν θεῶν καὶ ἡρώων ἔλαβον ἀπὸ τὸν Ὀμηρον τὴν ὀριστικὴν τῶν διαμόρφωσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΠΟΙΚΙΑΣ

Θαλασσοπλοῖα τῶν Ἑλλήνων.

Τὸν 9ον καὶ 8ον αἰῶνα οἱ Ἕλληνες εἶναι κυρίως γεωργοὶ καὶ ζοῦν περιωρισμένοι εἰς τὸν τόπον των. Ἄλλ' ἤδη εἰς τὰ ὀμηρικὰ ποιήματα βλέπομεν ὅτι εὐγενεῖς τῶν Ἑλλήνων δὲν εἶναι μόνον γαιοκτῆμονες, ἀλλὰ συγχρόνως πολεμισταί, πειραταὶ καὶ ἔμποροι. Δεικνύουν ἀγάπην εἰς τὰ θαλασσινὰ ταξίδια καὶ τὰς περιπετείας. Ἡ ὁρμὴ πρὸς τὴν θάλασσαν αὐξάνει διαρκῶς καὶ οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 7ου καὶ 6ου αἰῶνος γίνονται ἀξιολογώτατοι ναυτικοί.

Ἄντιπάλους εἰς τὴν θάλασσαν ἔχουν τοὺς Φοίνικας. Ἄλλ' ἐνῶ οἱ Φοίνικες εἶναι κυρίως πονηροὶ ἔμποροι, ταξιδεύουν διὰ τὸ κέρδος μόνον καὶ ἀποκρύπτουν ἐπιμελῶς τοὺς δρόμους καὶ τὰς χώρας, τὰς ὁποίας ἀνακαλύπτουν, οἱ Ἕλληνες συνδυάζουν τὸ κέρδος μὲ τὴν περιέργειαν καὶ τὴν φιλομάθειαν. Ταξιδεύουν «κατ' ἔμπορίαν καὶ θεωρίαν», ὅπως ἔλεγον, καὶ διηγοῦνται περισσότερα ἀπὸ ὅσα εἶδον. Διὰ τοῦτο αὐτοὶ εἶναι κυρίως οἱ πρῶτοι ἐξερευνηταὶ τῆς ἀρχαιότητος. Δὲν ἔμεινε γωνία τῆς Μεσογείου ἢ πτυχή τῆς παραλίας, τὴν ὁποίαν δὲν ἐξηρέυνησαν καὶ δὲν διεφώτισαν. Τὸ σκότος τοῦ μυστηρίου διασκορπίζεται, τὰ θαλάσσια τέρατα, ἡ Σκύλλα, ἡ Χάρυβδις, αἱ Ἀρπυιαί, τὰ ὁποῖα οἱ Ἕλληνες ἐπίστευον ὅτι παρεμόνευαν τὰ εὐθραστα σκάφη τῶν θαλασσοπόρων ἀπὸ τοὺς βράχους των, ἀπεδείχθησαν ὅτι ἦσαν γεννήματα τῆς φαντασίας.

Εἰς τὸν συναγωνισμὸν μὲ τοὺς Φοίνικας ἐπικρατοῦν οἱ Ἕλληνες. Τότε γίνεται κάτι ἀξιοθαύμαστον. Οἱ Ἕλληνες κινοῦνται πρὸς τὸ ἐξωτερικόν. Ὅλοι ἔχουν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ταξιδεύσουν, νὰ γνωρί-

σουν ξένας χώρας, νὰ πλουτήσουν ἀπὸ τολμηρὰς ἐπιχειρήσεις ἢ νὰ εὕρουν ἄλλον τόπον πλουσιώτερον καὶ εὐτυχέστερον, διὰ νὰ ζήσουν.

Ὁ Διόνυσος ταξιδεύει.

Παράστασις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν κύλικος τοῦ Ἐζεκιίου, 540 π.Χ., Μόναχον, παλαιὰ Πινακοθήκη.

Ἐξαιρετικῶς κομψὴ παράστασις. Ὁ θεὸς Διόνυσος, πωγωνοφόρος ὅπως τὸν εἰκόνιζον εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν, ἐξηπλωμένος εἰς τὸ πλοιαρίον μὲ τὸ ἱστίον ἀνοικτὸν πλέει μόνος εἰς τὸ πέλαγος διευθύνων τὸ σκάφος μὲ μόνην τὴν θέλησίν του. Ἐπὶ τοῦ ἱστίου ὑψώνονται δύο κλήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα κρέμανται μεγάλαι σταφυλαί. Περί τὸ σκάφος κολυμβοῦν εὐθυμα οἱ δελφίνες. Ἡ ἀγάπη εἰς τὰ ταξίδια ἔκαμε τοὺς Ἕλληνας νὰ φανταστοῦν ὅτι καὶ οἱ θεοὶ των διαρκῶς ταξιδεύουν. Εἰς τὴν εἰκόνα συμβολίζεται ἡ ὁρμὴ πρὸς νέας χώρας.

Α. Λαζάρου — Δ. Χατζή

Λόγοι τοῦ ἀποικισμοῦ.

Οἱ Ἕλληνες εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἀποικιακὸς λαὸς τῆς ἀρχαιο-
 τητος. Ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἕως τὸ Γιβραλτάρ ἐγέ-
 μισαν τὰς παραλίας μὲ τὰς ἀποικίας των. Αἴτια τοῦ ἀποικισμοῦ
 ἦσαν κατ'ἀρχὰς ἡ αὐξησις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ ἀνεπάρκεια τῆς γῆς
 καὶ συγχρόνως αἱ πολιτικαὶ παραχαί. Ὁ ἱστορικὸς Θουκυδίδης
 γράφει συντόμως: οἱ ἐκ τῶν στάσεων ἐκπίπτον-
 τες ἐκτιζόν τὰς ἀποικίας. Οἱ Ἕλληνες μετέβησαν κατ'
 ἀρχὰς εἰς τὰς ξένας χώρας, διὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν μονίμως, νὰ καλ-
 λιεργήσουν τὴν γῆν καὶ νὰ σχηματίσουν νέαν πατρίδα. Αἱ παλαιό-
 τραι λοιπὸν ἀποικίαι ἦσαν ἀποικίαι ἐγκαταστάσεως.
 Ἀργότερον, ὅταν ἀνεπτύχθη τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία, οἱ Ἕλ-
 ληνες διευθύνονται εἰς τοὺς τόπους τῆς μεγάλης παραγωγῆς, εἰς τὴν
 Αἴγυπτον καὶ τὴν Νότιον Ρωσίαν, αἱ ὁποῖαι παράγουν σιτηρά, εἰς
 τὸν Καύκασον, ὁ ὁποῖος δίδει ξυλείαν, καὶ ἰδρύνουν εἰς τὰ παράλια
 τῶν χωρῶν αὐτῶν ἐμπορικὸς σταθμούς. Αὐταὶ εἶναι αἱ ἀποικίαι
 ἐκμεταλλεύσεως.

Ἡ τελετὴ τῆς ἀναχωρήσεως.

Τὸ κράτος ὑποστηρίζει τοὺς ἀποίκους καὶ δίδει τὸν ἀρχηγὸν τῆς
 ἐπιχειρήσεως, τὸν λεγόμενον οἰκιστήν, ὁ ὁποῖος ἀνήκει συνή-
 θως εἰς τὰς ἀρχαιοτέρας οἰκογενείας. Ἡ ἀναχώρησις γίνεται ἔπειτα
 ἀπὸ ἱεροτελεσίαν καὶ μὲ μεγάλην πομπήν. Οἱ ἀποικοὶ παίρνουν
 ἀπὸ τὸν ναὸν τῆς Ἑστίας τὸ ἱερὸν πῦρ, τὸ ὁποῖον τοποθετοῦν εἰς
 τὸν ναόν, τὸν ὁποῖον κτίζουν εἰς τὴν νέαν πατρίδα των. Ἡ νέα πόλις
 ὀνομάζεται ἀποικία, ἡ πόλις ἡ ὁποία ἔστειλεν αὐτὴν μητρο-
 πολις. Ἡ ἀποικία τυπικῶς εἶναι ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὴν μητρόπο-
 λιν, κατ' οὐσίαν ὅμως ὑπάρχουν πολλοὶ δεσμοὶ μεταξὺ ἀποικίας
 καὶ μητροπόλεως, ἡ κοινὴ θρησκεία, ἡ κοινὴ γλῶσσα, τὰ ἔθιμα, οἱ
 νόμοι κτλ. Οἱ ἀποικοὶ σέβονται τὴν μητρόπολιν, λαμβάνουν μέρος
 εἰς τὰς ἑορτάς της, ἂν κινδυνεύουν ζητοῦν τὴν συνδρομὴν της, ἢ τὴν
 βοήθοῦν, ὅταν αὐτὴ εὕρισκεται εἰς κίνδυνον. Ἐνίοτε ὅμως ἔρχονται
 εἰς ρῆξιν καὶ αἱματηροὺς πολέμους. Ἀλλὰ πόλεμος ἀποικίας καὶ
 μητροπόλεως θεωρεῖται μεγάλη ἀσέβεια.

Ἀποικίαι Μακεδονίας καὶ Εὐξείνου.

Τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης προσεῖλκυσαν ἐνωρὶς τοὺς Ἕλληνας διὰ τὴν ναυπηγήσιμον ξυλείαν καὶ τὰ μεταλλεῖά των. Αἱ δύο πόλεις τῆς Εὐβοίας Χαλκίς καὶ Ἐρέτρια ἴδρυσαν πολλὰς ἀποικίας εἰς τὴν Χαλκιδικὴν χερσόνησον, ἣ ὅποια ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν Χαλκίδα. Ἡ σημαντικώτερα τῶν Χαλκιδικῶν ἀποικιῶν ἦτο ἡ Ὀλυμπός. Οἱ Κορίνθιοι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ βου αἰῶνος ἴδρυσαν τὴν Ποτειδαίαν. Ἐπίσης πολλὰι ἀποικίαι ἰδρῦθησαν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Θράκης.

Ἀπὸ παλαιοτάτους χρόνους οἱ Ἕλληνες προσπαθοῦν νὰ εἰσδύσουν εἰς τὰ στενὰ τῆς Προποντίδος καὶ εἰς τὴν ὀμιχλώδη θάλασσαν, ἣ ὅποια κρύπτεται ἐκεῖθεν τῶν Στενῶν. Ἀνάμνησιν τῶν προσπαθειῶν αὐτῶν διετήρησαν οἱ μῦθοι τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας καὶ τῶν Συμπληγᾶδων.

Ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τοὺς περισσότερον ἀγαπητοὺς καὶ διαδεδομένους μῦθους κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

Τέκνα τῆς πρώτης συζύγου τοῦ βασιλέως τοῦ Ὀρχομενοῦ τῆς Βοιωτίας Ἀθάμαντος ἦσαν ὁ Φρίξος καὶ ἡ Ἑλλη. Ἡ μήτηρ των Νεφέλη διὰ νὰ σώσῃ τὰ τέκνα της ἀπὸ τὴν κακὴν μητριάν, φροντίζει νὰ τὰ φυγαδεύσῃ. Τὰ ἔβασεν ἐπάνω εἰς τὰ νῶτα ἐνὸς χρυσομάλλου κριοῦ, τὸν ὅποιον τῆς εἶχε χαρίσει ὁ Ἑρμῆς. Τὸ θαυμάσιον αὐτὸ ζῷον τὰ ἔφερε διὰ τοῦ ἀέρος πρὸς τὴν Ἀσίαν εἰς τὸ μέσον ὁμως τοῦ ταξιδίου ἐγλύστρησεν ἡ Ἑλλη καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν, ἣ ὅποια ὀνομάζεται ἀπὸ τότε Ἑλλησποντος. Ὁ Φρίξος ἐξηκολούθησε τὸ ταξίδιον καὶ ἔφθασε σῶος εἰς τὴν Κολχίδα. Ἐκεῖ ἔθυσάσε τὸν κριὸν καὶ ἐδώρησε τὸ δέρμα εἰς τὸν φιλοξενήσαντα αὐτὸν βασιλέα τῆς Κολχίδος Αἰήτην, ὁ ὅποιος τὸ ἐκρέμασεν εἰς ἓν δένδρον τοῦ ἱεροῦ δάσους τοῦ Ἄρεως καὶ ἀνέθεσε τὴν φύλαξίν του εἰς ἄγρυπνον δράκοντα.

Ὁ βασιλεὺς τῆς θεσσαλικῆς Ἰωλκοῦ Πελίας, ἀφοῦ πρῶτον ἤρπασε τὸν θρόνον ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του, ἤθελε νὰ ἀπαλλαγῇ καὶ ἀπὸ τὸν ἀνεψιόν του Ἰάσονα. Τοῦ ἀνέθεσε διὰ τοῦτο νὰ μεταφέρῃ ἀπὸ τὴν Κολχίδα τὸ « χρυσομάλλον δέρας » μετὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ ἐπιστρέψῃ ποτὲ ὁ Ἰάσων ἀπὸ τὸ ἐπικίνδυνον αὐτὸ ταξίδιον, διὰ νὰ ἀπαιτήσῃ τὸν θρόνον τοῦ πατρὸς του.

Ὁ Ἰάσων ἐδέχθη, ἀλλὰ ἐφρόντισε πρῶτον νὰ λάβῃ μέρος οἱ ὀνομαστοίτεροι ἥρωες τῆς ἐποχῆς του, ὅπως ὁ Ἡρακλῆς, οἱ Διόσκουροι Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης καὶ ἄλλοι πολλοί. Κατεσκευάσθη κατόπιν μετὰ τὴν βοήθειαν τῆς Ἀθηναῆς πλοῖον κατάλληλον, ἣ περίφημος πεντηκόντορος Ἀργώ, καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰάσονος ἐξεκίνησαν ὅλοι ἀπὸ τὰς Παγασὰς διὰ τὴν μακρυνὴν καὶ ἐπικίνδυνον ἐκστρατείαν.

Ὑστερον ἀπὸ πολλοὺς ἀγῶνας κατάρβωσαν οἱ Ἀργοναῦται νὰ διέλθουν τὰς Συμπληγάδας καὶ νὰ φθάσουν εἰς τὴν Κολχίδα. Ἐκεῖ μὲ τὰς μαγικὰς δυνάμεις τῆς θυγατρὸς τοῦ Αἰήτου Μηδείας, ἡ ὁποία ἠγάπησε καὶ ἐβοήθησε τὸν Ἴάσονα, ἐστάθη οὗτος ἰκανὸς νὰ ἐπιτελέσῃ ἄθλους θαυμαστούς, νὰ λάβῃ τὸ χρυσομαλλὸν δέρας καὶ διὰ μέσου νέων κινδύνων καὶ περιπετειῶν νὰ ἐπιστρέψῃ κατόπιον εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῶν συντρόφων καὶ τῆς Μηδείας.

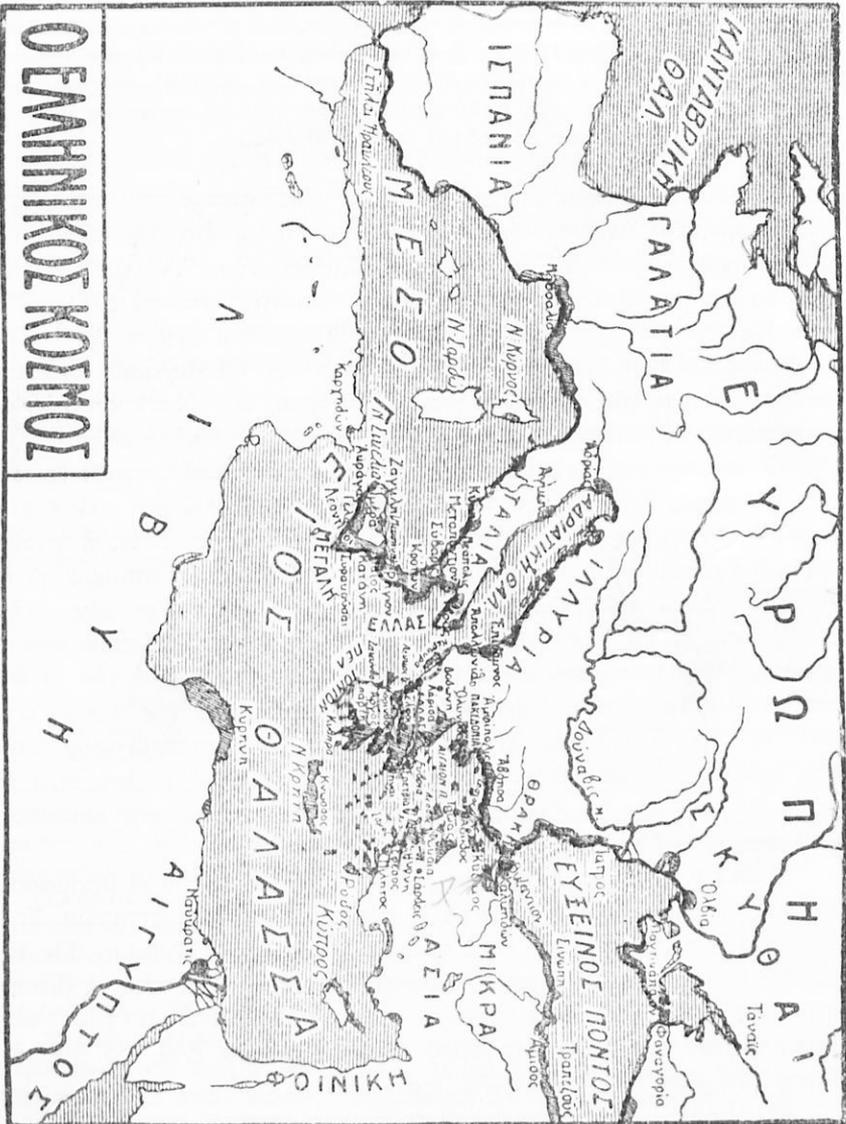
Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, ὅταν κατενόησαν τὴν σημασίαν τῶν πορθμῶν, Λέσβιοι ἱδρυσαν τὴν Σηστὸν ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Ἑλλησπόντου, Μιλήσιοι τὴν Ἄβυδον ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς. Πέραν τοῦ στενοῦ οἱ Μιλήσιοι ἔκτισαν τὸ 675 π. Χ. τὴν Κύζικον καὶ ὀρμώμενοι ἀπ' ἐκεῖ ἱδρύνουν σειρὰν ἀποικιῶν εἰς τὴν ἀσιατικὴν παραλίαν τῆς Προποντίδος. Οἱ Μεγαρεῖς ἱδρύνουν ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου τὴν Χαλκηδὸνα καὶ ὀλίγον ἀργότερον τὸ Βυζάντιον ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς.

Ὁ ἀποικισμὸς τοῦ Εὐξείνου εἶναι σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἔργον τῆς Μιλήτου. Περὶ τὰ 630 π. Χ. ἱδρύνουν τὴν Σινώπην εἰς θέσιν ἐπικαιροτάτην, εἰς τὴν ὁποίαν καταλήγει ἡ ἐμπορικὴ ὁδός, ἡ ὁποία φέρει διὰ μέσου τῆς Μ. Ἀσίας εἰς τὴν Μεσοποταμίαν. Ἡ ἀποικία αὐτὴ ἀκμάζει τόσον πολὺ, ὥστε ἀποικίζει ὅλην τὴν παραλίαν μέχρι τῆς Κολχίδος. Ἡ Ἀμισὸς καὶ ἡ Τραπεζοῦς εἶναι αἱ σημαντικώτεραι πόλεις εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο. Σχεδὸν συγχρόνως μὲ τὴν Σινώπην καὶ εἰς θέσιν ἐπίσης ἐπικαιρον οἱ Μιλήσιοι ἱδρύνουν τὸν Ἴστρον ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου, ὀλίγον νοτιώτερον ἀπὸ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Δουνάβεως, ὃ ὁποῖος ὠνομάζετο τότε Ἴστρος, καὶ ἐκμεταλλεύονται τοὺς δρόμους, οἱ ὁποῖοι διὰ μέσου τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ ὀδηγοῦν εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην.

Αἱ ἀκταὶ τῆς Νοτίου Ρωσίας, τὰς ὁποίας κατοικοῦν οἱ βάρβαροι Σκύθαι, ἐλκύουν τοὺς Μιλησίους μὲ τὸν πλοῦτον τῶν σιτηρῶν. Σημαντικώτερα ἀποικία εἰς τὸ μέρος αὐτὸ εἶναι ἡ Ὀλβία. Εἰς τὸ βάθος τῆς Μαιώτιδος λίμνης (Ἀζοφικὴ θάλασσα) ἱδρύνονται τὸ Παντικάπαιον καὶ ἡ Φαναγόρεια καὶ ἡ Τάναϊς εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, τοῦ σημερινοῦ Δόν, τὸ βορειότερον σημεῖον τῆς ἑλληνικῆς ἐξαπλώσεως.

Αἱ ἀποικίαι τοῦ Εὐξείνου εἶναι κυρίως σταθμοὶ ἐκμεταλλεύσεως καὶ μένουν πάντοτε ἐκτὸς τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου ὡς τελευταῖοι φρουροὶ κρυμμένοι εἰς τὴν ὀμίχλην τοῦ βορρᾶ.

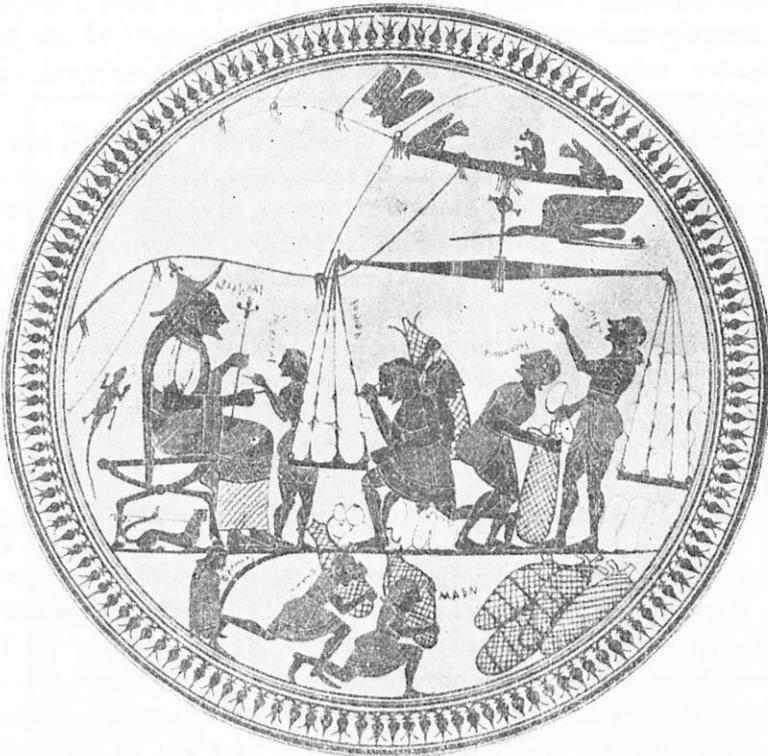
Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Σημειώσεις - κόμπος στην Ελλάδα 915

Αἱ ἀποικίαι τῆς Ἀφρικῆς.

Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Ἀρχαίων ἔγιναν αἰτία νὰ κλεισθῆ ἡ Αἴγυπτος

Ὁ βασιλεὺς Ἀρκεσίλαος φορτῶνει σίλφιον.

Παράστασις ἐπὶ λακωνικοῦ ἀγγείου τοῦ 560 π.Χ. περίπου. Παρίσιοι, Νομισματικὸν Μουσεῖον.

Ἀρχαῖκὴ παράστασις, πιθανὸν γελοιογραφία. Ὁ βασιλεὺς τῆς Κυρήνης Ἀρκεσίλαος, περίφημος διὰ τὰ πλοῦτη καὶ τὴν φιλαργυρίαν του, κάθεται ἐπὶ τοῦ πλοίου μετὰ περιέργων ἐνδυμασίαν καὶ ἐπιβλέπει τὸ ζύγισμα καὶ τὴν τοποθέτησιν εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ πλοίου τῶν σάκκων τοῦ σιλφίου. Εἰς τὴν θύραν τῆς ἀποθήκης ὁ φύλαξ. Εἰς τὸ κατάρτι φανταστικὰ πτηνὰ.

εἰς τοὺς ξένους. Ἀλλὰ μετὰ πολλὰς ἀποπειράς οἱ Μιλήσιοι ἐπιτυγχάνουν νὰ ἀνανεώσουν τὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τὴν χώραν τοῦ Φα-

ραώ. Ὁ Ψαμμήτιχος ἐπιτρέπει νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν Νάυκρατιν, ἡ ὁποία ἀνοίγεται εἰς ὅλους τοὺς Ἑλληνας, γίνεται δηλαδὴ ἡ μόνη διεθνῆς ἐλληνικὴ ἀποικία, σπουδαιότατη ἀγορὰ καὶ κέντρον ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας τῶν Ἑλλήνων, διότι ὁ Φαραώ Ἕμμασις ἀργότερον ὥρισε τὴν πόλιν ὡς ἀποκλειστικὸν τόπον διαμονῆς διὰ τοὺς Ἑλληνας, οἱ ὁποῖοι ἴδρυσαν ἐκεῖ ἐργαστήρια χρησιμοποιῶντες ἐγχωρίους ἐργάτας.

Δωριεῖς ἀπὸ τὴν νῆσον Θήραν ἰδρύνουν τὸ 631 π. Χ. εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν σημερινὴν Τρίπολιν τὴν Κυρήνην, ἡ ὁποία ἔγινε πρότυπον γεωργικῆς ἀποικίας. Τὸ παχὺ ἔδαφός της, τὸ ὁποῖον ἐπότιζαν περιοδικαὶ βροχαί, παρῆγεν ἄφθονον κριθήν, σῖτον καὶ σίλφιον, ἓνα εἶδος ἱαματικοῦ φυτοῦ, τοῦ ὁποίου ἐγένετο μεγάλη ἐξαγωγή, ἐνῶ οἱ λόφοι της ἐκαλύπτοντο ἀπὸ ἀμπέλους καὶ καρποφόρα δένδρα, καὶ τὰ πλούσια λιβάδια της ἔτρεφαν μεγάλα ζῶα καὶ ἰδίως ἵππους. Οἱ ἡγεμόνες τῆς Κυρήνης ἦσαν ὀνομαστοὶ διὰ τοὺς ἵππους των, πολλὰκις ἐνίκησαν εἰς τοὺς Δελφοὺς καὶ τὴν Ὀλυμπίαν καὶ ὁ ποιητὴς Πίνδαρος ἐξύμνησε τὸν βασιλέα Ἄρκεσίλαον διὰ τὴν νίκην του.

Ἀποικία τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας.

Ὁ τόπος, εἰς τὸν ὁποῖον ἤκμασαν ἐξαιρετικῶς αἱ ἐλληνικαὶ ἀποικίαι, εἶναι ἡ κάτω Ἰταλία καὶ ἡ Σικελία. Ἦδη κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα οἱ Ἀχαιοὶ, καθὼς γνωρίζομεν, εἶχον φθάσει εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος. Μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν περὶ τὸ τέλος τοῦ 8ου αἰῶνος εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἰδρύθησαν τρεῖς σημαντικαὶ ἀποικίαι, τὸ Μεταπόντιον, ἡ Σύβαρις καὶ ὁ Κρότων, αἱ ὁποῖαι ἐδέχθησαν ἀργότερον πολλοὺς Δωριεῖς καὶ ὠμίλησαν τὴν δωρικὴν διάλεκτον. Μετανάσται ἀπὸ τὴν Σπάρτην ἔκτισαν τὴν μόνην Σπαρτιατικὴν ἀποικίαν, τὸν Τάραντα, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁμωνύμου κόλπου. Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἐσκέπασαν τὴν παραλίαν τῆς νοτίου Ἰταλίας καὶ ἔδωσαν εἰς τὴν χώραν ὄψιν ἐλληνικὴν καὶ δι' αὐτὸ ὠνομάσθη Μεγάλη Ἑλλάς.

Αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας ἰδρύθησαν ἀργότερον. Μετὰ σφοδρὸς ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἐντοπίους καὶ τοὺς Καρχηδονίους οἱ Ἕλληνες ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν ἀνατολικὴν καὶ νοτίαν παραλίαν τῆς νήσου, ἐνῶ ἡ βορειοδυτικὴ ἔμεινε εἰς τοὺς Καρχηδονίους. Πρῶτοι

ἔφθασαν οἱ Χαλκιδεῖς, οἱ ὅποιοι περὶ τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνος ἔκτισαν τὴν Νάξον, κατόπιν τὴν Κατάνην, τοὺς Λεοντίνους καὶ εἰς τὰς δύο παραλίας τοῦ στενοῦ μεταξύ Ἰταλίας καὶ Σικελίας τὸ Ρήγιον καὶ τὴν Ζάγκλην, ἡ ὁποία μετωνομάσθη Μεσσήνη, διότι ἀργότερον ἐδέχθη Μεσσηνίους φυγάδας. Ἐπειτα ἀπὸ

40 χρόνια ἤλθον οἱ Κορίνθιοι, οἱ ὅποιοι εἶχον ἰδρύσει σπουδαιότατην ἀποικίαν εἰς τὴν νῆσον Κέρκυραν. Τὸ 730 π.χ. ἰδρύουν τὰς Συρακοῦσας, αἱ ὁποῖαι ἀπέβησαν ἡ σημαντικωτάτη πόλις τῆς Δυτικῆς Μεσογείου. Ρόδιοι καὶ Κρήτες ἰδρύουν ἀργότερον τὴν Γέλαν, ἡ ὁποία κτίζει τὸν Ἀκράγαντα, τὴν δευτέραν μετὰ

τὰς Συρακούσας πόλιν τῆς Σικελίας, καὶ τέλος οἱ Χαλκιδεῖς ἰδρύουν τὴν Ἰμέραν. Αἱ ἀποικίαι τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας ἦσαν προωρισμέναι ἐκ τῆς φύσεως τῆς χώρας νὰ γίνουν κατ' ἐξοχὴν ἀποικίαι ἐγκαταστάσεως.

Ἀποικίαι τῆς Δυτικῆς Μεσογείου.

Ἐκεῖθεν τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εἶναι σποραδικαὶ καὶ χάνονται εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀπεράντου βαρβαρικοῦ κόσμου, ὅπως αἱ ἀποικίαι τοῦ Εὐξείνου, καὶ εἶναι σταθμοὶ ἐμπορικοί.

Περὶ τὸ 600 π. Χ. οἱ Φωκαεῖς τῆς Μ. Ἀσίας ἰδρυσαν τὴν Μασσαλίαν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ροδανοῦ ποταμοῦ. Οἱ Ἕλληνες ἐφθασαν τοιοῦτοτρόπως εἰς τὸ τέρμα τῆς Μεσογείου, εἰς τὰς Ἡρακλείους στήλας, ὅπως ἔλεγον τὸν πορθμὸν τοῦ Γιβραλτάρ. Ἐκεῖθεν τοῦ πορθμοῦ ἐκτείνεται ὁ ὠκεανός, ἀχανής, χωρὶς νήσους, μυστηριώδης. Οἱ ναυτικοὶ τῆς Μασσαλίας δὲν ὑποχωροῦν πρὸ τῆς τολμηρᾶς ἐπιχειρήσεως νὰ ἐξερευνήσουν τὸν ὠκεανόν. Ἀργότερον τὸν 4ον αἰῶνα, μασσαλιῶται ναυτικοί, ὁ Εὐθυμένης ἀκολουθεῖ τὴν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς καὶ φθάνει εἰς τὴν Σενεγάλην, ὁ Πυθέας, ὁ μεγαλύτερος Ἕλλην ἐξερευνητής, ἐξιχνιάζει τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι κρύπτονται εἰς τὴν οὐρανὸν καὶ τὰ ρίγη τῶν βορείων θαλασσῶν.

Ὁ Ἑλληνικὸς Κόσμος.

Ἡ ἐξάπλωσις τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς ἀποικίας εἶναι ἀπὸ τὰ θαυμασιώτερα φαινόμενα τῆς ἱστορίας. Ἐφάμιλλον ἔχει μόνον εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῆς Ἀγγλίας.

Μαρτυρεῖ τὴν μεγάλην ζωτικότητα τῆς φυλῆς, τελειοποίησιν τῶν τεχνικῶν μέσων καὶ τολμηρὸν ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα. Ἀπορεῖ κανεὶς πῶς μικραὶ σχετικῶς πολιτεῖαι ἀνέπτυξαν τόσην δραστηριότητα καὶ ἔκτισαν τόσας πόλεις εἰς μακρυνὰς μάλιστα χώρας. Ἡ Χαλκὶς τῆς Εὐβοίας π. χ. δὲν ἐποίκισε μόνον τὴν Χαλκιδικὴν Χερσόνησον, ἀλλὰ ἔκτισε δεκάδας πόλεων εἰς τὴν Δυτικὴν παραλίαν τῆς Ἰταλίας καὶ εἰς τὴν Σικελίαν, ἐκ τῶν ὁποίων μερικαὶ ἔγιναν μεγάλαι πόλεις, ὅπως ἡ Κύμη καὶ τὸ Ρήγιον εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἡ Κατάνη, ἡ Μεσσήνη καὶ ἡ Ἰμέρα εἰς τὴν Σικελίαν.

Διὰ τῶν ἀποικιῶν οἱ Ἕλληνες ἔγιναν ὀλόκληρος κόσμος, ὁ ὁποῖος ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ Εὐξείνου ἕως τὰς στήλας τοῦ Ἡρακλέους. Εἰς τὰς ἐκτάσεις αὐτὰς κινοῦνται μὲ δραστηριότητα οἱ Ἕλληνες, φέρουν παντοῦ τὴν ἐπιμέλειαν, τὴν ἐρευνητικότητα, τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔξοχα προϊόντα τῆς διανοίας των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄

Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Ζ΄ ΚΑΙ ΣΤ΄ ΑΙΩΝΑ

ΟΙ ΕΠΤΑ ΣΟΦΟΙ

Οί ιστορικοί χρόνοι.

“Όσα γνωρίζομεν διὰ τοὺς Κρήτας, τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τὴν μετανάστευσιν τῶν Δωριέων, τὰ ἐμάθαμεν ἀπὸ τοὺς παλαιούς μύθους. Πολλὰ διὰ τὴν παλαιότητα ἐκείνην ἐποχὴν μᾶς ἐδίδαξαν αἱ ἀνασκαφαί. Οἱ σοφοὶ δηλαδὴ, οἱ ἀρχαιολόγοι, ἔσκαψαν τὰ μέρη, ὅπου ἦσαν παλαιαὶ πόλεις ἢ οἰκοδομαί, ἀνεκάλυψαν ἐρείπια ἀπὸ ναοῦς καὶ ἀνάκτορα ἢ ἀπὸ κατοικίας, ἀγάλματα, τοιχογραφίας, καὶ ἔμαθαν πολλὰ διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν τέχνην τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων. Αὐτὰ ὅμως δὲν εἶναι ἀρκετά, διὰ νὰ γνωρίσωμεν καλὰ τὴν ἱστορίαν των, τὰς σκέψεις καὶ τὰς πράξεις των μὲ τὴν σειράν. Διὰ τοῦτο τὴν παλαιότεραν ἐκείνην ἐποχὴν ὀνομάζουσι μυθικήν ἢ προϊστορικὴν, διότι δὲν εἶχεν ἀρχίσει ἀκόμη ἡ ἱστορία.

Μετὰ τοὺς χρόνους ὅμως τοῦ Ὀμήρου ἔχομεν πληροφορίας περισσοτέρας. Οἱ Ἕλληνες εἶχον μάθει νὰ γράφουσι τότε καὶ μᾶς ἄφησαν πολλὰ γραπτὰ ἐπάνω εἰς λίθους καθὼς καὶ βιβλία ὀλόκληρα, ἀπὸ τὰ ὅποια πληροφοροῦμεθα μὲ ἀκρίβειαν τὴν ζωὴν καὶ τὰς πράξεις των. Μετὰ τὸν Ὀμηρον ἀρχίζει ἡ Ἱστορία, ἡ κυρίως ἱστορικὴ ἐποχὴ τῆς Ἑλλάδος.

Αἱ Φυλαί.

Μετὰ τὴν Ὀμηρικὴν ἐποχὴν ἡ Ἑλλὰς δὲν παρουσιάζει πλέον μεγάλας μεταβολάς. Αἱ διάφοροι φυλαὶ ἐγκατεστάθησαν μονίμως, ἰδρύ-

θησαν αἱ σπουδαιότεραι ἀποικίαι καὶ ἐσχηματίσθησαν τὰ κυριώτερα κράτη.

Οἱ Ἕλληνες, ὅπως ὅλοι οἱ λαοί, εἶχον διαφορὰς μεταξύ των εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὰς συνηθείας. Ἐχωρίζοντο δηλαδὴ εἰς φυλάς. Αἱ κυριώτεραι ἑλληνικαὶ φυλαὶ ἦσαν δύο, οἱ Ἰωνες καὶ οἱ Δωριεῖς. Ἰωνες ἦσαν οἱ ἀπόγονοι τῶν παλαιότερων κατοίκων, τῶν Ἀχαιῶν, καὶ Δωριεῖς, ὅσοι ἦλθον βραδύτερον καὶ ἔφεραν τὴν ἀναστάτωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ Ἰωνες καὶ οἱ Δωριεῖς εἶχον μεγάλας διαφορὰς. Ὁμίλουν διαφορετικὴν διάλεκτον, ἐφόρουσαν διαφορετικὰ ἐνδύματα, εἶχον διαφορετικὰς κατοικίας, φαγητὰ, συνηθείας. Οἱ Δωριεῖς ἦσαν πολεμικοί, δὲν ἐφρόντιζον πολὺ διὰ τρόπους, τέχνας, γράμματα. Οἱ Ἰωνες ἀντιθέτως εἶχον λεπτούς τρόπους, ἤθελον νὰ ἔχουν ἄνετον κατοικίαν, ὥραϊα ἐπιπλά, κομψὰ ἐνδύματα, ἐκαλλιέργουν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Οἱ περισσότεροι σοφοὶ καὶ καλλιτέχναι τῆς Ἑλλάδος ἦσαν Ἰωνες.

Τὰ Κράτη.

Οἱ Ἕλληνες δὲν κατῴρθωσαν νὰ ἐνωθοῦν καὶ νὰ σχηματίσουν ἓν κράτος. Οὔτε αἱ φυλαὶ ἦσαν ἠνωμένοι μεταξύ των. Ἐκάστη πόλις μὲ τὴν περιοχὴν τῆς ἀπετέλει ἰδιαιτέρον κράτος. Εἶχε τοὺς νόμους τῆς, τοὺς ἄρχοντάς τῆς, τὴν ἀστυνομίαν καὶ τὸν στρατὸν τῆς. Μεταξὺ τῶν κρατῶν αἱ σχέσεις δὲν ἦσαν πάντοτε φιλικαί. Οἱ γείτονες πρὸ πάντων εἶχον διαφορὰς καὶ ὄχι σπανίως ἔκαμνον πολέμους.

Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ κράτη ἦσαν μικρὰ καὶ ἀδύνατα. Μερικὰ μόνον ἀπέκτησαν δύναμιν καὶ ἐγιναν ὀνομαστά. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν, δηλ. τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα π. Χ., δύναμιν εἶχον κυρίως τὰ κράτη, τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο ἔξω τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ἢ Μίλητος π.χ. καὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, αἱ Συρακοῦσαι εἰς τὴν Σικελίαν. Εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα τὰ σημαντικώτερα κράτη ἦσαν ἡ Κόρινθος, ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθηναί. Ἀντιθέτως τὰ κράτη τῆς Βοιωτίας, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς βορειοτέρας Ἑλλάδος, τῆς Ἠπείρου δηλαδὴ καὶ τῆς Μακεδονίας, δὲν ἦσαν πολὺ ἀνεπτυγμένα κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν.

Μεταβολή τῆς Ζωῆς : Ἐμπόριον—Ναυτιλία.

Τὸν παλαιότερον καιρὸν ἡ Ἑλλὰς ἦτο γεωργική. Τὸ μόνον μέσον, διὰ νὰ ἐξασφαλίζουν τὴν ζωὴν των οἱ ἄνθρωποι, ἦτο ἡ γεωργία. Μερικοὶ δυνατοί, οἱ εὐγενεῖς, ἦσαν κύριοι τῆς γῆς, οἱ δὲ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ εἰργάζοντο εἰς τὰ κτήματά των, διὰ νὰ ζήσουν. Τεχνῖται δὲν ὑπῆρχον. Ὅ,τι ὁ καθεὶς ἐχρειάζετο, κατοικίαν, ἔπιπλα, ἐργαλεῖα, τὰ κατεσκεύαζεν εἰς τὸ κτήμά του.

Εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν, δηλαδὴ εἰς τὴν γεωργικὴν ἐποχὴν, οἱ ἄνθρωποι δὲν προώδευσαν πολὺ, ὁ νοῦς των κινεῖται ἄργά, δὲν βλέπουν καὶ δὲν ἀνακαλύπτουν νέα πράγματα, ἡ ζωὴ των δὲν ἀλλάζει, δὲν ἔχουν μεγάλας πόλεις, ζοῦν τὸ περισσότερον εἰς τὰ χωρία. Ὅλοι οἱ μεγάλοι λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς, οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἄλλοι ἔζησαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅμως μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ὀμήρου ἔγινε σημαντικὴ μεταβολή. Οἱ Ἕλληνες ἐπροχώρησαν πολὺ εἰς τὰς τέχνας καὶ ἤρχισαν νὰ κάμνουν ἐμπόριον μὲ τὰς ξένας χώρας. Κατεσκεύαζον διάφορα ἀντικείμενα, ἀγγεῖα, ὄπλα, κοσμήματα, ὑφάσματα, τὰ ὅποια ἐπώλουν εἰς τοὺς ἄλλους λαοὺς μαζί μὲ τὰ προϊόντα τῆς χώρας των, οἶνον, ἔλαιον καὶ μέλι, τὰ ὅποια ἀντήλλασον μὲ σῖτον, δέρματα, λινάρι καὶ πολύτιμα μέταλλα. Ἐκαμαν ἐργαστήρια καί, διὰ νὰ ἐπαρκέσουν εἰς τὴν ζήτησιν, ὑπεχρεώθησαν νὰ μετεχειρισθοῦν δούλους, δηλαδὴ αἰχμαλώτους πολέμου, τοὺς ὁποῖους ἠγόραζον καὶ τοὺς ἠνάγκαζον νὰ ἐργάζωνται χωρὶς μισθόν, μὲ μόνον τὴν τροφήν των. Τὰ μικρὰ ἐργαστήρια, εἰς τὰ ὅποια ὁ τεχνίτης εἰργάζετο μὲ ὀλίγους βοηθοὺς, ἔγιναν ἀληθινὰ ἐργοστάσια καὶ ἡ χειροτεχνία ἔγινε βιομηχανία. Διὰ νὰ κάμουν ἐμπόριον, κατεσκεύασαν πλοῖα καὶ ἔγιναν ναυτικοί. Εἰς τὴν Ἑλλάδα δηλαδὴ ἀνεπτύχθησαν ἐμπόριον, βιομηχανία, ναυτιλία. Αὐτὸ ἔγινε διὰ πρῶτην φορὰν εἰς τὰς παραλιακὰς πόλεις, ἰδίως εἰς τὰς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας.

Πολλοὶ ἐπλούτησαν ἀπὸ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν. Ἦρχισαν νὰ ζοῦν καλύτερα, ἔκτισαν πολυτελεστέρας κατοικίας, ἔκαμαν καλύτερα ἔπιπλα. Αἱ τέχναι προώδευσαν, οἱ καλοὶ τεχνῖται ἔγιναν περιζήτητοι. Οἱ κάτοικοι ἐπληθύνθησαν, αἱ πόλεις ἐμεγάλωσαν.

Ἡ Ἑλλὰς τὴν ἄρτι εἶχε πληθυσμόν, ὁ ὁποῖος ἔζη καὶ ἀπὸ ἄλλα

μέσα ἐκτὸς τῆς γεωργίας. Ἐκτὸς δηλαδή ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς καὶ τοὺς γεωργοὺς εἶχεν ἐμπόρους, τεχνίτας, ναυτικούς. Αὐτοὶ ὅλοι ἀπετέλουν τὴν ἀστικήν τάξιν καὶ ἔζων κυρίως εἰς τὰς πόλεις. Ἡ Ἑλλάς εἶχε τώρα πολλὰς πόλεις καὶ μερικὰς μεγάλας καὶ ὀνομαστάς.

✓ Αἱ Πόλεις.

Εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἐγκατεστημένοι εἰς κώμας. Ὅσοι ἀπ' αὐτὰς ἀνῆκον εἰς μίαν φυλὴν, ἀνεγνώριζον τοὺς ἰδίους ἄρχοντας, ἀπετέλουν δηλαδή ἓν κράτος. Ἀλλ' ὁ σύνδεσμος μεταξὺ αὐτῶν ἦτο χαλαρός. Τὸν τύπον αὐτὸν τοῦ χαλαροῦ κράτους διετήρησαν τὰ γεωργικὰ διαμερίσματα, ἢ βόρειοι καὶ δυτικὴ Ἑλλάς καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Πελοποννήσου.

Αἱ κῶμαι ἦσαν ὑποχρεωμέναι νὰ ἀνταλλάσσουν τὰ προϊόντα των. Διὰ τοῦτο εἰς θέσεις κεντρικάς, ἰδίως εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ἀκροπόλεων, ἐδημιουργήθη τόπος ἀνταλλαγῆς, ἡ ἀγορά, καὶ εἰς πολλὰ μέρη ἀνεπτύχθη ἀπὸ τὴν ἀγορὰν ἡ πόλις. Ἀλλ' ἡ ἀγορὰ ἔμεινε πάντοτε τὸ κέντρον τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, ὁ τόπος τῶν συγκεντρώσεων καὶ τῶν πολιτικῶν συζητήσεων.

Εἰς τὴν πόλιν συγκεντρῶνται εἴτε θεληματικῶς εἴτε μὲ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ ἄρχοντος οἱ εὐγενεῖς ἀπὸ τὰ περίχωρα καὶ τοιοῦτοτρόπως εἰς πολλὰ μέρη ὀλόκληρος περιφέρεια ἐνώνεται μὲ τὴν ἐξουσίαν τῆς πόλεως. Αὐτὸς εἶναι ὁ λεγόμενος **συνοικισμός**. Κατὰ τὴν παράδοσιν αὐτὸ ἔκαμεν εἰς τὴν Ἀττικὴν ὁ Θησεύς, ὅπως γράφει ὁ ἱστορικὸς Θουκυδίδης «καταλύσας τῶν ἄλλων πόλεων τὰ βουλευτήρια καὶ τὰς ἀρχὰς εἰς τὴν νῦν οὔσαν ἐν βουλευτήριον ἀποδείξας καὶ πρυτανεῖον ξυνόκισε πάντας».

Τοιοῦτοτρόπως ἐδημιουργήθη ὁ νεώτερος τύπος τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, μία περιοχὴ δηλαδή συγκεντρωμένη ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς πόλεως, ἡ πόλις κράτος, καὶ πόλις εἰς τὴν ἑλληνικὴν κατήντησε νὰ σημαίνῃ κράτος. Τὸν τύπον αὐτὸν τῆς διοικήσεως ἔχουν αἱ βιομηχανικαὶ καὶ ναυτικαὶ περιφέρειαι, ἢ Μικρασιατικὴ Ἑλλάς, ἢ Σικελία, γενικῶς αἱ ἀποικίαι καὶ πολλὰ διαμερίσματα τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἰδίως ἡ Ἀττικὴ. Τὰ μέρη αὐτὰ εἶναι πολυανθρωπότερα, πλουσιώτερα καὶ περισσότερον ἀνεπτυγμένα.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦσαν πολὺ στενότερον δεμένοι εἰς τὴν πόλιν, δηλαδὴ εἰς τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον ἐξησφάλιζεν εἰς αὐτοὺς τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐργασίαν καὶ εἰς ἀντάλλαγμα ἀπῆται ὑποχρεώσεις ἀπὸ τὸν πολίτην. Τὸ κυριώτερον καὶ σημαντικώτερον μέρος τῆς δράσεως τοῦ ἀνθρώπου ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὸ κοινόν. Ὁ πολιτικός, ὁ ποιητής, ὁ καλλιτέχνης ἠσθάνετο τὸ ἔργον του ὡς ὑπηρεσίαν, ὡς λειτοουργίαν, ὅπως ἔλεγον, εἰς τὸ σύνολον, συμβολὴν εἰς τὰς ἐπιδιώξεις τῆς πολιτείας. Οἱ πλούσιοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναλάβουν τὰ ἔξοδα διὰ δημόσια ἔργα, ἑορτάς, παραστάσεις, ὄπλισμόν πλοίων κλπ. Ἡ θέσις αὕτη εἰς τὴν πολιτείαν κάμνει τὸν ἀρχαῖον πολὺ διαφορετικόν ἀπὸ τὸν σημερινόν.

Μεταβολὴ τοῦ Πολιτεύματος.

Κατὰ τοὺς Ὀμηρικούς χρόνους ὅλα τὰ ἑλληνικὰ κράτη ἔχουν βασιλεῖς. Ἀργότερον οἱ εὐγενεῖς καταργοῦν τὴν βασιλείαν καὶ κυβερνοῦν οἱ ἴδιοι. Τὸν 7ον π. Χ. αἰῶνα ἡ βασιλεία εἶχε καταργηθῆ σχεδὸν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ διατηρεῖται μόνον εἰς τὰ σύνορα τοῦ ἑλληνισμοῦ, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἡπειρον, εἰς τὴν Κύπρον, ἐνῶ οἱ δύο βασιλεῖς τῆς Σπάρτης ἔχασαν ἐντελῶς τὴν ἐξουσίαν τῶν. Ἀπὸ τότε κυβερνοῦν οἱ ἀριστοκρατικοὶ καὶ τὸ πολίτευμα γίνεται, ὅπως λέγουν, ἀριστοκρατικόν.

Εἰς πολλὰ μέρη ὅμως οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἀναγκάζονται νὰ συμβιβασθοῦν μὲ τοὺς ἰσχυροὺς τοῦ χρήματος, μὲ τοὺς μεγάλους κεφαλαιούχους, ὅπως λέγομεν σήμερον, τοὺς ὁποίους ἐδημιούργησε τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία, καὶ μοιράζουσι μὲ αὐτοὺς τὴν ἐξουσίαν. Ἐπειδὴ ὅμως κυβερνοῦν πάντοτε οἱ ὀλίγοι, τὸ πολίτευμα λέγεται ὀλιγαρχικόν.

Οἱ ἔμποροι ὅμως, οἱ τεχνῖται, οἱ βιομήχανοι, οἱ κάτοικοι γενικῶς τῶν πόλεων, μὲ μίαν λέξιν ὁ δῆμος, θέλουσι νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἀρχίζει σφοδρὸς ἀγὼν μεταξύ αὐτῶν καὶ τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα τὰ ἑλληνικὰ κράτη ταρασσονται ἀπὸ πολιτικὰς ἔριδας, ἀπὸ τὰς στάσεις, ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Εἰς πολλὰς περιφερείας ἐπεκράτησεν ὁ δῆμος, λαμβάνει αὐτὸς τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐπιβάλλει τὴν δημοκρατίαν. Ἡ πρόοδος πρὸς τὴν δημοκρατίαν ἐπέρασεν ἐν-

διαμέσους σταθμούς. Ὁ λαὸς κατ' ἀρχὰς εἶχε μικρὰς ἀπαιτήσεις. Ζητεῖ γραπτούς νόμους, διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν αὐθαιρεσίαν τῶν εὐγενῶν, διότι τὰ δικαστήρια ἦσαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀριστοκρατικῶν, οἱ ὅποιοι ἐδίκαζον κατὰ τὸ συμφέρον των. Τὸν 7ον αἰῶνα λοιπὸν βλέπομεν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος νὰ γίνεται προσπάθεια καταγραφῆς τῶν νόμων. Συνήθως ἐκλέγουν ἕνα ἐπιφανῆ πολίτην καὶ ἀναθέτουν εἰς αὐτὸν νὰ γράψῃ τοὺς νόμους.

Ἀρχαιότερος ἀπὸ τοὺς γνωστούς εἰς ἡμᾶς νομοθέτας θεωρεῖται ὁ Ζάλευκος, ὁ ὅποιος ἔβαλε νόμους εἰς τοὺς Λοκρούς τῆς Κάτω Ἰταλίας. Ὀνομαστότερος ἔγινεν ὁ νομοθέτης τῆς Κατάνης Χαρόνδας, τοῦ ὁποίου ἡ νομοθεσία εἰσήχθη εἰς πολλὰς πόλεις. Ἀξιόλογοι νομοθέται εἶναι ἐπίσης ὁ Δράκων καὶ ὁ Σόλων τῶν Ἀθηνῶν, ὁ Πιττακὸς τῆς Μυτιλήνης. Αἱ νομοθεσίαι αὗται ὀρίζουν πῶς πρέπει νὰ κυβερνᾶται τὸ κράτος, πῶς νὰ ἀπονέμεται ἡ δικαιοσύνη εἰς τοὺς πολίτας καὶ συγχρόνως περιέχουν διατάξεις διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδῶν, διὰ τὴν διαγωγὴν τῶν πολιτῶν κτλ. Τοιοῦτοτρόπως ὅλα σχεδὸν τὰ ἑλληνικὰ κράτη ἀπέκτησαν γραπτὴν νομοθεσίαν καὶ μόνον ἡ Σπάρτη ἐξηκολούθησε νὰ κυβερνᾶται κατὰ τὰς παλαιὰς συνθηεῖας.

Αἱ νομοθεσίαι ὅμως δὲν ἔφεραν τὴν γαλήνην. Αἱ πολιτικαὶ ταραχαὶ ἐξηκολούθησαν καὶ εἰς πολλὰ μέρη φιλόδοξοι ἄνθρωποι ἀνῆκοντες εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ δήμου, κατάρθρωσαν νὰ καταλάβουν τὴν ἐξουσίαν καὶ νὰ τὴν κάμουν κληρονομικὴν εἰς τὴν οἰκογένειάν των. Αὐτοὶ εἶναι οἱ τύραννοι καὶ ἡ ἐξουσία των ὀνομάζεται τυραννίς.

Οἱ Ἑπτὰ Σοφοί.

Οἱ Ἕλληνες ἐτίμησαν πολὺ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι μὲ τοὺς νόμους των, δηλαδὴ μὲ τὰ συντάγματα, ὅπως λέγομεν σήμερον, ἐκανόνισαν τὰς πολιτείας. Ἔθετον αὐτοὺς ὑψηλότερον ἀπὸ τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς καλλιτέχνας. Ὁ περίφημος φιλόσοφος Πλάτων γράφει: ἕνας Λυκοῦργος εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἕνας Σόλων εἰς τὰς Ἀθήνας εἶναι μεγάλοι εὐεργεταὶ καὶ σωτῆρες.

Τοιοῦτοι σεβασίμοι ἄνδρες ἔζησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ἀναφέρονται πολλὰ ὀνόματα. Οἱ γνωστότεροι ὅμως εἶναι

έπτά, οί λεγόμενοι Έπτά Σοφοί τῆς Ἑλλάδος: Θαλής ὁ Μιλήσιος, Πιττακὸς ὁ Μυτιληναῖος, Βίας ὁ Πριηνεύς, Κλεόβουλος ὁ Ρόδιος, Σόλων ὁ Ἀθηναῖος, Περίανδρος ὁ Κορίνθιος καὶ Χίλων ὁ Λακεδαιμόνιος.

Σοφὸς εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐσήμαινε νομομαθής, πολιτευόμενος, ἄνθρωπος γνωρίζων νὰ κυβερνᾷ. Διὰ τὴν ζωὴν των διηγοῦνται πολλὰ ἀνέκδοτα καὶ ἀνέφεραν συντόμους ἐκφράσεις των, τὰ λεγόμενα ἀποφθέγματα, τὰ ὁποῖα περιέκλειον σοφὰ παρατηρήσεις καὶ χρήσιμους συμβουλὰς. Μίαν φοράν, ἔλεγον, συνεδρίασαν οἱ ἑπτὰ μαζί καὶ ἔβγαλαν δύο ἀποφθέγματα ὡς τὴν κορυφὴν τῆς σοφίας, τό: Γνωθὶ σαυτὸν καὶ τό: Μηδὲν ἄγαν, τὰ ὁποῖα ἀνέθεσαν εἰς τὸν ναὸν τῶν Δελφῶν. Τὸ πρῶτον σημαίνει: ἐξέτασε καὶ κατάλαβε τὸν ἑαυτὸν σου, τὸ δεύτερον: μὴ εἶσαι ὑπερβολικὸς εἰς τίποτε. Αὐτὰς τὰς δύο φράσεις οἱ ἱερεῖς ἔγραψαν εἰς τὸν τοῖχον τοῦ ναοῦ, διὰ νὰ τὰς διαβάζουν οἱ πολυάριθμοι ἐπισκέπται τοῦ μαντείου.

Ἄλλα παρόμοια ἀποφθέγματα ἦσαν: Πᾶν μέτρον ἄριστον: νὰ ἔχῃς μέτρον εἰς ὅλα, φιλήκοον εἶναι καὶ μὴ πολύλαλον: ἀγάπα νὰ ἀκούῃς καὶ νὰ μὴ λέγῃς πολλά, βία μηδὲν πράττειν: νὰ μὴν κάνῃς τίποτε βιαστικά (Κλεόβουλος). Τὰ σπουδαῖα μελέτα: νὰ σκέπτεσαι σπουδαῖα πράγματα, φίλους μὴ ταχύ κτῶ: νὰ μὴν πιάνῃς γρήγορα φίλιες, μὴ κακοῖς ὀμίλει: μὴ συναναστρέφῃσαι μετὸς κακοῦς (Σόλων). Ἄνιαρὸν ἀργία: ἡ ἀργία στενοχωρεῖ τὸν ἄνθρωπον, βαρὺ ἀπαιδευσία: ἄσχημο πρᾶγμα ἡ ἀπαιδευσία, μὴ πᾶσι πιστεue: νὰ μὴ ἔχῃς ἐμπιστοσύνην εἰς ὅλους (Θαλής).

Οἱ τύραννοι — Ὁ Φεῖδων.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς τυράννους τῆς παλαιότερας ἐποχῆς ἦσαν προοδευτικοί, ὅσον καὶ ἂν ἔλαβον βιαίως τὴν ἀρχήν. Μερικοὶ μάλιστα ἔγιναν περίφημοι καὶ οἱ Ἕλληνες τοὺς ἀνέφερον πάντοτε.

Ἄπὸ τοὺς παλαιότερους εἶναι ὁ Φεῖδων, τύραννος τοῦ Ἄργους. Ἐκυβέρνησε μὲ αὐθαιρεσίαν χωρὶς νὰ λογαριάζῃ τοὺς νόμους. Ὑπεχρέωσεν ὅλους τοὺς γείτονας νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν συμμαχίαν

Α. Λαζάρου—Δ. Χατζή

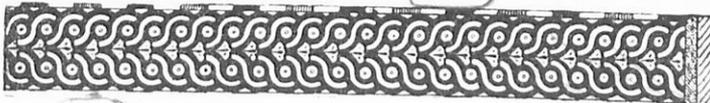
τοῦ Ἄργου, δηλαδή νὰ γίνουιν ὑπήκοοί του. Ὁ Φεῖδων ὁμως ἐτακτοποίησε τὰ μέτρα καὶ τὰ βάρη. Παρεδέχθη τὸ σύστημα, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀπὸ πολλοῦ ἐν χρήσει εἰς τὴν Βαβυλωνίαν. Τὸ μέτρον τοῦ μήκου ἦτο ὁ πῆχυς (μέρος τοῦ βραχίονος ἀπὸ τὸν ἀγκῶνα καὶ κάτω) καὶ ὁ πούς. Τὸ μέτρον τοῦ βάρους ἦτο τὸ τάλαντον (24 ὀκάδες περίπου), διαιρούμενον εἰς 60 μνᾶς, ἡ μνᾶ διηρεῖτο εἰς 100 δραχμὰς καὶ ἡ δραχμὴ εἰς 6 ὀβολούς.

Αἱ πόλεις τῆς Εὐβοίας, ἐμπορικώταται, εἶχον ἄλλο σύστημα, εἰς τὸ ὁποῖον τὰ σταθμὰ εἶχον τὰ ἴδια ὀνόματα, ἀλλὰ βάρη κατὰ ἐν τρίτον ὀλιγώτερον. Τὸ σύστημα τοῦ Φεῖδωνος ἐδέχθησαν σχεδὸν ὅλοι τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Τὸ σύστημα τῆς Εὐβοίας οἱ νησιῶται καὶ αἱ μεγάλαι ἐμπορικαὶ πόλεις, αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Κόρινθος.

Ὁ Φεῖδων εἰσήγαγεν ἐπίσης τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα. Εἰς τὴν ὀμηρικὴν ἐποχὴν δὲν εἶχον νομίσματα, τὴν τιμὴν τὴν ὑπελόγιζον μὲ κεφαλὰς ζῶων. Αὐτό, ἔλεγον, ἀξίζει ἓνα ἢ περισσότερα βόδια ἢ μισὸ κλπ. βόδι. Ἀργότερον μετεχειρίσθησαν χρυσὸν ἢ ἄργυρον μὲ τὸ ζύγι: ἓνα τάλαντον, μία μνᾶ, μία δραχμὴ, ἓνας ὀβολὸς χρυσοῦ ἢ ἀργυροῦ. Διὰ τοῦτο τὰ ὀνόματα τῶν βαρῶν ἤρχισαν νὰ σημαίνουν ποσοδὸν χρηματικόν. Πραγματικὰ νομίσματα, δηλ. τεμάχια μετάλλου μὲ σφραγίδα, ἔκοψαν πρῶτον οἱ βασιλεῖς τῆς Λυδίας καὶ αἱ πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα νομισματοκοπεῖον ἀπέκτησε πρώτη ἡ Αἴγινα, σπουδαία ἐμπορικὴ πόλις τῆς παλαιότερας Ἑλλάδος, ἡ ὁποία ἀνῆκε τότε εἰς τὸ Ἄργος. Ἐκεῖ ἔκοπτον ἀργυρᾶ νομίσματα μὲ βάρος 13 1/3 γραμμάρια καὶ ἀποτύπωμα χελώνην. Δι' αὐτὸ τὰ ἔλεγαν χελώνας. Τὸ σύστημα τῶν μέτρων ἐτελειοποιήθη ἀργότερον.

Ὁνομαστοὺς τυράννους εἶχε κατὰ τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα ἡ Κόρινθος τοὺς Κυψελίδας, ἡ Σικυὼν τοὺς Ὀρθαγορίδας, αἱ Ἀθῆναι τοὺς Πεισιστρατίδας, ἡ Σάμος τὸν Πολυκράτην. Μερικοὺς ἀπ' αὐτοὺς θὰ γνωρίσωμεν εἰς ἄλλο κεφάλαιον.

✓ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ - ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΙΩΝΙΑΣ

ΘΑΛΗΣ - ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ - ΠΟΛΥΚΡΑΤΗΣ

Τὰ μεγάλα κέντρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα ἡ Ἑλλάς ἔχει προοδεύσει ἄρκετὰ καὶ εὐρίσκεται εἰς τὴν παραμονὴν τῆς μεγάλης ἀκμῆς της. Παρουσιάζει σπουδαῖα κέντρα, ἀξιολόγους μεγαλοπόλεις, εἰς τὰ ὅποια οἱ ἄνθρωποι ζοῦν πολὺ καλύτερον ἀπὸ τὴν παλαιότεραν ἐποχὴν, ἔχουν καλυτέρας κατοικίας, εἶναι ἡμερώτεροι, ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ γράμματα καὶ διὰ τὰς τέχνας, μὲ ἓνα λόγον ἔχουν προχωρήσει εἰς τὸν πολιτισμόν.

Σχεδὸν ὅλη ἡ Ἑλλάς εἶναι γεμάτη ζωὴν καὶ ὄρεσιν δι' ἐργασίαν καὶ πρόοδον. Διακρίνονται ὅμως μερικὰ κέντρα. Ἡ Ἰωνία πρῶτον, εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἡ Κόρινθος εἰς τὸν Ἰσθμόν, αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας, ἰδίως αἱ Συρακοῦσαι. Εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ἐξέχουν δύο μεγάλα κράτη, ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι.

Οἱ Ἑλληνες τῆς Μ. Ἀσίας.

Μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν ἡ Μ. Ἀσία ἦτο, καθὼς εἶδομεν, ἡ πρῶτη χώρα τῆς Ἑλλάδος. Ἐκεῖ κατέφυγον οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἔφεραν μαζί τὸν πολιτισμόν των, τὸν μυκηναϊκὸν πολιτισμόν.

Οἱ Ἑλληνες τῆς Μ. Ἀσίας παρουσιάζουν διαφορὰν εἰς τὴν διάλεκτον καὶ εἰς τὰ ἔθιμα καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον διεκρίνοντο εἰς τρεῖς φυλάς, τοὺς Αἰολεῖς, τοὺς Ἴωνας καὶ τοὺς Δωριεῖς.

Οἱ Αἰολεῖς κατεῖχον τὴν μικρασιατικὴν παραλίαν ἀπὸ τοῦ Ἑλ-

λησπόντου μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης. Ἀπὸ τὰς νήσους ἀνήκεν εἰς αὐτοὺς ἡ Τένεδος καὶ ἡ Λέσβος, ἐπὶ τῆς ὁποίας εὑρίσκεται ἡ σημαντικώτερα αἰολικὴ πόλις, ἡ Μυτιλήνη.

Οἱ Ἴωνες εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὸ μέσον τῆς παραλίας, δηλαδὴ εἰς τὰ παράλια τῆς Λυδίας καὶ τῆς Καρίας ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ, εἰς χώραν εὐφορον καὶ μὲ λαμπρότατον οὐρανόν, ἡ ὁποία ὠνομάσθη Ἴωνία. Ἀπὸ τὰς νήσους ἀνήκον εἰς αὐτοὺς ἡ Χίος, ἡ Σάμος καὶ αἱ Κυκλάδες. Οἱ Ἴωνες ἦσαν ἡ πολυπληθεστέρα καὶ ἀκμαιοτέρα ἑλληνικὴ φυλὴ τῆς Μ. Ἀσίας. Περὶ τὸ 700 π. Χ. ἡ Ἴωνία ἀριθμεῖ 12 πόλεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας σημαντικώτεραι εἶναι ἡ Μίλητος, ἡ Φώκαια, ἡ Ἐφεσος καὶ ἡ Χίος. Αἱ Ἴωνικαὶ πόλεις προοδεύουν γρήγορα καὶ ἐνώνονται εἰς ὁμοσπονδίαν, τῆς ὁποίας κέντρον εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Μυκάλης, τὸ λεγόμενον Πανιώνιον.

Νοτίως τῆς Ἰωνίας Δωριεῖς ἀποικοὶ ἰδρύουν τὰς δωρικὰς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι κατ' ἀρχὰς 6, ἀργότερον ὅμως περιορίζονται εἰς 5, διότι ἡ σημαντικώτερα ἀπ' αὐτὰς Ἀλικαρνασσοὺς δέχεται τὴν ἰωνικὴν ἐπίδρασιν καὶ ὁμιλεῖ τὴν ἰωνικὴν διάλεκτον. Οἱ Δωριεῖς κατέχουν ἐπίσης τὴν νῆσον Ρόδον, τὴν Κῶ καὶ ἄλλας μικροτέρας, ἐνῶ εἰς προγενεστέραν ἐποχὴν εἶχον καταλάβει τὴν Κρήτην καὶ τὰ Κύθηρα. Ἡ δωρικὴ ἐξάπολις ἐνώνεται ἐπίσης εἰς ὁμοσπονδίαν, τῆς ὁποίας κέντρον ἦτο ὁ ναὸς τοῦ Τριπίου Ἀπόλλωνος.

Ἀνάπτυξις τῶν μικρασιατῶν Ἑλλήνων.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας ἀνεπτύχθησαν ἐνωρίτερον ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας τῆς κυρίως Ἑλλάδος. Τὸν ὅλον ἰδίως αἰῶνα παρατηρεῖται εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς πόλεις, αἰολικὰς, δωρικὰς, ἰωνικὰς, μεγάλη ζωὴ καὶ κίνησις. Πολλαὶ πόλεις ἔχουν ἀνεπτυγμένον ναυτικόν, ἐπιδίδονται εἰς μακρυνὰς θαλασσοπορίας, κτίζουσιν ἀποικίας, ἔρχονται εἰς φιλικὰς καὶ ἐχθρικὰς σχέσεις πρὸς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας καὶ τοὺς ξένους.

Ἐπίσης ἀναπτύσσεται τὸ πνεῦμα. Κτίζουσιν καλυτέρας κατοικίας, κατασκευάζουσιν κομψότερα σκεύη, λεπτότερα ἐνδύματα. Αἱ μικρασιατικαὶ πόλεις ἔχουσιν μουσικούς, ποιητάς, ἱστοριογράφους,

μαθηματικούς, φιλοσόφους. Τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἀκμάζει ὁ πρῶτος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς τῶν ἱστορικῶν χρόνων.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας ἔχουν γείτονας τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, Λυδοὺς, Πέρσας, Φοίνικας, Αἴγυπτιοὺς, οἱ ὅποιοι διεκρίθησαν διὰ τὴν ἀνάπτυξίν των κατὰ τοὺς παλαιοὺς αὐτοὺς χρόνους. Οἱ Ἕλληνες ἔμαθον πολλὰ ἀπ' αὐτοῦς. Ἄλλ' οἱ πολυάριθμοι ἐκεῖνοι λαοὶ εἶναι κίνδυνος διὰ τοὺς ὀλιγαριθμοτέρους καὶ χωρισμένους εἰς μικρὰ κράτη Ἕλληνας.

; Ἴωνία καὶ Ἴωνικὸς πολιτισμὸς.

Περισσότερον ἀπὸ ὅλας ἀκμάζουν αἱ πόλεις τῆς Ἴωνίας. Ἴωνία ὀνομάζεται ἡ παραλιακὴ χώρα τῆς δυτικῆς Μ. Ἀσίας μεταξὺ τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης πρὸς Β, τοῦ Ἰσικκοῦ κόλπου πρὸς Ν, περιοριζομένη ἀνατολικῶς ἀπὸ τὴν Λυδίαν καὶ τὴν Καρίαν, μετὰ τῶν μεγάλων πρὸ αὐτῆς νήσων Σάμου καὶ Χίου καὶ ἄλλων μικροτέρων.

Ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι ὕμνησαν τὸ γλυκὺ κλίμα καὶ τὸν διαυγῆ οὐρανὸν τῆς Ἴωνίας. Ὁ πολὺ συμπαθητικὸς ἱστορικὸς Ἡρόδοτος, ὁ ὁποῖος κατήγετο ὁ ἴδιος ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν, ἀπὸ τὴν Ἀλικαρνασσόν, γράφει : « Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ Ἴωνες, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκει, τὸ Πανιώνιον, ἔκτισαν τὰς πόλεις των ὑπὸ τὸν λαμπρότερον οὐρανὸν καὶ τὸ ὠραιότερον κλίμα ἀπ' ὅσα γνωρίζομεν νὰ κατοικοῦν ἄνθρωποι ». Ἡ γῆ τῆς ἦτο εὐφωρωτάτη, ἐποτιζέτο ἀπὸ πολλοὺς ποταμούς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ νοτιώτερος, ὁ Μαίανδρος, εἶναι ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους τῆς Μ. Ἀσίας. Ἡ Ἴωνία παρήγε ἄφθονά σιτηρά, εἶχε δροσεροὺς κήπους μὲ ὀπωροφόρα δένδρα, ἀπέραντα καὶ πλούσια ἀμπέλια καὶ ἐλαιόδενδρα.

Εἰς τὴν Ἴωνίαν κατέληγον μερικοὶ μεγάλοι δρόμοι, οἱ ὅποιοι ὠδήγουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας, εἰς τὴν Περσίαν καὶ Βαβυλωνίαν. Οἱ Ἴωνες λοιπὸν ἔγιναν ἐνωρὶς ἔμποροι, τεχνῖται καὶ ναυτικοί. Μετέφερον τὰ προϊόντα τοῦ ἐσωτερικοῦ εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Μεσογείου καὶ ἀπ' αὐτὰς ἐλάμβανον ὅσα ἐχρειάζοντο οἱ λαοὶ τῆς Ἀσίας. Οἱ Ἴωνες ἐπλούτησαν. Αἱ πόλεις των ἐμεγάλωσαν καὶ ἐστολίσθησαν μὲ πολυτελῆ κτίρια. Τὸν 6ον αἰῶνα ἡ Ἴωνία εἶχε δώδεκα μεγάλας πόλεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας μερικαὶ ἦσαν ἀληθιναὶ με-

γαλοπόλεις, ὅπως ἡ Φώκεια, ἡ Ἐφεσος, ἡ Χίος ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου νήσου καὶ πρὸ πάντων ἡ Μίλητος.

Κατὰ τὸν βον αἰῶνα ἡ Ἰωνία εἶναι ἡ πλουσιωτέρα καὶ περισσό-
τερον ἀνεπτυγμένη ἑλληνικὴ χώρα. Πρὸς αὐτὴν στρέφονται οἱ ἄλ-
λοι Ἕλληνες καὶ ἀπ' αὐτὴν λαμβάνουν τὰ φῶτά των. Ὁ πολιτι-
σμός τοῦ βου αἰῶνος εἶναι κυρίως ἰωνικὸς πολιτισμός.

Ἡ Μίλητος.

Ἡ μεγαλύτερα καὶ πλουσιωτέρα πόλις τῆς Ἰωνίας ἦτο ἡ Μίλη-
τος, πρὸς νότον τῆς ἐκβολῆς τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ. Ἡ θέσις
τῆς ἦτο πολὺ εὐνοϊκὴ διὰ τὴν προοδεύσιν τὸ ἐμπόριον. Ἡ πεδιάς
τοῦ Μαιάνδρου ἦτο εὐφορος. Ὁ ποταμὸς διηκόλυνε τὴν συγκοι-
νωσίαν. Τὰ πλοῖα κατῶρθωνον νὰ ἀνα-
βαίνουσι τὸ ρεῦμά του καὶ νὰ φθάνουσι
εἰς ἀρκετὰ μεγάλην ἀπόστασιν εἰς τὸ
ἐσωτερικόν. Δι' αὐτοῦ κατεβίβαζον εἰς
τὰ παράλια ξυλείαν καὶ τὰ προϊόντα
τῆς γῆς. Ἀπὸ τὴν κοιλάδα τοῦ πο-
ταμοῦ ἤρχιζον μερικοὶ μεγάλοι δρόμοι,
οἱ ὅποιοι ἔφθανον εἰς τὸ ἐσωτερικόν
τῆς Ἀσίας καὶ συνέδεον μεγάλας καὶ
πλουσίας χώρας τοῦ ἐσωτερικοῦ μὲ
τὴν θάλασσαν. Ἡ πόλις
εἶχε τέσσαρας λιμένας, οἱ ὅποιοι πα-
ρεῖχον ἀσφαλὲς καταφύγιον εἰς
τὰ πλοῖα. Ἐκτὸς αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἡ
Μίλητος εἶχε τὴν καλὴν τύχην
νὰ ἀποκτήσῃ λαμπρὰν διοίκησιν,
ἔγινε πλουσία καὶ δυνατὴ. Ἀφ' οὗ
τὸν βον αἰῶνα εἶχε βασιλεῖς, εἶδε
κατόπιν νὰ κυβερνᾷ ἡ ὀλιγαρχία,
πρῶτον οἱ εὐγενεῖς γαιοκτῆμονες,
ἔπειτα οἱ πλοῦσιοι τοῦ χρήματος.
Ἦρχισε κατόπιν μακρὰ περίοδος
(590 - 580) ἐμφυλίου πολέμου.
Τέλος ἐπεκράτησεν ὁ δῆμος. « Ἡ
Μίλητος, λέγει ὁ Ἡρόδοτος,
ἔγινε τότε εὐτυχεστέρα ὅσον ποτὲ
ἄλλοτε ». Εἶχε σημαντικώτα-
τον ἐξαγωγικὸν καὶ εἰσαγωγικὸν
ἐμπόριον. Σπουδαῖον στήριγμα
διὰ τὸ ἐμπόριον τῆς Μιλήτου ἦσαν
αἱ πολυάριθμοι ἀποικίαι τῆς,
αἱ ὅποιοι ἤρχιζον ἀπὸ τὰ βᾶθη
τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ ἔφθα-
νον ἕως τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰς
Ἡρακλείους στήλας. Τὸν
βον αἰῶνα ἡ Μίλητος εἶχε περὶ
τὰς 80 ἀποικίας. Εἰς τὴν

Κρητομυκηναϊκὸς χρυσοῦς
δακτύλιος.

Ναύκρατιν, τὸν λιμένα τὸν ὁποῖον ὁ Φαραῶ Ἄμασις παρεχώρησεν εἰς τοὺς Ἕλληνας διὰ τὸ ἐμπόριόν των, ἔχει τὴν πρώτην θέσιν. Εἰς τὴν Δύσιν μεταχειρίζεται τὴν Σύβαριν ὡς ἀποθήκην διὰ τὰ ἐμπορεύματα, τὰ ὁποῖα προορίζει διὰ τὴν Τυρρηνίαν. Τὰ πλοῖα τῆς μετέφερον εἰς ὅλον σχεδὸν τὸν τότε γνωστὸν κόσμον τὰ προϊόντα τοῦ ἐσωτερικοῦ καθὼς καὶ τὰ ἰδικὰ τῆς προϊόντα, τὰ ὁποῖα ἦσαν κυρίως ἀγγεῖα, ὑφάσματα, εἶδη πολυτελείας. Ἐπεξεργάζεται τὰ δέρματα καὶ τὰ πολυτίμα μέταλλα τῆς Λυδίας, τὸν σίδηρον τῶν Χαλύβων, τὰ ἔρια τῆς Φρυγίας. Κατασκευάζει ἔπιπλα, ἰδίως κλίνας. Πανταχοῦ, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ζητοῦν τὰ προϊόντα τῆς κεραμευτικῆς τῆς, ἀγγεῖα μὲ τὸ περιεχόμενον, κρασί καὶ λάδι. Ἡ πλουσία πελατεία τῆς Μεγάλῃς Ἑλλάδος πληρώνει μὲ χρυσὸν τοὺς τάπητάς τῆς. Ἡ Μί-

Νόμισμα Ἐφέσου.

λητος τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἦτο μεγαλόπολις, εἰς τὴν ὁποῖαν συνηντῶντο ἄνθρωποι ἀπὸ διαφόρους χώρας καὶ οἱ πλούσιοι ἐπεδείκνουν τὴν πολυτέλειάν των.

Ἡ πλουσία ἐμπορικὴ τάξις δὲν περιορίσθη μόνον νὰ θησαυρίζη καὶ νὰ ζῆ καλά. Ἐπροστάτευσε τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Ἡ Μίλητος ἐστολίσθη μὲ πολυτελῆ καὶ κομψὰ οἰκοδομήματα, δημόσια καὶ ἰδιωτικά, διότι οἱ Ἴωνες ἤθελον νὰ ἔχουν ἄνεσιν εἰς τὴν ζωὴν.

Ἐφεσος — Φώκαια.

Αἱ ἄλλαι Ἴωνικαὶ πόλεις δὲν ὑστέρησαν. Ἡ Ἐφεσος ἦτο πολυάνθρωπος, πλουσία καὶ ὀνομαστή. Εἰς τὴν Ἐφεσον κατέληγεν ἡ μεγάλη « βασιλικὴ ὁδός », ἡ ὁποῖα ἦνῶνε τὸ Αἰγαῖον μὲ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Περσικῆς αὐτοκρατορίας. Ἐγινε μεγάλη ἐμπορικὴ ἀγορά. Οἱ τραπεζίται τῆς δανείζουν εἰς τοὺς βαρβάρους ἡγεμόνας καὶ ἔρχονται εἰς ἐπιγαμίαν μὲ αὐτούς.

Ἡ Ἐφεσος εἶναι ἡ ἱερὰ πόλις τῆς Ἀρτέμιδος. Κατεσκεύασαν τέσσαρας ναοὺς διὰ τὴν θεάν. Ἡ πολυτέλεια τῶν κατοικιῶν ἀμιλλᾶται πρὸς τῆς Μιλήτου.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ βου αἰῶνος (559) τὴν ἀρχὴν ἀρπάζει ὁ σκληρὸς τύραννος Πυθαγόρας. Καλοῦν διαιτητὴν τὸν Ἀθηναῖον Ἀρί-

σταρχον, ὁ ὅποιος τοὺς ἐφοδιάζει μὲ δημοκρατικὸν σύνταγμα.

Ὁ πλοῦτος ἀφυπνίζει τὴν ἀρπακτικὴν διάθεσιν τῶν ἰσχυρῶν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας Κροῖσος πολιορκεῖ τὴν Ἔφεσον καὶ τὴν ἀναγκάζει νὰ ὑποταχθῇ.

Ἡ Φώκεια, πλησίον τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ Ἑρμου, ἡ βορειοτέρα ἀπὸ τὰς ἰωνικὰς πόλεις, εἶναι φωλεὰ τολμηρῶν θαλασσινῶν, οἱ ὅποιοι ἔγιναν περιβόητοι εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον. Ὅταν ἡ ἄλεια καὶ ἡ πειρατεία δὲν ἔφθανον νὰ θρέψουν τὸν αὐξανόμενον πληθυσμὸν, ὥπλισαν ὑπερήφανα καὶ γοργὰ καράβια μὲ πενήντα κουπιά, τὰς πεντηκόντους, καὶ ρίπτονται εἰς μακρυνὰ ταξίδια. Εἰς τὴν Ναύκρατιν ἔχουν τὴν βάσιν των. Ἡ δραστηριότης των ὅμως ἔφερον αὐτοὺς κυρίως εἰς τὴν δύσιν, εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος, εἰς τὴν Τυρρηϊάν (Ἰταλίαν), εἰς τὰ παράλια τῆς σημερινῆς Γαλλίας, τῆς Ἰσπανίας. Ἐτόλμησαν μάλιστα νὰ περάσουν τὰς Ἡρακλείους στήλας, τὸ σημερινὸν Γιβραλτάρ, καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν ὀλίγον μυθικὴν πόλιν Ταρτησόν, τῆς ὁποίας ὁ βασιλεὺς ἔδειξε μεγάλην φιλίαν εἰς αὐτοὺς, ὅπως διηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος :

Νόμισμα Μαγνησίας.

« Πρῶτοι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας οἱ Φωκαεῖς ἐπεδόθησαν εἰς μακρυνὰς θαλασσοπλοίας καὶ ἀνεκάλυψαν τὸν Ἀδρίαν, τὴν Τυρρηϊάν, τὴν Ἰβηρίαν, τὴν Ταρτησόν, πλέοντες ὄχι μὲ στρογγυλὰ πλοῖα (δηλ. μὲ φορτηγὰ καὶ ἀργοκίνητα), ἀλλὰ μὲ πεντηκοντόρους. Ὅταν ἦλθον εἰς τὴν Ταρτησόν, τοὺς ὑπέδεχθη φιλικῶς ὁ βασιλεὺς τῆς χώρας ἐκείνης Ἀργανθώνιος, ὁ ὅποιος ἔζησεν ἑκατὸν εἴκοσι ἔτη καὶ ἐβασίλευσεν ὀγδοήκοντα. Ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἠγάπησε τόσον τοὺς Φωκαεῖς, ὥστε κατ' ἀρχὰς μὲν τοὺς παρεκίνησε ν' ἀφήσουν τὴν Ἰωνίαν καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν ἰδίαν του χώραν, εἰς ὅποιον μέρος αὐτοὶ ἠθελον. Ἐπειτα, ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι δὲν τοὺς πείθει καὶ συγχρόνως ἔμαθε τὰς προόδους τῆς δυνάμεως τῶν Μήδων, τοῖς ἔδωκε χρήματα, διὰ νὰ κτίσουν τείχη περὶ τὴν πόλιν, καὶ ἔδωκεν ἀφθόνως » (Α' 63).

Περὶ τὰ 600 π. Χ. οἱ Φωκαεῖς ἔκτισαν τὴν ἀποικίαν Μασσαλίαν, ἐνίκησαν εἰς ναυμαχίαν τοὺς Καρχηδονίους, μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν τῆς Δυτικῆς Μεσογείου, μὲ τὴν πλουσίαν καὶ πολυάνθρω-

πον πρωτεύουσάν των Καρχηδόνα εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικὴν, εἰς τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς Τύνιδος.

Σάμος — Χίος.

Ἡ Σάμος κειμένη πρὸ τοῦ κόλπου τῆς Μιλήτου ἀνεπτύχθη ἀμιλλωμένη πρὸς ἐκείνην εἰς μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν.

Οἱ Σάμιοι διὰ νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τοὺς Μιλησίους, συνεμάχησαν μὲ τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Χαλκίδα. Κατεσκεύασαν τέσσαρα πολεμικὰ πλοῖα, τριήρεις, προσκαλέσαντες τεχνίτας ἀπὸ τὴν Κόρινθον. Κατέλαβον μερικὰς μικρὰς νήσους, ὠρισμένα σημεῖα ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Κιλικίας καὶ ἔκτισαν ἀποικίας εἰς τὴν Προποντίδα.

Εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐξεμεταλλεύθησαν γενναίως τὴν εὐμένειαν τοῦ Ψαμμητίχου καὶ τῶν διαδόχων του. Εἰς τὴν Ναύκρατιν ἀπέκτησαν ἀπὸ τοὺς πρώτους τὴν ἰδιαιτέραν ἐμπορικὴν ἀποθήκην, τὸ ἐμπόριον, καθὼς ἔλεγον, ὅπως καὶ οἱ Μιλήσιοι καὶ οἱ Αἰγινῆται. Στενὰς σχέσεις διετήρουν μὲ τὴν Κυρήνην. Ἐνας Σάμιος ἐπέστρεψε τὸ 630 ἀπὸ τὴν Ἰβηρίαν (Ἰσπανίαν) κομίζων ἐξήκοντα τάλαντα, μυθῶδες ποσὸν διὰ τὴν ἐποχὴν.

Εἰς ὅλον τὸ διάστημα οἱ Σάμιοι ἔδειξαν μεγάλην κλίσιν εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν τέχνην. Ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ὑφαντουργίαν, διεκρίθησαν ὡς μεταλλουργοὶ καὶ χρυσοχόοι, ὡς μηχανικοὶ καὶ ὡς ἀρχιτέκτονες. Δύο Σάμιοι τεχνῖται, ὁ Ροϊκὸς καὶ ὁ Θεόδωρος, ἐπενόησαν τὴν τέχνην νὰ χύνουν λυωμένον ὀρειχάλκον εἰς κοίλους τύπους καὶ νὰ κατασκευάζουν ἀγάλματα καὶ ἄλλα ἔργα τέχνης. Ἡ ἐφεύρεσις ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ κατασκευάζουν ὀρειχάλκινα ἀριστουργήματα. Ἡ κατασκευὴ ἀγγείων ἐπίσης προώδευσε. Σημαντικὴ ἦτο καὶ ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις. Ἡ Σάμος ἀνέδειξε τὸν περίφημον Πυθαγόρα.

Ἡ Χίος, ἀσφαλὴς εἰς τὴν νησιωτικὴν τῆς θέσιν, χαίρεται τὰ ἀγαθὰ μιᾶς ἀνεπτυγμένης βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου καὶ ἔχει τὴν ἀξιόλογον θέσιν τῆς εἰς τὸν ἰωνικὸν κόσμον. Ὅπως οἱ γείτονές των τῆς Λέσβου, οἱ Χῖοι μεταφέρουν πολυαριθμούς πίθους οἴνου εἰς τὴν ἀποθήκην των εἰς τὴν Ναύκρατιν. Ἡ διαρκῶς ἀναπτυσσομένη βιομηχανία των ἀπαιτεῖ χεῖρας ἐργατικὰς καὶ ἐπειδὴ ἡ βιομηχανία τῶν ἀρχαίων διεξάγεται μὲ δούλους, οἱ ἐπιχειρηματῖαι τῆς Χίου εἰσά-

γουν δούλους καὶ πρῶτοι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἐπιδίδονται εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν δούλων, τὸ ὁποῖον ἀργότερον ἔλαβε μεγάλας διαστάσεις.

Ὡς στήριγμα ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ἀκτῆς ἡ Χίος ἔχει τὰς Ἐρυθράς, αἱ ὁποῖαι συνδέονται μὲ αὐτὴν διὰ στενῶν δεσμῶν. Ἡ ἀνάπτυξις των γίνεται παραλλήλως, χωρὶς νὰ λείψουν ἔριδες καὶ συγκρούσεις. Καὶ εἰς τὰς δύο πόλεις τὴν βασιλείαν διαδέχεται ἡ ὀλιγαρχία, τὴν ὁποῖαν ἀνατρέπει ὁ δῆμος εἴτε οἱ τύραννοι.

Ἀπὸ τὸν 7ον αἰῶνα ἡ Χίος ἔχει βουλήν καὶ νόμους, οἱ ὁποῖοι λέγουν ὅτι ἐχρησίμευσαν ὡς ὑπόδειγμα εἰς τὸν Σόλωνα.

Οἱ καλλιτέχναι τῆς διακρίνονται διὰ τὴν ἐπέξεργασίαν τοῦ μαρμάρου καὶ τὴν συγκόλλησιν τοῦ σιδήρου καὶ ἀποκτοῦν πανελληνίον φήμην.

Λέσβος.

Ἡ βορειότερα ἀπὸ τὰς τρεῖς μεγάλας νήσους τῆς μικρασιατικῆς παραλίας, ἡ Λέσβος, εἶναι αἰολική. Οἱ κάτοικοι τῆς καυχῶνται ὅτι κατάγονται ἀπὸ τοὺς Αἰολεῖς τῆς Θεσσαλίας καὶ ὅτι εἶναι ἄμεσοι ἀπόγονοι τῶν Μυρμιδόνων καὶ τοῦ Ἀχιλλέως, τοῦ περιφήμου ἥρωος τοῦ Τρωικοῦ πολέμου. Ἡ Λέσβος ἔχει δύο σημαντικὰς πόλεις, τὴν Μυτιλήνην καὶ τὴν Μήθυμναν. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς παρουσιάζει διαφορετικὰ γνωρίσματα ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἰωνικῶν πόλεων.

Τὰ λαμπρὰ τῆς ἀμπέλια εἶναι ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δύναμις τῶν μεγαλοκτηματιῶν τῆς. Ἡ ἀριστοκρατία αὐτὴ περιώρισε τὴν ἐξουσίαν τῶν βασιλέων καὶ κατ' οὐσίαν αὐτὴ κυβερνᾷ. Αἱ πόλεις τῆς Λέσβου ἔμειναν ὀλιγαρχικαὶ καὶ δὲν ἠγάπησαν τὰ μακρυνὰ ταξίδια καὶ τὸ ἐμπόριον.

Ἐν τούτοις ἡ ἀνάγκη γῆς καὶ ἀγῶρᾶς διὰ τὸν οἶνον ὑπεχρέωσε τοὺς Μυτιληναίους ν' ἀκολουθήσουν ἀποικιακὴν πολιτικὴν. Ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς βορείας ἄκρας τῆς νήσου των χερσόνησον τῆς Τρωάδος, ἔκτισαν τὴν Μάδυτον καὶ τὴν Σηστόν, εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν παραλίαν τοῦ Ἑλλησπόντου, τὴν Αἶνον εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου. Μόνοι ἀπὸ τοὺς Αἰολεῖς οἱ Μυτιληναῖοι εἶχον μέρος εἰς τὸ Ἑλληνιον τῆς Ναυκρατίδος.

Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἦλθον νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὸν Ἑλλησπόντον, τὸν καιρὸν τοῦ Πεισιστράτου, εἰς τὴν γῆν τῆς παλαιᾶς Τρωίας,

ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου καὶ παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἑλλησπόντου, καὶ ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβουν τὸ Σίγειον, οἱ Μυτιληναῖοι ἠγωνίσθησαν γενναίως ἔχοντες ὀρμητήριον τὴν ὠχυρωμένην πόλιν Ἀχιλλεῖον, ὅπου ἦτο ὁ ὑποθετικὸς τάφος τοῦ Ἀχιλλέως, διὰ νὰ δείξουν ὅτι ἡ τρωικὴ γῆ ἀνήκει εἰς τοὺς Αἰολεῖς. Κατὰ τὴν συμπλοκὴν ὁ ποιητὴς Ἀλκαῖος μάλιστα ἐσώθη διὰ τῆς φυγῆς ἐγκαταλείψας τὰ ὄπλα του, τὰ ὁποῖα οἱ Ἀθηναῖοι ἐκρέμασαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὸ Σίγειον, καὶ τὸ πάθημά του τὸ ἔκλαψεν εἰς λυρικὸν ποίημα. Ἄλλ' ὁ Πιττακός, ὁ κατόπιν περίφημος νομοθέτης τῆς Μυτιλήνης καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς Ἑλλάδος, ἐφόνευσεν εἰς μονομαχίαν τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἔχθροῦ.

Γενικῶς ὅμως οἱ Λέσβιοι δὲν εἶναι πολεμισταί. Ζῶντες εἰς ἐξαίρετον κλίμα, ἀσφαλισμένοι ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν καὶ συνηθισμένοι νὰ κερδίζουν καὶ νὰ ἐξοδεύουν πολλά, ἐπιδίδονται εἰς τρυφηλὴν ζωὴν.

Ἡ πολιτικὴ πάλη διεξάγεται μὲ πολὺ πάθος. Αἱ μεγάλαι οἰκογένειαι συγκρούονται ἀναμεταξύ των, ἀλλ' ἀναγκάζονται νὰ ἐνωθοῦν πρὸ τοῦ ὄχλου καὶ τῶν τυράννων. Ὁ ποιητὴς Ἀλκαῖος, φανατικὸς ἀριστοκράτης, εἰς ἕνα ποίημά του παρομοιάζει τὴν πολιτείαν μὲ σκάφος, τὸ ὁποῖον παλαίει εἰς τὸ μέσον ἀγρίας τρικυμίας :

« Δὲν καταλαβαίνω ἀπὸ ποῦ φυσοῦν οἱ ἄνεμοι. Τὸ ἕνα κύμα κυλάει ἀπ' ἐδῶ, τὸ ἄλλο ἀπὸ τὸ ἄλλο κι' ἐμεῖς σερνόμεθα ἀνάμεσα τοὺς μέσα στὸ μαῦρο καράβι ». Ὁ τύραννος δολοφονεῖται καὶ ὁ Ἀλκαῖος ἐκβάλλει ἀγρίας φωνὰς χαρᾶς. Ἄλλ' ὁ θρίαμβος διαρκεῖ ὀλίγον. Οἱ ἀριστοκρατικοὶ ὑποκύπτουν. Ὁ Ἀλκαῖος φεύγει διὰ τὴν Αἴγυπτον, ὁ ἀδελφὸς του πηγαίνει νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν Ναβουχοδονόσορα, τὸν βασιλέα τῆς Βαβυλώνας. Ἡ Σαπφὼ φεύγει εἰς τὴν Σικελίαν.

Ὡς εἰρηνευτὴς προβάλλει ὁ γενναῖος καὶ σοφὸς Πιττακός. Διορίζεται ἀἰσμητής, δηλ. μεσολαβητὴς μὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν. Οἱ ἔχθροί του τὸν ὀνομάζουν τύραννον. Ἄλλ' αὐτὸς εὐρίσκει τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας. Ἀπαλλάσσει τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἐπαναφέρει τὴν τάξιν χωρὶς νὰ ἀλλάξῃ τὸ σύνταγμα μόνον μὲ πρακτικὸς νόμους. Μετὰ δέκα ἔτη ὁ Πιττακὸς κρίνει ὅτι ἡ ἀποστολὴ του ἔληξε. Δίδει ἀμνηστίαν, ἐπιτρέπει νὰ ἐπιστρέφουν οἱ ἐξόριστοι καὶ ὁ ἴδιος ἐπιστρέφει εἰς τὴν ἰδιωτικὴν

ζωήν. Σύγχρονος τοῦ Σόλωνος ἀξιῶνεται ὅπως ἐκεῖνος νὰ ἀριθμηθῆ μεταξὺ τῶν ἑπτὰ σοφῶν.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ ψυχικαὶ ταραχαὶ ἔχουν τὴν ἀπήχησιν εἰς τοὺς στίχους τῶν ποιητῶν. Ἡ ἀριστοκρατία τῆς Λέσβου διετήρησε τὸ αἶσθημα τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως. Δύο σπουδαῖα μουσικὰ ὄργανα, ἡ κιθάρα καὶ ἡ βάρβιτος, κατεσκευάσθησαν εἰς τὴν Λέσβον καὶ εἰς τὴν Λέσβον ἠκούσθησαν τὰ περιπαθῆ ἄσματα τοῦ Ἀλκαίου καὶ τῆς Σαπφοῦς.

Θαλῆς ὁ Μιλήσιος.

Ὁ παλαιότερος ἀπὸ τοὺς σοφοὺς τῆς Ἰωνίας εἶναι ὁ Θαλῆς ἀπὸ τὴν Μίλητον, **Θ α λ ῆ ς ὁ Μ ι λ ῆ σ ι ο ς**, ὅπως ἔλεγον, διότι οἱ ἀρχαῖοι δὲν εἶχον ἐπίθετα ὅπως ἡμεῖς, ἀλλὰ πλησίον τοῦ κυρίου ὀνόματος ἔθετον τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος ὡς τιμητικόν.

Ὁ Θαλῆς κατήγετο ἀπὸ μεγάλην οἰκογένειαν, ἔλαβε μέρος εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς πατρίδος του καὶ ἔδωκεν εἰς τοὺς συμπολίτας του καλὰς συμβουλὰς, τὰς ὁποίας ὅμως ἐκεῖνοι δὲν ἠκολούθησαν πάντοτε. Μὲ τὴν μεγάλην εὐφυΐαν του καὶ τὴν πολλὴν μελέτην ἀπέκτησεν ὅλας τὰς γνώσεις τῆς ἐποχῆς του, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦσαν πολλαί. Ἔκαμε μεγάλα ταξίδια καί, ὅπως ὁ Ὀδυσσεύς, εἶδε πολλὰς χώρας καὶ ἔμαθε πολλὰ. Ἐπῆγε κυρίως εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐθαύμασε τὰς μεγάλας οἰκοδομὰς τῆς, τὰς πυραμίδας καὶ τοὺς ναοὺς καὶ τὰ παράξενα ἤθη τῆς, ἔμαθε πολλὰ ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς τῆς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν σοφοί. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ἐθαύμασαν τὰς γνώσεις καὶ τὴν σοβαρότητά του. Ὁ Θαλῆς ἐμέτρησε τὸ ὕψος τῶν πυραμίδων ἀπὸ τὸ μῆκος τῆς σκιάς των. Ὁ Φαραῶν ἠθέλησε τότε νὰ τὸν γνωρίσῃ καὶ τὸν ἐτίμησε πολὺ. Ἐπίσης ἐτίμα πολὺ τὸν Θαλῆν ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας, ὁ περίφημος Κροῖσος, ὁ ὁποῖος τὸν ἔλαβε σύμβουλον καὶ μηχανικόν εἰς μίαν μεγάλην ἐκστρατείαν του.

Ὁ Θαλῆς κατῴρθωσε μὲ ὑπολογισμοὺς νὰ εὕρισκῃ πότε θὰ γίνῃ ἔκλειψις ἡλίου. Προεῖπε μίαν ὀλικὴν ἔκλειψιν, ἡ ὁποία ἐγένετο ἀκριβῶς τὴν ὥραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔκαμνον μεγάλην μάχην οἱ στρατοὶ δύο βασιλέων τῆς Ἀσίας. Ἐκεῖνοι τρομαγμένοι ἔπαυσαν τὴν μάχην καὶ συνεφιλιώθησαν. Ὁ Θαλῆς ἐτακτοποίησε τὸ ἡμερολόγιον τῆς πατρίδος του, ὥρισεν ἀκριβέστερον τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν

διαίρεσιν τοῦ ἔτους. Ἔκαμε προόδους εἰς τὴν ἀριθμητικὴν καὶ τὴν γεωμετρίαν. Ὄταν ἀπέθανεν, οἱ συμπολιταὶ τοῦ ἔγραψαν εἰς τὸν τάφον του : « Μικρὸς εἶναι ὁ τάφος του, ἀλλ' ἡ δόξα του φθάνει εἰς τὸν οὐρανόν ».

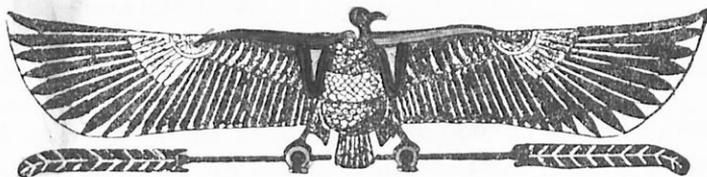
Πυθαγόρας ὁ Σάμιος.

Ὁ Πυθαγόρας ἐπίσης ἦτο ἀξιολογώτατος σοφός. Ἐγεννήθη εἰς τὴν νῆσον Σάμον καὶ δι' αὐτὸ λέγεται Πυθαγόρας ὁ Σάμιος. Κατήγετο ἀπὸ ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν καὶ ἔμεινεν ἀριστοκρατικὸς εἰς ὅλην τὴν ζωὴν του. Ἀπὸ μικρὸς κατέγινεν εἰς τὴν ἀριθμητικὴν καὶ τὴν γεωμετρίαν καὶ ἔγινε σπουδαῖος μαθηματικός. Ὄταν μίαν φορὰν κατῶρθωσε νὰ λύσῃ ἓν δύσκολον πρόβλημα, ἔκαμε πλουσιωτάτην θυσίαν εἰς τοὺς θεούς. Προπάντων ἐφρόντισε νὰ εἶναι σοβαρὸς καὶ νὰ κανονίζῃ αὐστηρὰ τὴν ζωὴν του καθὼς καὶ τῶν φίλων του.

Ὄταν τὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν Σάμον ἔλαβεν ὁ τύραννος Πολυκράτης, ὁ Πυθαγόρας ἐγκατέλειπε τὴν πατρίδα του καὶ ἐπῆγε νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς μίαν πόλιν τῆς Κάτω Ἰταλίας, τὸν Κρότωνα. Ἐκεῖ ἀπέκτησε πολλοὺς μαθητὰς καὶ ἵδρυσεν ἓνα σύλλογον, ὁ ὁποῖος ἔγινε περίφημος. Τὰ μέλη τοῦ συλλόγου αὐτοῦ, οἱ Πυθαγόρειοι, ὅπως τοὺς ἔλεγον, ἔζων διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἐνεδύοντο διαφορετικὰ, ἀπέφευγον πολλὰ φαγητά, ἰδίως τὸ κρέας, καὶ κατεγίνοντο εἰς μελέτας. Εἰς τὰς συγκεντρώσεις των ἔμενον πολλὰς ὥρας σιωπηλοί, διὰ νὰ συνηθίσουν νὰ σκέπτονται, νὰ ὀμιλοῦν ὀλίγα καὶ νὰ εἶναι σοβαροί. Πρὸ πάντων οἱ νεώτεροι εἶχον μεγάλον σεβασμὸν εἰς τοὺς μεγαλύτερους καὶ δὲν ὠμίλουν, ὅταν αὐτοὶ ἦσαν παρόντες.

Οἱ ἄνθρωποι ἐθαύμαζον πολὺ τὸν Πυθαγόραν. Ἐνόμιζον ὅτι ἦτο ἄνθρωπος ὑπερφυσικός, ὅτι εἶχε τὴν δύναμιν νὰ κάμνῃ θαύματα. Ἔλεγον ὅτι τὴν ἰδίαν στιγμὴν δύναται νὰ εὐρίσκεται συγχρόνως εἰς δύο πόλεις.

Εἰς ὅλην τὴν Κάτω Ἰταλίαν καὶ τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα ὑπῆρχον Πυθαγόρειοι. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔγιναν σπουδαῖοι πολιτικοὶ καὶ ἐκυβέρνησαν τὴν πατρίδα των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Η ΞΕΝΙΚΗ ΑΠΕΙΛΗ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

ΛΥΔΟΙ — ΠΕΡΣΑΙ

Οἱ Λυδοί.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας δὲν ἦσαν ἀσφαλεῖς εἰς τὸν τόπον των. Οἱ ἴδιοι εἶχον στενὴν ἔκτασιν γῆς εἰς τὴν παραλίαν, ἐνῶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἔζων πολυάριθμοι λαοί, οἱ ὅποιοι ἦτο δυνατόν νὰ δυναμώσουν καὶ νὰ γίνουν ἐπικίνδυνοι.

Αὐτὸ ἀκριβῶς ἐγίνε τὸν βον αἰῶνα. Εἰς τὰ βορειοανατολικά σύνορα τῆς Ἰωνίας ἦσαν οἱ Λυδοί, λαὸς τῆς Μ. Ἀσίας Ἰνδοευρωπαϊκῆς καταγωγῆς. Τὸ ἔδαφος τῆς Λυδίας ἦτο πλουσιώτατον εἰς γεωργικὰ προϊόντα καὶ μέταλλα. Ἐνας μικρὸς ποταμὸς τῆς χώρας, ὁ Πάκτωλος, εἶχε κόνιν (ψήγματα) χρυσοῦ εἰς τὴν ἄμμον του. Ἡ Λυδία εἶχεν ἐπίσης σπουδαίους τεχνίτας καὶ ἦσαν περιζήτητα τὰ ἔγχρωμα ὑφάσματά της, ἰδίως οἱ τάπητες διὰ τὰ ζωηρά των χρώματα, τὰ ὅποια δὲν ἔσβηναν μὲ τὸν καιρὸν. Καὶ εἰς τὰ γράμματα εἶχον προοδεύσει κάπως οἱ Λυδοί. Ἐγνώριζον νὰ γράφουν καὶ εἶχον ἰδικὴν των γραφὴν. Ἐμαθον πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, ἐμιμήθησαν τὰς συνθηεῖας τῶν Ἑλλήνων, οἱ βασιλεῖς των ἐγνώριζον ἑλληνικά. Εἰς μερικὰ μέρη μάλιστα ἀνεμείχθησαν Λυδοὶ καὶ Ἕλληνες.

Οἱ βασιλεῖς τῆς Λυδίας ἐγίναν ἰσχυροί, ὑπέταξαν διαφόρους χώρας καὶ ὑπεχρέωσαν καὶ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις νὰ πληρῶνουν φόρον. Ὁ Θαλῆς συνεβούλευσε τοὺς συμπολίτας του νὰ ἐνωθοῦν εἰς ἓν κράτος. Οἱ Ἴωνες ὁμως ἐπρότιμησαν νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν πόλεων, αἱ ὅποια, ὅπως ἦσαν χωρισμένα, δὲν κατάρθωσαν ν' ἀντισταθοῦν εἰς τοὺς Λυδοὺς.

Ὁ Κροῖσος.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ βου αἰῶνος βασιλεὺς τῆς Λυδίας ἦτο ὁ περίφημος Κροῖσος (561 - 546), πλούσιος καὶ ὑπερήφανος. Ὁ Κροῖσος ὑπέταξε πολλοὺς λαοὺς καὶ ἐξέτεινε τὸ κράτος του ἕως τὸν μέγαλον ποταμὸν τῆς Μ. Ἀσίας Ἄλυν. Μὲ τοὺς φόρους, τοὺς ὁποίους εἰσέπραττεν ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του, ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν μεταλλείων, καὶ μὲ τὸν χρυσόν, τὸν ὁποῖον ἐμάζευνε ἀπὸ τὴν ἄμμον τοῦ Πακτωλοῦ, συνήθροισεν ἀφάνταστον πλοῦτον. Ἡ πρωτεύουσά

Ὁ Μέγας Βασιλεὺς.

Παράστασις ἐπὶ ἀττικῷ ἀγγεῖου περὶ τὸ 450 π.Χ. — Ρώμη - Βατικανόν.

του, αἱ Σάρδεις, ἦτο μεγάλη πόλις, ὠχυρωμένη ἐπὶ ὑψώματος καὶ δὲν ἀπέχετο πολὺ ἀπὸ τὴν Σμύρνην. Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας ἀνεγνώρισαν τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας. Ἄλλ' ὁ Κροῖσος περιωρίζετο νὰ εἰσπράττη μόνον φόρον. Μετεχειρίζετο καλῶς τοὺς Ἕλληνας, συνεβουλεύετο τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ περιεποιεῖτο τοὺς Ἕλληνας σοφοὺς καὶ καλλιτέχνας, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἐφιλοξενήθησαν εἰς τὴν αὐλήν του.

Οἱ παλαιότεροι ἡγεμόνες τῶν βαρβάρων, πρὸ τῶν Περσῶν, ἐδέχθησαν τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἑλλήνων, ἀνεγνώριζον τὴν ἀξίαν

των καὶ ἐσέβοντο τοὺς ναοὺς καὶ τὰ μαντεῖά των. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἔστειλαν πολὺτίμα δῶρα κυρίως εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ ἱστορικὸς Ἡρόδοτος :

«Ὁ Μίδας, ὁ βασιλεὺς τῆς Φρυγίας, ἀφιέρωσε τὸν βασιλικὸν θρόνον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκάθητο, διὰ νὰ δικάζη, ὄντα ἀξιοθέατον ». «Ὁ δὲ Γύγης (ὁ πάπιππος τοῦ Κροῖσου) ἐπέμφεν εἰς τοὺς Δελφούς πλοῦσια δῶρα: διότι τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ εὐρισκόμενα ἐκεῖ ἀργυρᾶ ἀναθήματα ἐστάλησαν ἀπὸ ἐκεῖνον. Ἀφιέρωσεν ἐπίσης καὶ ἄπειρα χρυσᾶ, μεταξύ τῶν ὁποίων ἕξ κρατῆρας, οἱ ὁποῖοι πρὸ πάντων εἶναι ἄξιοι μνείας καὶ ἔχουσι βάρους τριάκοντα ταλάντων » (Α΄ 14).

Ὁ Κροῖσος προσεῖλκυσε τὸν Θαλῆν, ἔλαβεν αὐτὸν ὡς σύμβουλον καὶ τὸν ἐτίμησε πολὺ.

Οἱ Πέρσαι — Ὁ Κῦρος.

Οἱ Πέρσαι ἦσαν σημαντικὸς λαὸς τῆς Ἀσίας, ἰνδοευρωπαϊκῆς καταγωγῆς, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὴν Εὐρώπην. Ἦσαν συγγενεῖς τῶν Ἑλλήνων καὶ οἱ πρόγονοὶ των εἶχον ζήσει μὲ τοὺς πρόγονους τῶν Ἑλλήνων καὶ τοὺς ἄλλους ὁμοφύλους λαοὺς εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Ἐφυγον ἀπὸ τὴν Εὐρώπην τὴν ἰδίαν περίπτου ἐποχὴν (2000 π. Χ.) μὲ τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' αὐτοὶ ἔλαβον τὸν δρόμον τῆς Ἀσίας καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ Ἰράν.

Τὸ Ἰράν εἶναι πλατὺ ὄροπέδιον τῆς Ἀσίας μεταξύ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Οἱ Πέρσαι ἔδειξαν μεγάλην ἱκανότητα. Ἐνίκησαν τοὺς λαοὺς τῆς Ἀσίας τὸν ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου καὶ ἱδρυσαν κράτος, τὸ ὁποῖον ἀπέκτησε μεγάλην ἔκτασιν.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ βου π. χ. αἰῶνος ἡ Περσία εἶχεν ἕνα σπουδαιότατον βασιλέα, τολμηρὸν καὶ ἱκανώτατον πολεμιστὴν, τὸν Κῦρον (550 - 529). Ὁ Κῦρος ἐκβρίευσεν πολλὰς χώρας, ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν καὶ ἔγινεν ἐπικίνδυνος εἰς τοὺς γείτονάς του.

Ὁ Κροῖσος εἶδε τὸν κίνδυνον καὶ διὰ νὰ προλάβῃ, ἔκαμε μεγάλην ἐκστρατείαν ἐναντίον του. Εἰς τὴν ἐκστρατείαν αὐτὴν εἶχεν ὡς σύμβουλον καὶ μηχανικὸν τὸν Θαλῆν. Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας ἐβόηθησαν τὸν Κροῖσον κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ. Ὁ στρατὸς τοῦ Κροῖσου ἐπροχώρησεν ἕως τὸν Ἄλυν ποταμὸν καὶ ὁ Θαλῆς μὲ ἕνα

ἔξυπνον τρόπον κατώρθωσε νὰ τὸν περάσουν. Ἐγύρισε τὸ ρεῦμά του καὶ ὁ στρατὸς εὐρέθη ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ ποταμοῦ.

Ἄλλ' ὁ Κροῖσος ἐνίκηθη, ὁ στρατὸς του διεσκορπίσθη καὶ ὁ ἴδιος κατέφυγεν εἰς τὸ φρούριον τῶν Σάρδεων. Μετ' ὀλίγον ὁ Κῦρος ἐκურίευσεν τὴν πρωτεύουσάν του τὰς Σάρδεις καὶ συνέλαβε τὸν Κροῖσον αἰχμάλωτον. Τὸ κράτος τῶν Λυδῶν ἀπὸ τότε ὑπετάχθη εἰς τοὺς Πέρσας (546).

Οἱ Μικρασιάται Ἕλληνες ὑποτάσσονται εἰς τοὺς Πέρσας.

Οἱ Πέρσαι ἦσαν πολὺ μεγαλύτερος κίνδυνος διὰ τοὺς Ἕλληνας, διότι ἦσαν δραστηριώτεροι, κατακτητικοί, εἶχον μεγάλην ἰδέαν διὰ τὸν ἑαυτὸν των καὶ ὀλίγην διάθεσιν νὰ συγκινηθοῦν ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ παράδοσις λέγει ὅτι, ὅταν ὁ Κροῖσος ἐπετέθη κατὰ τοῦ Κῦρου, ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης καὶ ἐπρότεινεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τῆς Ἀσίας νὰ συμμαχήσουν μαζί του. Οἱ Ἕλληνες ἐπροτίμησαν νὰ μείνουν ἡσυχοὶ εἰς τὰς οἰκίας των.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Κροῖσου οἱ Μικρασιάται Ἕλληνες ἔστειλαν πρεσβείαν, διὰ ν' ἀναγγείλουν ὅτι εἶναι πρόθυμοι νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν μὲ τοὺς ὄρους ποὺ ἀνεγνώριζαν τὸν Κροῖσον. Ὁ Κῦρος ἀπήντησεν, ὅπως λέγουν, μὲ ἕνα μῦθον :

« Ἐνας αὐλητὴς εἶδε ψάρια εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἤρχισε νὰ παίξῃ τὸν αὐλὸν του, ἐλπίζων ὅτι θὰ τὰ προσεῖλκεν εἰς τὴν ξηράν. Ἐπειδὴ ὁμως τὰ ψάρια δὲν ἤρχοντο, ἔλαβε δίκτυον, τὸ ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔσυρε τὰ ψάρια εἰς τὴν παραλίαν. Ὅταν τὰ εἶδε νὰ πηδοῦν, εἶπεν εἰς αὐτὰ :

— Δὲν θέλατε νὰ χορευέτε, ὅταν ἔπαιζα τὸν αὐλόν, παύσατε νὰ χορευέτε τώρα (Ἡρόδοτος Α', 141).

Οἱ Μιλήσιοι εἶχον προλάβει νὰ συνθηκολογήσουν μὲ τὸν Κῦρον. Οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἔσπευσαν νὰ ἐνισχύσουν τὰ τεῖχη των καὶ ἔστειλαν πρέσβεις εἰς τὴν Σπάρτην, ἡ ὁποία τότε ἦτο ἡ μεγαλύτερα δύναμις τῆς Ἑλλάδος, νὰ ζητήσουν βοήθειαν. Ἄλλ' οἱ Σπαρτιᾶται δὲν συνεικινήθησαν. Ὁ ἀπεσταλμένος των, Φωκαεὺς, παρουσιάσθη εἰς τὴν Γερουσίαν ἐνδεδυμένος ὠραῖον χιτῶνα ἀπὸ πορφύραν καὶ εἶπεν ἕνα μακρὸν λόγον. Οἱ Σπαρτιᾶται, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχον μεγάλην ἐμπιστο-

σύνην εἰς τοὺς πολυτελεῶς ἐνδεδυμένους καὶ εἰς τοὺς ρητορικοὺς λόγους, ἔστειλαν ἀπεσταλμένους νὰ ἐξετάσουν τὴν κατάστασιν. Πλέον τούτου οὐδὲν ἔπραξαν.

« Οἱ πρέσβεις, οἱ ὁποῖοι ἐβιάσθησαν νὰ φθάσουν εἰς τὴν Σπάρτην, ἐξέλεξαν ἕνα Φωκαεὺν, Πύθερμον τὸ ὄνομα, διὰ νὰ ὁμιλήσῃ. Αὐτὸς ἐφόρεσεν ἔνδυμα πορφυροῦν, διὰ νὰ προσελκύσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους Σπαρτιάτας, ἠγέρθη καὶ ὠμίλησεν ἐπὶ μακρόν, ἐξαιτούμενος τὴν συνδρομὴν των· ἀλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐδεμίαν ἀκρόασιν ἔδωσαν εἰς τοὺς λόγους του καὶ ἠρνήθησαν νὰ βοηθήσουν τὴν Ἰωνίαν » (Ἡρόδοτος Α', 152).

Ὁ στρατηγὸς τοῦ Κύρου Ἄρταγος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐκυρίευσεν εὐκόλως τὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἠγωνίσθησαν χωριστὰ ἢ κάθε μία διὰ τὸν ἑαυτὸν της. Οἱ Πέρσαι ἐσώρουν χώματα εἰς τὰ τεῖχη τῶν πόλεων, τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν πολὺ ὑψηλά, ἐσχημάτιζαν προχώματα καὶ ἀνέβαινον ἀπὸ αὐτὰ εἰς τὰ τεῖχη.

« Ἐκάστη πόλις, ἄμυνομένη ὑπὲρ τῆς σωτηρίας της, ἐφάνη γενναία. Ὅλαι ὁμως ἠττήθησαν καὶ ὑπετάγησαν. Οἱ Μιλήσιοι δὲ συνθηκολογήσαντες μετὰ τοῦ Κύρου, ἔμειναν ἡσυχοί. Τοιοῦτοτρόπως ἐδουλώθη ἡ Ἰωνία ἐκ δευτέρου » (Ἡρόδοτος Α', 169).

Ἀφοῦ δὲ ὑπετάχθησαν οἱ ἐν ἠπείρῳ Ἕλληνες, οἱ νησιῶται Ἕλληνες, φοβηθέντες μὴ πάθουν τὰ ἴδια, παρεδόθησαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν Κύρον.

Οἱ Φωκαεῖς καὶ οἱ Τήιοι ἐγκαταλείπουν τὴν Μ. Ἀσίαν.

Ἡ Φώκαια ἦτο ἡ πρώτη πόλις, τὴν ὁποίαν ἐπολιόρκησαν οἱ Πέρσαι. Ὁ Ἄρταγος ἤθελε νὰ εἶναι ἐπιεικὴς μετὰ αὐτοὺς. « Ἐπρότεινε, γράφει ὁ Ἡρόδοτος, ὅτι θὰ ἤρκεϊτο νὰ κρημνίσουν ἕνα μόνον προμαχώνα καὶ νὰ καθιερώσουν ἕνα οἶκημα διὰ τὴν βασιλικὴν κατοικίαν » (Α', 164).

Ἄλλ' οἱ ἀνήμεροι ἐκεῖνοι θαλασσινοὶ « ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν τὰς πεντηκοντόρους των, ἔθεσαν ἐντὸς αὐτῶν τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά των, τὰ ἐπιπλά των, τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ ἄλλα ἀφιερῶματα τῶν ναῶν » καὶ ἀνοίχθησαν εἰς τὴν θάλασσαν. Προτοῦ φύγουν, ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν κομμάτι πυρακτωμένου σιδήρου καὶ ὠρκίσθησαν νὰ μὴ ἐπιστρέψουν, ἐκτὸς ἂν ὁ σίδηρος ἀνέβαινεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν.

Ἐπήγαιναν νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν μακρυνὴν ἀποικίαν των, τὴν Ἀλαλίαν, τὴν ὁποίαν συμφώνως μ' ἓνα χρησμὸν εἶχον κτίσει πρὶν ἀπὸ εἴκοσι περίπου ἔτη εἰς τὴν Κύρον, τὴν σημερινὴν Κορσικὴν. Εἰς τὴν Ἀλαλίαν ἔμειναν πέντε ἔτη. Ἐπειδὴ ὁμως δὲν εὕρισκον ἡσυχίαν οἱ γειτονικοὶ λαοὶ ἀπὸ τὰς πειρατικὰς των ἐπιδρομάς, αἱ δύο μεγάλαι ναυτικαὶ δυνάμεις τῆς Δύσεως, οἱ Τυρρηνοὶ καὶ οἱ Καρχηδόνιοι, συνησπίσθησαν ἐναντίον των. Ἡ κάθε μία ἔστειλεν ἀπὸ 60 πολεμικά. Οἱ Φωκαεῖς τοὺς ἀντίκρυσαν μὲ τὰ 60 πλοιά των. Ἐγινε τρομερὰ ναυμαχία. Οἱ Φωκαεῖς ἐνίκησαν, ἀλλ' ὁ στόλος των ἔπαθε μεγάλας ζημίας.

« Οἱ Φωκαεῖς πληρώσαντες τὰ ἰδικὰ των πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐξήκοντα, ἐξῆλθον πρὸς ἀπάντησίν των εἰς τὸ Σαρδόνιον καλούμενον πέλαγος (θάλασσα τῆς Σαρδοῦς = Σαρδηνίας). Γενομένης ναυμαχίας ἐνίκησαν μὲν οἱ Φωκαεῖς, ἀλλὰ τεσσάρωντα ἀπὸ τὰ πλοῖά των κατεστράφησαν, τὰ δὲ ἄλλα εἴκοσι ἔγιναν ἀχρηστα, ἐπειδὴ ἐστρεβλώθησαν τὰ ἔμβολά των » (Ἡρόδοτος Α', 166).

Διὰ τοῦτο ἔπλευσαν εἰς τὴν Ἀλαλίαν, ἔλαβον τὰ τέκνα των, τὰς γυναϊκάς των καὶ ὅ,τι ἄλλο ἔχῳρει εἰς τὰ πλοῖα, ἄφησαν τὴν Κύρον καὶ μετὰ πολλὰς περιπετείας ἔκτισαν νέαν ἀποικίαν, τὴν Ἐλελιν, εἶτα Ἐλέαν, εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Κάτω Ἰταλίας, ἣ ὁποία ἔγινεν ὀνομαστὴ καὶ ἀνέδειξε μερικοὺς σπουδαίους φιλοσόφους, τοὺς ὀνομασθέντας Ἐλεάτας.

Τὸ ἴδιον περίπου ἔκαμαν καὶ οἱ Τήσιοι, οἱ κάτοικοι τῆς μικροτέρας, βορείως τῆς Ἐφέσου, παραλιακῆς πόλεως, τῆς Τέω. « . . . Ὄταν ὁ Ἄρπιαγος περιεκύκλωσε τὰ τείχη των δι' ἐπιχωμάτων, εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα καὶ μετέβησαν διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Θράκην, ὅπου ἔκτισαν τὴν πόλιν Ἄβδηρα » (Α', 168), ἣ ὁποία ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν καὶ ἀνέδειξε ἀργότερον δύο μεγάλους σοφοὺς, τὸν Πρωταγόραν καὶ τὸν Δημόκριτον, τὸν ἰδρυτὴν τῆς ἀτομικῆς θεωρίας.

Ὁ τύραννος τῆς Σάμου Πολυκράτης.

Εἰς τὴν ἀπογοητευτικὴν κατάστασίν των, ὁ μόνος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον ἀκόμη νὰ στηρίξουν ἐλπίδας οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας, ἦτο ὁ τύραννος τῆς Σάμου Πολυκράτης.

Εἶχε καταλάβει τὴν ἐξουσίαν ὅπως ὅλοι οἱ τύρανοι διὰ τῆς

βίας καὶ τὴν ἐκράτησε μὲ ἀπάνθρωπον διωγμὸν τῶν ἀντιπάλων, ἰδίως τῶν εὐγενῶν. Κατὰ τὰ 17 ἔτη τῆς κυβερνήσεώς του ἔδειξε μεγάλας ἱκανότητας καὶ μεγαλύτερα ἑλαττώματα. Ἦτο φιλόδοξος, εὐφυής, δραστήριος καὶ τολμηρός, ἀλλὰ σκληρός καὶ ἄστατος.

Ὁ Πυθαγόρας ἐξ αἰτίας του ἄφησε τὴν Σάμον. Ὑπεστήριξε ὅμως τὰς ἐργαζομένας τάξεις καὶ ἐπροστάτευσε τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἡ Σάμος ἀπέκτησε δύναμιν καὶ λάμπιν. Ἡ ἀγορά της ἐδέχετο προϊόντα ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον καὶ προσέφευεν εἰς τοὺς ναυτικούς ὅλας τὰς διασκεδάσεις. Ἐξετέλεσε μεγάλα ἔργα, τὰ ὁποῖα ἔγιναν περίφημα μὲ τὸ ὄνομα « ἔργα Πολυκράτεια », προσκαλέσας μηχανικούς καὶ τεχνίτας ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Μεγαρεὺς ἀρχιτέκτων Εὐπάλινος κατασκεύασε τὸ περίφημον ὑδραγωγεῖον τῆς πό-

λεως, ἀφοῦ ἔσκαψε βαθὺ ὄρυγμα εἰς τὸ πλευρὸν ἑνὸς βουνοῦ. Ἀξιόλογον ἐπίσης ἔργον ἦτο καὶ τὸ περὶ τὴν θάλασσαν πρόχωμα, ὕψους 35, μήκους 350 μέτρων, ὃ δὲ ναὸς τῆς πολιούχου Ἥρας, τὸ Ἡραῖον, τοῦ ὁποίου

Νόμισμα Κύπρου.

ἢ κατασκευὴ εἶχεν ἀρχίσει ἐπὶ σχεδίου τοῦ Ροίκου, ἐπερατώθη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του καὶ ἐθεωρήθη ἀπὸ τὰ θαύματα τοῦ κόσμου. Εἰς τὴν ἀνακαινισθεῖσαν τοιοιτοτρόπως πρωτεύουσαν ἔδιδεν ἑορτὰς διὰ τὸν λαόν, αἱ ὁποῖαι ἠκολουθοῦντο ἀπὸ συμπόσια. Ἡ αὐλή του ἦτο ὀνομαστή διὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ ὁ ἴδιος διὰ τὰ μυθώδη πλοῦτη του καὶ διὰ τὴν εὐνοίαν τῆς τύχης.

Κυρίως ὅμως ἔγινεν ὀνομαστός διὰ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν του. Ὁ στρατός του ἔφθασεν εἰς χιλίους τοξότας Σαμίους καὶ πολλοὺς μισθοφόρους, ὃ στόλος του εἰς ἑκατὸν πεντηκοντόρους, νέου τύπου καὶ μεγάλης χωρητικότητος, καὶ τεσσαράκοντα τριήρεις. Ἡ δύναμις αὐτὴ κατ' ἀρχὴν ἤθελε νὰ ἐξυτηρηθῆσιν τὴν φιλοδοξίαν του. « Ὁ Πολυκράτης, γράφει ὁ Ἡρόδοτος, εἶναι ὁ πρῶτος ἀπὸ ὅσους γνωρίζομεν Ἕλληνας, ὃ ὁποῖος ἔβαλεν εἰς τὸν νοῦν, μετὰ τὸν Κνώσιον Μίωνα, νὰ θαλασσοκρατήσῃ ».

Όταν όμως επρόβαλεν ἡ περσικὴ ἀπειλή, ὁ Πολυκράτης κατενόησε τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου διὰ τὸν Ἑλληνισμόν. Ἡ πολιτικὴ του ἀπὸ στενὰ ἀτομικὴ ἔγινε πανελληνίως. Ἐσκέφθη νὰ ἐνώσῃ ὅλους τοὺς Ἑλληνας εἰς κοινὸν συνασπισμὸν κατὰ τοῦ τρομεροῦ ἐχθροῦ. Ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν Ἄμασιν τῆς Αἰγύπτου, ἡ ὁποία ἠπειλεῖτο ἐξ ἴσου ὑπὸ τῆς Περσικῆς δυνάμεως. Οἱ δύο ἡγεμόνες ἀντήλλαξαν δῶρα καὶ ἤρχισαν ἀλληλογραφίαν. Ὁ Ἄμασις ἔστειλε δύο εἰκόνας του εἰς τὸ Ἡραῖον. Ὁ Πολυκράτης ἦλθεν ἐπίσης εἰς συνενόησιν μὲ τὸν Ἀρκεσίλαον Γ' τῆς Κυρήνης.

Ἄλλ' ὅταν ὁ Καμβύσης, ὁ υἱὸς τοῦ Κύρου, ἔκαμε μεγάλην ἐτοιμασίαν, διὰ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ὁ Πολυκράτης εἶτε διότι ἐφοβήθη εἶτε διότι ἐνόμισεν ὅτι κάμνει ὑψηλὴν πολιτικὴν, ἐστράφη πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας καὶ ἔστειλε τεσσαράκοντα πλοῖα εἰς τὸν παλαιὸν ἐχθρόν του, διὰ νὰ πολεμήσῃ τὸν παλαιὸν φίλον του. Εἶχε φροντίσει ὅμως νὰ βάλῃ εἰς τὰ πλοῖά του προσωπικούς ἀντιπάλους του, ἀριστοκρατικούς τὸ πλεῖστον. Ἐκεῖνοι ἐστάσιασαν καὶ ἐνίκησαν τὸν Πολυκράτη εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐνίκηθησαν ὅμως, ὅταν ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν ξηράν. Οἱ διασωθέντες ἀριστοκρατικοὶ ἐπεκαλέσθησαν τὴν Σπάρτην, ἡ ὁποία ἀνέλαβε πραγματικὴν ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ τυράννου. Ὁ Πολυκράτης ὅμως ἀπέκρουσε τὴν ἐπιδρομὴν.

Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἔγινε περίφημος ἡ ἱστορία τοῦ δακτυλίδιου τοῦ Πολυκράτους. Ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη δὲν ἐγνώρισεν ἀτύχημα, οἱ φίλοι του ἀνησύχασαν, διότι οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευαν ὅτι οἱ θεοὶ φθοноῦν τὴν μεγάλην εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ νὰ ἀποτρέψῃ τὸ κακόν, ἔπρεπε νὰ ζημιώσῃ μὲ κάποιον σοβαρὸν τρόπον τὸν ἑαυτὸν του, διὰ νὰ λυπηθῇ. Αὐτὸ συνέστησε καὶ ὁ Ἄμασις εἰς μακρὰν ἐπιστολὴν. Ὁ Πολυκράτης εἰσηλθὼν εἰς πεντηκόντορον, ἐπλευσεν εἰς τὰ ἀνοικτὰ καὶ ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν τὸ χρυσοῦν δακτυλίδιον μὲ σφραγιδόλιθον ἀπὸ σμάραγδον, ἔργον τοῦ Σαμίου Θεοδώρου, τὸ ὅποιον ὑπερηγάπα. Μετὰ πέντε ἡμέρας ἔφθασεν εἰς τὰ ἀνάκτορα ἀλιεύς, ὁ ὁποῖος ἔφερε μέγαν ἰχθύν, δῶρον εἰς τὸν τύραννον. Εἰς τὴν κοιλίαν αὐτοῦ οἱ μάγειροι ἀνεκάλυψαν τὸ δακτυλίδιον. Ὅλοι ἐθεώρησαν αὐτὸ κακὸν προμήνυμα καὶ ὁ Ἄμασις ἔγραψε εἰς τὸν Πολυκράτην ὅτι διακόπτει τὰς σχέσεις, « διὰ νὰ μὴ λυπηθῇ, ὅταν ὁ φίλος του πάθῃ τὸ κακόν ».

Τὴν καταστροφὴν ἔφερον ἡ Περσικὴ φιλία. Ὁ σατράπης τῆς Μαγνησίας ἐπὶ τοῦ Μαιάνδρου προσεποιήθη μεγάλην φιλίαν εἰς τὸν Πολυκράτην. Προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς μυστικὴν συνενόησιν. Ὁ Πολυκράτης, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν φίλων καὶ ἰδίως τῆς θυγατρὸς του, ἔπεσεν εἰς τὴν ἐνέδραν καὶ εὔρε κακὸν τέλος.

Ἑποταγή εἰς τοὺς Πέρσας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πολυκράτους ἡ Σάμος παρεδόθη εἰς τοὺς Πέρσας, ὅπως καὶ ἄλλαι νῆσοι. Οἱ Πέρσαι ὑποτάξαντες τὴν Φοινίκην ἔγιναν κύριοι τοῦ Φοινικικοῦ στόλου καὶ ἐξουσίασαν τὴν θάλασσαν.

Ἡ ὑποταγή τῆς Μ. Ἀσίας ἐφάνη πλέον ὀριστική καὶ οἱ Ἕλληνες ἐβυθίσθησαν εἰς τὴν ἀπελπισίαν. Πολλοὶ ἐσκέφθησαν ν' ἀφήσουν τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ νὰ ζητήσουν ἄλλοῦ πατρίδα, ὅπως ἔπραξαν οἱ Φωκαεῖς καὶ οἱ Τήσιοι. Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς συναθροίσεις εἰς τὸ Πανιώνιον ὁ Βίας ὁ Πριηνεὺς συνεβούλευσε τὴν γενικὴν μετανάστευσιν. Ὁ ἱστορικὸς Ἡρόδοτος τὸ διηγεῖται μὲ πόνον :

« Εἰς μίαν τῶν συναθροίσεων ἐκείνων, ὡς ἤκουσα, ὁ Βίας ὁ Πριηνεὺς τοῖς ἔδωκεν ἀρίστην συμβουλήν, τὴν ὅποιαν ἐὰν ἤκουον, θὰ ἐγίνοντο οἱ εὐδαιμονέστεροι ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἕλληνας. « Εἰσέλθετε εἰς τὰ πλοῖα, εἶπεν, ἄρατε τὴν ἄγκυραν, πλεύσατε εἰς τὴν Σαρδῶ (Σαρδηνίαν), κτίσατε ἐκεῖ μίαν πόλιν κοινήν δι' ὅλους καὶ γενήτε εὐτυχεῖς ἀπελευθερούμενοι » (Α', 170).

Ἡ γενικὴ ἐξοδος δὲν ἐγίνεν. Ἀλλὰ ἔφυγαν πολλοί, οἱ τολμηρότεροι, οἱ καλλιτέχναι, οἱ ποιηταί, οἱ ἐπιστήμονες. Ἐπῆγαν εἰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἔφεραν τὴν μάθησιν καὶ τὴν τέχνην των.

Ὁ θρῆνος διὰ τὴν χαμένην πατρίδα.

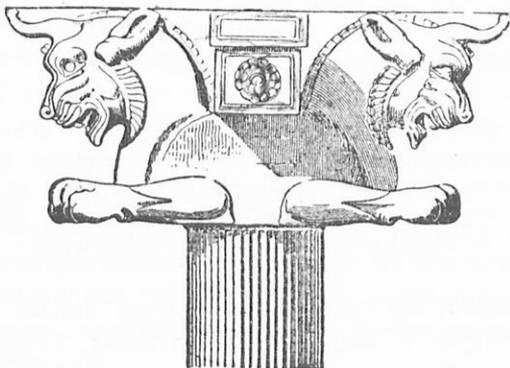
Μὲ πόνον ἐνθυμοῦνται οἱ φυγάδες τὴν ὠραίαν πατρίδα των, ἡ ὅποια δὲν ἦτο πλέον τόσον ὠραία, ἀφοῦ ἔχασε τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας. Ὁ Ζενοφάνης ὁ Κολοφώνιος, ἓνας σπουδαῖος σοφὸς καὶ ποιητὴς μαζί, γέρων, εἰς πολὺ προχωρημένην ἡλικίαν θρηνεῖ τὴν τύχην του εἰς τὰς ἐλεγείας, τὰ πονεμένα δηλαδὴ τραγούδια :

« Ἐξῆντα ἐπτὰ χρόνια εἶναι τώρα πού σέρνω τὸν πόνου μου πάνω καὶ κάτω στὴν ἑλληνικὴ γῆ. Ἦμουν εἴκοσι πέντε χρόνια, ὅταν ἤρχισε τὸ μαρτύριον ».

« Αὐτὰ ταιριάζει νὰ τὰ λὲς κοντὰ στὴ φωτιά, ὅταν ὁ χειμῶνας φυσάει ἔξω, ξαπλωμένος σὲ μαλακὰ στρωσιδία, πίνοντας γλυκὸ κρασί καὶ τραγανώντας ρεβίθια. « Πῶς σὲ λέν κι' ἀπὸ ποῦ εἶσαι ; Πόσα εἶναι τὰ χρόνια σου, φίλτατε ; Πόσων χρόνων ἦσουν, ὅταν κατέβηκε ὁ Μῆδος ; »

Οί Μικρασιαῖται Ἑλληνας ὑπὸ τοὺς Πέρσας.

Οἱ Πέρσαι ἐπέβαλον τυράννους εἰς τὰς πόλεις, οἱ ὅποιοι μισούμενοι ἀπὸ τοὺς κατοίκους ὑπηρέτουν μὲ δουλοπρέπειαν τὸν κατακτητὴν. Αἱ κοινότητες ἐξηκολούθησαν νὰ λειτουργοῦν. Οἱ Ἴωνες συνηθροίζοντο εἰς τὸ Πανιώνιον. Ἀλλὰ τὸ φρόνημα κατέπιπτεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν. Οἱ Ἴωνες ἔγιναν ἀπόλεμοι. Εἰς τὰς πόλεις δὲν ἐγκατεστάθησαν ἀσιᾶται εἰς μέγαλον ἀριθμὸν. Οἱ Ἕλληνας διετήρησαν τὴν αὐτοδιοίκησιν, τὴν οἰκογενειακὴν ζωὴν καὶ

Περσικὸν κιονόκρανον.

ἀνατροφὴν καὶ τὴν παιδείαν των. Αἱ μικρασιατικαὶ πόλεις ἐξηκολούθησαν νὰ παράγουν ποιητὰς καὶ φιλοσόφους. Αἱ γυναῖκες τῆς Ἰωνίας, αἱ Ἰάδες, ἦσαν μορφωμέναι καὶ ἐθαυμάζοντο διὰ τὴν κομψότητα καὶ τὴν ἀνάπτυξιν των. Οἱ Ἴωνες ὅμως ἐθεωροῦντο ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας ὡς ἐπηηρεασμένοι ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, ὡς ἀσιατίζοντες.

Ἡ Ἰωνία ἔμεινεν ὑπὸ τὴν Περσικὴν ἐξουσίαν περὶ τὰ ἑβδομήκοντα ἔτη, μέχρι τῶν Περσικῶν πολέμων, ὅποτε ἠλευθέρωσεν αὐτοὺς ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος.

Ἐπιπέδω ἰσοῦ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ ἀνεξαρτησία.

Ὅπως εἶδομεν καὶ εἰς τὴν Μικρασιατικὴν Ἑλλάδα, οἱ Ἕλληνες δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐνωθοῦν εἰς ἓν κράτος, ἀλλ' ἔμειναν ἕως τὸ τέλος χωρισμένοι εἰς μικρὰς πολιτείας καὶ ζήτημα τιμῆς ἐθεώρουν νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Οἱ κυριώτεροι λόγοι τοῦ χωρισμοῦ αὐτοῦ εἶναι :

1) Εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρχε μία ἀρκετὰ ἐκτεταμένη πεδινὴ χώρα, ἢ ὅποια νὰ ἀποκτήσῃ τόσῃν δύναμιν, ὥστε νὰ ἐνώσῃ ὅλον τὸ ἔθνος εἰς ἓν κράτος. Ἀντιθέτως τὰ ὄρη, αἱ φάραγγες, ἡ θάλασσα καὶ οἱ ποταμοὶ χωρίζουν τὴν Ἑλλάδα εἰς πολλὰ διαμερίσματα, ἀποκλεισμένα τὸ ἓν ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἡ γεωγραφικὴ αὐτὴ διάσπασις εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν πολιτικὴν διάσπασιν.

2) Οἱ Ἕλληνες εἶχον τὸ σύστημα τῆς προσωπικῆς διοικήσεως, συνήθιζαν δηλαδὴ νὰ διαχειρίζωνται οἱ ἴδιοι τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους καὶ ὄχι μὲ ἀντιπροσώπους (δηλ. βουλευτάς, πληρεξουσίου κλπ.) ὅπως σήμερον. Ἀλλὰ μὲ αὐτὸ τὸ σύστημα δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ διοικηθῇ τὸ κράτος, ὅταν ἔχῃ μεγαλυτέραν ἑκτασιν.

Δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους ἡ Ἑλλὰς ἔμεινε διηρημένη εἰς πολυάριθμα κράτη, τὰ περισσότερα πολὺ μικρὰ καὶ ἀδύνατα καὶ ὀλίγα μόνον ὅπωςδήποτε ἐκτεταμένα καὶ ἰσχυρά.

Πελοπόννησος.

Ἡ Πελοπόννησος κατὰ τὸ μεγαλύτερόν της μέρος εἶναι γεωργικὴ καὶ ἀριστοκρατικὴ. Ἡ παραλία της εἰς τὰ περισσότερα μέρη δὲν ἔχει καλοὺς λιμένας καὶ δὲν εὐνοεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ναυτιλίας. Ἐξαίρεσις

κάμνουν δύο πόλεις μόνον, ἡ Κόρινθος καὶ ἡ Σικυών. Τὰ σημαντικώτερα διαμερίσματα τῆς Πελοποννήσου εἶναι ἡ Ἀργολίς, ἡ Μεσσηνία καὶ ἡ Λακωνική.

Ὁνομαστή διὰ τὴν εὐφορίαν τῆς ἡ Ἀργολίς, τὸ πολύπυρον καὶ ἰππόβοτον Ἀργος, ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος, εἶδεν ἐνδόξους ἡμέρας κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ἀχαιῶν. Μετὰ τὴν δωρικήν κατάκτησιν οἱ παλαιοὶ κάτοικοι, οἱ Ἀχαιοί, ὑπεδουλώθησαν ὀνομασθέντες γυμῆται. Ἀλλὰ ἡ διάκρισις μεταξὺ κατακτητῶν καὶ ὑποτελῶν δὲν διτηρήθη ἕως τὸ τέλος, διότι εἰς πολλὰ μέρη ἐπεκράτησε τὸ ἀχαιϊκὸν στοιχεῖον, ἐπεὶδὴ ἦτο πολυπληθέστερον. Οἱ Δωριεῖς παρέμειναν γαιοκτῆμονες καὶ ἐκυβέρνησαν τὴν χώραν. Ἄλλ' οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν δὲν ἀνέχονται τὴν κυριαρχίαν των καὶ ἐξεγείρονται, ὡσάκις δίδεται εὐκαιρία. Τὸν 5ον αἰῶνα π.Χ. στασιάζουν ἐπανειλημμένως καὶ προσπαθοῦν νὰ ἐγκαταστήσουν τὴν δημοκρατίαν. Τὸ Ἀργος διτηρήσε πάντοτε λείψανα ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων καὶ ἀνέδειξε μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ἀξιολογωτέρους καλλιτέχνους τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Μεσσηνία δὲν κατῴρθωσε νὰ ἀναπτυχθῆ ὁμαλῶς, διότι οἱ Σπαρτιᾶται, ἐπεὶδὴ ἔβλεπαν τὸν κίνδυνον νὰ ἐπικρατήσουν οἱ πολυπληθέστεροι Ἀχαιοὶ κάτοικοι τῆς χώρας, τοὺς ἐπολέμησαν με πείσμα καὶ κατῴρθωσαν νὰ τοὺς ὑποδουλώσουν.

Εἰς τὴν Λακωνικὴν ἀνεπτύχθη τὸ ἰσχυρότερον κράτος τῆς Πελοποννήσου, ἡ Σπάρτη, περὶ τῆς ὁποίας θὰ ὁμιλήσωμεν ἰδιαιτέρως.

Αἱ δυτικώτεροι χῶραι τῆς Πελοποννήσου, ἡ Ἀχαΐα καὶ Ἡλις, μένουσιν ἀγροτικαὶ καὶ καθυστερημέναι καὶ οἱ κάτοικοί των εἶναι κονίπιοδες γεωργοὶ καὶ κατοικοῦν εἰς μικρὰ χωρία. Μόλις μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους, δηλαδὴ τὸν 5ον αἰῶνα, δημιουργεῖται ἀξία λόγου πόλις, ἡ Ἡλις. Ἀλλὰ πολλοὶ εὐγενεῖς τῶν Ἡλείων καυχῶνται ὅτι δὲν ἐπάτησαν εἰς τὴν πόλιν. Ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὴν χώραν των δίδει τὸ μέγα προσκύνημα τῶν Ἑλλήνων, ἡ Ὀλυμπία.

Ἡ Ἀρκαδία, ὑψηλὸν καὶ ἀπόκεντρον ὄροπέδιον εἰς τὸ μέρος τῆς χερσονήσου, χωρὶς πρόσοψιν εἰς τὴν θάλασσαν, μένει μία ἀπὸ τὰς πλέον καθυστερημένας χώρας τῆς Ἑλλάδος. Μέχρι τέλους δὲν κατῴρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ πολιτικὴν ἐνότητα, αἱ πόλεις τῆς

Τεγγέα καὶ Μαντίνεια, εἶναι ἀσήμαντοι, φιλονικοῦν καὶ προκαλοῦν τὴν ἐπέμβασιν τῶν ξένων.

Ἡ Κόρινθος.

Ὅτι ἦτο ἡ Μίλητος διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, τὸ ἴδιον ἦτο ἡ Κόρινθος διὰ τὴν Δυτικὴν, δηλαδὴ μία πολυάνθρωπος καὶ πλουσία πόλις, μὲ μεγάλην ἐμπορικὴν κίνησιν, μὲ τὸ ναυτικὸν καὶ τὰς ἀποικίας τῆς, μὲ τοὺς καλλιτέχνας καὶ τὴν κοσμικὴν ζωὴν.

Ἐχρεώσται τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δυνάμιν τῆς εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν θέσιν τῆς. Ἡ Κόρινθος εὐρίσκεται μεταξὺ τῆς στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου καὶ μεταξὺ δύο θαλασσῶν, αἱ ὁποῖαι ἐνώνουν τὸ Αἰγαῖον καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον μὲ τὸ Ἴόνιον πέλαγος καὶ τὴν Δυτικὴν Μεσόγειον. Δι' αὐτῆς διέρχεται ὁ δρόμος μεταξὺ Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς καὶ βορειοτέρας Ἑλλάδος. Εἰς τὴν θάλασσαν οἱ ναυτικοὶ διὰ νὰ μὴ κάμουν τὸν γυῖρον τῆς Πελοποννήσου καὶ διὰ νὰ μὴ περάσουν τὸν ἐπικίνδυνον Μαλέαν, ἐπρωτίμων τὸν δρόμον διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ. Ἡ Κόρινθος εἶχε δύο λιμένας, ἓνα εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ ἓνα εἰς τὸν Σαρωνικόν. Ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν δύο εἶναι τόσον μικρά, ὥστε οἱ ναυτικοὶ ἐκφορτῶνουν τὰ ἐμπορεύματά των εἰς τὸν ἓνα λιμένα, μεταφέρουν αὐτὰ εἰς τὸν ἄλλον διὰ ξηρᾶς καὶ συνεχίζουσιν τὸ ταξιδιὸν των εἰς τὴν ἄλλην θάλασσαν. Ὁ περίφημος τύραννος τῆς πόλεως Περίανδρος ἐσκέφθη μάλιστα νὰ κατασκευάσῃ διώρυγα, διὰ νὰ ἐνώσῃ τὰς δύο θαλάσσας. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν ἦτο εὐκόλον διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Διὰ τοῦτο κατεσκεύασαν ἓνα ξύλινον δρόμον εἰς τὴν ξηράν, τὴν δίοικον, ὅπως ἐλέγετο τότε, ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ἔσυρον τὰ πλοῖά των ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλην θάλασσαν.

Ἡ Κόρινθος εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἦτο κτισμένη εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν θάλασσαν, εἰς τοὺς πρόποδας ἀποκρήννου λόφου, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἔκτισαν τὴν ἀκρόπολιν, τὸν περίφημον Ἀκροκόρινθον. Ἐκεῖ ἦσαν τὰ ἀνάκτορα τῶν παλαιῶν βασιλέων, ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ ἄλλων θεῶν, τὸ θησαυροφυλάκιον καὶ ἄλλα. Ἡ πόλις περιεστοιχίζετο ἀπὸ τεῖχος καὶ σειρὰ δύο ἄλλων τευχῶν, τὰ Μακρὰ τεῖχη, ἠγωννον τὴν πόλιν μὲ τὸν λιμένα ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ. Ἡ συγκοινωνία λοιπὸν τῆς πόλεως μὲ τὴν θάλασσαν

ἦτο ἐξησφαλισμένη, ὅπως ἀργότερον ἢ συγκοινωνία τῶν Ἀθηναίων μετὸν Πειραιᾶ. Ἐπίσης ὄχυρόν τεῖχος διήρχετο διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν καὶ πλησίον αὐτοῦ ἦτο ἡ ὠραία λεωφόρος, ἡ Δίολκος, διὰ πεζοὺς καὶ ὄχηματα καὶ διὰ νὰ σύρουν τὰ πλοῖα ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην θάλασσαν.

Ἡ Κόρινθος εἶναι μία ἀπὸ τὰς παλαιότερας πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Ἦτο μεγάλη καὶ πλουσία ἀκόμη ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ κρητικοῦ καὶ τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ. Κρηῖτες καὶ Ἀχαιοὶ καὶ βραδύτερον Φοίνικες ἤρχοντο νὰ ἐμπορευθοῦν εἰς τὸν λιμένα της.

Ὁ Περίανδρος.

Ἀπὸ τὸν 8ον αἰῶνα ἀρχίζει νὰ προοδεύῃ σημαντικῶς ἡ Κόρινθος. Ἰδρύει πλῆθος ἀποικιῶν εἰς τὴν Δυτικὴν θάλασσαν, ὅπως ἡ Μίλητος εἰς τὴν Ἀνατολικήν. Σημαντικώτεραι ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἡ Κέρκυρα, ἡ Λευκάς καὶ αἱ Συρακοῦσαι εἰς τὴν Σικελίαν. Οἱ Κορίνθιοι πρῶτοι κατεσκεύασαν τριήρεις, δηλαδὴ νέου εἴδους πολεμικὰ πλοῖα, καὶ ἐκαθάρισαν τὴν θάλασσαν ἀπὸ τοὺς πειρατὰς.

Ἀφοῦ ὅμως ἀνεπτύχθη ἡ Κόρινθος καὶ ἀπέκτησε πολυάριθμον τάξιν ἐμπόρων καὶ ναυτικῶν ἡ ἀπεριόριστος κυριαρχία τῆς παλαιᾶς ἀριστοκρατίας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διατηρηθῇ. Ἐγιναν πολιτικαὶ ταραχαὶ καὶ περὶ τὸ μέσον τοῦ 7ου αἰῶνος κατέλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ Κύψελος (657 - 627), ὁ ὁποῖος ἴδρυσεν ἡγεμονίαν ἐπὶ τῶν ἑλλήνων, ἡ ὁποία ὠνομάσθη Κυψελίδα. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Περίανδρος ἐκυβέρνησε τὴν Κόρινθον ἐπὶ 44 ἔτη (627 - 585) καὶ ἔγινεν ὀνομαστὸς εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἦτο ἡγεμὼν μετὰ πολλὰς γνώσεις καὶ μετὰ μεγάλην πείραν. Ἡ Κόρινθος ἐπὶ τῶν χρόνων του εἶδε λαμπρὰς ἡμέρας. Ἐξουσίαζε τὰ παράλια τοῦ Ἰονίου, τὸ ἐμπόριόν της ἐλάμβανε διαρκῶς μεγαλυτέραν ἔκτασιν.

Ἰσχυρὸς μετὰ τὸν στόλον καὶ τὸν πλοῦτον ὁ Περίανδρος ἀπέκτησε λαμπρὰν αὐλήν, ἔγινεν ὀνομαστὸς μετὰ τὰς δωρεὰς του εἰς ναοὺς καὶ δημόσια ἔργα καὶ ἐπροστάτευσε τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Οἱ ναοὶ ἀπὸ πλίνθους ἀντικατεστάθησαν ἀπὸ λιθίνους. Ὁ μεγαλύτερος ἦτο τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐκαμνε λαμπρὰς ἐορτὰς καὶ ἀγῶνας. Διὰ νὰ δώσῃ μεγαλυτέραν λαμπρότητα εἰς τὰς ἐορτὰς τοῦ Διονύσου, ὁ ἔξοχος κιθαρωδὸς Ἀρίων ὁ Μηθυμαῖος ἐτελειοποίησε καὶ

ἐπλούτισε τοὺς χορούς, οἱ ὅποιοι ἐψάλλοντο εἰς ἐπισήμους ἐορτάς. Μεγάλην λαμπρότητα ἔλαβον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του οἱ ἀγῶνες, τοὺς ὁποίους ἐτέλουν οἱ Κορίνθιοι εἰς τὸν Ἴσθμόν πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, τὰ Ἴσθμια, καὶ οἱ ὅποιοι ἔγιναν πανελλήνιοι, τελούμενοι ἀπὸ τοῦ 581 κατὰ διετίαν. Ὁ Περίανδρος ἀπέκτησε τὴν φήμην μεγάλου πολιτικοῦ καὶ σπουδαίου κυβερνήτου καὶ ἐθεωρήθη εἰς ἐκ τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ἀκμὴ τῆς Κορίνθου.

Ἡ Κόρινθος ἐξηκολούθησε νὰ προοδεύη καὶ μετὰ τὸν Περίανδρον. Τὸν βον αἰῶνα ἦτο μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος, κέντρον ἐμπορίου καὶ τέχνης. Ἐστολίσθη μὲ ἐξαιρέτα οἰκοδομήματα, ἀγοράς, στοάς, γυμναστήριον, ναοὺς, μὲ ἀγάλματα καὶ ὀνομαστὰς τοιχογραφίας. Μὲ τὴν λεπτὴν τέχνην τῆς εἶχε κατακτήσει τὰς ἀγοράς. Τὰ ὑφαντά τῆς, τὰ χάλκινα σκευῆ, τὰ περίφημα ἀπὸ ὀρείχαλκον κάτοπτρά τῆς, τὰ κομψὰ μικρὰ ἀγγεῖα μὲ τὸ πολύτιμον περιεχόμενον των, τὸ ὀνομαστὸν ἄρωμα, καὶ ἄλλα εἶδη πολυτελείας ἦσαν περιζήτητα καὶ ἔφθανον μέχρι τῶν τελευταίων ἄκρων τῆς Μεσογείου. Ἡ Κόρινθος ἦτο μεγάλη κοσμοπόλις, κέντρον πολυτελείας καὶ διασκεδάσεων. Ἡ παροιμία ἔλεγε : « δὲν εἶναι εὐκόλον εἰς τὸν καθένα νὰ πηγαίη εἰς τὴν Κόρινθον ».

Ἡ Σικυών, ἡ δευτέρα ἐμπορικὴ καὶ ναυτικὴ πόλις τῆς Πελοποννήσου, εἶναι μικρογραφία τῆς Κορίνθου. Τὴν ἀριστοκρατίαν ἀπετέλεσαν οἱ κατακτηταὶ Δωριεῖς, τὴν δημοκρατικὴν τάξιν οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν.

Γίνονται ἐξεγέρσεις κατὰ τῆς ἀριστοκρατίας. Τὴν ἐξουσίαν λαμβάνουν τύραννοι. Ἡ Σικυῶν ἔχει τοὺς τυράννους τῆς, τοὺς Ὀρθαγορίδας, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀκμάζει τὸν βον αἰῶνα. Εἰς τοὺς καλοὺς χρόνους ἔχει ὀνομαστὴν σχολὴν γλυπτῶν καὶ ἀναδεικνύει ἀξιολόγους ζωγράφους.

Χαλκίς καὶ Ἐρέτρια.

Ὅταν ἡ Μ. Ἀσία ἦτο τὸ πνευματικὸν καὶ οἰκονομικὸν κέντρον τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἡ νῆσος Εὐβοία εἶχε λαμπρὰν θέσιν. Κειμένη ἀπέναντι

τῆς Ἴωνικῆς παραλίας, ἀπετέλει γέφυραν μεταξύ τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Θεσσαλίας, μεταξύ τῶν Κυκλάδων καὶ τῆς χερσονήσου τῆς Θράκης.

Εἰς τὸ πλησιέστερον πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς Βοιωτίας σημεῖον, ὅπου χωρίζεται ἀπ' αὐτὴν διὰ τοῦ στενοῦ πορθμοῦ τοῦ Εὐρίππου μὲ τὰς παλιρροίας του, ἐκτίσθησαν αἱ δύο σημαντικώτεροι πόλεις τῆς νήσου, Ἴωνικαὶ καὶ αἱ δύο, ἡ Χαλκίς καὶ ἡ Ἐρέτρια. Εἶναι αἱ πρῶται τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Αἰγαίου, αἱ ὁποῖαι ἀνεπτύχθησαν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν χειροτεχνίαν. Ἦδη ἀπὸ τοῦ 8ου αἰῶνος παίζουν τὸ μέρος των εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν.

Ἐγνώρισαν κατ' ἀρχὰς τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς ἀπὸ τοὺς λαμπροὺς ἀγροὺς καὶ τὰ λιβάδια τῆς περὶ αὐτὰς πεδιάδος. Τὴν ἐξουσίαν ἔχουν οἱ πλοῦσιοι γαιοκτήμονες, οἱ ὁποῖοι ἐδῶ ὀνομάζονται ἰππιόβοι. Ἀλλὰ τὸ ἔδαφος περιέκλειε σωροὺς ἀργίλου καὶ κοιτάσματα χαλκοῦ μὲ κόμβους σιδήρου. Ἡ

Κιθάρα.

Ἀργυροῦν νόμισμα
Χαλκίδος.

Ἡ Ἐρέτρια κατεσκεύασεν ἀγγεῖα ὄλων τῶν ρυθμῶν ἀπὸ τοῦ 8ου μέχρι τοῦ μέσου τοῦ 6ου αἰῶνος. Ἡ Χαλκίς ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα της. Οἱ μεταλλουργοὶ της ἀπέκτησαν μεγάλην φήμην μὲ τοὺς τρίποδας, τὰ ἀγγεῖα καὶ τὰ ὄπλα, προπάντων μὲ τὰ ξίφη, καταλήγοντα εἰς πλατὺ ἄκρον, τὰς λεγομένας σπάθας. Ἐπὶ μακρὸν αἱ δύο πόλεις εἰργάσθησαν μὲ μεγάλην ὁμόνοιαν. Ἀπέκτησαν στόλον, ἐπέδόθησαν εἰς τὴν ἀποικιακὴν ἐξάπλωσιν. Ἰδρυσαν περισσότερον ἀπὸ τριάντα ἀποικίας εἰς τὴν χερσόνησον, ἡ ὁποία ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν Χαλκίδα, ὀνομασθεῖσα Χαλκιδική. Ὑστερον ἔστρεψαν τὰ βλέμματά των εἰς τὴν Δύσιν. Ὁ ἀποικισμὸς των εἰς τὴν Δύσιν, ὅπως εἴπομεν καὶ ἀλλαχοῦ, εἶναι ἄξιος θαυμασμοῦ. Κυριαρχοῦντες εἰς τὸ ἀπέναντι αὐτῶν τμήμα τῆς Βοιωτίας, κατέρχονται, διερχόμενοι ἀπὸ τὰς Θήβας καὶ τοὺς Δελφούς, εἰς τὸν ὄρμον τῆς Κρίσσης ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Ἀπ' ἐκεῖ φθάνουν εἰς τὴν δυτικὴν θάλασσαν, χωρὶς νὰ χρειασθοῦν νὰ κάμουν τὸν γυρὸν τοῦ ἐπικινδύνου Μαλέα. Οἱ Ἐρετριεῖς ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Κέρκυραν, οἱ Χαλκιδεῖς κατέλαβον εἰς τὴν Σικελίαν τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐκτὸς τῶν μικροτέρων ἐγκαταστάσεων ἔκτισαν τὴν Κύμην καὶ τὸ Ρή-

γιον. Εἰς τὸ τέλος τοῦ 8ου αἰῶνος ἦσαν κύριοι τοῦ Ἴονιου πελάγους, τοῦ στενοῦ τῆς Μεσσηνίας καὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους.

Ἀντίπαλον εἶχον τὴν Αἴγινα. Διετήρησαν ὅμως ἀγαθὰς σχέσεις μὲ τὴν Κόρινθον. Ἀντέταξαν τὸ ἰδικὸν των νόμισμα εἰς τὸ νόμισμα τῆς Αἰγίνης καὶ ἔκαμαν αὐτὸ δεκτὸν ὄχι μόνον εἰς τὰς ἀποικίας των, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς δύο μεγάλας ἐμπορικὰς πόλεις, τὴν Κόρινθον καὶ τὰς Ἀθήνας.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ 7ου αἰῶνος αἱ ἀγαθὰι σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο πόλεων ἐταράχθησαν. Χαλκίς καὶ Ἐρέτρια περιεπλάκησαν εἰς πόλεμον, ὃ ὁποῖος ἐγενικεύθη καὶ ἐτάραξε τὸν ἑλληνικὸν κόσμον, διαρκέσας μὲ διαλείμματα περισσότερον ἀπὸ ἓνα αἰῶνα. Ἡ Ἐρέτρια ὑπέκυψεν. Ἀλλὰ καὶ ἡ Χαλκίς ἐξῆλθεν ἐξηντλημένη. Ἡ κατάπτωσις ἦλθε ταχεῖα. Εἰς τὴν Σικελίαν δὲν ἦσαν εἰς θέσιν ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν δύναμιν τῶν Συρακουσῶν. Οἱ Βοιωτοὶ ἐξεδίωξαν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἠπειρον. Ἡ Κόρινθος κατέλαβε τὴν Κέρκυραν καὶ ἐν μέσῳ τῶν Χαλκιδικῶν κτήσεων, ἐπὶ τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου, ἔκτισε τὴν Ποτειδαίαν. Ἡ Χαλκίς ἔσβησεν, ὅταν ἀνεπτύχθη ἡ ἀθηναϊκὴ δύναμις. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν εἰς τὸν πόλεμον, κατέλαβον τὴν χώραν τῆς Χαλκίδος καὶ ἐγκατέστησαν εἰς αὐτὴν κληρούχους, δηλαδὴ ἀποίκους των.

Αἴγινα.

Ἡ μικρὰ νῆσος Αἴγινα εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Σαρωνικοῦ δὲν ἐπροκίσθη μὲ κανὲν χάρισμα ἀπὸ τὴν φύσιν. Τὰ 85 τετραγ. χιλιόμετρά της εἶναι ἄγονοι βράχοι. Μόλις ὀλίγον ἀργιλόχωμα καλλιεργήσιμον καὶ ὀλίγα ἰσχνὰ ρυάκια, παραλίᾳ ἀλίμενος, σκεπασμένη ἀπὸ σκοπέλους. Ἀλλ' ἡ τοποθεσία εἶναι λαμπρὰ μεταξὺ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου, μεταξὺ Ἀττικῆς καὶ Ἀργολίδος.

Ἡ Αἴγινα παλαιότερον εἶχε τὴν θέσιν τοῦ Πειραιῶς καὶ ἔπαιξε σημαντικὸν μέρος μέχρι τῶν Μηδικῶν πολέμων.

Οἱ Δωριεῖς καταλαμβάντες τὴν νῆσον ὑπεχρεώθησαν νὰ γίνουν ναυτικοί. Ἐπὶ ἀρκετὸν διάστημα τὴν νῆσον ἐξουσιάζει τὸ Ἄργος. Ἡ ἀριστοκρατία της τότε κατῴρθωσε νὰ κάμη τὴν νῆσον ἐμπορικὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους τῶν Ἀργείων. Δι' αὐτὴν ὁ βασιλεὺς Φεῖδων, ὅπως εἶδομεν, ἐδημιούργησε μετρικὸν σύστημα καὶ νόμισμα. Ὅταν ἀπέ-

κτησαν την ανεξαρτησίαν των από τὸ ἼΑργος οἱ εὐγενεῖς, κατώρθωσαν ν' ἀποφύγουν τὴν τυραννίαν.

Οἱ Αἰγινῆται κατεσκεύαζον ἀνέκαθεν ἀγγεῖα μὲ γεωμετρικὰ ἢ ἀνατολιζόντα κοσμήματα, ὕστερον ἤρχισαν νὰ παράγουν κοινὰ ἀγγεῖα εἰς μεγάλας ποσότητας, τὰ ὅποια ὡς ἐκ τῆς μικρᾶς τιμῆς ἔλαβον μεγάλην διάδοσιν. Δι' αὐτὸ ἡ Αἰγίνα ὠνομάσθη πειρακτικὰ χυτρώπολις, δηλαδὴ τσουκαλοῦ. Μὲ τὸν χαλκὸν καὶ τὸν σίδηρον, τοὺς ὁποίους εἰσήγεν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, κατεσκεύαζεν ἀθύρματα. Τὰ ὀρειχάλκινα σκευῆ καὶ ἀγαλμάτια τῆς, ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχὴν ἦσαν διὰ τὴν κοινὴν χρῆσιν, ἔγιναν ἔργα καλλιτεχνίας. Τὰ ἔργαστήριά τῆς ἔμετεχειρίζοντο δεκάδας χιλιάδας δούλων. Οἱ ἀρχαῖοι τοὺς ἀνεβίβαζον εἰς 470.000, μεγάλη ὑπερβολὴ βέβαια, ἡ ὅποια ὁμως φανερώνει τὸν ὑψηλὸν ἀριθμὸν των.

Ἡ Αἰγίνα λοιπὸν εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ εἰσάγη ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν τὰς πρώτας ὕλας, ἀλλὰ καὶ παντὸς εἶδους τροφὴν διὰ τὸν πολυἀριθμὸν πληθυσμὸν τῆς. Εἰς ἀντάλλαγμα ἐξάγει τὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας τῆς. Ἐπειδὴ δὲν ἤμπορεῖ νὰ ζῆση χωρὶς τοὺς ξένους, ἀνοίγει τὴν εἴσοδον εἰς αὐτοὺς κηρύττουσα ἐλευθέρων τὸν λιμένα τῆς.

Οἱ ἀτρόμητοι ναυτικοὶ τῆς εἶναι εἰς ἀδιάκοπον κίνησιν. Ὑπηρετοῦν τὸ ἐμπορίον τῆς, μεταφέρουν ὁμως καὶ φορτία διὰ λογαριασμὸν ἄλλων. Πανταχοῦ συναντᾷ κανεῖς τοὺς Αἰγινῆτας. Ἐχουν τὸ μονοπώλιον τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον, πλην τῆς Κορίνθου. Τὰ πλοῖα των ἐπιστρέφουν ἀπὸ τὸν Ἑλλησποντον κατὰφορτα μὲ σίτον, ἐφοδιάζονται εἰς τὰς ὀχθὰς τοῦ Νείλου ἀρώματα, τὰ ὅποια μοιράζονται εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Τὸ μετρικὸν καὶ νομισματικὸν σύστημα τῆς ἔγινε δεκτὸν χάρις εἰς τὸν Φεῖδωνα τοῦ ἼΑργους, εἰσάγεται εἰς τὴν κεντρικὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Αἱ « χελῶναί » τῆς, τὰ νομίσματά τῆς δηλαδὴ, κυκλοφοροῦν εἰς τὰς Κυκλάδας, τὴν Κρήτην, εἰς τὴν Κιλικίαν, τὴν Αἴγυπτον, τὸν Εὐξεῖνον.

Ἐπὶ δύο αἰῶνας ἡ Αἰγίνα εἶχε τὰ πρωτεῖα τοῦ ἐμπορίου εἰς τὴν ἑλληνικὴν χερσόνησον καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Οὐδέποτε ἀνθρώπος ἀπ' ὅσους γνωρίζομεν, διηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος, ἐκέρδισε τόσα πολλὰ ἀπὸ ἑνὸς φόρτωμα πλοίου, ὅσον ὁ Αἰγινῆτης Σώστρατος.

Ἀντιθέτως πρὸς τὰς ἄλλας ἐμπορικὰς πόλεις οἱ Αἰγινῆται δὲν ἠκολούθησαν ἀποικιακὴν πολιτικὴν. Μὴ ἔχοντες γεωργίαν οἱ ἴδιοι δὲν διέθετον πληθυσμὸν δι' ἐξαγωγὴν. Ἐζήτουν μόνον ἐλευθερίαν τῆς θαλάσσης καὶ προσεπάθησαν νὰ διατηροῦν ἀγαθὰς σχέσεις μὲ ὅλον τὸν κόσμον. Εἶχον ὁμως νὰ παλαίσουν μὲ ἀμειλικτοὺς συναγωνιστάς, τὴν Χαλκίδα, τὴν Κόρινθον, τὴν Σάμον.

Ἐπὶ μακρὸν ἐπροστάτευσε τὴν νῆσον ἡ θεὰ τῆς, ἡ Ἀφαία Ἀθηνᾶ, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφιέρωσε περίλαμπρον ναόν. Ἄλλ' εἶχε πολὺ πλησίον τὸν ἐπικίνδυνον ἀντίπαλον, τοὺς Ἀθηναίους. Εἰς ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ βου αἰῶνος δὲν ἔπαυσαν νὰ ζητοῦν ἀφορμὴν δι' ἔριδας, τὸν 5ον αἰῶνα τὴν ἐξεμηδένισαν.

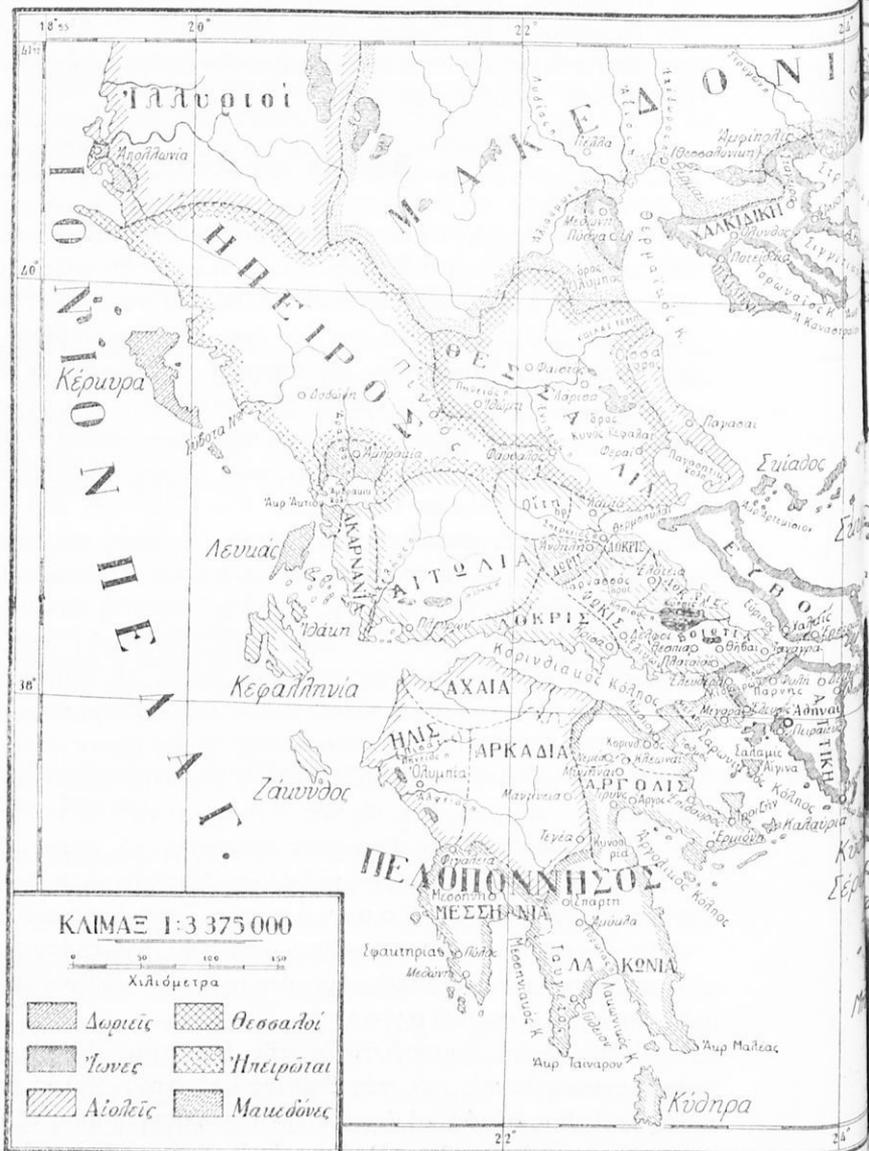
Βοιωτία καὶ Φωκίς.

Ἡ Βοιωτία εἶναι μία πεδιάς ἄρκετὰ ἐκτεταμένη καὶ εὐφορος, ἡ ὁποία περικλείεται ἀπὸ βουνά. Ἐχει τρεῖς ἐξόδους εἰς τὴν θάλασσαν, μίαν εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ δύο εἰς τοὺς δύο βραχίονας τοῦ Εὐβοικοῦ. Ἄλλ' αἱ ἄκται τῆς δὲν ἔχουν καλοὺς λιμένας. Διὰ τοῦτο οἱ Βοιωτοὶ δὲν διεκρίθησαν ὡς ναυτικοί. Ἡ χώρα εἶχε παλαιότατον πολιτισμόν. Κατ' ἀρχὰς ἐδέχθη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ αἰγαίου πολιτισμοῦ, ἀργότερον ἤλθον οἱ Ἀχαιοὶ καὶ ὁ μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς διεδέχθη τὸν αἰγαῖον, ὅπως μαρτυροῦν διάφορα εὐρήματα, θολωτοὶ τάφοι κλπ. Οἱ Δωριεῖς κατέκτησαν τὴν Βοιωτίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦσαν ὀλιγαριθμότεροι, ἀνεμίχθησαν μὲ τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τοιουτοτρόπως προῆλθε μεικτὴ φυλὴ καὶ μεικτὴ γλῶσσα. Οἱ Βοιωτοὶ δηλαδὴ, ὅπως καὶ οἱ Θεσσαλοὶ, ὠμίλου τὴν αἰολικὴν. Ἄλλ' ἡ Βοιωτία, γεωργικὴ καὶ ἀποκλεισμένη ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ἀνεπτύχθη πολὺ ἀργότερον ἀπὸ τὴν γείτονά τῆς Ἀττικὴν. Διὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἐχλεύαζον τοὺς Βοιωτοὺς καὶ τοὺς παρέστησαν ὡς καλοθρεμμένους χωρικούς, οἱ ὁποῖοι μοναδικὴν ἀπόλαυσιν τῆς ζωῆς ἔχουν τὴν καλοφαγίαν καὶ τὴν πλουσίαν ἐσοδείαν. Ἄλλ' ἡ Βοιωτία ἀνέδειξεν ἀξιολόγους ἄνδρας εἰς τὰ γράμματα, εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν.

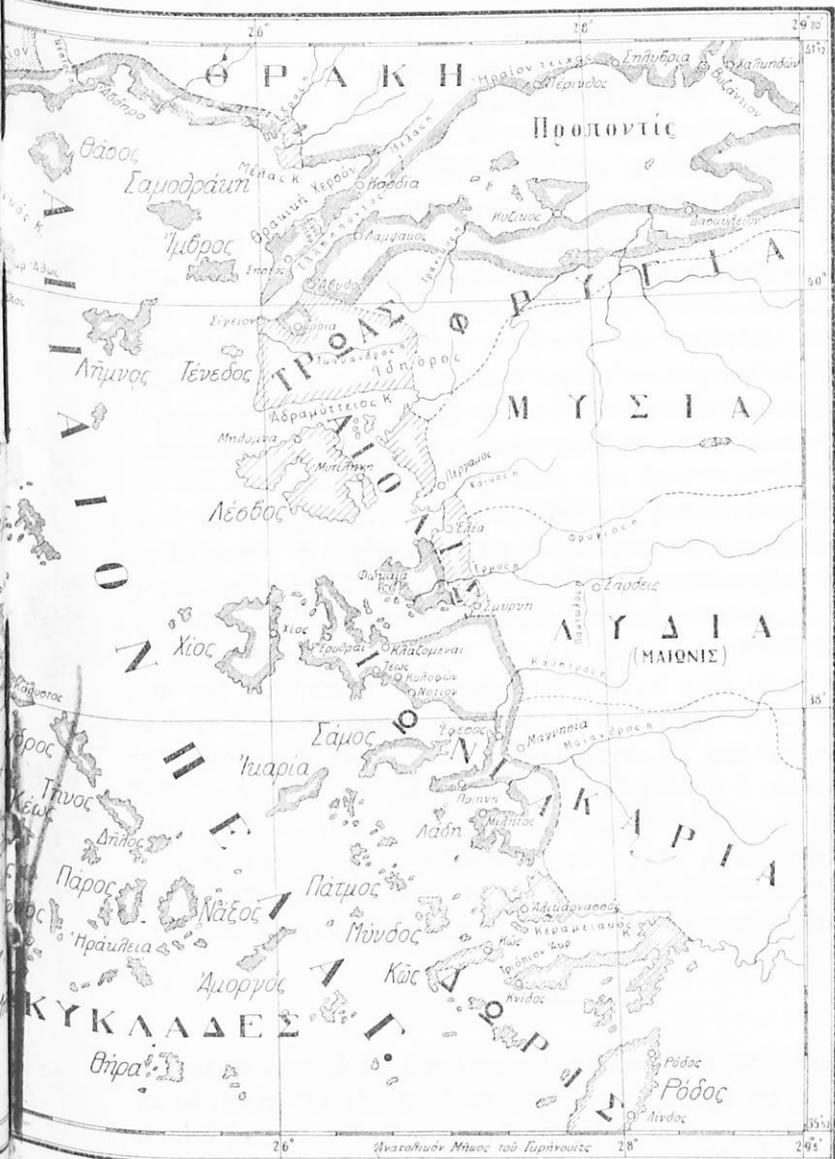
Τὴν πρόοδον τῆς Βοιωτίας φανερώνει ἡ ἀνάπτυξις πόλεων, διότι ἐκτὸς τῶν Θηβῶν ἔχει καὶ ἄλλας ἀξιολόγους πόλεις, τὴν Χαίρωνειαν, τὸν Ὀρχομενόν, τὴν Τανάγραν κτλ. Ἡ Βοιωτία ἐνώνεται εἰς ὁμοσπονδίαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν. Τὴν ὁμοσπονδίαν διοικοῦν δύο ἀρχηγοὶ ἐκλεγόμενοι δι' ἕν ἔτος, οἱ λεγόμενοι Βοιωτάρχαι.

Ἡ Φωκίς, βορειοδυτικῶς τῆς Βοιωτίας, εἶναι ἡ χώρα μὲ τὰ ἀπόκρημνα βουνὰ καὶ τὰς βαθεῖας καὶ στρογγυλὰς κοιλάδας. Εἰς τὰς κοιλάδας αὐτάς, αἱ ὁποῖαι εἶναι καλλιεργήσιμοι, ἔζησεν ὁ φωκικὸς λαός, ὁ ὁποῖος ἔλαβεν ἀσήμαντον μέρος εἰς τὴν ζωὴν

ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΙ

ΚΑΙΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

τοῦ ἔθνους καὶ πολὺ ἀργά. “Ὅπως εἰς τὴν Ἱηλίδα, τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τὴν Φωκίδα σημασίαν ἔδωσε τὸ δεῦτερον προσκύνημα τῶν Ἑλλήνων, τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν. √

√ Θεσσαλία.

Ἡ μεγαλυτέρα ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς πεδιάδας, περικλειομένη ἀπὸ ὑψηλὰ βουνά, εἶναι μᾶλλον χώρα μεσογειακὴ, ψυχρὰ τὸν χειμῶνα, καυστικὴ τὸ θέρος, καὶ ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς χώρας. Ἡ μόνη διέξοδος εἰς τὴν θάλασσαν εἶναι εἰς τὸν Παγασητικὸν κόλπον, ὅπου ἡ Θεσσαλία ἔχει τοὺς λιμένας της, τὴν Ἴω λ κ ὸ ν κατὰ τοὺς μυθικοὺς χρόνους, τὰς Παγασὰς κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς. Παράγει ἄφθονα σιτηρὰ καὶ τρέφει ὀνομαστοὺς ἵππους. Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἀξιόλογον ἵππικὸν ἔχουν μόνον οἱ Θεσσαλοὶ καὶ εἰς τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας νικοῦν συνηθέστατα οἱ θεσσαλικοὶ ἵπποι.

Ἡ Θεσσαλία εἶναι ὁ τόπος τῶν μεγάλων κτημάτων καὶ κυβερνᾶται ἀπὸ τοὺς μεγαλοκτηματίας εὐγενεῖς. Μερικοὶ ἀπ’ αὐτοὺς εἶναι τόσοσ δυνατοί, ὥστε ἰδρύνουν ἀληθινὸν κράτος καὶ δυναστείαν, ὅπως οἱ Ἀλεξάνδρα τῆς Λαρίσης καὶ οἱ Σκοπιάδα τῆς Κραννῶνος. Ἡ Θεσσαλία δὲν ἔχει μεγάλας πόλεις. Ἡ Φάρσαλος, ἡ Λάρισα, ἡ Κραννῶν, αἱ Φεραί, εἶναι ἀγροτικαὶ κωμοπόλεις. Ἐπίσης δὲν ἔχει πολιτικὴν ἐνότητα. Ἡ ὀμοσπονδία, τὴν ὁποῖαν ἐσχημάτισεν ἀργά, ἐμεινε πάντοτε χαλαρά. Οἱ εὐγενεῖς ἐκλέγουν ἓνα ἀνώτατον διοικητὴν τῆς ὀμοσπονδίας, ὁ ὁποῖος εἶναι ἰσόβιος καὶ λέγεται ταγός. Ἄλλ’ οἱ ταγοὶ τῶν Θεσσαλῶν ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς ἡγεμόνες ἡμιβάρβαροι καὶ ἡ χώρα των ὡς ὑπόδειγμα κακοδιοικήσεως.

Ἡ Θεσσαλία δὲν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους καὶ δὲν ἀνέδειξεν ἀξιόλογον καλλιτέχνην ἢ συγγραφέα. √

√ Μακεδονία.

Πρὸς βορρᾶν τῆς Θεσσαλίας καὶ πέραν τοῦ Ὀλύμπου ἐκτείνεται ἡ Μακεδονία μὲ τὰ ὑψηλὰ βουνά της, τὰ ὁποῖα ἦσαν καταπράσινα εἰς τὴν ἀρχαιότητα, καὶ μὲ τὰς εὐρυχώρους πεδιάδας της, αἱ ὁποῖαι βρέχονται ἀπὸ μεγάλους ποταμοὺς καὶ ἦσαν ὀνομασταὶ διὰ τὴν

εὐφορίαν των. Τὸ κλίμα καθὼς καὶ ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων διέφερον ἀπὸ τὴν νοτιωτέραν Ἑλλάδα. Ἐπὶ πολὺν καιρὸν διατηρεῖ τὸν ἀγροτικὸν βίον καὶ ἔχει βασιλέα, ὁ ὁποῖος κυβερνᾷ τὴν χώραν μὲ τοὺς εὐγενεῖς. Αἱ πόλεις τῆς εἶναι ἀσήμαντοι καθὼς καὶ ἡ πνευματικὴ τῆς ἀνάπτυξις. Οἱ Μακεδόνες δὲν διεκρίθησαν εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνας, ὅπως καὶ οἱ γείτονές των Θεσσαλοί, ἀλλὰ ἦσαν πολεμικοὶ καὶ ὀργανωτικοί. Μόλις τὸν 4ον π. Χ. αἰῶνα ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους καὶ ἔπαιξαν σπουδαιότατον πρόσωπον. ✓

Αἰτωλία – Ἀκαρνανία καὶ Ἡπειρος.

Αἱ δυτικώτεροι χῶραι, ἡ Αἰτωλία, ἡ Ἀκαρνανία καὶ ἡ Ἡπειρος, ἔλαβον ἀκόμη μικρότερον μέρος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Ὀρειναί, δύσβατοι, σκεπασμένοι ἀπὸ δάση, δὲν ἔχουν κατάλληλον λιμένα διὰ ναυτιλίαν, μένουσι κτηνοτροφικαὶ καὶ γεωργικαὶ καὶ κυβερνῶνται ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατίαν. Ἡ Ἡπειρος ἀποκτᾷ σημασίαν μὲ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Μακεδονίας μετὰ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον, ἐνῶ ἡ Αἰτωλία ἀποκτᾷ πόλεις καὶ λαμβάνει μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς Ἑλλάδος μόλις κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀναμείξεως τῶν Ρωμαίων εἰς τὰς ἑλληνικὰς ὑποθέσεις. ✓

Βον Εξάμνηον
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

160

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

Αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας.

Αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ἰταλίας ἦσαν προωρισμέναι ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους νὰ προοδεύσουν πολὺ καὶ νὰ εὐτυχήσουν. Οἱ Ἕλληνες εὗρον ἐκεῖ χώραν ἐντελῶς ὁμοίαν μὲ τὴν ἰδικὴν των ἄλλ' ἀσυγκρίτως εὐφορωτέραν. Αἱ πεδιάδες εἶναι εὐρύτεραι, πολυαριθμότερα τὰ ποίμνια, ὁ πλουτισμὸς εὐκολώτερος. Ἠγάπησαν αὐτὴν ὡς πραγματικὴν πατρίδα. Εἰς τὰς νέας πόλεις, ποταμούς, ναοὺς, εἰς τὰς κρήνας καὶ τοποθεσίας ἔδωσαν ὀνόματα τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος, διὰ νὰ ἔχουν τὸ αἶσθημα ὅτι τίποτε δὲν ἤλλαξε μὲ τὴν μετανάστευσιν.

Αἱ ἀποικίαι εἶναι κατ' ἀρχὰς ἀποκλειστικῶς γεωργικαὶ καὶ ἀντλοῦν τὸν πλοῦτον ἀπὸ τὴν γῆν. Πολλοὶ ἔμειναν τοιαῦται μέχρι τέλους, ἰδίως αἱ Ἰταλικά. Ἀργότερον ἀνέπτυξαν ἐμπόριον καὶ βιομηχανίαν, ἔγιναν πλουσιώτεροι καὶ πολυανθρωπότεροι ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος. Ἐλεγον ὅτι ἡ Σύβαρις εἶχε 300.000 κατοίκους, ἀριθμὸς μόλις πιστευτὸς διὰ πόλιν τῆς ἀρχαιότητος. Αἱ Συρακοῦσαι, ὁ Ἀκράγας, ὁ Κρότων, ὁ Τάρας, εἶχον ἀσφαλῶς ἀπὸ 50.000 ἕως 100.000 κατοίκους, ὅσας καμμία πόλις τῆς κυρίως Ἑλλάδος κατὰ τὸν βον αἰῶνα.

Αἱ ἀποικίαι προηγήθησαν ἐπίσης εἰς τὴν πολιτικὴν ἀνάπτυξιν. Εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις κατελύθη ἡ ἀριστοκρατία καὶ τὴν ἐξουσίαν κατέλαβον τύραννοι, οἱ ὅποιοι ἠτοίμασαν τὸν δρόμον εἰς τὴν δημοκρατίαν. Αἱ δημοκρατικαὶ ἰδέαι ὠρίμασαν ἐνωρίτερον εἰς τὴν Σικελίαν. Ἡ ρητορικὴ, μέσον συνεννοήσεως μὲ τὸν λαόν, ἐγεννήθη εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἀπ' ἐκεῖ κυρίως ἦλθον εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ περίφημοι σοφισταί.

Εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας οἱ Ἕλληνες τῆς Δύσεως ἐδέ-

χθησαν, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἴωνων. Ἴωνες τεχνῖται κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας μετὰ τὴν περσικὴν ἐπίδρομὴν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἴωνες σοφοί, ὅπως οἱ δύο σημαντικώτατοι μεταξύ αὐτῶν, ὁ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος καὶ ὁ Ζενοφάνης ὁ Κολοφώνιος, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς ἀποικίας καὶ μετέδωσαν τὴν ἐπιστῆμην των. Εἰς τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν ἐκαλλιιεργήθησαν τὰ μαθηματικά, ἡ ρητορικὴ, ἡ πολιτικὴ ἐπιστῆμη.

Τὸν πλοῦτον καὶ τὴν εὐτυχίαν μαρτυρεῖ ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις

τῆς τέχνης. Τὰ ἐρείπια τοῦ Ἀκράγαντος καὶ τοῦ Σελινοῦντος εἶναι τὰ ἐπιβλητικώτερα μνημεῖα τῆς περιόδου αὐτῆς. Μεταξύ αὐτῶν ὑφοῦνται διατηρούμενοι εἰς ἄρκετὰ καλὴν κατάστασιν ἀξιόλογοι ναοὶ δωρικοῦ ρυθμοῦ. Χαρακτηριστικὸν αὐτῶν εἶναι τὸ κολοσσιαῖον.

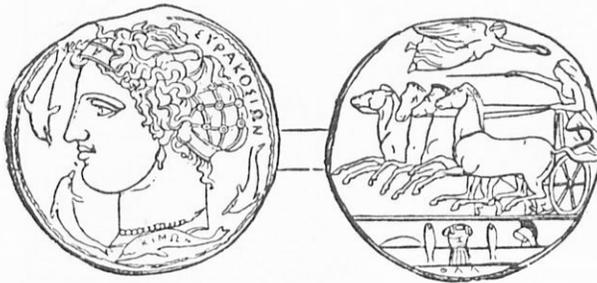
Οἱ δυτικοῦ Ἕλληνας γενικῶς συνηθίζουσι νὰ βλέπουσι ὅλα μεγάλα, ἀγαποῦσι τὴν πολυτέλειαν, τὴν σπατάλην καὶ τὰς ἐπιδείξεις. Ἡ τέχνη καὶ ἡ ζωὴ των δὲν ἔχουσι εἰς τὸν ἴδιον βαθμὸν τὸ μέτρον καὶ τὴν ἁρμονίαν, τὰ ὅποια χαρακτηρίζουσι τὸν Ἕλληνα.

Συρακοῦσαι.

Αἱ Συρακοῦσαι, ἡ μοναδικὴ ἀποικία τῆς Κορίνθου εἰς τὴν Σικελίαν, ἔγινεν ἡ μεγαλυτέρα καὶ πλουσιωτέρα πόλις τῆς νήσου. Εἶναι ἀπὸ τὰς παλαιότερας ἑλληνικὰς ἀποικίας ἰδρυθεῖσα περὶ τὰ μέσα τοῦ 8ου αἰῶνος (734 π. Χ.), ὅταν περίπου ἐκτίζετο εἰς τὴν Ἰταλίαν ἡ Ρώμη (753), ἡ ὁποία ἀργότερον ἐξουσίασεν ὅλα αὐτὰ τὰ μέρη καὶ ἔγινε κυρίαρχος τοῦ κόσμου.

Ἡ πόλις ἔκειτο εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον τῆς νήσου, ὥστε νὰ μὴ ἀπέχη πολὺ ἀπὸ τὴν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς καὶ τὴν μεγάλην φοινικικὴν ἀποικίαν, τὴν Καρχηδόνα.

Οἱ πρῶτοι ἀποικοὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς μικρὰν νῆσον πλησίον

Νόμισμα Συρακουσῶν.

Δεκάδραχμον. Ἡ νύμφη Ἀρέθουσα καὶ τὸ ἐστειμένον τέθριππον. Τέλος 5ου αἰῶνος.

τῆς παραλίας, ἀλλὰ πολὺ ταχέως ἡ πόλις ἐξηπλώθη εἰς τὴν ἀντικρυνὴν παραλίαν, ἐγένετο ναυτικὸς, ἐμπόρευτος, τεχνίτας καὶ ἔγινε μία ἀπὸ τὰς μεγάλας πόλεις τῆς ἀρχαιότητος. Ἡ νῆσος συνεδέετο μὲ

τὴν παραλίαν διὰ ξυλίνης γεφύρας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑπῆρχε μεγάλη κίνησις. Αἱ Συρακοῦσαι εἶχον δύο λιμένας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μεγαλύτερος ἦτο ἀπὸ τοὺς καλυτέρους τῆς Μεσογείου. Ἡ μεγάλη παραγωγή σίτου καὶ οἴνου ἐβοήθησε τὴν ἀνάπτυξιν σιτεμπορίου καὶ οἴνεμπορίου. Τοῦτο ἠκολούθησαν ἡ ναυτιλία, ἡ χειροτεχνία καὶ αἱ τέχναι. Ἡ ἀνάπτυξις ἦτο τόσον ταχεῖα, ὥστε ἤδη τὸν 7ον αἰῶνα αἱ Συρακοῦσαι ἔστειλαν ἀποικίας εἰς διάφορα μέρη τῆς Σικελίας καὶ ἐκτὸς αὐτῆς. Ἐξουσίαζον περιοχὴν ἀπὸ 4.700 τετραγ. χιλιομέτρα καὶ ἐσκέφθησαν ὅτι ἦσαν προωρισμένοι νὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἔνωσιν τῆς νήσου.

Εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀκμῆς ἡ πόλις περιελάμβανε πέντε εὐρύχωρα διαμερίσματα, εἶχεν ἰσχυρὰν ἀκρόπολιν καὶ εὐρύτατα ὄχυράματα,

τὰ ὅποια περιέβαλλον τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτῆς, καὶ ἔκοσμεῖτο ἀπὸ λαμπρὰ δημόσια ἰδρύματα, ναοὺς, θεάτρα, γυμναστήρια. Πέριφημα εἶναι διὰ τὴν λεπτότητα καὶ τὴν χάριν τὰ χρυσοῦ, ἀργυροῦ καὶ χάλκινα νομίσματα τῶν Συρακουσῶν, τὰ ὅποια κατεσκεύασαν περιώνυμοι καλλιτέχναι καὶ εἶναι πραγματικῶς θαύματα τέχνης. Ἡ ἀξία ἐνὸς τοιούτου ἀργυροῦ νομίσματος φθάνει σήμερον χιλίας χρυσοῦ λίρας ἀγγλικῆς.

Οἱ κάτοικοι τῶν Συρακουσῶν ἦσαν τολμηροί, πρόθυμοι νὰ θυσιασθοῦν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν, τὴν ἰδικὴν των καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῆς νήσου. Ἐγίναν ἀρχηγοὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ ἔκαμαν σκληροὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς Καρχηδονίους. Φιλόδοξοι πολὺ, ἐλάμβανον μέρος εἰς τοὺς Πανελληνίους ἀγῶνας, ἐκέρδιζον πολλὰς νίκας, ἔκαμαν πολλὰ ἀφιέρωματα, ἀνδριάντας καὶ ἄλλα ἀναθήματα εἰς τοὺς τόπους τοῦ κοινοῦ προσκυνήματος τῶν Ἑλλήνων, εἰς τὴν Ὀλυμπίαν καὶ εἰς τοὺς Δελφοὺς.

Νόμισμα Ἰμέρας.

Γέλα, Σελινοῦς, Ἀκράγας.

Ρόδιοι καὶ Κρήτες ἔκτισαν τὸ 690 τὴν Γέλαν ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς νήσου ἐπὶ ὑψώματος καὶ εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁμώνυμου ποταμοῦ, παρὰ τὴν ἀντίστασιν τῶν ἐνοπιῶν. Ἡ πόλις ἐπὶ τῆς διοικήσεως τῆς ἀριστοκρατίας ἔγινε πρωτεύουσα τῆς νοτίου Σικελίας. Ἡ Γέλα δὲν εἶχε λιμένα, ἀλλὰ τὰ εὐρύχωρα ἐδάφη τῆς παρῆγον πολὺν σῖτον καὶ κριθὴν καὶ αἰ βοσκαὶ τῆς ἔτρεφον ἵππους. Προήχθη ταχέως εἰς εὐημερίαν καὶ ἰσχύν.

Ἐνωρίτερον ἀκόμη εἶχον φθάσει οἱ Μεγαρεῖς εἰς τὴν Σικελίαν, οἱ ὅποιοι ἔστησαν, ἤδη τὸ 728, τὴν πρώτην ὁμώνυμον μὲ τὴν μητρόπολιν ἐγκατάστασιν, ἀριστοκρατικὴν, μὲ τὰ στερεὰ ὀχυρώματα μεταξὺ Συρακουσῶν καὶ τῶν Λεοντίνων, τὰ Ὑβλαῖα Μέγαρα. Πνιγόμενοι μεταξὺ τῶν δύο πολὺ ἰσχυρῶν ἀνταγωνιστῶν οἱ Μεγαρεῖς τῆς Σικελίας καὶ βοηθούμενοι ἀπὸ τὴν μητρόπολιν, ἔθεσαν περὶ τὰ ἑξήντα ἔτη μετὰ τὴν Γέλαν, τὸ 629, εἰς τὸ ἔσχατον σχεδὸν πρὸς δυσμᾶς ἄκρον τῆς νοτίου παραλίας τὰ θεμέλια νέας πόλεως, τῆς Σελινοῦντος, παρὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ ὁμώνυμου ποταμοῦ,

πλησίον ἐλώδους ἐκτάσεως. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι πεπειραμένοι εἰς τὰ ὑδραυλικά, μετέβαλον τὰ ἔλη εἰς γονιμωτάτους ἀγρούς, οἱ ὅποιοι ἐκαλύφθησαν ἀπὸ σίτον καὶ ἐλαίας. Ἡ πόλις εἶχε διπλῆν ἀκρόπολιν καὶ δύο λιμένας, ἔγινε πολυάνθρωπος καὶ ἔφθασεν εἰς ἀνθηρὰν οἰκονομικὴν κατάστασιν κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα. √

Πενήντα περίπου ἔτη μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Σελινοῦντος, τὸ 580, ἡ Γέλα βοηθημένη ἀπὸ τοὺς Ροδίους ἔκτισεν εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου μεταξὺ Γέλας καὶ Σελινοῦντος τὸν Ἀκράγαντα, ὁ ὅποιος προωρίζετο νὰ γίνῃ μία ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας καὶ ἀκμαιότερας ἑλληνικὰς πόλεις. Ἐκτίσθη εἰς ἀπόστασιν 3 χ.μ. ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἐπὶ ὄροπεδίου περιρροεμένου ὑπὸ δύο ποταμῶν. Μὲ τὰ προϊόντα τῶν ἀμπέλων καὶ τῶν ἐλαιοδένδρων οἱ Ἀκραγαντῖνοι ἐπλούτησαν καὶ ἔγιναν

ὀνομαστοὶ διὰ τοὺς θησαυροὺς καὶ τὴν σπατάλην. √

Νόμισμα Ἀκράγαντος.

Τετράδραχμον. Ἄετοί κρατοῦντες ἔλαφον εἰς τοὺς δυνάστας. Τέθριππον ἐνθυμίζον τὴν νίκην τοῦ Θήρωνος εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας.

ἀκοσίας ἀποθήκας, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκάστη περιελάμβανε 2500 λίτρας οἴνου. Ἄλλος εἰς τὸν γάμον τῆς κόρης του προσέφερε δειπνον εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους. Ἡ πομπὴ ἀπετελεῖτο ἀπὸ 800 ἄρματα καὶ ὅταν ἤρχισε νὰ βαδίζῃ, μεγάλαι πυρραὶ ἠνάφθησαν εἰς ὅλους τοὺς δρόμους τῆς πόλεως.

Μολονότι ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς διηνεκεῖς ἐπιθέσεις τῶν Φοινίκων καὶ τῶν ἐντοπίων οἱ Ἀκραγαντῖνοι, δὲν ἔπαυσαν νὰ εἶναι οἱ προμηθευταὶ τῆς Καρχηδόνας εἰς οἶνον καὶ ἔλαιον. Τὸν 5ον αἰῶνα ἡ πόλις τῶν ἦτο ἡ μεγαλοπρεπεστέρα ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις μετὰ τὰς Συρακούσας, ἐπιβαλλομένη διὰ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς, τοῦ πλοῦτου καὶ τῶν κτιρίων.

Αἱ τρεῖς πόλεις Σελινοῦς, Ἀκράγας καὶ Γέλα, εἶναι αἱ προχωρη-

Ἐνας πλούσιος ἀπὸ τοὺς πολῖτας ἐδέχετο εἰς τὴν οἰκίαν του ὅλους τοὺς ξένους, οἱ ὅποιοι ἤρχοντο εἰς τὸν Ἀκράγαντα. Ὁ ἴδιος εἶχε σκάφει ἐντὸς βράχου τρι-

μέναι φρουραὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπέναντι τῶν ἐντοπίων, τῶν Φοινίκων τῆς Σικελίας καὶ τοῦ ἐπικινδύνου ἀντιπάλου ἐκεῖθεν τῆς θαλάσσης, τῶν Καρχηδονίων. Αἱ μεγάλαὶ πρόοδοι αὐτῶν ἀνησύχησαν τοὺς ξένους ἐκείνους καὶ ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξύ αὐτῶν δὲν ἔπαυσε οὔτε στιγμήν. Ἐπανελημμένως οἱ Ἕλληνες τῆς Σικελίας ὑπέστησαν τὴν ἐπίθεσιν τῶν Καρχηδονίων καὶ ἦσαν αἱ τρεῖς πόλεις αἱ πρῶται εἰς τὸν δρόμον τῶν. Ἡ ἀντίθεσις Ἑλλήνων καὶ Καρχηδονίων ἦτο ὅπως τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Περσῶν εἰς τὴν μητρόπολιν.

Αἱ πόλεις τῆς Ἱταλίας: Κύμη.

Ἡ ἀρχαιότερα ἑλληνικὴ ἀποικία τῆς Ἱταλίας ἦτο ἡ Κύμη ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας, ἡ τελευταία πρὸς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ἑλληνικὴ πόλις. Δυτικώτερον ἤρχετο ἡ ζώνη ἐπιρροῆς τῶν Τυρρηνῶν. Ἀπέναντι τοῦ κόσμου τῶν Τυρρηνῶν καὶ τῶν Ἱταλιωτῶν, οἱ πολεμισταὶ καὶ ἔμποροι τῆς Κύμης ἦσαν οἱ προχωρημένοι φρουροὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Νόμισμα Ζάγυλης.

Ἡ Κύμη, ἰωνικὴ, εἶχε κτισθῆ εἰς πολὺ παλαιούς χρόνους ἀπὸ τοὺς Χαλκιδεῖς καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ μίαν πόλιν τῆς Εὐβοίας. Πολὺ ἔνωρις ἔγινε πόλις ναυτικῶν καὶ ἐμπόρων. Τὰ νομίσματά της παρίστανον κογχύλια, ἰχθὺν καὶ θαλάσσια φυτὰ. Οἱ ναυτικοὶ τῆς Κύμης, τολμηροὶ πειραταί, διέτρεχον τὴν Τυρρηνικὴν θάλασσαν, ἠχμαλώτιζον τὰ τυρρηνικὰ πλοῖα καὶ διήρπαζον τὰς ἀκτὰς τῶν. Τὰ πολεμικὰ τῶν ἐπανελημμένως συνεκρούσθησαν μὲ τοὺς στόλους τῆς Καρχηδόνος.

Οἱ ἔμποροι τῆς Κύμης ἐπώλουν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸν σίτον τῆς χώρας, εἰς τοὺς ἑγχωρίους καὶ τοὺς Τυρρηνοὺς τὰ προϊόντα τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας, ὀρειχάλκινα σκευῆ, ὄπλα, ἀγγεῖα τῆς Ἰωνίας, τῆς Κορίνθου, τῶν Ἀθηνῶν. Κυμαῖοι ἔμποροι πηγαίνουν νὰ πωλήσουν σίτον καὶ εἶδη ἀγγειοπλαστικῆς ἐπὶ τοῦ Ἀβεντίνου λόφου, δηλαδή εἰς τὴν Ρώμην, ἡ ὁποία εἶναι ἀκόμη μικρὰ καὶ ἀσήμαντος. Εἰς τοὺς παλαιότερους τάφους τῆς ρωμαϊκῆς ἀγορᾶς εὐρίσκουν ἑλληνικὰ ἀγγεῖα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς.

Ἡ ἱστορία τῆς Κύμης χάνεται εἰς τὸν μῦθον. Ἡ περιοχή της ἐσπαρμένη

ἀπό παλαιούς κρατῆρας ἡφαιστείων, σκεπασμένη ἀπό λάβαν, ἀπό ἀγρούς θείου, ἀπό πηγὰς θειούχους, ἐφάνη εἰς τοὺς Ἑλληνας τόπος μυστηριώδης. Ἐκεῖ εἰς μίαν λίμνην μὲ τὰ μαῦρα καὶ βαθέα νερὰ ἐνόμιζον ὅτι εὐρίσκεται ἡ εἰσοδος τοῦ Ἄδου. Ἐκεῖ πλησίον, ἔλεγον, ὁ Ὀδυσσεὺς ἐξώρκισε τοὺς νεκρούς. Ἦρχοντο ἀπὸ μακρὰν νὰ συμβουλευθοῦν μίαν μάντισαν, τὴν Κυμαίαν Σίβυλλαν, ἡ ὁποία, ἔλεγον, ἐμφανίζει τοὺς νεκρούς.

Ἡ Κύμη ἐξεπλήρωσε μεγάλην ἐκπολιτιστικὴν ἀποστολήν. Εἶναι εἰς τὴν κεφαλὴν ὁδῶν, αἱ ὁποῖαι εἰσχωροῦν εἰς τὴν καρδίαν τῶν βαρβαρικῶν χωρῶν. Ἐδίδασκε τοὺς κατοίκους τῆς Καμπανίας νὰ κατεργάζωνται τὸν ὀρείχαλκον καὶ τοὺς Λατίνους καὶ τοὺς Τυρρηνοὺς τὸ ἀλφάβητον τῆς Χαλκίδος.

Σύβαρις.

Εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος ἐκτίσθη, περὶ τὸ 710, ἀπὸ Ἀχαιοὺς προερχομένους ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, ἡ Σύβαρις, ἡ ὁποία ὅμως ἐδέχθη καὶ Ἴωνας ἀποίκους. Ἐγίνε πόλις γεωργῶν καὶ ἐμπόρων, μολονότι δὲν εἶχε λιμένα. Ἡ περιοχὴ τῆς, εὐρύχωρος πεδιάς, ἦτο νοσηρὰ μὲ τὰ ἔλη τῆς, ἀλλὰ καταπληκτικῶς γόνιμος, κατάλληλος διὰ καλλιέργειαν σίτου καὶ ἀμπέλου. Ὁ σίτος, ἔλεγον, ἀποδίδει ἑκατονταπλάσια. Ὁ οἶνος ἦτο τόσο ἀφθονος, ὥστε ἐχρειάσθη νὰ κατασκευάσουν πελώρια κατώγεια, διὰ νὰ τὸν διατηρήσουν, καὶ ὑπόγειον διώρυγα, διὰ νὰ τὸν διοχετεύουν εἰς τὴν παραλίαν. Ἡ μικρὰ ἀγορὰ τῆς, ἡ ὁποία ἀντήλλασσε τὰ προϊόντα τῆς μὲ τὰ ἀγγεῖα καὶ τὰ ὑφάσματα τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἐμεγάλωσε μὲ θαυμαστὴν ταχύτητα. Ἐνας ἱστορικὸς παραδίδει ὅτι εἶχεν 100.000 κατοίκους, ἄλλος τοὺς ἀναβιβάζει εἰς 300.000. Πολὺ ἔνωρις ἀπέκτησε δημοκρατικὸν καθεστῶς καὶ ἀγορανομικὰς διατάξεις ὁμοίας μὲ τὰς σημερινὰς.

Ὅταν ὁ πορθμὸς τῆς Σικελίας περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Χαλκιδέων καὶ ἐκλείσθη διὰ τὸ ἐμπόριον τῆς Μιλήτου, ἡ Σύβαρις ἔγινεν ἀποθήκη τῆς Μιλήτου. Μεταξὺ τῶν δύο πόλεων ὑπῆρχεν ἐπὶ μακρὸν στενὴ ἔνωσις. Οἱ Συβαρίται ἐπρομήθευον εἰς τοὺς γειτονικοὺς λαοὺς, ἰδίως τοὺς Τυρρηνοὺς, τὰ προϊόντα τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Σύβαρις ἔγινεν ὀνομαστὴ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα διὰ τὸν πλοῦτόν της. Ἡ παράδοσις λέγει ὅτι ἐξουσίαζε τέσσαρας λαοὺς καὶ εἶχεν

ὑπηκόους 25 πόλεις. Εἰς τὰς μεγάλας ἑορτὰς παρήλανον 5.000 ἵππεις, ἐνδεδυμένοι μὲ ἱμάτια ἀπὸ λεπτὸν ἔριον τῆς Μιλήτου, ἐπιβαίνοντες ἐπὶ ταχυπόδων καὶ καλῶς ἡσκημένων ἵππων.

Οἱ Συβαρίται ἔγιναν παροιμιώδεις διὰ τὸν πλοῦτον καὶ διὰ τὴν χλιδὴν, ὥστε Συβαρίτης νὰ σημαίη ἄνθρωπον μαλθακὸν καὶ θηλυπρεπεῖ.

Ὁ Κλεισθένης, ὁ τύραννος τῆς Σικυῶνος, ἠθέλησε νὰ συζεύξῃ τὴν κόρην του μὲ τὸν « ἄριστον τῶν Ἑλλήνων ». Διελάλησε τοῦτο διὰ τοῦ κήρυκος εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ὅπου εἶχε νικήσει μὲ τέθριππον : « ὅστις τῶν Ἑλλήνων νομίζει ἑαυτὸν ἄξιον νὰ γίνῃ γαμβρὸς τοῦ Κλεισθένους, ἄς μεταβῇ εἰς τὴν Σικυῶνα ». Μεταξὺ τῶν πολυαριθμῶν ὑποψηφίων ἦλθε καὶ ἓνας Συβαρίτης, « ὁ ὁποῖος εἶχε φθάσει εἰς ὑψιστον βαθμὸν χλιδῆς. Ἦτο δὲ ἡ Σύβαρις κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἀκμαιοτάτη » (Ἡρόδοτος ΣΤ', 126 - 127).

Οἱ Συβαρίται δὲν ἐπέτρεπον εἰς τὴν πόλιν σιδηρουργοὺς καὶ λεβητοποιοὺς οὔτε πτεινοὺς, διὰ νὰ μὴ τοὺς ἀνησυχοῦν.

Ἡ πόλις ἐστεφάνωνε διὰ χρυσοῦ στεφάνου τὸν πολίτην, ὁ ὁποῖος ἔδιδε τὸ ὠραιότερον δεῖπνον καὶ ἔδιδεν ἀμοιβὰς εἰς τοὺς μαγείρους, οἱ ὅποιοι εἶχον κατασκευάσει τὰ καλύτερα φαγητά.

Πλούσιος Συβαρίτης περιελοῦετο ἀπὸ ἰδρώτα βλέπων δοῦλον νὰ κόπτῃ ξύλα.

Ὅλα αὐτὰ βεβαίως εἶναι ὑπερβολαὶ καὶ ἐπινοήσεις τῶν γειτόνων, μαρτυροῦν ὅμως τὴν χλιδὴν καὶ τὸν μεγάλον πλοῦτον τῆς πόλεως.

Κρότων.

Ὅλιγα ἔτη μετὰ τὴν Σύβαριν ἄλλη ὁμὰς Ἀχαιῶν ἵδρυσεν τὸν Κρότωναν, νοτιώτερον ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς ὀνομαζομένης σήμερον Χερσονήσου τῆς Καλαβρίας, εἰς τοὺς πρόποδας λόφου, εἰς τὴν ἐκβολὴν ποταμοῦ. Ἡ πόλις ἔγινεν ὀνομαστή διὰ τὴν ὑγιεινὴν θέσιν της, τὸν καλὸν λιμένα καὶ τὴν αὐστηρὰν διοίκησιν. Ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου ἐκτίσθη ναὸς τῆς Ἥρας, ὁ ὁποῖος ἔγινε κοινὸν προσκύνημα τῶν Ἰταλιωτῶν Ἑλλήνων. Ἐκτεινομένη ἐπὶ διπλασίας ἀπὸ τὴν Σύβαριν περιοχῆς, ἀπέβη ταχέως ἰσχυρὰ καὶ πλουσία. Αἱ γαῖαι της ἐκαλύπτοντο ἀπὸ σιτηρᾶ, ἀμπέλους καὶ ὠραίας βοσκάς. Οἱ ἵπποι τοῦ Κρότωνος ἦσαν ὀνομαστοὶ καὶ ἐνίκησαν πολλάκις εἰς τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας. Ἐνῶ ἡ Σύβαρις μὲ τοὺς νέους ἀποίκους καὶ τὴν στενὴν σχέσιν μὲ τὴν Μίλητον ἔγινε μᾶλλον ἰωνικὴ καὶ δημο-

κρατική, ὁ Κρότων διετήρησε τὸν δωρικὸν ἀριστοκρατικὸν χαρακτῆρα.

Ἡ αὐστηρότης τῶν ἠθῶν της ἀπετέλει ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Σύβαριν καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐγεννήθησαν τὰ εἰς βάρους ἐκείνης ἀνέκδοτα. Δωρικὸς καὶ ἀριστοκρατικὸς ὁ Κρότων ἐκαλλιέργησε πολὺ τὸν ἀθλητισμόν. Οἱ Κροτωνιᾶται ἀπεκόμισαν εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς καὶ ἄλλους ἀγῶνας περισσοτέρους στεφάνους ἀπὸ κάθε ἄλλην πόλιν. « Κροτωνιατῶν ὁ ἔσχατος πρῶτος τῶν ἄλλων Ἑλλήνων », ἔλεγεν ἡ παροιμία. Μέγιστον καύχημα τῆς πόλεως ἔγινεν ὁ Μίλων ὁ Κροτωνιάτης, ὁ ὁποῖος ἀπέκτησε πανελλήνιον φήμην. Τὴν πρώτην του νίκην εἶχε κερδίσει περὶ τὸ 540, παῖς ἀκόμη. Διὰ τὴν ρώμην του διηγῆθησαν μυθώδη πράγματα.

Ἐφόνευε βοῦν διὰ τῆς πυγμῆς. Διὰ τῆς χειρὸς κατῶρθωσε νὰ σταματήσει ἄμαξαν τρέχουσαν. Ἐσήκωνε ταῦρον εἰς τὸν ὦμόν του. Ἀνάλογος ἦτο καὶ ἡ ὄρεξις του.

Ὁ Κρότων εἶχεν ἐπίσης ὀνομαστοὺς ἰατροὺς καὶ γλύπτας.

Εἰς τὸν Κρότωνα ἐγκατεστάθη περὶ τὸ 530 πιθανῶς ὁ Πυθαγόρας, ἔτυχε προθύμου ὑποδοχῆς καὶ ἀπέκτησε κατὰ τὴν παράδοσιν τριακοσίους μαθητάς. Οἱ μαθηταὶ ἀνῆκον εἰς τὰς μεγαλυτέρας οἰκογενείας καὶ αὐτοὶ ἐκυβέρνησαν τὴν πόλιν ἀριστοκρατικῶς ἐπὶ πολλὸν καιρόν.

Ὁ Κρότων ἐξουσίασεν ἀρκετὴν ἔκτασιν καὶ ἵδρυσεν μικρὸν κράτος ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῆς Ἀδριατικῆς εἰς τὴν Τυρρηνικὴν θάλασσαν. Μεταξὺ τῶν δύο γειτονικῶν πόλεων, Συβάρεως καὶ Κρότωνος, ἐγεννήθησαν ἀντιζηλίαι, αἱ ὁποῖαι κατέληξαν εἰς σκληρὸν πόλεμον, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποτέλεσμα τὴν καταστροφὴν τῆς Συβάρεως (περὶ τὸ 510).

Τάρας.

Ἡ μοναδικὴ ἀποικία τῆς Λακωνικῆς ἐκτίσθη μετὰ τὰς ἀρχαϊκὰς ἀποικίας, περὶ τὸ τέλος τοῦ 8ου αἰῶνος, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁμώνυμου κόλπου ἐπὶ ἀκρωτηρίου, παρὰ τὴν ἐκβολὴν ποταμοῦ καὶ ὠραίαν εὐρύχωρον πεδιάδα. Περὶ τῆς ἰδρύσεώς της διηγῆθησαν διαφόρους μύθους. Πιθανώτατα οἱ Κρήτες εἰς τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν εἶχον ἰδρῦσει τὴν πρώτην ἐγκατάστασιν εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο.

Ἡ πόλις ἔλαβε τὴν ὀριστικὴν μορφήν, ὅταν ἔφθασε νέα ὁμάς ἀποίκων ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, καθαροὶ Δωριεῖς, οἱ ὅποιοι ἔφερον τὴν διάλεκτον, τὸν θεὸν τῶν Ποσειδῶνα καὶ τοὺς ἐφόρους κατὰ τὸ σύστημα τῆς Σπάρτης.

Ἡ πόλις ηὔξηθη τάχιστα εἰς πλοῦτον, ἐμπόριον καὶ βιομηχανίαν. Οἱ Ταραντῖνοι ἐξουσίασαν μεγάλην ἔκτασιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἦσαν ἄφθονα τὰ δημητριακὰ καὶ ἐτρέφοντο πρόβατα ὀνομαστὰ διὰ τὸ λεπτὸν ἔριον. Ἡλίεον ἰχθῦς κατὰ ποσότητος εἰς τὸν μικρὸν κόλπον τῶν καὶ κογχύλια πορφύρας, τὰ ὁποῖα παρῆχον τὴν βαφήν διὰ τὰ ὑφάσματα. Πληθυσμὸς ὀλόκληρος κατεγίνετο νὰ ὑφαίνῃ τὸ ἔριον καὶ νὰ βράφῃ τὰ ὑφάσματα. Τὰ ἐνδύματα ἀπὸ λεπτὸν ἔριον τοῦ Τάραντος ἦσαν περιζήτητα.

Ἡ χώρα τῶν περιεῖχε καλὴν ἄργιλον. Δι' αὐτὸ οἱ Ταραντῖνοι ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἀγγειοπλαστικὴν. Κατεσκεύαζον ἰδίως ἀμφορεῖς διὰ τὸν οἶνον. Εἰς τὰς ἀνασκαφὰς ἰταλικῶν συνοικισμῶν εὐρίσκουν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἀμφορεῖς. Καὶ ἡ γῆ εἰς τὰ περίρι εἶναι ἐρυθρὰ ἀπὸ τὰ λείψανα παλαιῶν ἐργαστηρίων κεραμευτικῆς.

Πλουτήσας ἀπὸ τὴν γεωργίαν, τὴν ἀλιεῖαν, τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν χειροτεχνίαν τῶν ὑφασμάτων ὁ Τάρας ἔγινε μεγάλη πόλις, ὀνομαστὴ διὰ τὴν πολυτέλειάν της.

Ἐκαλλιέργησεν ἐπίσης τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Ὁ ὀνομαστὸς πυθαγόρειος φιλόσοφος Ἀρχύτας, τὸν 4ον π. Χ. αἰῶνα, μὲ τὸν ὁποῖον συνεδέθη ὁ μεγάλος φιλόσοφος τῶν Ἀθηνῶν Πλάτων, ἦτο Ταραντῖνος. Ἀργότερον εἰς τὰ χρόνια τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ διάσημος γλύπτης Λύσιππος κατεσκεύασε δύο ὀνομαστὰ ἀγάλματα διὰ τὸν Τάραντα.

Τὸ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ, χάλκινον τοῦ Ἡρακλέους, ἦτο ἐξοχον καλλιτέχνημα. Μετεφέρθη εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὸ Βυζάντιον. Οἱ Σταυροφόροι κυριεύσαντες τὸ 1204 τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὸ ἐχώνευσαν, διὰ νὰ πάρουν τὸν χαλκὸν του. Τὸ ἄλλο ἦτο κολοσσὸς τοῦ Διός, 40 μέτρα ὕψος, θαυμαστὸς διὰ τὴν ἰσοσταθμίαν του, ὥστε νὰ κινῆται διὰ τῆς χειρὸς καὶ νὰ μὴ καταπίπτῃ εἰς τὴν ἰσχυροτέραν ὥθησιν.

Ὁ Τάρας διετήρησε τὴν ἀκμὴν του περισσότερο ἀπὸ τὰς ἄλλας ἰταλικὰς πόλεις. Εἶχεν ὅμως νὰ παλαίσῃ διαρκῶς μὲ τοὺς ἑγχωρίους. Δὲν ἦτο δὲ εἰς θέσιν νὰ ἀντισταθῇ, ὅταν ἀνεπτύχθη ἡ δύναμις τῆς Ρώμης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

ΣΠΑΡΤΗ - ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

Ἡ Λακωνική.

Τὸν 7ον καὶ 6ον π. Χ. αἰῶνα τὸ ἰσχυρότερον κράτος τῆς κυρίως Ἑλλάδος ἦτο ἡ Σπάρτη, ἡ ὁποία εὐρίσκεται εἰς τὴν Λακωνικὴν.

Ἡ Λακωνικὴ εἶναι μία μακρὰ καὶ στενὴ πεδιάς εἰς τὰ νότια τῆς Πελοποννήσου, περικυκλωμένη ἀπὸ ὄρη. Εἰς τὰ δυτικά της ὑψώνεται ὁ Ταῦρος μετὰ τὴν ἀγρίαν καλλονὴν του, εἰς τὰ ἀνατολικά ὁ Πάρων. Εἰς τὸ μέσον τῆς κοιλάδος κυλίνει τὸ ἀδύνατον ρεῦμα τοῦ ὀποταμοῦ Εὐρώτας.

Ἡ Λακωνικὴ ἦτο ἄρκετὰ εὐφορος. Παρῆγε δημητριακά, εἰς τὰ πετρώδη μέρη ἐφέυετο ἡ ἐλαία, εἰς τοὺς λόφους ἡ ἄμπελος. Τὰ ὄρη εἶναι κατάλληλα διὰ κτηνοτροφίαν. Δὲν εἶχεν ὅμως ἐξαιρετικὸν πλοῦτον, διὰ τὰ ἀναπτυχθῆ βιομηχανία, οὔτε καλοὺς λιμένας εἰς τὴν παραλίαν, διὰ τὰ ἀναπτυχθῆ ναυτιλία.

Ἡ Λακωνικὴ ἔμεινε πάντοτε γεωργικὴ. Δὲν εἶχε καμμίαν μεγάλην πόλιν. Ἡ πρωτεύουσά της Σπάρτη ἀπετελεῖτο ἀπὸ τέσσαρα χωρία ἡνωμένα.

Οἱ Σπαρτιᾶται.

Εἰς τὴν πεδιάδα αὐτὴν ἐζησαν οἱ Σπαρτιᾶται, ἡ δυνατωτέρα ἀπὸ ὅλας τὰς δωρικὰς φυλάς. Οἱ Σπαρτιᾶται ἔγιναν περίφημοι καὶ ἔπαιξαν σπουδαῖον μέρος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἦλθον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δωρικῆς μεταναστεύσεως, ἐκυρίευσαν τὴν Λακωνικὴν καὶ ὑπέταξαν τοὺς παλαιούς κατοίκους, οἱ ὅποιοι ἦσαν Ἀχαιοὶ καὶ ἄρκετὰ προωδευμένοι εἰς τὸν πολιτισμόν. Τοὺς γεωργοὺς ἔκαμαν δούλους, Εἰλωτας, ὅπως ὠνόμασαν αὐτούς. Εἰς τοὺς τεχνίτας καὶ ἐμπόρους ἄφησαν περισσοτέραν

ἐλευθερίαν καὶ ὠνόμασαν αὐτοὺς περιοίκους. Οἱ ἴδιοι ὠνομάζοντο Σπαρτιάται ἢ Λακεδαιμόνιοι.

Οἱ Σπαρτιάται μόνοι ἦσαν κυρίαρχοι, οἱ εἰλωτες καὶ οἱ περίοικοι, ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν, δὲν ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Οἱ Σπαρτιάται κατεγίνοντο εἰς τὰ πολεμικὰ καὶ εἰς τὴν διοίκησιν, ἔζων ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν κτημάτων τῶν καὶ δὲν ἐνόμιζον τιμητικὸν νὰ ἀσχολοῦνται εἰς τὸ ἐμπόριον ἢ ἄλλην χειρωνακτικὴν ἐργασίαν. Οἱ εἰλωτες ἐργάζοντο τὰ κτήματα τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ περίοικοι, οἱ ὅποιοι ἔζων κυρίως εἰς τὰς μικρὰς κωμοπόλεις, ἦσαν οἱ τεχνίται καὶ ἔμποροι τῆς Λακωνικῆς. Οἱ εἰλωτες καὶ οἱ περίοικοι ἐμίσουν τοὺς Σπαρτιάτας.

Ἐπειδὴ οἱ Σπαρτιάται ἦσαν πολὺ ὀλιγώτεροι ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους, ἔπρεπε νὰ εἶναι ἔτοιμοι πάντοτε διὰ πᾶν ἀπρόοπτον. Διὰ τοῦτο οἱ Σπαρτιάται ἔζησαν διαρκῶς ὡς στρατιῶται. Ἡ Σπάρτη ὠμοίαζε μὲ στρατόπεδον ἐντὸς ἐχθρικῆς χώρας.

Ὁ Λυκοῦργος.

Ἡ Σπάρτη ἔγινε πολὺ δυνατὴ καὶ ὁ κόσμος ἐπίστευεν ὅτι τὴν δυνάμιν τῆς ἔχρεώσται εἰς τοὺς αὐστηροὺς νόμους τῆς. Ἔλεγον ὅτι τοὺς νόμους αὐτοὺς ἔθεσεν ἕνας σοφὸς νομοθέτης, ὁ Λυκοῦργος. Πότε ἔζησε καὶ τί ἦτο ὁ Λυκοῦργος δὲν ἐγνώριζον καλά. Διηγοῦνται διαφόρους μύθους, οἱ ὅποιοι εἶχον σκοπὸν νὰ δείξουν ὅτι ἡ Σπάρτη τὸ μεγαλεῖόν τῆς χρεώσται εἰς τὸν νομοθέτην τῆς.

Εἰς τὴν Σπάρτην, ἔλεγον, ἐγίνοντο μεγάλαι ταραχαί, αἱ ὅποιαι ἔβλαπτον πολὺ τὴν πόλιν. Ὅλαι αἱ προσπάθειαι βασιλέως καὶ πολιτῶν, διὰ νὰ φέρουν τὴν γαλήνην, ἀπέτυχον. Εἰς τὴν κρίσιμον στιγμήν (περὶ τὰ 800 π. Χ.) παρουσιάσθη σωτὴρ ὁ Λυκοῦργος.

Ὁ Λυκοῦργος ἦτο νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Πολυδέκτου. Ὁ Πολυδέκτης ἐβασίλευσεν ὀλίγους μῆνας καὶ ἀπέθανεν. Οἱ Σπαρτιάται ἔδωσαν τότε τὴν βασιλείαν εἰς τὸν Λυκοῦργον.

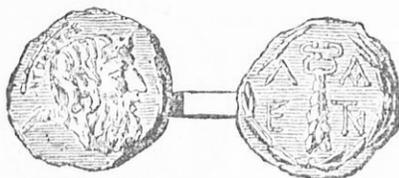
Νόμισμα Σπάρτης.

Ἡ Χαλκίοικος Ἀθηνᾶ.

Μετ' ὀλίγον ὅμως ἡ σύζυγος τοῦ Πολυδέκτου ἐγέννησεν υἱόν. Ὁ Λυκοῦργος, ὅπως ἦτο δίκαιος, ἐσκέφθη ὅτι ὁ θρόνος ἀνήκει εἰς τὸν μικρόν. Ἐλάβεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀγκάλην του, τὸν ἔφερεν εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς τὸν τόπον δηλαδὴ ὅπου ἔκαμνε συγκεντρώσεις ὁ λαός, καὶ εἶπε: Σπαρτιᾶται, αὐτὸς εἶναι ὁ βασιλεὺς σας. Ἐλπίζω ὅτι θὰ φέρῃ τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν χαρὰν εἰς τὸν λαόν. Δι' αὐτὸ τὸν ὀνομάζω Χαρίλαον.

Ὅταν ὁ Χαρίλαος ἔφθασεν εἰς ἡλικίαν, ἔλαβε τὸν θρόνον καὶ ὁ Λυκοῦργος ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Σπάρτην, περιηγήθη διαφόρους χώρας, εἶδε καὶ ἔμαθε πολλά, ἐσκέφθη πολὺ καὶ ἔγινε σοφὸς καὶ πολὺ φρόνιμος ἄνθρωπος.

Ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, εὗρε τὴν Σπάρτην εἰς μεγάλην ταραχήν. Ὁ Χαρίλαος εἶχε φονευθῆ εἰς μίαν συμπλοκὴν. Οἱ

Νόμισμα Σπάρτης.

Κεφαλὴ τοῦ Λυκούργου ἐπὶ τῆς μιᾶς ὀψεως, κηρύκειον ἐπὶ τῆς ἄλλης.

συμπολιταὶ του κατέφυγον εἰς αὐτόν, διὰ νὰ σώσῃ τὴν κατάστασιν. Ἐκεῖνος ἐδίσταζεν. Ἐπῆγε μάλιστα εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος. Ἡ Πυθία τὸν ἐνεθάρρυνε πολὺ.

« Ἥλθες ἐδῶ εἰς τὸν ναόν μου νὰ ζητήσῃς συμβουλήν. Τί νὰ σέ

ὀνομάσω, θεὸν ἢ ἄνθρωπον; » Καὶ τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι οἱ νόμοι του θὰ εἶναι οἱ καλύτεροι καὶ θὰ κάμουν μέγα καλὸν εἰς τὸν τόπον, ἂν τοὺς φυλάξουν οἱ Σπαρτιᾶται. Ἐλεγον ὅτι ὁ ἴδιος ὁ θεὸς Ἀπόλλων ἐφώτισε τὸν Λυκοῦργον νὰ νομοθετήσῃ, καὶ ἀκόμη ὅτι τοὺς νόμους του ἔλαβεν ἀπὸ τὴν Κρήτην, ἡ ὁποία ἀπὸ παλαιοὺς χρόνους εἶχε σοφοὺς νόμους.

Ὁ Λυκοῦργος ὥρकिσε τοὺς συμπολίτας του ὅτι θὰ κρατήσουν τοὺς νόμους του, ἕως ὅτου ἐπιστρέψῃ ἀπὸ μίαν περιοδείαν. Ἐφυγε καὶ δὲν ἐπέστρεψε, διὰ νὰ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ τοὺς κρατήσουν διὰ πάντοτε.

Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου

Εἰς τὴν Σπάρτην ὅλα, οἰκογενειακὴ ζωὴ, ἀνατροφή παιδῶν,

νόμοι, ἔθιμα, εἶχον ἓνα σκοπόν, νὰ κάμουν τοὺς Σπαρτιάτας ρωμ-
λέους καὶ τολμηροὺς στρατιώτας. Ἡ ζωὴ τοῦ Σπαρτιάτου ἀπὸ τὰ
παιδικὰ χρόνια μέχρι γηρατειῶν ἦτο ζωὴ στρατιώτου, ἡ δὲ Σπάρτη
διαρκῆς στρατόπεδον.

Οἱ κ λ ἦ ρ ο ι. Ἡ γῆ ἔθεωρεῖτο κτῆμα τοῦ στρατευομένου λαοῦ
καὶ ὁ Λυκοῦργος ἐμοίρασεν αὐτὴν εἰς τοὺς στρατιώτας. Ἐκάστη οἰ-
κογένεια εἶχε τὸν κλῆρὸν τῆς, τὸ μερίδιόν τῆς δηλαδὴ, τὸν ὅποιον
δὲν ἐπετρέπετο νὰ πωλήσῃ. Τὰ κτήματα δὲν ἐκαλλιέργουν οἱ Σπαρ-
τιᾶται. Τὰ ἐκαλλιέργουν οἱ εἰλωτες.

Ἡ κυβέρνησις τοῦ Κράτους. Ἡ διοίκησις τῆς Σπάρ-
της ἦτο πολὺ ἀπλῆ. Οἱ Σπαρτιᾶται εἶχον δύο βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι
ὅμως ἔχασαν ἑνωρὶς τὴν ἀληθῶς βασιλικὴν ἐξουσίαν καὶ διετήρουν
μᾶλλον τιμητικὰ ἀξιώματα. Ἐθεωροῦντο ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους.
Εἶχον μεγαλύτερον κλῆρον, μεγαλυτέραν μερίδα εἰς τὰ συσσίτια καὶ
εἰς τὰ λάφυρα τοῦ πολέμου, προῆδρευον εἰς τὴν Γερουσίαν, εἰς τὰς
τελετάς, ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ εἰς τὸν πόλεμον.

Ἡ ἐξουσία ἀνῆκε κυρίως εἰς τοὺς εὐγενεῖς. Τὸ κράτος ἐκυβέρνηα
τὸ συμβούλιον τῶν εὐγενῶν, ἡ λεγομένη Γ ε ρ ο υ σ ί α. Ἡ Γερουσία
ἀπετελεῖτο ἀπὸ 28 ἰσόβια μέλη, τὰ ὅποια ἐξέλεγον οἱ εὐγενεῖς ἀπὸ
τοὺς σημαντικωτέρους κτηματίας.

Ἡ Γερουσία διώριζε μίαν ἐκτελεστικὴν ἐπιτροπὴν ἀπὸ πέντε
μέλη δι' ἓν ἔτος, τοὺς λεγομένους ἐ φ ὄ ρ ο υ ς. Οἱ ἔφοροι ἐφρόντι-
ζον νὰ κρατοῦν οἱ πολῖται μὲ ἀκρίβειαν τὰς παλαιὰς συνθηκὰς καὶ
τοὺς νόμους καὶ παρηκολούθουν τὴν ἀνατροφὴν τῶν νέων καὶ τὴν
ἐργασίαν τῶν ὑπαλλήλων. Μὲ τὸν καιρὸν ἔγιναν ἡ κυριωτάτη ἀρχὴ
τῆς Σπάρτης. Ἐπέβλεπον ὄλα καὶ εἶχον δικαίωμα νὰ τιμωροῦν τοὺς
πολίτας, τοὺς ἀρχοντας καὶ τοὺς βασιλεῖς ἀκόμη.

Ὁ λαὸς ἐπίσης ἐλάμβανε μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν. Οἱ ἄνω
τῶν τριάκοντα ἐτῶν ἄνδρες συνήρχοντο μίαν φορὰν τὸν μῆνα εἰς
συγκέντρωσιν, ἡ ὅποια ἐλέγετο Ἀ π ἔ λ λ α. Ἡ Ἀπέλλα εἶχε πα-
λαιότερον μεγάλην δύναμιν. Ἀπεφάσιζε περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης,
ὠριζε τὸν ἀρχηγὸν κάθε ἐκστρατείας καὶ ἐψήφιζε τοὺς νόμους, τοὺς
ὅποιους εἰσήγον οἱ ἀρχοντες, ἀλλὰ διὰ βοῆς μόνον. Οἱ συνερχόμενοι
δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνουν τὸν λόγον ἢ νὰ φέρουν ἀντίρ-
ρησιν εἰς τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἐφόρους. Βραδύτερον ἔχασεν ἡ Ἀπέλ-

λα σχεδόν κάθε πραγματική εξουσίαν καὶ κατήντησεν ἀπλῶς τυπικὴ συγκέντρωσις.

Ἐνατροφή τῶν νέων.

Ἡ ἀνατροφή τῶν νέων κύριον σκοπὸν εἶχε νὰ τοὺς κάμῃ καλοὺς πολεμιστάς. Εἰς τὴν Σπάρτην ὅλοι ἐγυμνάζοντο. Οἱ ἄνδρες, διὰ νὰ γίνουν καλοὶ στρατιῶται, αἱ γυναῖκες, διὰ νὰ γεννήσουν εὖρωστα παιδιά.

Ὅταν ἐγεννᾶτο τὸ παιδίον, τὸ παρουσίαζον εἰς τοὺς ἄρχοντας. Ἐὰν εἶχε κανὲν φυσικὸν ἐλάττωμα, δὲν ἐνεγράφετο εἰς τὸν κατάλογον τῶν Σπαρτιατῶν, ἔχανε δηλαδή τὰ πολιτικά του δικαιώματα. Ἐὰν ἦτο εὖρωστον, τὸ παρέδιδον εἰς τὴν μητέρα, ἣ ὅποια τὸ ἐμεγάλωνεν, ἕως ὅτου γίνῃ 7 ἐτῶν. Ἀπὸ τότε ἡ πολιτεία παρελάμβανε τὰ παιδιά καὶ τὰ ἀνέτρεφεν, ὅπως αὐτὴ ἤθελε.

Τὰ παιδιά ἔκαμναν βαρύτερα γυμνάσια καὶ ἐσυνήθιζον εἰς τὴν σκληραγωγίαν. Ἐκοιμῶντο εἰς τὸ ὑπαιθρον ἐπάνω εἰς τὰ καλάμια, τὰ ὅποια ἔκοιπον τὰ ἴδια ἀπὸ τὴν ὄχθην τοῦ Εὐρώτα. Εἰς ὠρισμένας ἑορτὰς τὰ ἐμαστίγωνον ἐμπρὸς εἰς τὸν βωμὸν τόσον δυνατὰ, ὥστε νὰ τρέχῃ αἷμα. Ὁ νέος ἔπρεπε νὰ ὑποφέρῃ μὲ θάρρος, χωρὶς νὰ προφέρῃ λέξιν.

Διὰ νὰ συνηθίσουν εἰς τοὺς δόλους τοῦ πολέμου, ἐπέτρεπον νὰ κλέπτουν, ἰδίως φαγώσιμα. Ἦτο ὅμως μεγάλη ἐντροπὴ νὰ ἀνακαλυφθοῦν.

Ἡ ζωὴ τῶν Σπαρτιατῶν.

Εἰς τὴν Σπάρτην ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων ἦτο ὠρισμένη μὲ ἀκρίβειαν. Ὅλοι ἔπρεπε νὰ ζοῦν καὶ νὰ συμπεριφέρονται μὲ τὸν ἴδιον τρόπον. Οἱ Σπαρτιαῖται δηλαδή εἶχον συνηθείας, τὰς ὁποίας ἔπρεπε νὰ ἀκολουθοῦν ὅλοι. Αὐτὰ ἦσαν τὰ ἠθῆ τῶν Σπαρτιατῶν, τὰ ὅποια διετήρησαν μὲ μεγάλην αὐστηρότητα ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας.

Ὁ Σπαρτιάτης ἀπὸ εἴκοσι ἐτῶν ἐγένετο στρατιώτης, ἐπήγαγεν εἰς τὸ κυνήγιον καὶ ἐγυμνάζετο μὲ τοὺς νέους τῆς ἡλικίας του. Δὲν ἔτρωγεν ὅμως εἰς τὴν οἰκίαν του μὲ τὴν γυναῖκά του, ἀλλὰ μὲ τοὺς ἄλλους ἄνδρας εἰς κοινὰς τραπέζας, εἰς τὰ λεγόμενα σ υ σ σ ί τ ι α.

Οἱ Σπαρτιᾶται δηλαδή ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ μέχρι τοῦ ἑξηκοστοῦ ἔτους ἔτρωγον μαζί καὶ ἔκοιμῶντο ἀνὰ 15 εἰς σκηνάς ὡς παντοτινοὶ στρατιῶται. Ὁ καθεὶς εἶδιδε τὸ ἀνάλογον ἀπὸ τὸ εἰσόδημά του. Ἡ μαγειρική των δὲν ἦτο ἐξαιρετική. Ἐτρωγον πολὺ ἀπλᾶ φαγητά. Τὸ συνηθέστερον φαγητὸν ἦτο σοῦπα ἀπὸ κρέας χοιρινὸν καὶ ξίδι, ὁ μ ἔ λ α ς ζ ω μ ὄ ς, ὅπως ἔλεγον. Ὁ ζωμὸς αὐτὸς ἔγινε περίφημος. Διηγοῦνται, ὅτι ὁ περίφημος τύραννος τῶν Συρακουσῶν Διονύσιος ἠθέλησε νὰ τὸν δοκιμάσῃ. Προσεκάλεσε λοιπὸν ἰδιαίτερον μάγειρον ἀπὸ τὴν Σπάρτην. Ὅταν ὁμως ἐγεύθη, δὲν ἔμεινεν ἐνθουσιασμένος. Ὁ μάγειρος τοῦ εἶπε τότε : « Διὰ νὰ ἀπολαύσῃς τὸν ζωμὸν αὐτόν, πρέπει νὰ λουσθῆς εἰς τὸν Εὐρώταν, ἀφοῦ γυμνασθῆς καὶ ἰδρώσῃς ».

Ὅλη ἡ ζωὴ τῶν Σπαρτιατῶν ἦτο στρατιωτικὰ γυμνάσια. Ἐτρεχον, ἐπήδων, ἐμάνθανον στρατιωτικούς χοροὺς καὶ πολεμικὰ ἄσματα. Περίφημα ἦσαν τὰ στρατιωτικὰ ἄσματα τῶν Σπαρτιατῶν, « καλὰ διὰ νὰ ἐνθουσιάζουν τοὺς νέους, ὥστε νὰ περιφρονοῦν τὴν ζωὴν των », ὅπως ἔλεγον. Εἰς τὰς μεγάλας ἑορτὰς οἱ Σπαρτιᾶται ἐσηματίζον τρεῖς χοροὺς, τῶν γερόντων, τῶν ἀνδρῶν, καὶ τῶν παιδιῶν. Ὁ χορὸς τῶν γερόντων ἔψαλλε πρῶτος :

— Ἡμεῖς ἡμεθα μίαν φορὰν γερὰ παλληκάρια.

Οἱ ἄνδρες ἀπήντων :

— Ἡμεῖς εἶμεθα τώρα. Ἄν θέλῃς, δοκίμασε.

Καὶ τὰ παιδιὰ προσέθετον :

— Ἡμεῖς θὰ γίνωμεν πολὺ καλύτεροι.

Δὲν ἐπετρέπετο εἰς τοὺς Σπαρτιάτας νὰ καταγίνωνται εἰς ὅ,τι δὲν ἔχει σχέσιν μὲ τὰ στρατιωτικά, εἰς τὸ ἐμπόριον π.χ., εἰς τὰς τέχνας, καὶ νὰ ἀσχολοῦνται μὲ πᾶσαν ἄλλην ἐργασίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κερδίζει κανεὶς χρήματα. Ἐπίσης δὲν ἐπέτρεπον εἰς τοὺς ξένους νὰ μένουν πολὺν καιρὸν εἰς τὴν Σπάρτην, οὔτε εἰς τοὺς Σπαρτιάτας νὰ ταξιδεύουν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, διὰ νὰ μὴ μάθουν οἱ πολῖται τὰς συνηθείας τῶν ἄλλων τόπων.

Ὁ Λυκοῦργος ἀπηγόρευσε τὰ χρυσᾶ νομίσματα καὶ ἔκοψε σιδηρᾶ, τὰ ὁποῖα εἶχον πολὺ βᾶρος καὶ ὀλίγην ἀξίαν. Αὐτὸ ἐδυσκόλευε τὸ ἐμπόριον καὶ περιώριζε πολλὰς κακίας, τὴν κλοπὴν, τὴν φιλαργυρίαν, τὴν σπατάλην καὶ τὴν πολυτέλειαν.

Οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἐμάνθανον πολλὰ γράμματα. Δὲν ἀνέ-

δειξαν κανένα μεγάλο συγγραφέα ή καλλιτέχνην. Ἐσυνήθιζον ὅμως νὰ εἶναι σεμνοί, νὰ ὀμιλοῦν ὀλίγα καὶ νὰ ἐκφράζουν σπουδαίας σκέψεις μὲ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγωτέρας λέξεις καὶ μὲ κάποιαν εἰρωειάν. Αὐτὸ ἦτο τὸ λακωνίζειν. Ὅταν κάποτε ἠρώτησαν ἓνα βασιλέα τῆς Σπάρτης πόσοι εἶναι ὅλοι οἱ Σπαρτιᾶται, μὲ σκοπὸν νὰ τὸν πειράξουν, ἐπειδὴ ἡ Σπάρτη εἶχε πάντοτε ὀλίγους κατοίκους, ἐκεῖνος ἀπήντησεν: Ἄρκετοί, διὰ νὰ σωφρονίσουν τοὺς κακοὺς.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἐδείκνυσαν μὲγάλον σεβασμὸν εἰς τοὺς γέροντας. Ὅταν κάποτε εἰς τοὺς Πανελληνίους ἀγῶνας εἰσηῆλθεν εἰς τὸ στάδιον ἓνας γέρων καὶ δὲν εὔρισκε θέσιν νὰ καθήσῃ, οἱ περισσότεροι θεαταὶ ἤρχισαν νὰ γελοῦν καὶ νὰ τὸν πειράζουν. Οἱ Σπαρτιᾶται ὅμως τὸν ἐκάλεσαν καὶ τοῦ ἔδωκαν θέσιν. Οἱ θεαταὶ τότε ἐχειροκρότησαν καὶ ὁ γέρων εἶπε: «Ὅλοι οἱ Ἕλληνες γνωρίζουν τὸ καλόν, ἀλλὰ τὸ πρᾶττον μόνον οἱ Σπαρτιᾶται».

Αἱ γυναῖκες.

Εἰς τὴν Σπάρτην αἱ γυναῖκες εἶχον μεγάλην θέσιν. Οἱ ἄνδρες τὰς ἐσέβοντο καὶ ἤκουον τὴν γνώμην των.

Τὰ κορίτσια ἀνετρέφοντο ὅπως καὶ τὰ ἀγόρια. Ἐγυμνάζοντο καὶ αὐτά, ὅπως ἐκεῖνα, καὶ ἐφόρουσαν κοντὸν χιτῶνα, ὁ ὁποῖος ἔφθανεν ἕως τὰ γόνατα, διὰ νὰ κινοῦνται ἐλεύθερα. Ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς ἐορτὰς καὶ παρευρίσκοντο εἰς τοὺς ἀγῶνας. Αὐτὸ ἔκαμνεν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι εἶχον περιωρισμένας τὰς γυναῖκας.

Ἡ ἀνατροφή αὐτὴ ἔκαμνε τὰς Σπαρτιάτιδας δυνατὰς εἰς τὸ σῶμα καὶ γενναίας εἰς τὴν ψυχὴν. Ἦσαν ὑπερήφανοι διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν θέσιν των. Πολλοὶ ἀπ' αὐτὰς ἔγιναν περίφημοι διὰ τὸν ἠρωϊσμόν των. Ὅταν μία ἄλλη Ἕλληνις εἶπεν εἰς μίαν Σπαρτιάτιδα: «Μόνοι σεῖς αἱ Σπαρτιάτιδες ἐξουσιάζετε τοὺς ἄνδρας σας», ἐκείνη ἀπήντησε: «Διότι μόναι ἡμεῖς γεννῶμεν ἄνδρας».

Ὅταν αἱ μητέρες παρέδιδον τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν υἱόν, ἔλεγον: «Ἦ τὰν ἢ ἐπὶ τᾶς», δηλαδὴ ἢ νὰ φέρῃς τὴν ἀσπίδα ὀπίσω νικητῆς ἢ νὰ σὲ φέρουν ἐπάνω εἰς αὐτὴν ἔνδοξον νεκρόν. Ὅταν αἱ φίλαι παρηγόρουσαν τὴν μητέρα ἑνὸς ἐνδόξου στρατηγοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε φονευθῆ εἰς τὴν μάχην, ἐκείνη εἶπε: «Μὴν ἀνησυχεῖτε. Ἡ Σπάρτη ἔχει πολλοὺς ὡσὰν τὸν υἱόν μου».

Αἱ Σπαρτιατίτιδες ἀνέτρεφον μὲ μεγάλην προσοχὴν καὶ φροντίδα τὰ τέκνα των. Εἶχον τόσῃν φήμην εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὥστε πολλοὶ πλοῦσιοι καὶ βασιλεῖς ξένοι ἐλάμβανον γυναικὰς ἀπὸ τὴν Σπάρτην, διὰ νὰ ἀναθρέψουν καλὰ τὰ παιδιὰ των.

Ὁ Σπαρτιατικὸς στρατὸς.

Μὲ τὴν μεγάλην αὐτὴν ἐπιμονὴν οἱ Σπαρτιαῖται κατώρθωσαν νὰ ἔχουν τὸν καλύτερον πεζικὸν στρατὸν τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ κυριώτερον σῶμα τοῦ Σπαρτιατικοῦ στρατοῦ ἦσαν οἱ ὀπλίται. Ὁ ὀπλίτης εἶχε βαρύτερον ὄπλισμόν. Ἐφόρει πρῶτον τὴν περικεφαλάν, ἢ ὅποια προφυλάττει τὴν κεφαλὴν, τὸ πρόσωπον καὶ τὸν λαιμόν, ὀρειχάλκινον θώρακα, ὁ ὅποιος προφυλάττει τὸ στήθος καὶ τὰ νῶτα, κνημίδας ἀπὸ δέρμα, αἱ ὅποια προφυλάττουν τοὺς πόδας. Εἰς τὸ ἀριστερὸν χέρι ἐκράτει μεγάλην στρογγύλην ἀσπίδα, ἢ ὅποια ἐπροστάτευεν ὅλον τὸ σῶμα. Αὐτὰ ἦσαν τὰ ἀμυντικὰ ὄπλα του. Τὰ ἐπιθετικὰ ὄπλα του ἦσαν μακρὸν δόρυ καὶ κοντὸν ξίφος.

Οἱ ὀπλίται παρετάσσοντο ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου, ὥστε ἡ δεξιὰ πλευρὰ ἐκάστου νὰ καλύπτεται ἀπὸ τὸ ἀριστερὸν ἄκρον τῆς ἀσπίδος τοῦ παραστάτου. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐσχηματίζετο τεῖχος ἀπὸ ἀσπίδας.

Ἡ Σπαρτιατικὴ φάλαγξ ἦτο στερεώτατον σῶμα, τὸ ὅποιον ἦτο δύσκολον νὰ διασπάσῃ ὁ ἐχθρός. Οἱ ὀπλίται ἐβάδιζον εἰς τὴν μάχην μὲ τὸν ἦχον αὐλοῦ καὶ ἐνεθουσιάζοντο ἀπὸ τὸ ἐμβατήριον ᾄσμα, τὸν παιᾶνα.

Ἐπὶ δύο αἰῶνας ὁ Σπαρτιατικὸς στρατὸς δὲν ἐνίκηθη οὐδεμίαν φοράν καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς παράδειγμα εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας.

Ὁ πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος. Ὁ Ἀριστόδημος.

Δυνατοὶ μὲ τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου οἱ Σπαρτιαῖται προσέβηλον τοὺς γείτονάς των, διὰ νὰ πάρουν τοὺς ἀγρούς των, ἐπειδὴ ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας των εἶχεν ἀυξηθῆ καὶ ἐχρειάζοντο νέους κληρῶν. Ἔστρεψαν πρὸ πάντων τὰ βλέμματά των εἰς τὴν γείτονά των Μεσσηνίαν, ἢ ὅποια εἶχεν εὐφορώτατον ἔδαφος.

Ἐκαμαν σκληροὺς πολέμους μὲ τοὺς Μεσσηνίους, οἱ ὅποιοι διήρκεσαν πολλὰ ἔτη, τὸν 8ον καὶ 7ον αἰῶνα π. Χ., καὶ ὠνομάσθησαν **Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι**.

Διηγοῦνται ὅτι εἰς τὸν πρῶτον πόλεμον μὲ τοὺς Μεσσηνίους ἐνίκησαν οἱ Σπαρτιᾶται καὶ ἐκυρίευσαν μίαν σπουδαίαν πόλιν. Οἱ Μεσσηνιοὶ ὅμως ἐκλείσθησαν εἰς τὸ φρούριον, τὸ ὅποιον εἶχον εἰς ἀπόκρημνον ὄρος, τὴν Ἰθώμην. Οἱ Σπαρτιᾶται περιεκύκλωσαν τὸ ὄρος καὶ ἐπερίμενον νὰ παραδοθοῦν οἱ ἐχθροὶ ἀπὸ τὴν πεῖναν.

Ἀρχηγὸς τῶν Μεσσηνίων ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς σημαντικώτερους εὐγενεῖς, ὁ Ἄριστόδημος, ἀπὸ βασιλικὸν αἷμα. Ὁ Ἄριστόδημος ὅταν εἶδε τὸν κίνδυνον, ἔστειλε κρυφίως ἀνθρώπους εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, διὰ νὰ ἐρωτήσῃ τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ, διὰ νὰ σωθῇ ἢ Ἰθώμη.

Ἡ Πυθία ἀπήντησεν ὅτι πρέπει νὰ θυσιασθῇ μία κόρη ἀπὸ βασιλικὸν αἷμα. Ὁ Ἄριστόδημος διὰ νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα του, ἀπεφάσισε νὰ θυσιάσῃ τὴν θυγατέρα του. Οἱ Μεσσηνιοὶ ἔλαβον θάρρος, διότι ἐπίστευσαν ὅτι θὰ ἔχουν τὸν θεὸν μαζί των, ἐξῆλθον ἀπὸ τὸ φρούριον καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς Σπαρτιᾶτας, συνέλαβον τριακοσίους αἰχμαλώτους καὶ τὸν βασιλέα των.

Βραδύτερον ὅμως οἱ Σπαρτιᾶται ἐνίκησαν πάλιν τοὺς Μεσσηνίους. Ὁ Ἄριστόδημος ἀπηλπισμένος, διότι ἀδίκως ἐθυσίασε τὴν κόρην του, ἀπέθανεν ἐπάνω εἰς τὸν τάφον της.

Ὁ δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος. Ἄριστομένης - Τυρταῖος.

Οἱ Μεσσηνιοὶ ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Σπαρτιᾶτας καὶ ἔζησαν σκληροτάτην ζωὴν. Ἐπερίμεναν ὅμως τὴν στιγμήν νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸν Σπαρτιατικὸν ζυγόν.

Τὴν ἐπανάστασιν προητοίμασεν ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐξέχοντας Μεσσηνίους, ὁ Ἄριστομένης, ὁ ὅποιος καὶ αὐτὸς ἦτο ἀπὸ βασιλικὸν αἷμα. Ἐπέτυχε τὴν εὐκαιρίαν, ὅταν οἱ Σπαρτιᾶται εἶχον φιλονικίας μεταξὺ των, καὶ ἐζήτησε τὴν βοήθειαν καὶ ἄλλων γειτόνων, οἱ ὅποιοι ἐπίσης ἐμίσουν τοὺς Σπαρτιᾶτας. Ἐγινε μεγάλη ἐπανάστασις. Οἱ Μεσσηνιοὶ ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν εἰς τὴν Μεσσηνίαν, τοὺς ἐνίκησαν καὶ τοὺς ἐξεδίωξαν.

Μετὰ τὴν πρώτην ἐπιτυχίαν ὁ Ἄριστομένης ἔλαβε θάρρος καὶ

ἔκαμε κατορθώματα, τὰ ὅποια τὸν ἐδόξασαν. Εἰσέβαλεν εἰς τὴν Λακωνικὴν καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Σπάρτης. Κατώρθωσε μάλιστα μίαν νύκτα νὰ εἰσέλθῃ κρυφίως εἰς τὴν πόλιν, νὰ ἀναβῆ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ νὰ κρεμάσῃ ἐντὸς αὐτοῦ μίαν ἀσπίδα, τὴν ὁποίαν εἶχε κυριεύσει ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐπάνω εἰς τὴν ἀσπίδα εἶχε γράψῃ: « Ὁ Ἀριστομένης ἀφιερώνει εἰς τὴν θεὰν Ἀθηνᾶν τὴν ἀσπίδα ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν Σπαρτιατῶν ».

Λέγουν ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται ἠρώτησαν τὸν θεὸν τί ἔπρεπε νὰ κάμουν, καὶ ἐκεῖνος τοὺς συνεβούλευσε νὰ ζητήσουν στρατηγὸν ἀπὸ

Σπαρτιᾶται ὀπλιταί.

τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ νὰ τοὺς πειράξουν, ἔστειλαν ὡς στρατηγὸν ἕνα χωλόν, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο **Τυρταῖος**. Ἄλλ' ὁ Τυρταῖος εἶχε σπουδαῖον χάρισμα. Ἐκαμνε πολεμικὰ τραγούδια, μὲ τὰ ὅποια ἠλέκτριζε τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐν ἄπ' αὐτὰ ἀρχίζει: « Τί τιμὴ στὸ παλληκάρι, ὅταν πρῶτο στὴ φωτιὰ σκοτωθῆ γιὰ τὴν πατρίδα μὲ τὴ σπάθα στὴ δεξιᾷ ».

Οἱ Σπαρτιᾶται, ἐνθουσιασμένοι ἀπὸ τὰ ᾄσματα, ὤρμησαν ἐναντίον τῶν Μεσσηνίων, τοὺς ἐνίκησαν, συνέλαβον τὸν Ἀριστομένην αἰχμάλωτον καὶ τὸν ἐκρήμνισαν εἰς ἕν βράαθρον.

Ὁ Ἀριστομένης ἔπεσεν ἐπάνω εἰς ἄλλα πτώματα καὶ δὲν ἐφουεύθη. Ἐνῶ ὅμως ἐπερίμενε νὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν πείναν, παρετήρησε μίαν ἀλώπεκα πλησίον του νὰ γυρίζει εἰς τὸ βράσθρον. Τὴν παρεκολούθησε καὶ εἶδε τὴν ὀπήν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξῆλθεν. Ἐπλάτυνεν αὐτὴν καὶ κατῶρθωσε νὰ διαφύγῃ.

Ἡ παρουσία του εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Μεσσηνίων ἔδωσε νέαν ζωὴν εἰς αὐτούς. Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησεν, ἐπεκράτησαν ὅμως οἱ Σπαρτιαῖται. Ἀηληπισμένοι τότε ὁ ἦρωσ τῶν Μεσσηνίων ἔλαβε μαζί πολλοὺς συμπατριώτας του καὶ ἔφυγε μακρὰν ἀπὸ τὴν πατρίδα του, διὰ νὰ κάμῃ ἀποικίαν εἰς ξένην χώραν.

Οἱ Μεσσήνιοι διεσκορπίσθησαν εἰς διάφορα μέρη. Ἄλλοι ἐπῆγαν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, ἄλλοι ἔφθασαν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἔκτισαν ἐκεῖ τὴν οπουδαίαν πόλιν Μεσσήνην, ἣ ὁποία ὑπάρχει ἀκόμη καὶ σήμερον. Ὅσοι ἔμειναν εἰς τὴν πατρίδα των ἔγιναν εἰλωτες τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἐκαλλιέργουν τοὺς ἀγρούς, τοὺς ὁποίους ἐξουσίαζον τῶρα οἱ κατακτηταί.

Ἡ Πελοποννησιακὴ συμμαχία.

Δυνατώτεροι τῶρα μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Μεσσηνίας οἱ Σπαρτιαῖται ὑπεχρέωσαν σχεδὸν ὅλους τοὺς Πελοποννησίους νὰ γίνουσι σύμμαχοί των.

Πολλὰ κράτη καὶ λαοὶ τῆς Πελοποννήσου, οἱ Ἀρκάδες, οἱ Ἡλεῖοι, ἡ Κόρινθος καὶ ἄλλα, ἔξω τοῦ Ἰσθμοῦ τὰ Μέγαρα καὶ ἡ Αἴγινα εἰσῆλθον εἰς τὴν συμμαχίαν τῆς Σπάρτης. Συνεφώνησαν κάθε κράτος νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του, ἀλλὰ νὰ ἀκολουθοῦν τοὺς Σπαρτιαῖτας εἰς τὸν πόλεμον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐσχηματίσθη ἡ Πελοποννησιακὴ συμμαχία, τὴν ὁποίαν διηύθυνε συμβούλιον ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῶν συμμάχων (6ος αἰὼν).

Ἡ συμμαχία ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν καὶ ὠφέλησε πολὺ τὴν Ἑλλάδα. Πρῶτην φορὰν ἑλληνικὰ κράτη εἶχον ἐνωθῆ καὶ ἀνεγνώρισαν ἓνα ἀρχηγόν. Αἱ φιλονικίαι καὶ οἱ πόλεμοι μεταξὺ τῶν μικρῶν κρατῶν τῆς Πελοποννήσου ἔλειψαν καὶ ὅταν ἀργότερον παρουσιάσθη φοβερὸς κίνδυνος διὰ τὴν Ἑλλάδα, οἱ Πέρσαι, ἡ Πελοποννησιακὴ συμμαχία εἶχε, διὰ νὰ τοὺς πολεμήσῃ, μεγάλας στρατιωτικὰς δυνάμεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

ΑΘΗΝΑΙ

ΚΟΔΡΟΣ - ΣΟΛΩΝ - ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΣ - ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ

Ἡ Ἀττική.

Τὸ δεύτερον σημαντικὸν κράτος τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Ἀττικὴν.

Ἡ Ἀττικὴ εἶναι μικρὰ χερσόνησος, τῆς ὁποίας τὸ ἥμισυ σκεπάζουν τὰ βουνά. Ἡ χώρα παρουσιάζει τὰ γνωρίσματα τῆς ἑλληνικῆς γῆς εἰς δυνατώτερον βαθμὸν, τὴν μεγάλην ποικιλίαν καὶ τὸν συνδυασμὸν τοῦ βουνοῦ, τῆς πεδιάδος καὶ τῆς παραλίας. Τὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς δὲν εἶναι πολὺ ὑψηλά, ἀλλὰ πολὺ γραφικὰ καὶ ἡμερα καὶ ἔχουν ἔνδοξα ὀνόματα. Ἡ Πάρνης καὶ ὁ Κιθαιρὼν εἶναι τὰ σύνορα πρὸς τὴν Βοιωτίαν, πρὸς ἀνατολὰς ὑψώνεται ὁ Ὑμηττός, ὀνομαστὸς διὰ τὸ μέλι του, καὶ τὸ Πεντελικόν, τὸ ὁποῖον ἔκρυπτεν εἰς τὰ σπλάχνα του τὸ εὐγενικὸν ὕλικόν τῶν ἀθηναϊκῶν ἀγαλμάτων.

Αἱ πεδιάδες τῆς Ἀττικῆς εἶναι μικραὶ κοιλότητες ἀνάμεσα εἰς τὰ βουνά. Ἡ Ἀττικὴ ἔθεωρεῖτο πάντοτε ὡς ὀλίγον εὐφορος, ὡς λεπτόγεωσ, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐντατικὴν καλλιέργειαν ἔγινεν ἀρκετὰ παραγωγικὴ. Εἰς τοὺς λόφους ἤκμαζεν ἡ ἀμπελος καὶ ἡ ἐλαία, τὸ ἀγαπημένον δένδρον τῶν Ἀθηναίων.

Τέλος ἡ πολυσχιδῆς παραλία τῆς Ἀττικῆς ἔχει πολλοὺς ὄρμους ἀσφαλεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶναι δυνατὸν νὰ μεταβληθοῦν εἰς λιμένας. Ἀγρόται κατ' ἀρχὰς οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς κατέβησαν ἀργότερον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔγιναν ἐξάιρετοι ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι. Ἡ Ἀττικὴ εἶχε δύο πρωτευούσας, μίαν μεσογειακὴν, τὰς Ἀθήνας, καὶ μίαν

παραλιακήν, τὸν Πειραιᾶ. Ἄλλ' ἐκείνο τὸ ὅποιον ἔδωκεν ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὴν μικρὰν χώραν, ἦτο ἡ τοποθεσία της. Ἡ Ἀττικὴ ἀπλώνεται εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ φαίνεται προσωρισμένη νὰ ἐξουσιάζῃ τὸν θαλάσσιον δρόμον, ὁ ὁποῖος φέρει πρὸς τὴν Θράκην, τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Κρήτην.

Τὸ κλίμα τῆς Ἀττικῆς κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἦτο πολὺ

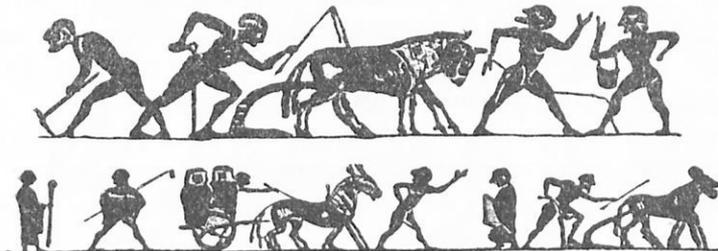

ἠπιώτερον. Ὁ δυτικὸς ἄνεμος πνέων ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἐδρόσιζε τὸ θέρος καὶ ἐθέρμαινε τὸν χειμῶνα. Τὰ βουνὰ ἦσαν σκεπασμένα ἀπὸ δάση καὶ δύο ποταμοί, ὁ Ἴλισθός καὶ ὁ Κηφισός, εἶχον πολὺ περισσότερον ὕδωρ. Οἱ ποιηταὶ ἐξύμνησαν τὸ δροσερὸν ρεῦμα τοῦ Κηφισοῦ καὶ τὰ πράσινα φυλλώματα, εἰς τὰ ὅποια ἡ ἀηδὼν ἐπιθύριζε τὸ παθητικὸν της ζῆμα, καθὼς καὶ τὸ γλυκὺ κλίμα, τὸν λεπτὸν ἀέρα καὶ τὸν διαυγέστατον οὐρανὸν τῆς πατρίδος των. Εἰς

ἓνα δρᾶμα τοῦ Εὐριπίδου ὁ χορὸς ψάλλει: Καλότυχοι οἱ Ἀθηναῖοι. Ζοῦν μέσα εἰς λαμπρότατον ἄερα. Εἰς τὸν τόπον αὐτὸν ἢ ξανθὴ Ἀρμονία ἐγέννησε τὰς ἑννέα Μούσας.

Οἱ Ἀθηναῖοι.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἐλάτρευσαν τὸν θεὸν τοῦ πολέμου, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐλάτρευσαν ἐκτὸς αὐτοῦ τὴν Ἀθηνᾶν, τὴν θεὰν τῆς σοφίας, δηλαδὴ τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Διὰ τοῦτο μεγαλυτέρα δόξα στεφανώνει τὰς Ἀθήνας. Οἱ Ἀθηναῖοι παρέστησαν μὲ ἓνα ὥραϊον

Σκηνὴ ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν γεωργῶν.

Παραστάσεις ἐπὶ ἀγγείων.

Εἰς τὴν πρώτην ὁ γεωργὸς διευθύνει τὸ ἄροτρον, ἀριστερὰ ἐργάτης διαλύει βώλους, δεξιὰ δύο σπορεῖς. Εἰς τὴν δευτέραν πρῶτος ἀριστερὰ ὁ ἐπόπτης τῆς ἐργασίας, πιθανὸν ὁ ἰδιοκτῆτης, ἄμαξα μὲ δύο ἄμφορεῖς, δεξιὰ ἄροτρον καὶ σπορεῖς.

μῦθον τὴν λατρείαν των εἰς τὴν Ἀθηνᾶν. Εἰς πολὺ παλαιούς χρόνους, τὸν καιρὸν τῶν βασιλέων, ὅταν μόλις εἶχε κτισθῆ ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων, δύο δυνατοὶ θεοί, ὁ Ποσειδῶν, ὁ θεὸς τῆς θαλάσσης, καὶ ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ θεὰ τῆς σοφίας, ἐφιλονίκησαν ποῖος θὰ ἐξουσιάσῃ τὴν Ἀττικὴν καὶ θὰ δώσῃ τὸ ὄνομα του εἰς τὴν πόλιν. Ὁ Ποσειδῶν ἐτρύπησε μὲ τὴν τρίαινάν του τὸν βράχον τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἔκαμε νὰ πηδήσῃ μία πλουσία πηγὴ. Ἡ Ἀθηνᾶ ἐκτύπησε μὲ τὸ δόρυ τῆς τὸν ἴδιον βράχον καὶ ἔκαμε νὰ φυτρώσῃ μία ἐλαία. Αὐτὰ θὰ ἦσαν τὰ δῶρα τοῦ καθενὸς διὰ τὴν Ἀττικὴν, ἂν ἐγένετο ἰδική του. Ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ λύσουν μόνοι τὴν διαφορὰν των, προσεκάλεσαν κριτὰς τοὺς ἄλλους θεοὺς, οἱ ὅποιοι ἔδωσαν τὸ δίκαιον εἰς

τήν Ἀθηνᾶν, διότι ἐθεώρησαν ὡς πολυτιμότερον δῶρον τὴν ἑλαιομένην. Ἀπὸ τότε ἡ Ἀθηνᾶ ἔμεινε κυρία τῆς Ἀττικῆς, ἔδωσε τὸ ὄνομά της εἰς τὴν πόλιν καὶ ἔγινε προστάτις τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀκρόπολις - Ἀθῆναι.

Οἱ Δωριεῖς δὲν κατώρθωσαν νὰ εἰσδύσουν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἢ ὁποῖα διετήρησε τοὺς παλαιούς κατοίκους της καὶ τὸν παλαιὸν πολιτισμὸν της. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς ἦσαν ἀπὸ τοὺς παλαιότερους Ἕλληνας, ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν καὶ συγγενεῖς τῶν Ἰώνων τῆς Μ. Ἀσίας, Ἰωνες καὶ αὐτοί. Γεωργοὶ εἰς τὴν ἀρχὴν, κατέβησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔγιναν ἔμποροι καὶ ναυτικοί. Τὸ κλίμα τοὺς ἔκαμε ζωηρούς, ἐνεργητικούς καὶ ἐλέπτυνε τὴν καλαισθησίαν των εἰς βαθμὸν ἀξιοθαύμαστον. Τὰ ταξίδια τοὺς ἔκαμαν τολμηροὺς καὶ περιέργους νὰ μάθουν καὶ νὰ προσδεύσουν.

Δὲν ἦσαν πάρα πολλοὶ οἱ Ἀθηναῖοι, τὸ πολὺ 150 - 200 χιλιάδες. Οἱ ὀλίγοι ὅμως αὐτοὶ ἄνθρωποι τὸν παλαιότατον ἐκεῖνον καιρὸν ἔκαμαν θαυμαστά ἔργα, τὰ ὁποῖα κατέστησαν ἀθάνατον τὸ ὄνομά των.

Εἰς τὸ μέσον τῆς μεγαλυτέρας πεδιάδος ὑπῆρχεν εἰς λόφος, ὄχυρὸς ἐκ φύσεως, ὁ ὁποῖος ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ φρούριον, ἀπαραίτητον διὰ κάθε κράτος. Εἰς τὴν παραλίαν ἦσαν διάφοροι καλοὶ λιμένες.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὠχύρωσαν τὸν λόφον καὶ ἔκαμαν τὸ περίφημον φρούριόν των, τὴν Ἀκρόπολιν. Κάτω ἀπὸ τὸ φρούριον ἔγινεν ἡ ἀγορά. Ἐκεῖ ἤρχοντο νὰ πωλήσουν καὶ νὰ ἀγοράσουν ἀπὸ ὅλην τὴν Ἀττικὴν. Πέριξ τῆς ἀγορᾶς ἔκτισαν κατοικίας καὶ σιγὰ - σιγὰ ἔγινεν ὀλόκληρος πόλις, αἱ Ἀθῆναι.

Εἰς τὴν παραλίαν ἤρχισαν νὰ ἀναπτύσσωνται σπουδαῖοι λιμένες, πρῶτον τὸ Φάληρον καὶ πολὺν βραδύτερον ὁ Πειραιεύς, ὁ ὁποῖος ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔγινε μεγάλη πόλις.

Οἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν εἶχον δύο πρωτεύουσας, μίαν εἰς τὴν ξηρὰν, τὰς Ἀθήνας, καὶ μίαν εἰς τὴν θάλασσαν, τὸν Πειραιᾶ.

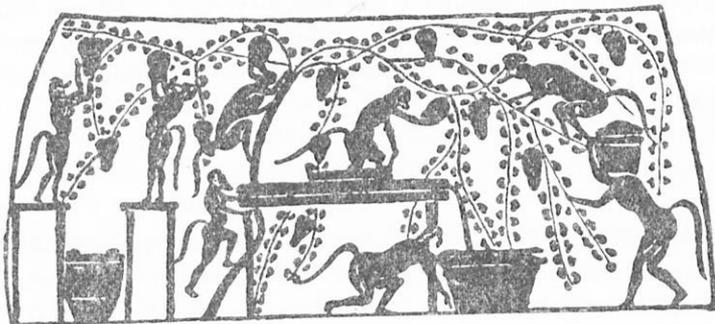
Ὁ Θεσεύς.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπίστευον ὅτι ἰδρυτὴς τοῦ κράτους των ἦτο ὁ

Θησεύς, τὸν ὁποῖον ἐλάτρευσαν ὡς ἥρωα καὶ διηγῆθησαν δι' αὐτὸν πολλοὺς μύθους. Ἔλεγον ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος, ὅτι ἔκαμε θαυμάσια ἔργα, ἐκαθάρισε τὴν χώραν ἀπὸ τοὺς ληστὰς καὶ ἀπήλλαξε τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸν φόρον τῶν ἑπτὰ νέων καὶ ἑπτὰ νεανίδων, τὸν ὁποῖον ἐπλήρωναν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Κρήτης Μίνωα.

Ὁ Θησεύς εἶναι ἥρωας τῆς Ἀττικῆς. Διαφέρει ἀπὸ τὸν ἥρωα τῶν Δωριέων, τὸν Ἡρακλέα, διότι, ἐνῶ ἐκεῖνος ἔκαμνε τὰ κατορθώματά του κυρίως μὲ τὴν σωματικὴν δύναμιν καὶ τὴν τόλμην, ὁ Θησεύς δὲν ἦτο μόνον δυνατὸς καὶ τολμηρὸς, ἀλλὰ καὶ ἐξυπνος καὶ ἐφευρετικὸς.

Ὁ Θησεύς ἐμεγάλωσε τὰς Ἀθήνας. Ὑπεχρέωσε τοὺς εὐγενεῖς νὰ

Τρύγος.

Παράστασις ἐπὶ ἀγχείου.

Εἰκὼν εὐθυμογραφική. Οἱ Σειληνοὶ τρυγοῦν τὴν κληματαριάν, κόπτουν τὰ σταφύλια καὶ τὰ θέτουν εἰς τὰ καλάθια. Εἰς τὸ μέσον ἑνας Σειληνὸς πατεῖ τὰ σταφύλια καὶ τὸ γλεῦκος τρέχει εἰς δοχεῖον.

ἀφήσουν τὰ χωρία, ὅπου ἔζων ἕως τότε πλησίον τῶν κτημάτων των, καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν περίξ τῆς Ἀκροπόλεως. Τοῦτο ὠνόμασαν **σ υ ν ο ι κ ι σ μ ὀ ν**. Ἀπὸ τότε ἤρχισαν νὰ μεγαλώνουν αἱ Ἀθηναί.

Ὁ βασιλεὺς Κόδρος.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαμαν σκληρὸν ἀγῶνα πρὸς τοὺς Δωριεῖς, διὰ νὰ σώσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Οἱ Δωριεῖς, ἀφοῦ ἐκυρίευσαν τὴν Λακωνικὴν, ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων,

διὰ νὰ ἀρπάσουν τὴν χώραν των. Βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων τότε ἦτο ὁ Κόδρος.

Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἔμαθον ὅτι οἱ Δωριεῖς διῆλθον τὸν Ἴσθμόν, ἔστειλαν εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν νὰ ἐρωτήσουν τὸν Ἀπόλλωνα. Ἡ Πυθία ἀπήντησε : « Θὰ νικήσῃ ὁ στρατός, τοῦ ὁποίου θὰ φονευθῇ ὁ βασιλεὺς ». Ὅταν ἔμαθεν αὐτὸ ὁ Κόδρος, ἀπεφάσισε νὰ θυσιασθῇ διὰ τὴν πατρίδα του. Ἐφόρεσεν ἐνδύματα χωρικοῦ, ἐπῆγε πλησίον εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἤρχισε νὰ κόπτῃ ξύλα. Ἐνας στρατιώτης τὸν διέταξε νὰ φύγῃ. Ὁ Κόδρος δὲν ὑπήκουσε καὶ ὁ στρατιώτης τὸν ἐφόνευσεν.

Οἱ Δωριεῖς ἅμα ἔμαθον ὅτι ἐφονεύθη ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων, ἐφοβήθησαν καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸν τόπον των. Αἱ Ἀθῆναι ἐσώθησαν. Ἀπὸ τότε οἱ Ἀθηναῖοι διὰ νὰ τιμῆσουν τὸν Κόδρον, ἀπεφάσισαν νὰ μὴ κάμουν ἄλλον βασιλέα καὶ τὴν ἐξουσίαν ἔδωσαν εἰς διαφόρους ἄρχοντας.

Αἱ ταραχαί.

Αἱ Ἀθῆναι λοιπὸν τὸν παλαιότερον καιρὸν εἶχον βασιλεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐκυβέρνην τὸ κράτος μαζί με τοὺς εὐγενεῖς. Οἱ βασιλεῖς εἶχον ἓν συμβούλιον εὐγενῶν, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο Ἄρειος Πάγος. Τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηναίων κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς ὠμοίαζε μετὰ τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης καὶ ὁ Ἄρειος Πάγος εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο ὅ,τι ἡ Γερουσία εἰς τὴν Σπάρτην.

Βραδύτερον οἱ εὐγενεῖς κατήργησαν τὸν βασιλέα καὶ ἐκυβέρνησαν μόνοι. Ἀντὶ ἐνὸς βασιλέως διώρισαν ἐννέα ἄρχοντας, οἱ ὁποῖοι ἐμοιράσθησαν τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως. Ἐπεκράτησε συνήθεια νὰ ἐκλέγουν κατ' ἔτος νέους ἄρχοντας.

Ὅταν ὁμως ἐπλούτησαν οἱ ναυτικοὶ καὶ οἱ ἔμποροι, δὲν ἤθελον νὰ ἀφήσουν τοὺς εὐγενεῖς νὰ κυβερνοῦν μόνοι των καὶ ὅπως ἤθελον. Ἀλλὰ καὶ οἱ τεχνῖται καὶ γενικῶς οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως καὶ τοῦ λιμένος, ὁ λαὸς ὅπως λέγομεν, ἤρχισαν νὰ ἀναμειγνύονται εἰς τὰ πολιτικὰ ζητήματα.

Ὁ λαὸς εἶχε πολλὰ παράπονα ἐναντίον τῶν εὐγενῶν, διότι ἦσαν ἐγωισταί, σκληροὶ καὶ φιλοχρήματοι. Οἱ γεωργοὶ τὸν καιρὸν τῆς κακῆς ἐσοδείας, οἱ τεχνῖται τὸν καιρὸν τῆς ἀνεργίας, ἔδανει-

ζοντο χρήματα ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς. Οἱ νόμοι ὅμως ἦσαν σκληροί. Ἄν δὲν κατάρθωνον νὰ πληρώσουν τὸ χρέος των, οἱ δανεισταὶ εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ τοὺς φυλακίσουν ἢ καὶ νὰ τοὺς πωλήσουν ὡς δούλους. Ἦρχισαν λοιπὸν νὰ γίνωνται ταραχαὶ καὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι.

Ἡ Δράκων.

Ὁ λαὸς ἐζήτησε νὰ γίνουν γραπτοὶ νόμοι, ὅπως καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ μὴ δικάζουν οἱ εὐγενεῖς ὅπως ἤθελον καὶ ἐπιβάλλουν ποινὰς κατὰ τὴν ὀρεξίν των. Οἱ εὐγενεῖς ἀνέθεσαν εἰς ἓνα ἀπὸ τὴν τάξιν των, τὸν Δράκοντα, νὰ γράψῃ νόμους (621π.Χ.).

Ὁ Δράκων ἀνέγραψε τὰς παλαιὰς συνηθείας καὶ τὰς παρουσίασεν ὡς γραπτοὺς νόμους. Δικαίωμα πολίτου ἔδιδεν, ὅπως καὶ παλαιότερον, εἰς τοὺς « ὄπ λ α π α ρ ε χ ο μ ἔ ν ο υ ς », δηλαδὴ εἰς ὅσους εἶχον τὴν τιμὴν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ὑπερασπίζων με τὰ ὄπλα των τὴν πατρίδα. Τὸ δικαίωμα αὐτὸ δὲν εἶχον τότε οἱ πολὺ πτωχοί, ποὺ ἐλέγοντο θ ἦ τ ε ς, καὶ οἱ δοῦλοι.

Οἱ νόμοι αὐτοὶ ἔγιναν περίφημοι διὰ τὴν αὐστηρότητά των, ὅσον καὶ ἂν ἦσαν ἐπιεικέστεροι ἀπὸ τὴν παλαιότεραν νομοθεσίαν. Οἱ μεταγενέστεροι Ἀθηναῖοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον νόμους πολὺ ἐπιεικεῖς, ἐτρόμαξαν ἀπὸ τὴν αὐστηρότητα τῶν νόμων τοῦ Δράκοντος καὶ ἔλεγον ὅτι τοὺς ἔγραψε μὲ αἶμα. Δι' αὐτὸ καὶ σήμερον « Δρακόντειος νόμος » σημαίνει κάτι πολὺ αὐστηρὸν καὶ σκληρὸν.

Τοὺς νόμους του ἐχάραξεν ἐπάνω εἰς πλάκας ἀπὸ λίθον, τὰς ὁποίας ἐτοποθέτησεν εἰς τὴν ἀγορὰν, διὰ νὰ τοὺς βλέπουν ὅλοι. Αὐτὸ βέβαια ἦτο μία σοβαρὰ πρόοδος, ἐπειδὴ ὅμως αἱ παραχωρήσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμεν ὁ Δράκων με τοὺς νόμους του, ἦσαν ὀλίγαι, αἱ ἀφορμαὶ τῆς ἀγανακτήσεως καὶ τῶν ἐπαναστάσεων δὲν ἔπαυσαν.

Κύλων.

Τὴν δυσαρέσκειαν αὐτὴν τοῦ λαοῦ ἠθέλησε νὰ ἐκμεταλλεῖται ἓνας εὐγενὴς ὀνομαζόμενος Κ ύ λ ω ν, διὰ νὰ ἀρπάσῃ τὴν ἐξουσίαν. Ἡ ἐπανάστασις του ἀπέτυχεν, ἀλλ' ἐχύθη πάλιν αἶμα. Αἶμα ἐπίσης ἐχύνετο εἰς τοὺς μακροὺς ἀγῶνας διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀπαραιτή-

του διὰ τὰς ναυτικὰς Ἀθήνας νήσου Σαλαμίνας, τὴν ὁποίαν διεξεδίκουν τὰ Μέγαρα. Ὅλα αὐτὰ ἐμεγάλωναν τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ. Ἡ κατάστασις ἔγινε πολὺ κρίσιμος. ✓

Ὁ Σόλων.

Αἱ ταραχαὶ ἐξηκολούθησαν, ἀλλ' ἡ ἀπολυταρχία τῶν εὐγενῶν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διαιωνισθῇ μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ. Αἱ ἀντιμαχόμενα μερίδες συνεννοήθησαν καὶ ἐξέλεξαν τὸν Σόλωνα ἄρχοντα μὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν νὰ κανονίσῃ τὰς ὑποθέσεις τῆς πολιτείας (594).

Ὁ Σόλων κατήγετο ἀπὸ ἀριστοκρατικὴν καὶ πλουσίαν οἰκογένειαν τῶν Ἀθηναίων. Ὁ πατήρ του ἐξώδευσε, φαίνεται, τὴν περιουσίαν του εἰς ἔργα φιλανθρωπίας. Ὁ Σόλων ἠναγκάσθη νὰ γίνῃ ἔμπορος καὶ νὰ ταξιδεύσῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου ἐγνώρισε τὰ πολιτικὰ συστήματα καὶ τὴν σοφίαν τῶν λαῶν αὐτῶν.

Ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Ἀθήνας, κατέκτησε τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ λαοῦ μὲ τὴν σοφίαν του, μὲ τὰ φυσικὰ χαρίσματα τῆς καλωσύνης καὶ μὲ τὰ ὠραῖα ποιήματα, ποῦ ἔκαμνε, διὰ νὰ συμβουλεύῃ τοὺς συμπολίτας του. Ἐνα σπουδαῖον ἐπεισόδιον, ἡ ἀνάκτησις τῆς Σαλαμίνας, κατέστησεν ἔνδοξον τὸ ὄνομά του.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον μακρὸν πόλεμον μὲ τοὺς Μεγαρεῖς, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἀφῆραν τὴν ἀπαραίτητον εἰς τὰς ναυτικὰς Ἀθήνας νήσον Σαλαμίνα. Εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν οἱ Ἀθηναῖοι ἔπαθαν τόσα πολλά, ὥστε ἀπελπισθέντες ἔθεσαν αὐστηρὸν νόμον νὰ μὴ ὀμιλήσῃ πλέον κανεὶς διὰ τὴν Σαλαμίνα. Ὁ Σόλων ὅμως δὲν ὑπέφερε τὴν ἐντροπὴν νὰ βλέπῃ τὴν ὠραίαν νήσον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ. Προσεποιήθη τὸν τρελλόν, παρουσιάσθη εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἀπήγγειλε πατριωτικώτατον ποίημα: « Πᾶμε στὴ Σαλαμίνα νὰ πολεμήσωμε γιὰ τὸ περιπόθητον νησί, νὰ ξεπλύνωμε τὴ ντροπὴ ».

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνθουσιάσθησαν, ἔλαβον ἀμέσως τὰ ὅπλα καὶ ὤρμησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σόλωνος εἰς τὴν Σαλαμίνα. Ἐνίκησαν τοὺς Μεγαρεῖς καὶ ἐπῆραν ὀπίσω τὴν νῆσον.

Σεισάχθεια.

Ὁ Σόλων ἤρχισε τὸ ἔργον του μὲ μίαν τολμηρὰν πράξιν. Διέ-

ταξε γενικὴν παραγραφὴν τῶν χρεῶν καὶ ἀπηγόρευσε νὰ πωλοῦνται εἰς τὸ ἔξῃς οἱ ἄνθρωποι ὡς δοῦλοι διὰ τὰ χρέη των.

Εἰς τὴν παλαιότεραν ἐκείνην ἐποχὴν ὑπῆρχεν ἡ συνήθεια οἱ πτωχοὶ νὰ δανείζωνται μὲ βαρεῖς τόκους καὶ μὲ ἐνέχυρον τὸ πρόσωπόν των. Ὄταν ὁ δανεισθεὶς δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ πληρώσῃ τὸ χρέος του, ἐπωλεῖτο ὁ ἴδιος καὶ τὰ τέκνα του ὡς δοῦλοι.

Ὁ νόμος ἐπειδὴ ἀπέσεισε τὰ βάρη τῶν πτωχῶν, ὠνομάσθη «σεισάχθεια» καὶ εἶναι τὸ σημαντικώτερον μέτρον εἰς τὴν νομοθεσίαν τοῦ Σόλωνος.

Τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν πρὸ τοῦ Σόλωνος.

Αἱ κυριώτεραι ἐξουσίαι ἦσαν τότε εἰς τὰς Ἀθήνας αἱ ἑξῆς :

1ον) Ὁ Ἄρειος Πάγος, ὁ ὁποῖος ἀπετελεῖτο ἀπὸ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα εἶχον χρηματίσει ἐπιτυχῶς ἄρχοντες. Τὸ κυριώτερον ἔργον τοῦ Ἀρείου Πάγου ἦτο νὰ ἐπιβλέπῃ διὰ τὴν πιστὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων καὶ νὰ τιμωρῇ τοὺς παραβάτας. Ἦτο ὁ φύλαξ τῶν νόμων.

2ον) Ἡ βουλὴ τῶν 400 ἀποτελουμένη ἀπὸ τετρακοσίους βουλευτάς, ἑκατὸν ἐξ ἑκάστης τῶν τεσσάρων τάξεων.

3ον) Ἡ ἀρχὴ τῶν 9 ἀρχόντων, ἦτοι ὁ ἀρχων, ὁ πολέμαρχος, ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ἑξ θεσμοθέται. Τὴν μεγαλυτέραν πολιτικὴν ἐξουσίαν εἶχεν ὁ πρῶτος ἐκ τῶν ἀρχόντων τούτων. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐξουσία των διήρκει ἓν ἔτος, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχοντος ἐπωνομάζετο τὸ ἔτος καὶ ὁ ἀρχων αὐτὸς ὠνομάσθη διὰ τοῦτο ἀργότερον ἐπώνυμος ἀρχων.

4ον) Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἦτοι τὸ μέρος ὅπου συνηθροίζετο ὁ λαὸς καὶ ἐλάμβανεν ἀποφάσεις.

Οἱ πολῖται διηροῦντο εἰς τέσσαρας τάξεις. Αἱ τάξεις αὐταὶ ἦσαν :

α) Οἱ πεντακοσιομέδιμνοι, δηλαδὴ οἱ ἔχοντες ἐτήσιον εἰσόδημα τοῦλάχιστον πεντακοσίους μεδίμνους, πεντακόσια κιλὰ σίτου ἢ ἀνάλογον ποσὸν ξηρῶν ἢ ὑγρῶν προϊόντων, οἴνου, ἐλαίου κλπ.

β) Οἱ τριακοσιομέδιμνοι, οἱ ἔχοντες ὀλιγωτέρους τῶν 500 καὶ περισσοτέρους τῶν 300 μεδίμνων ἀπὸ τὰ αὐτὰ προϊόντα.

γ) Οἱ ζευγῖται, οἱ ἔχοντες ὀλιγωτέρους τῶν τριακοσίων καὶ περισσοτέρους τῶν διακοσίων μεδίμνων εἰσόδημα καὶ

δ) Οἱ θῆτες, οἱ ὁποῖοι μικρὰν μόνον ἢ οὐδεμίαν περιουσίαν εἶχον.

Ὅλοι αἱ ἀνωτέρω ἐξουσίαι καὶ ἡ διαίρεσις τῶν πολιτῶν εἰς 4

τάξεις υπῆρχον καὶ πρὸ τοῦ Σόλωνος. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἕως τότε τὰ πρόσωπα διὰ τὰς ἀρχὰς ἐξέλεγον οἱ ἴδιοι οἱ πλούσιοι ἀπὸ τὴν τάξιν των καί, ὅπως ἦτο φυσικόν, αἱ ἀρχαὶ ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἰδικῶν των κυρίως συμφερόντων.

Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος.

Ἡ μεγάλη ὑπηρεσία τοῦ Σόλωνος εἶναι ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἐπέτυχε τὸ δύσκολον κατόρθωμα νὰ εὔρη τὴν μέσιν ὁδόν.

Χωρὶς νὰ καταργήσῃ τὰς κοινωνικὰς διακρίσεις ἔδωκε τόσα δικαιώματα εἰς τὸν λαόν, ὅσα χρειάζονται διὰ νὰ ἐλέγχῃ καὶ συγκρατῇ τοὺς ἀρχοντάς του ἀπὸ παρεκτροπᾶς. Ὁ ἴδιος λέγει εἰς ἓνα ποίημά του : « ἐστάθηκα εἰς τὸ μέσον τῶν διαμαχομένων περιβαλὼν ἀμφοτέρους μὲ ἰσχυρὰν ἀσπίδα ».

Ὅλαι αἱ τάξεις συμμετεῖχον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου καὶ εἶχον τῶρα δικαίωμα νὰ ἐκλέγουν τοὺς ἀρχοντάς των. Ἡ τελευταία τάξις δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγεται εἰς τὰς ἀρχὰς, ἀλλ' ἦτο συγχρόνως ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τοὺς φόρους καὶ τὰς στρατιωτικὰς ὑποχρεώσεις.

Ἡ φορολογία ἀνῆκεν εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις. Καὶ πρῶτος ὁ Σόλων ἐπενόησε καὶ ἐφήρμοσε τὸ μέτρον τῆς ἀναλογικῆς φορολογίας. Ἐκτὸς τούτου εἰς τὰς πλουσιωτέρας τάξεις ἀνετέθησαν ὡς τιμητικὰ ἀξιώματα μερικαὶ δαπανηραὶ δημόσιαι ὑπηρεσίαι, ὅπως ἡ συντήρησις πλοίου ἐν καιρῷ πολέμου, ἡ ὀργάνωσις ἑορτῶν, αἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο **λειτουργίαι**.

Εἰς τὸν στρατὸν οἱ ζευγῖται ἐστρατεύοντο ὡς ὀπλίται προμηθευόμενοι δι' ἐξόδων των τὸν βαρὺν ὀπλισμόν, αἱ δὲ δύο ἀνώτεραι τάξεις ἔτρεφον ἵππον, διὰ νὰ στρατεύωνται ὡς ἵππεῖς. Αὐτὸ ἀπετέλει περισσότερον τιμητικὴν διάκρισιν καὶ δικαίωμα παρὰ ὑποχρέωσιν. Οἱ θῆτες μόνον ὡς ἐλαφρῶς ὀπλισμένοι ἠδύναντο νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν ἐστρατείαν.

Δὲν διεσώθησαν ὅλαι αἱ λεπτομέρειαι τῆς νομοθεσίας τοῦ Σόλωνος, εἰς τὴν μνήμην ὅμως τῶν ἐπερχομένων γενεῶν διετηρήθη πάντοτε τὸ γεγονός ὅτι αὐτὸς μὲ τὴν νομοθεσίαν του ἔθεσε τὰ θεμέλια, διὰ νὰ σχηματισθῇ εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ καλυτέρα κοινωνία τῆς ἀρχαιότητος.

Τώρα ὁ Σόλων ἐτιμᾶτο ὡς γενναῖος στρατηγός, μέγας ποιητής καὶ σοφὸς νομοθέτης. Ἐθεωρήθη ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφούς. Ἡ φήμη του ἔφθασε καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος.

Σόλων καὶ Κροῖσος.

Ὁ Σόλων εἶναι ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους νομοθέτας τοῦ κόσμου. Ἔκαμε καλὸν εἰς τὴν πατρίδα του. Τὰ λαμπρὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἔργου του ἐφάνησαν ἀργότερον. Τὸ ὄνομά του ἔγινεν ἔνδοξον εἰς ὅλον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον.

Ἀφοῦ ἔθεσε τοὺς νόμους, ὥρκισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴ τοὺς μεταβάλουν ἐπὶ δέκα ἔτη καὶ ὁ ἴδιος ἐταξίδευσεν εἰς διαφόρους χώρας. Ὁ δρόμος τὸν ἔφερεν εἰς τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐκεῖ εἰς τὰς Σάρδεις, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως Κροῖσου. Ὁ Κροῖσος ἦτο τότε εἰς τὴν μεγάλην δόξαν του. Ἐδέχθη μὲ πολλὰς τιμὰς τὸν Σόλωνα, τὸν ἐφιλοξένησεν εἰς τὸ ἀνάκτορόν του καὶ τοῦ ἔδειξε τοὺς θησαυροὺς του.

— Ζένε Ἀθηναῖε, τοῦ εἶπε εἰς τὸ δεῖπνον, πολλὰ ἀκούω διὰ τὴν σοφίαν σου. Ἐταξίδευσες πολὺ, διὰ νὰ ἰδῆς καὶ νὰ μάθης. Θέλω νὰ μοῦ εἴπης ποῖον νομίζεις εὐτυχέστερον ἄνθρωπον εἰς τὸν κόσμον.

Ὁ Σόλων χωρὶς νὰ πολυσκεφθῆ ἀνέφερε μερικοὺς ἀνθρώπους τελείως ἀγνώστους εἰς τὸν Κροῖσον. Δὲν ἦσαν οὔτε βασιλεῖς οὔτε κἂν πλοῦσιοι. Ἄλλοι εἶχον ζῆσει καλὰ καὶ εἶχον θυσιασθῆ διὰ τὴν πατρίδα των, ἄλλοι ἔδειξαν μεγάλην εὐλάβειαν εἰς τὴν μητέρα των καὶ ὁ Θεὸς ἐχάρισεν εἰς αὐτοὺς γλυκὺν θάνατον.

Ἀνέφερε πρῶτον τὸν συμπολίτην του Τέλλων. Αὐτὸς ἦτο τίμιος ἄνθρωπος καὶ ἀφῆκε καλοὺς υἱοὺς καὶ περιουσίαν ἀρκετὴν, ὥστε νὰ μὴ στεροῦνται τίποτε. Ἀπέθανεν ἔνδοξον θάνατον, ἀφοῦ ἐπολέμησε γενναίως διὰ τὴν πατρίδα.

Αὐτὰ ἐφάνησαν περίεργα εἰς τὸν Κροῖσον. Ἦρχισε νὰ σκέπτεται ὅτι ὁ Σόλων ἦτο ἀπαιδευτος, διότι δὲν γνωρίζει νὰ μετρή τὴν εὐτυχίαν μὲ τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων, καὶ ἠρώτησε, μᾶλλον εἰρωνικά, ποῖον θεωρεῖ εὐτυχισμένον μετὰ τὸν Τέλλον. Ὁ Σόλων εἶπεν ὅτι ἐγνώρισε δύο ἀδελφούς, τὸν Κλέοβιν καὶ τὸν Βίτωνα. Αὐτοὶ ἦσαν παιδιὰ τῆς ἱερείας τῆς Ἥρας εἰς τὸ Ἄργος. Εἶχον μεγάλην ἀγάπην μεταξύ των καθὼς καὶ πρὸς τὴν μητέρα των. Εἰς μίαν πανήγυριν τοῦ ναοῦ εἶχε συναθροισθῆ ὁ κόσμος καὶ ἐπερίμενε τὴν ἱερίαν.

Ἄλλὰ ἐκείνη δὲν ἐφαίνετο, διότι εἶχον ἀργήσει νὰ φέρουν ἀπὸ τὸν ἀγρὸν τὰ βόδια, τὰ ὁποῖα ἔσυρον τὴν ἄμαξάν της. Οἱ δύο υἱοὶ της ἐξεύχθησαν τότε εἰς τὴν ἄμαξαν καὶ ἔφερον τὴν ἰέρειαν εἰς τὸν ναόν. Ὁ λαὸς ἐζητωκραυγάζε καὶ ἐκαλοτύχιζε τὴν μητέρα, διότι εἶχε τόσον καλοὺς υἱούς. Ἡ μητέρα, εὐχαριστημένη, παρεκάλεσε τὴν θεὰν νὰ τοὺς κάμῃ τὸ καλύτερον δῶρον. Οἱ δύο νέοι διεσκέδασαν, ἔφαγαν εἰς τὸ τραπέζι τῆς θυσίας, ἐτραγουδῆσαν, κατόπιν ἐκοιμήθησαν καὶ δὲν ἐξύπνησαν πλέον. Ἡ θεὰ τοὺς ἐχάρισε γλυκὺν θάνατον χωρὶς ἀσθένειαν καὶ πόνους ἐπάνω εἰς τὴν μεγάλην χαρὰν.

Ὁ Κροῖσος εἶπε τότε μὲ φανεράν ἀγανάκτησιν :

— Τὴν ἰδικήν μου εὐτυχίαν, τὰ πλοῦτή καὶ τὰ καλὰ μου θεωρεῖς ὡς τίποτε ;

Ὁ Σόλων ἀπήντησε :

— Ὅμιλεῖς διὰ τὰ ἀνθρώπινα, τὰ ὁποῖα μεταβάλλονται εἰς πᾶσαν στιγμήν. Μὴ καλοτυχίης κανένα, προτοῦ ἴδῃς τὸ τέλος του. «Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε». Οἱ λόγοι αὐτοὶ δὲν ἤρεσαν εἰς τὸν Κροῖσον. Ἦρχισε νὰ ἀμφιβάλλῃ διὰ τὴν σοφίαν τοῦ Ἀθηναίου καὶ ἄφησεν αὐτὸν νὰ φύγῃ χωρὶς νὰ τοῦ δώσῃ δῶρα τῆς φιλοξενίας, ὅπως συνήθιζον τότε.

Δὲν ἤργησαν ὅμως νὰ ἀληθεύσουν οἱ λόγοι τοῦ Σόλωνος. Ὁ Κροῖσος ἐνίκηθη εἰς τὸν πόλεμον ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Περσίας Κῦρον, ὁ ὁποῖος ἐκυρίευσεν τὴν πρωτεύουσάν του, συνέλαβε τὸν ἴδιον αἰχμάλωτον καὶ διέταξε νὰ τὸν καύσουν. Ὁ Κροῖσος ἐπάνω εἰς τὴν πυρὰν ἐνεθυμήθη τοὺς λόγους τοῦ Σόλωνος καὶ ἀνεστέναξε :

— Σόλων, Σόλων, Σόλων !

Λέγουν ὅτι ὁ Κῦρος, ἅμα ἔμαθε τί ἐσήμαινον ἐκεῖνοι οἱ λόγοι, ἐφοβήθη καὶ διὰ τὴν ἰδικήν του τύχην, ἐχάρισε τὴν ζωὴν εἰς τὸν Κροῖσον καὶ τὸν ἔκαμε φίλον.

Πεισίστρατος.

Ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν ἠὺχαρίστησεν οὔτε τοὺς εὐγενεῖς οὔτε τὸν λαόν. Αἱ ταραχαὶ ἐπανελήφθησαν, ὁ Σόλων ἔφυγεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ περιῆλθε πολλὰς χώρας. Μὲ αὐτὴν τὴν εὐκαιρίαν λέγεται ὅτι ἐπέρασε ἀπὸ τὴν αὐλὴν τοῦ Κροῖσου.

Οἱ εὐγενεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶχον μεγάλα κτήματα εἰς τὴν πεδιάδα τῆς

Ἀττικῆς καὶ ὠνομάζοντο πεδριακοί, ἦσαν δυσηρεστημένοι καὶ μὲ ἀρχηγὸν τὸν Λυκοῦργον ἐζήτουν τὴν κατάργησιν τῶν νόμων τοῦ Σόλωνος καὶ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν ὀλιγαρχίαν.

Οἱ ἔμποροι, ναυτικοὶ καὶ ἐπαγγελματίαι τῆς πόλεως καὶ τῶν παραλίων, οἱ λεγόμενοι παράλιοι, ἐφρόντιζον διὰ τὰ συμφέροντα τῆς μέσης τάξεως καὶ τὴν διατήρησιν τῆς δημοκρατίας. Ἀρχη-

Ἀθηναῖος ἵππεύς.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου τοῦ 500 π.Χ. περίπου.
Εὐγενὴς ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν ἱππέων. Ἐξαιρετικὴ ἐμφάνισις
ἀναβάτου καὶ ἵππου. Τέχνη προχωρημένη.

γὸν εἶχον τὸν ἀριστοκράτην Μεγακλῆν ἀπὸ τὸν οἶκον τῶν Ἀλκμεωνιδῶν.

Ἦρχοντο ἔπειτα οἱ χωρὶς περιουσίαν κάτοικοι τῆς πόλεως καὶ ὅσοι εἶχον μικρὰ καὶ ἄγωνα κτήματα εἰς τὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς, οἱ ὀνομαζόμενοι δίακριοι. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ περισσότεροι καὶ ἐζήτουν κατάργησιν τῶν προνομίων τῶν εὐγενῶν καὶ νέον μοίρασμα

(ἀναδασμὸν) τῆς γῆς. Καὶ αὐτῶν ἀρχηγὸς ἦτο ἕνας ἀριστοκράτης, ὁ Πεισίστρατος.

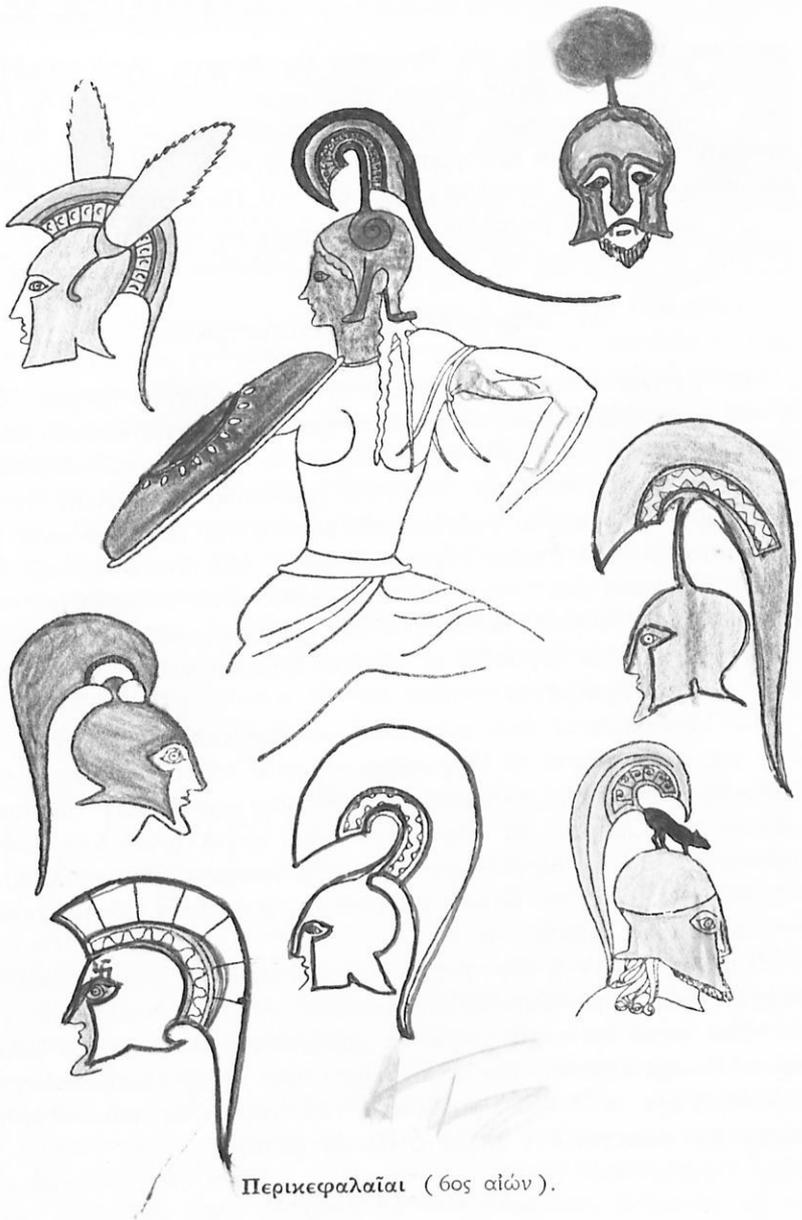
Ὁ Πεισίστρατος ἦτο φιλόδοξος καὶ ἐξαιρετικὰ δραστήριος καὶ ἐξυπνος. Εἶχε διακριθῆ εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Μεγαρέων καὶ ἐγνώριζε τὴν τέχνην νὰ κερδίζῃ μὲ τὴν συμπεριφορὰν τοῦ τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ. Εἰς μάτην ἐφώναζεν ὁ Σόλων ὅτι ὑπάρχει κίνδυνος νὰ γίνῃ τύραννος ὁ Πεισίστρατος. Αὐτὸς κατῴρθωσε νὰ τοῦ δοθῇ μὲ ἀπόφασιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου μία μικρὰ φρουρὰ σωματοφυλάκων, διὰ νὰ μὴ κινδυνεύῃ ἡ ζωὴ του ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους. Μὲ τὴν φρουρὰν αὐτὴν κατέλαβε τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἔγινε τύραννος τῶν Ἀθηνῶν τὸ 560. Δύο φορές κατῴρθωσαν νὰ τὸν ἐκδιώξουν οἱ ἀντίπαλοι, ἀλλὰ τελικῶς ἐπεκράτησε πάλιν καὶ ἐκυβέρνησε τὰς Ἀθήνας ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα, μέχρι τοῦ 527.

Ἡ διοίκησις τοῦ Πεισιστράτου.

Μὲ τὴν διοίκησιν τοῦ Πεισιστράτου δὲν συνέβησαν οὔτε ὅσα ἐφοβούντο οἱ ἀντίπαλοί του οὔτε ὅσα ἠλπίζον οἱ ὑποστηρικταὶ του. Πρὸς τοὺς ἐχθροὺς του δὲν ἐφάνη σκληρὸς καὶ ἐκδικητικὸς. Ἐξώρισε μόνον τὴν ἰσχυρὰν οἰκογένειαν τῶν Ἀλκμεωνιδῶν καὶ ὀλίγους ἄλλους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐφοβεῖτο ἀνατροπὴν. Ἀλλὰ καὶ δὲν παρεσύρθη χάριν τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος τὸν ὑπεστήριζε, εἰς παραχωρήσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀνεκούφιζον προσωρινῶς τοὺς πτωχοὺς, ἀλλὰ θὰ κατέστρεφον τὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας. Δὲν ἐμοίρασε τὰ κτήματα τῶν πλουσίων εἰς τοὺς πτωχοὺς. Ἀλλὰ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς σπόρους καὶ ζῶα καὶ δάνεια, διὰ νὰ καλλιεργηθῇ ὅλη ἡ γῆ. Αὐτὸ ἦτο ὠφέλιμον εἰς τοὺς πτωχοὺς, κέρδος διὰ τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον εἰσέπραττε φόρον ἀπὸ τὰ προϊόντα, ἀλλὰ καὶ χρήσιμον διὰ τὸν ἴδιον, διότι οὐδεὶς εἶχε καιρὸν νὰ περιφέρεται ἄνευ ἐργασίας εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ νὰ συζητῇ δι' ἀνατροπὰς καὶ ἐπαναστάσεις.

Ὁ Πεισίστρατος ἐφρόντισε καὶ διὰ τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν αὐτῶν ἤλθεν εἰς συνεννόησιν μὲ ἄλλους ἡγεμόνας καὶ κατέλαβεν ἐπικαίρους θέσεις.

Οὕτω συνεδέθη διὰ φιλίας μὲ τὸν τύραννον τῆς Νάξου Λύγδαμιν καὶ μὲ τὸν ἰσχυρὸν τύραννον τῆς Σάμου Πολυκράτην. Ἐβοήθησε τὸν Μιλτιάδην, θεῖον τοῦ κατόπιν ἐνδόξου νικητοῦ τῆς μάχης τοῦ Μα-

ραθῶνος, νὰ καταλάβῃ τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον. Ἀπὸ τοὺς Μυτιληναίους ἀφῆρεσεν, ὅπως εἶδομεν, τὸ Σίγειον εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Τρωάδος. Παρὰ τὸν ποταμὸν Στρυμόνα κατέλαβε χῶρον, ὅπου ἐκτίσθη κατόπιον ἢ σπουδαία ἐμπορικὴ πόλις Ἀμφίπολις. Τέλος ἐξησφάλισε συμμετοχὴν εἰς τὰ μεταλλεῖα χρυσοῦ τοῦ Παγγαίου.

Τὰ θεμέλια τοῦ μεγαλείου τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὴν ἀποικιακὴν πολιτικὴν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν ἐτέθησαν ἐπὶ Πεισιστράτου.

Αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ τοῦ Πεισιστράτου.

Αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ τοῦ Πεισιστράτου εἶδον λαμπρὰς ἡμέρας. Ὁλὴ ἡ πόλις εἰργάσθη μὲ μεγάλην δραστηριότητα. Κατεσκεύασαν ὑδραγωγεῖα, κρήνας, ἢ Ἀκρόπολις καὶ ἡ κάτω πόλις ἐστολισθησαν μὲ ναοὺς καὶ ἔργα γλυπτικῆς, τὰ ὅποια μιμοῦνται τὴν ἰωνικὴν τέχνην. Ἐπὶ τοῦ Πεισιστράτου ἐτέθησαν τὰ θεμέλια τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὁ ὅποιος ἐπερατώθη μετὰ 650 ἔτη ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Τὰ εῤεῖπια τοῦ ναοῦ αὐτοῦ σώζονται μέχρι σήμερον. Ἐκτίσθη ἐπίσης ἡ δημοσίαι κρήνη Καλλιρρόη. Εἰς τὰ ἔργα εὔρον ἐργασίαν οἱ πτωχοὶ ἐργάται καὶ ἀνεζωογονήθησαν τὰ ἐπαγγέλματα.

Ὁ Πεισιστράτος ἦτο φιλόκαλος καὶ φιλόμουσος. Εἰς τὴν αὐλὴν του συνητῶντο οἱ ἐξοχώτεροι ποιηταὶ τῆς ἐποχῆς του. Ἀνέθεσεν εἰς εἰδικοὺς τὴν πληρεστέραν συλλογὴν καὶ ἔκδοσιν τῶν ποιημάτων τοῦ Ὀμήρου, τὰ ὅποια εἶχον γίνει πανελλήνιον ἀνάγνωσμα καὶ τὸ κυριώτερον μέσον μορφώσεως τῆς νεολαίας καὶ τοῦ λαοῦ.

Ἰδρυσε πρῶτος ἐν Ἑλλάδι βιβλιοθήκην καὶ ἔθεσεν εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ κοινοῦ τὰ βιβλία τῆς.

Ἐπίσης ὥρισεν ἡ ἐορτὴ τῶν Παναθηναίων νὰ γίνεται κάθε τέταρτον ἔτος μὲ μεγάλην λαμπρότητα.

Ὅλα αὐτὰ ἐγίνοντο χωρὶς νὰ καταλυθοῦν οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος. Ἄν ἐξαιρέσωμεν τὸν νόμον τῆς «εἰκοστῆς», τὴν φορολογίαν δηλαδὴ 5 ο)ο ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν Ἀθηναίων, κανένα ἄλλον νόμον δὲν φαίνεται ὅτι ἔκαμεν ὁ Πεισιστράτος.

Οἱ Πεισιστρατίδαι.

Ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν διетήρησεν ἀγαθὴν ἀνάμνησιν τῆς ἐποχῆς

τοῦ Πεισιστράτου καὶ τὴν ὠνόμαζεν : « ὁ ἐπὶ Κρόνου βίος », ἐθεώρει δηλαδή αὐτὴν εὐλογημένην ὅπως τὴν ἐποχὴν τοῦ παλαιοῦ θεοῦ Κρόνου, ἡ ὁποία κατὰ τοὺς μύθους εἶχεν ἀφθονίαν καὶ πλοῦσια τὰ ἀγαθὰ.

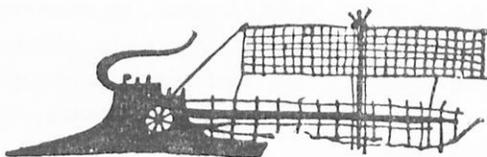
Ὁ Πεισιστρατος ἀπέθανε τὸ 527 καὶ τὸν διεδέχθησαν ὁμαλῶς οἱ τρεῖς υἱοὶ του, Ἴππίας, Ἴππαρχος καὶ Θεσσαλός. Τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν εἶχεν ὁ Ἴππίας, ὁ ὁποῖος τὰ πρῶτα ἔτη ἐκυβέρνησε κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς του. Ὅταν ὅμως δύο νέοι, ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων, ἐφόνευσαν διὰ προσωπικοὺς λόγους τὸν Ἴππαρχον, ὁ Ἴππίας ἤρχισε νὰ ὑποπτεύεται τοὺς πάντας καὶ νὰ λαμβάνη μέτρα τυραννικά. Αὐτὸ ἐπέφερε κατὰ τὸ 510 τὴν πτώσιν του. Οἱ ἐξόριστοι Ἀλκμεωνίδαι βοηθούμενοι ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Κλεομένην εἰσῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὁ Ἴππίας κατέφυγεν εἰς τὸ Σίγειον. Οἱ ἀπολυταρχικοὶ ἡγεμόνες τῆς ἐποχῆς, ὁ βασιλεὺς Ἀμύντας τῆς Μακεδονίας καὶ οἱ ἄρχοντες τῆς Θεσσαλίας προσέφεραν προθύμως καταφύγιον εἰς τὸν Ἴππίαν. Ἀλλ' ἐκεῖνος ἐπροτίμησε νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας, ὅπου « πάντα λίθον ἐκίνησε διαβάλλων τοὺς Ἀθηναίους... καὶ πᾶν μέσον μεταχειριζόμενος διὰ νὰ ὑποπέσωσιν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Δαρείου », ὅπως γράφει ὁ Ἡρόδοτος (Ε', 96). ✓

Κλεισθένης.

Ἡ τυραννὶς δὲν ἔπεσεν ἀπὸ μίαν γενικὴν λαϊκὴν ἐπανάστασιν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν δρᾶσιν καὶ τὰς ἐνεργείας τῶν εὐγενῶν. Αὐτὸ ἐφαίνετο ὅτι θὰ ἔχη ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἐπικρατήσουν οἱ εὐγενεῖς καὶ νὰ ἐπανέλθῃ γρήγορα ἡ πρὸ τοῦ Σόλωνος κατάστασις εἰς τὰς Ἀθήνας. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἔγινε, διότι δὲν ὑπῆρχε πλέον θέσις διὰ τὴν ὀλιγαρχικὴν διοίκησιν εἰς Ἀθήνας. Ὁ δῆμος εὔρε σπουδαῖον προστάτην εἰς τὸ πρόσωπον ἐξαιρετικοῦ ἀνδρός, τοῦ Κλεισθένου, ὁ ὁποῖος κατήγετο ἀπὸ τὸν παλαιὸν καὶ εὐγενῆ οἶκον τῶν Ἀλκμεωνιδῶν. Ὁ Κλεισθένης ἔγινεν ἀρχηγὸς τῶν λαϊκῶν τάξεων καὶ παρεμέρισε τὸν ἀρχηγὸν τῶν εὐγενῶν Ἰσαγόραν. Ἀμέσως ἐφρόντισε νὰ λάβῃ μέτρα ὑπὲρ τοῦ λαοῦ μὲ βάσιν τὸ πολίτευμα τοῦ Σόλωνος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπέφεραν ἀξιολόγους μεταρρυθμίσεις.

Οἱ Ἀθηναῖοι διηροῦντο εἰς 4 φυλάς, εἰς τὰς ὁποίας δὲν περιελαμ-

βάνοντο οί πολύ πτωχοί καί οί ἐγκατεστημένοι εἰς τὰς Ἀθήνας ξένοι. Ἡ διαίρεσις αὐτῆ ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψιν τὴν καταγωγὴν, τὸ γένος κάθε πολίτου καί ἦτο διὰ τοῦτο εὐνοϊκὴ διὰ τοὺς εὐγενεῖς. Ὁ Κλεισθένης κατήργησε τὰς 4 αὐτὰς φυλάς καί τὰς ὑποδιαίρεσις των, ἀντ' αὐτοῦ δὲ διήρθεσεν ὅλην τὴν χώραν τῆς Ἀττικῆς εἰς 100 δήμους. Κάθε δέκα δήμοι ἀπετέλουσαν μίαν φυλὴν. Ἔτσι αἱ φυλαὶ ἔγιναν δέκα. Εἰς κάθε φυλὴν ἐφρόντισε νὰ περιλαμβάνωνται παράλιοι καί πεδίακοι καί διάκριοι, δηλαδὴ κάτοικοι ἀπὸ ὅλας τὰς τάξεις τῆς

Παλαιότερα Ἀθηναϊκὰ πλοῖα.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου τοῦ Διπύλου. Ἀθήναι, Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον.

Μᾶς δίδουν ἰδέαν διὰ τὰ πολεμικὰ πλοῖα μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν. Εἶναι πλοῖα ἐλαφρὰ μὲ ἔμβολον εἰς τὴν πρῶραν καί μὲ πρῦμνην πολὺ ὑψηλὴν.

τὰς κυριωτέρας πολιτικὰς καί δικαστικὰς ἐξουσίας. Ἔτσι ἡ δύναμις περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ λαοῦ.

Διὰ νὰ μὴ παραμερίζωνται οἱ πτωχοί, ἡ ἐκλογή ἐγένετο διὰ κλήρου. Καί διὰ νὰ μὴ ἐμποδίζωνται οἱ πτωχοί νὰ ἐκτελέσουν τὰ καθήκοντά των ὡς βουλευταί, ἔτρωγον εἰς τὸ πρυτανεῖον, ὅσοι ἦσαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν. Ἐπειδὴ οἱ πεντακόσιοι βουλευταὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κυβερνήσουν ὅλοι μαζί, τὸ ἔτος διηρεῖτο ἀναλόγως τῶν δέκα φυλῶν εἰς δέκα μέρη ἀπὸ 36 ἡμέρας. Οἱ 50 βουλευταὶ ἐκάστης φυλῆς ἔμενον καί ἐτρέφοντο 36 ἡμέρας εἰς τὸ βουλευτήριον, τὸ λεγό-

κοινωνίας. Αὐτὸ ἐξηφάνιζε τὰς κοινωνικὰς διακρίσεις καί συνῆνε πολίτας ὅλων τῶν τάξεων εἰς κοινὴν προσπάθειαν διὰ τὴν πρόοδον τῆς φυλῆς.

Κάθε φυλὴ ἐξέλεγε πενήντα βουλευτάς, ἡ δὲ βουλή περιελάμβανεν οὕτω πεντακοσίους βουλευτάς ἀντὶ τετρακοσίων. Ἡ βουλή καί ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου εἶχον εἰς χεῖράς των

μενον πρυτανεῖον. Οἱ πεντήκοντα αὐτοὶ βουλευταὶ ἐλέγοντο πρυτάνεις καὶ ἡ φυλὴ των πρυτανεύουσα.

Στρατηγοὶ ἐξελέγοντο εἷς ἐξ ἐκάστης φυλῆς.

Ὁ ἐξοστρακισμός.

Ὁ Κλεισθένης καὶ οἱ δημοκρατικοὶ ἦσαν ἀνήσυχοι ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ Πεισιστράτου, ὁ ὁποῖος ἐπολιτεύθη πρῶτον ὡς δημοκράτης καὶ μόλις ἀπέκτησε τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ λαοῦ ἔγινε τύραννος. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἔλαβεν ἓνα τελευταῖον μέτρον διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς δημοκρατίας εἰς τὸ μέλλον.

᾿Ωρισε δηλαδὴ νὰ καλῆται κάθε ἄνοιξις ὁ λαὸς καὶ νὰ ἐρωτᾶται, ἂν νομίζῃ ὅτι κάποιος ἀπὸ τοὺς πολιτικούς ἔχει τόσην δύναμιν, ὥστε νὰ ἀνατρέψῃ τὸ καθεστῶς. Ἄν κατὰ τὴν συνέλευσιν αὐτὴν ὑπεδεικνύετο ἓν ἢ περισσότερα πρόσωπα, συνήρχετο ἐκ νέου ὁ λαὸς τὸν Ἄπριλιον καὶ ἔγραφεν ἕκαστος ἐπάνω εἰς τεμάχιον κεράμου, πὺν ἐλέγετο « ὄστρακον », τὸ ὄνομα τοῦ πολιτικοῦ, τὸν ὁποῖον ἐνόμιζεν ἐπικίνδυνον. Ὅποιος πολιτικὸς ἐλάμβανε περισσότερα ὄστρακα ἐξωρίζετο διὰ δέκα ἔτη. Αὐτὸ ἐλέγετο ἐξοστρακισμός.

Ὁ Κλεισθένης θεωρεῖται ὁ κύριος ἰδρυτὴς τῆς Ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας.

Μεταβολὴ τόσον ριζικὴ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ χωρὶς ἀντίστασιν. Οἱ ἀδιάλλακτοι ἀριστοκρατικοὶ ἐζήτησαν τὴν ἐπέμβασιν τῆς Σπάρτης καὶ ὁ βασιλεὺς Κλεομένης εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν μὲ στρατὸν καὶ ἐξεδίωξε τὸν Κλεισθένην καὶ τοὺς Ἀλκμεωνίδας. Ἄλλ' ὁ λαὸς ἐξηγέρθη, διὰ νὰ προστατεύσῃ τὰς ἐλευθερίας του, ὑπεχρέωσε τὸν Κλεομένην νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν χώραν καὶ ἀργότερον οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν τοὺς συμμάχους τῶν Σπαρτιατῶν Βοιωτοὺς καὶ Χαλκιδεῖς.

Ἄρχαι τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Τὰ γεγονότα αὐτὰ ἔδωσαν αἴγλην εἰς τὴν νεαρὰν δημοκρατίαν καὶ ἀνύψωσαν τὸ φρόνημα τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀγαποῦν τώρα περισσότερον τὴν πατρίδα των, διότι εἶναι πολῖται ἐλευθέρως πολιτείας καὶ ἔχουν ἴσα δικαιώματα. Ἄλλ' ἡ ἔθνικὴ ὑπε-

ρηφάνεια δὲν τοὺς ἔκαμεν ἀποκλειστικούς, ὅπως τοὺς Σπαρτιάτας. Ἀντιθέτως προτοῦ γίνουσι διδάσκαλοι τῆς Ἑλλάδος, ἔλαβον μαθήματα ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι εἶχον ἀναπτυχθεῖ ἑνωρίτερον.

Εἰς τὴν ἀρχὴν ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ἴωνας. Ἀπὸ τὴν Ἴωνίαν ἦλθον τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου καὶ Ἴωνες τεχνίται ἐδίδαξαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐπεξεργάζωνται τὰ μάρμαρα. Ἐπίσης οἱ ἀγγειοπλάσται τῶν Ἀθηνῶν ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ἴωνας. Ἰδίως ἐπὶ Πεισιστράτου αἱ Ἀθηναίαι παρουσιάσθουν ὅσιν ἰωνικῆς πόλεως.

Ἀθηναϊκὸς ἀμφορεὺς
τῶν Παναθηναίων.

Μετὰ τὴν φυγὴν τῶν τυράννων ἀρχίζει ἡ δωρικὴ ἐπίδρασις. Ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ Ἴωνία ἔχανε τὴν ἀνεξαρτησίαν της, ἐνῶ ἡ Σπάρτη εἶχε γίνει ἡ πρώτη στρατιωτικὴ δύναμις. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τότε ἔρχονται εἰς στενοτέραν ἐπαφὴν μὲ τὸν δωρικὸν κόσμον. Ὁ βραχὺς δωρικὸς χιτῶν ἀντικαθιστᾷ τὸν ποδῆρη ἰωνικόν, οἱ ἄνδρες ἀφίνουν τὰ κοσμήματα, τὰ ὅποια ἐφόρουσι κατὰ τὴν ἰωνικὴν συνήθειαν, καὶ ὁ βίος γίνεται σοβαρώτερος. Γλύπται τῆς Αἰγίνης καὶ τῆς Σικυῶνος ἐργάζονται εἰς Ἀθήνας.

Ἀπὸ τὸν συνδυασμὸν τοῦ ἰωνικοῦ καὶ τοῦ δωρικοῦ θὰ διαλάμψη τὸ ἀττικὸν πνεῦμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἡ παλαιότερα καὶ ἡ κυρίως ἑλληνικὴ θρησκεία.

Ὅλην τὴν ὠραιότητα τῆς ψυχῆς τῶν Ἑλλήνων βλέπομεν εἰς τὴν θρησκείαν των. Οἱ θεοὶ των παρουσιάζουν ἀπαράμιλλον καλλιτεχνικὴν τελειότητα.

Φαίνεται ὅμως ὅτι οἱ Ἕλληνες εἰς παλαιότερους καιροὺς εἶχον ἀπλουστέραν καὶ λαϊκωτέραν θρησκείαν, κληρονομημένην πιθανῶς ἀπὸ τοὺς παλαιότερους κατοίκους, ἀπὸ τοὺς Αἰγαίους καὶ τοὺς Κρήτας. Ἴσως ἐλάτρευον λίθους καὶ ζῶα, ὅπως πολλοὶ πρωτόγονοι λαοί, καὶ ἔδιδον μεγάλην πίστιν εἰς τὴν μαγείαν. Ἐπίσης γνωρίζομεν ὅτι εἰς πολλὰ μέρη ἐλάτρευσαν δύο μεγάλας θεότητας, ἐπιβαλλομένης μὲ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἰσχύν, τὴν Γῆν καὶ τὸν Οὐρανόν.

Ἀργότερον ἠλλάξαν θρησκείαν. Τὴν ἀλλαγὴν αὐτὴν τὴν ἐφαντάσθησαν οἱ ἀρχαῖοι ὡς πάλιν μεταξὺ τῶν θεῶν. Ὁ Ζεὺς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν νέων θεῶν συντρίβει τοὺς παλαιούς τερατομόρφους θεοὺς, τοὺς Τιτᾶνας καὶ τοὺς Γίγαντας, καὶ κατακρημνίζει αὐτοὺς εἰς τὰ Τάρταρα. Ἀπὸ τότε βασιλεύουν οἱ νέοι, οἱ ἀνθρωπόμορφοι ἑλληνικοὶ θεοί.

Ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων εἶναι κυρίως λατρεία τῆς φύσεως. Προσωποποιοῦν τὰς φυσικὰς δυνάμεις καὶ τὰ φυσικὰ φαινόμενα, τὸν ἥλιον, τὸν ὠκεανόν, τοὺς ποταμούς, τὰς πηγὰς, τὴν βροντὴν, τὴν τρικυμίαν, τοὺς ἀνέμους, τὰς βροχάς. Φαντάζονται ὅτι αὐτὰ προέρχονται ἀπὸ ἀόρατα καὶ μυστηριώδη ὄντα, τὰ ὅποια ὁμοιάζουν μὲ ἀνθρώπους. Ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων λοιπὸν εἶναι φυσιολατρεία καὶ ἀνθρωπομορφισμός. Ἀργότερον οἱ θεοὶ γίνονται προσωποποιήσις ἠθικῶν δυνάμεων. Ὁ Ζεὺς, ὁ θεὸς τοῦ αἰθέρος ἀρχικῶς, προσωποποιεῖ τὴν φρόνησιν, τὴν πα-

τρικὴν φιλοστοργίαν καὶ μακροθυμίαν, ἡ Ἀθηνᾶ, προσωποποιήσεις τῆς θυέλλης κατ' ἀρχὰς γίνεται θεὰ τῆς σοφίας, ὁ Ἀπόλλων, ὁ θεὸς τοῦ ἡλίου, γίνεται θεὸς τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως.

Τέλος οἱ Ἕλληνες ἐλάτρευσαν τοὺς νεκροὺς καὶ πολλοὶ ἔνδοξοι νεκροὶ τῶν προϊστορικῶν χρόνων ἐτιμήθησαν ἰδιαιτέρως ὡς ἥρωες καὶ ἡμίθεοι.

Οἱ θεοί.

Οἱ Ἕλληνες ἐλάτρευσαν πολλοὺς θεοὺς. Περὶ τῆς γεννήσεως, τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς ζωῆς τῶν θεῶν διηγήθησαν διαφόρους μύθους, εἰς τοὺς ὁποίους τὸ εὐκίνητον πνεῦμα καὶ ἡ καλαισθησία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἔδωσαν ἀσύγκριτον καλλιτεχνικὴν μορφήν. Ἡ ἑλληνικὴ μυθολογία εἶναι ἀπὸ τὰς ὠραιότερας διηγήσεις, τὰς ὁποίας ἐφαντάσθησαν οἱ ἄνθρωποι. Οἱ ποιηταί, οἱ γλύπται καὶ οἱ ζωγράφοι ἔλαβον ὑποθέσεις ἀπὸ τὴν μυθολογίαν.

Οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων, ὅπως τοὺς ἐφαντάσθησαν, εἶναι ὠραῖοι καὶ ἀξιαγάπητοι. Ὁμοιάζουν μὲ ἄνθρώπους καὶ ζοῦν ὅπως οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' εἶναι μεγαλύτεροι, δυνατώτεροι, ὠραιότεροι καὶ ἡ ζωὴ των δὲν ἔχει ἀσθενείας καὶ λύπας. Οἱ θεοὶ δὲν γηράσκουν, ζοῦν μακάριοι, τρώγουν τὴν ἀμβροσίαν καὶ πίνουν τὸ νέκταρ καὶ μαγεύονται πρὸ πάντων ἀπὸ τὴν μουσικὴν. Εἶναι ὅλοι χαριτωμένοι καὶ λευκοί. Δυσαρεστοῦνται, θυμώνουν καὶ ἡμποροῦν νὰ κάμουν κακὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' εὐκόλα ἀλλάζουν γνώμην καὶ ἐξευμενίζονται μὲ θυσίας καὶ προσευχάς.

Ἐπειδὴ τὴν μορφήν τῶν θεῶν, τοὺς μύθους των καὶ τὸν τύπον τῆς λατρείας των ὠρίσεν εἰς τὰ ποιήματά του ὁ Ὅμηρος καὶ αὐτὰ ἐχρησίμευσαν εἰς τοὺς μετέπειτα Ἕλληνας ὡς πρότυπον, τὰ ὠνόμασαν Ὀμηρικὴν Θρησκείαν.

Οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου.

Ἀπὸ τοὺς θεοὺς ἄλλοι ζοῦν εἰς τὸν οὐρανόν, ἄλλοι εἰς τὴν γῆν εἴτε εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἄλλοι εἰς τὸ βάθος τῆς γῆς.

Οἱ μεγαλύτεροι ἑλληνικοὶ θεοὶ εἶναι προσωποποιήσεις τῶν οὐ-

ρανίων φαινομένων καὶ δι' αὐτὸ κατοικοῦν εἰς τὸν οὐρανὸν ἢ εἰς τὸν Ὀλυμπόν, τὸ θαυμασιώτερον ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ βουνά.

Ὁ Ζεὺς, ὁ πατὴρ καὶ βασιλεὺς τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐξουσιάζει τὸν οὐρανόν, μαζεύει τὰ σύννεφα καὶ στέλλει τὴν βροχὴν. Ὁ ἀδελφὸς του Ποσειδῶν ἐξουσιάζει τὴν θάλασσαν. Εἶναι μεγαλοπρεπῆς ὅπως ὁ Ζεὺς, ἀλλ' ἔχει ἔκφρασιν αὐστηροτέραν. Τὰ μαλλιά του εἶναι ἄτακτα καὶ τὰ γένηια του πυκνά. Κρατεῖ τὴν τρίαιναν, μὲ τὴν ὁποίαν ταράσσει τὴν θάλασσαν, προκαλεῖ τὴν τρικυμίαν καὶ τοὺς σεισμούς. Ἡ Ἥρα εἶναι σύζυγος τοῦ Διὸς καὶ θεὰ τοῦ γάμου. Ἡ Ἑστία εἶναι προστάτις τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς καὶ λατρεύεται εἰς ὅλας τὰς οἰκίας, ὅπου ἔχει ἰδιαίτερον βωμόν. Εἰς τὸν Ὀλυμπόν ἐπίσης ζῆ ὁ ὠραιότερος ἀπὸ τοὺς θεούς, ὁ Ἀπόλλων. Εἶναι κάτασπρος, ὕψηλός καὶ δυνατός καὶ γύρω εἰς τὴν ὠραίαν κεφαλὴν του εἶναι χυμένον χαριτωμένον φῶς. Στεφανωμένος μὲ κλάδον δάφνης παίζει τὴν κιθάραν, ἐνῶ τραγουδοῦν αἱ ἐννέα οὐράνιαι κόραι, αἱ Μοῦσαι. Ἡ μουσικὴ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὸ ἄσμα τῶν Μουσῶν χύνει φαιδρότητα καὶ λεπτὴν συγκίνησιν εἰς τὸν Ὀλυμπόν, φθάνει ἕως τὴν γῆν καὶ ἠσυχάζει τὸν πόνον καὶ τὰς θλίψεις τῶν ἀνθρώπων. Ἡ Ἄρτεμις, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀπόλλωνος, εἶναι σεμνὴ καὶ εὐγενὴς κόρη, γεμάτη ζωῆν καὶ εὐκνησίαν καὶ ἀγαπᾷ τὰ δάση καὶ τὸ κυνήγιον. Ὁ Ὀλυμπὸς ἔχει καὶ τὸν ταχυδρόμον του. Εἶναι ὁ Ἑρμῆς, εὐκίνητος, ζωηρός, φορεῖ πτερωτὰ πέδιλα, μὲ τὰ ὅποια πετᾷ ἐπάνω ἀπὸ βουνὰ καὶ θαλάσσας. Εἶναι καὶ αὐτός, ὅπως καὶ ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις, υἱὸς τοῦ Διὸς ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλην μητέρα. Ἀναμειγνύεται εἰς τὸ ἐμπόριον, ἀλλ' ἔχει σχέσιν καὶ μὲ τοὺς νεκρούς. Ὁ Ἑρμῆς εἶναι ὁ ψυχοπομπὸς θεός. Ἡ Ἀθηνᾶ εἶναι θεὰ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἐργασίας. Αὐτὴ προστατεύει τὰς Ἀθήνας καὶ κάμνει

Ὁ Ζεὺς.

Ἐπὶ νομίσματος τῶν Ἡλείων ὅπως ἦτο εἰς τὸ ὄνομαστὸν ἀγαλμα, τὸ ὁποῖον κατεσκευάσεν ὁ μέγας γλύπτης τοῦ 5ου αἰῶνος διὰ τὸν ναὸν τῆς Ὀλυμπίας.

Ἄπολλων κιθαρῳδός.
Ρώμη, Βατικανόν.

τοὺς Ἀθηναίους εὐφρεῖς καὶ δραστηρίους. Ἐκεῖ εἰς τὸν Ὀλυμπον ζῆ ἑπίσης καὶ ὁ θεὸς τοῦ πολέμου Ἄρῆς, νέος μὲ γιγάντειον σῶμα, πάνοπλος, ἀγριωπός. Οἱ θεοὶ τὸν μισοῦν, διότι τοῦ ἀρέσουν αἱ φιλονικίαι. Ἡ Ἀφροδίτη εἶναι ἡ θεὰ τῆς γυναικείας καλλονῆς καὶ ἐλέγετο ὅτι ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν ἀφρὸν τῆς θαλάσσης. Εἶναι ἀπαράμιλλον τὸ κάλλος τῆς. Ὁ Ἡφαιστος εἶναι ὁ τεχνίτης τοῦ Ὀλύμπου καὶ αὐτὸς κατεσκεύασεν ὠραῖα ἀνάκτορα δι' ὅλους τοὺς θεούς. Εἶναι χλωὸς καὶ ἐργάζεται σκονισμένος καὶ καπνισμένος εἰς τὰ ὑποχθόνια ἐργαστήριά του, ὅπου κατασκευάζει τοὺς κερανοὺς τοῦ Διός. Εἰς τὸν Ὀλυμπον ἑπίσης ἐτοποθέτησαν οἱ Ἕλληνες τὴν Δῆμητρα, τὴν μεγάλην θεὰν τῆς γῆς.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ δώδεκα Ὀλύμπιοι θεοί, τοὺς ὁποίους λατρεύουν οἱ Ἕλληνες ἰδιαίτερως.

Οἱ θεοὶ τῆς γῆς.

Ἐκτὸς τῶν Ὀλυμπίων ὑπῆρχε πλῆθος θεῶν εἰς τὴν γῆν, εἰς τὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὸν κάτω κόσμον. Ἡ μεγαλύτερα καὶ ἀρχαιότερα ἀπὸ τὰς θεότητας τῆς γῆς ἦτο ἡ Δῆμητρα, ἡ θεὰ τῆς γεωργίας, καὶ ἡ κόρη τῆς Περσεφόνης, ἡ θεὰ τῆς ἀνθήσεως, ἡ ὁποία ὠνομάζετο καὶ Κόρη. Ἡ Δημήτηρ εἶναι ἀπαρηγόρητος, διότι ὁ Θεὸς τοῦ Ἄδου Πλούτων ἤρπασε τὴν θυγατέρα τῆς καὶ τὴν εἶχε σύζυγον εἰς τὰ ὑπόγεια βασιλεία του. Ἐμεσολάβησεν ὁ Ζεὺς καὶ ἐγίνε συμφωνία νὰ ἀναβαῖνῃ τὴν ἀνοιξιν εἰς τὴν γῆν, νὰ μὲνῃ ἕξ μῆνας, καὶ τὸν χειμῶνα νὰ ἐπιστρέφῃ εἰς τὰ σκοτεινὰ ἀνάκτορα τοῦ Πλούτωνος.

Ἄλλ' ὁ πλέον ἀγαπητὸς ἀπὸ τοὺς θεοὺς τῆς γῆς ἦτο ὁ Διόνυσος, ὁ θεὸς τῶν ἀμπέλων, τὸν ὁποῖον συνοδεύουν οἱ Σάτυροι καὶ οἱ Σειληνοί.

Εἰς τὴν γῆν ἕζων πλῆθος μικρότεροι θεοὶ καὶ θεαί. Εἰς τὰ δάση, εἰς τὰ σπήλαια κατῴκουν αἱ Νύμφαι, εἰς τὴν θάλασσαν αἱ Νηρηίδες. Κάθε δένδρον, κάθε πηγὴ, κάθε ρεῦμα εἶχε τὸν θεόν του. Ὁ ἀρχαῖος Ἕλλην ἐφαντάζετο ὅλα ἔμψυχα γύρω του, ὅλα γεμάτα ὀφθαλμοὺς καὶ ὄτα. Τὸ γλυκοφύσημα τοῦ Ζεφύρου, τὸ θρόισμα τῶν δένδρων, οἱ μακρυνοὶ ἤχοι, τοὺς ὁποίους ἀκούομεν κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀνοιξέως, εἶναι ἀντίλαλοι ἀπὸ τὸν χορὸν καὶ τὸ ἄσμα

τῶν νυμφῶν. Αἱ καλαὶ Νηρηίδες ἡμερεύουν τὰ ἀγριεμένα κύματα, τὰ ὁποῖα ἐξεγείρει ὁ Ποσειδῶν μὲ τὴν τρίαινάν του, καὶ φέρουν πάλιν τὴν γαλήνην.

Οἱ θεοὶ τοῦ Ἄδου.

Ἡ ζωὴ αὐτὴ εἶναι ὠραία, ἀλλὰ ἔχει τὸ τέλος της, τὸ ὁποῖον δέχονται μὲ καρτερίαν οἱ Ἕλληνες. Διὰ τὸν ἄλλον κόσμον δὲν εἶχον σαφῆ ἰδέαν. Οἱ ἄνθρωποι ὅταν ἀποθάνουν, πηγαίνουν εἰς ἓνα βαθὺ σπηλαιοῦν κάτω ἀπὸ τὴν γῆν, εἰς τὸν Ἄδην. Ἐκεῖ εἶναι ὅλα σκιερὰ, οἱ νεκροὶ ἔχουν σκοτεινὴν ζωὴν καὶ κινουῦνται ὡς σκιάι καὶ δὲν ἐνθυμοῦνται ὅσα εἶδον εἰς τὴν ζωὴν των κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιον. Εἰς τὸν Ἄδην κατέβαινε κανεὶς ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριον Ταίναρον. Τὴν εἴσοδον φυλάττει τρομερὸς κύων, ὁ Κέρβερος. Εἰς τὸν Ἄδην βασιλεύει ὁ Πλούτων, ἀδελφὸς τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος, σκοτεινὸς καὶ δύστροπος.

Οἱ Ἡμίθεοι.

Ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν γῆν εἶναι τόσο ὠραία, ὥστε τὴν ἐζήλευον οἱ θεοὶ καὶ ἤρχοντο πολλάκις νὰ ζήσουν μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Εὐνοοῦν πολλοὺς εὐσεβεῖς καὶ ἐργατικούς ἀνθρώπους καὶ τοὺς προστατεύουν. Πολλάκις νυμφεύονται εἰς τὴν γῆν γυναῖκας καὶ ἀπὸ τὸν γάμον αὐτὸν γεννῶνται παιδιὰ δυνατὰ καὶ τολμηρὰ ἢ σοφοί, οἱ ἥρωες, οἱ νομοθέται, οἱ ποιηταί, ὅπως ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς, ὁ Μίνως καὶ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι κάμνουν μεγάλα κατὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Αὐτοὶ εἶναι οἱ Ἡμίθεοι, διότι εἰς ἀπὸ τοὺς γονεῖς των ἦτο θεός.

Οἱ ἥρωες εἰς τὸν ἄλλον κόσμον ἀποκτοῦν θεϊκὴν δύναμιν, ἡμποροῦν νὰ ὠφελήσουν ἢ νὰ βλάψουν. Δι' αὐτὸ οἱ Ἕλληνες αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην νὰ τοὺς τιμήσουν καὶ νὰ τοὺς προσφέρουν θυσίας καὶ χοάς. Πολλοὶ ἔνδοξοι νεκροί, ἀρχηγοὶ γενῶν καὶ πρόγονοι βασιλέων, ἰδρυταὶ πόλεων, ἔνδοξοι πολεμισταί, ἐλατρεύθησαν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Μερικοὶ ἔγιναν Πανελλήνιοι, ὅπως ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς, ὁ Οἰδίπους, ὁ Ἰάσων καὶ οἱ ἥρωες τοῦ Τρωικοῦ πολέμου.

Ἡ Λατρεία.

Οἱ Ἕλληνες ἐφαντάζοντο τοὺς θεοὺς τῶν πολὺ δυνατοῦς καὶ ἱκανοῦς νὰ κάμουν μεγάλα καλὰ καὶ μεγάλα κακὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ θεοί, ὅπως οἱ ἀνθρώποι, εὐχαριστοῦνται, ὅταν φροντίζη κανεὶς δι' αὐτοὺς καὶ τοὺς περιποιῆται, δυσαρροστοῦνται δέ, ὅταν τοὺς λησμονοῦν καὶ τοὺς παραμελοῦν. Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν ἔκαμον ὅ,τι ἐνόμιζον ὅτι τοὺς εὐχαριστεῖ καὶ ἀπέφευγον ὅ,τι ἦτο δυνατόν νὰ τοὺς δυσαρροστήσῃ. Τὸ συνηθέστερον μέσον νὰ εἶναι εὐχάριστοι εἰς τοὺς θεοὺς τῶν ἦτο νὰ τοὺς προσφέρουν δῶρα. Ἐδίδον λοιπὸν εἰς τοὺς θεοὺς ὅ,τι συνήθιζον νὰ δίδουν καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, φαγητά, ἐνδύματα, κόσμήματα, ἀγγεῖα κ. ἄ.

Τὸ προχειρότερον δῶρον ἦσαν τὰ φαγητά. Εἰς τὸ τραπέζι καὶ εἰς τὰ συμπόσια, προτοῦ πίου, ἔχουν ἀπὸ τὸ ποτήριον τῶν ὀλίγων οἶνον εἰς τὴν γῆν ὡς δῶρον εἰς τοὺς θεοὺς. Ἐπίσης ἔχουν γάλα καὶ μέλι. Αὐτὸ ὠνόμαζον σ π ο ν δ ῆ ν.

Προσέφερον εἰς τοὺς θεοὺς ἐπίσης καρποὺς καὶ λαχανικά καὶ τὰ πρῶτα προϊόντα κάθε ἐσοδείας, καθὼς καὶ ἄρτους, γλυκίσματα κλπ.

Ἀφροδίτη τῆς Μήλου.

Παρίσιον — Λοῦβρον.

Ἄλλ' ἢ περισσότερον εὐχάριστος προσφορά διὰ τοὺς θεοὺς ἦτο, ὅπως καὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους, τὸ κρέας. Εἰς ἐξαιρετικὰς λοιπὸν περιστάσεις, διὰ νὰ εὐχαριστήσουν τοὺς θεοὺς ἢ διὰ νὰ ἀποφύγουν τὸν θυμὸν των, ἔσφαζον πρὸς τιμὴν των ζῷα. Αὐτὴ ἦτο ἡ θυσία. Ἐθυσίαζον ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ἀπὸ τὰ μικρότερα ἕως τὰ μεγαλύτερα ζῷα, πετεινοὺς, περιστέρια, πρόβατα, χοίρους καὶ βόδια. Μὲ τὴν θυσίαν εἶχον σκοπὸν ἢ νὰ εὐχαριστήσουν τὸν θεὸν ἢ νὰ τοῦ ζητήσουν κάποιαν χάριν. Τὴν παράκλησιν αὐτὴν ἔλεγον προσευχήν. Ἡ θυσία λοιπὸν καὶ ἡ προσευχή ἦτο ἡ λατρεία τῶν Ἑλλήνων. —

Ἡρα.

Ρώμη - Βίλλα Λουδοβίτσι.

ἔστιαν εἰς τὸ μέσον. Βωμοὶ ὑπῆρχον καὶ ἐμπρὸς εἰς τοὺς ναοὺς. Ἀλλὰ καὶ κάθε οἰκία εἶχε τὸν μικρὸν βωμὸν της καὶ τὴν ἐστίαν. Ἐκεῖ ἔκαμινεν ἡ οἰκογένεια τὰς προσευχὰς της καὶ τὴν προσφοράν. Ἐκεῖ ἐλάτρευον κυρίως τοὺς νεκροὺς προγόνους. Οἱ ἀρχαῖοι ἤθελον νὰ ἔχουν παιδιά καὶ ἀπογόνους, διὰ νὰ τοὺς τιμοῦν μετὰ τὸν θάνατον. Ἐθεωροῦντο δυστυχεῖς ὅσοι δὲν εἶχον τέκνα.

Τόπος τῆς λατρείας ἦτο ἡ οἰκία ἐκάστου ἢ μέρος, ὅπου ἐνόμιζον ὅτι εὐχαριστοῦνται νὰ μένουν οἱ θεοί, κορυφαὶ τῶν βουνῶν, δάση, κῆποι κλπ. Ὑπῆρχον δενδροφυτευμένα μέρη, τὰ ὅποια ἐτριγύριζον μὲ τοῖχον ἢ φράκτιν καὶ τὰ εἶχον ἀφιερωμένα εἰς θεοὺς. Ὁ περιφραγμένος χῶρος ἀπὸ τὰ ἱερά αὐτὰ ἄλση ὠνομάζετο τέμενος.

Ἐντὸς τοῦ τεμένου ἦτο βωμός, λιθίνη τράπεζα μὲ

Εἰς σπουδαιότερας περιστάσεις ἔκαμνον τελετὴν εἰς τὰ ἱερὰ καὶ εἰς τοὺς δημοσίους ναοὺς καὶ τὸ κυριώτερον μέρος τῆς τελετῆς ἦτο ἡ θυσία. Ὁ ἱερεὺς ἔσφαζε τὸ ζῶον, τὸ ἔγδερνε ἐπάνω εἰς τὴν τράπεζαν, ὠρισμένα μέρη ἔρριπτεν εἰς τὴν φωτιάν, ἢ ὅποια ἔκαιεν εἰς τὴν ἔστίαν τοῦ βωμοῦ, καὶ τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ ζώου ἔφηνον καὶ ἔτρωγον μαζὶ μὲ τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους, τοὺς ὁποίους εἶχον προσκαλέσει εἰς τὴν θυσίαν.

Πολυτελέστεραι καὶ λαμπρότεραι ἦσαν αἱ θυσίαι, τὰς ὁποίας προσέφερεν ἡ πολιτεία εἰς τὰς ἐπισήμους ἑορτάς. Ὁλος ὁ λαὸς ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰς τελετὰς αὐτάς, συνηθοίετο εἰς τὸν χῶρον πρὸ τοῦ ναοῦ, ἤκουε τὰς εὐχὰς τῶν ἱερέων καὶ παρηκολούθει τὰς θυσίας.

Ἡ θρησκεία τῶν μυστηρίων.

Διὰ τὸν Ἕλληνα τὸ πολυτιμότερον ἀγαθὸν εἶναι ἡ ζωὴ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ μέσα εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Εἰς τὰς προσευχὰς του ζητεῖ υἰείαν, μακροβιότητα, πλοῦτον, καλὰ τέκνα. Ἡ ζωὴ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον εἶναι σκιά ζωῆς. Ὁ Ἀχιλλεὺς εἰς τὸν Ἄδην λέγει εἰς τὸν Ὀδυσσεά μὲ ἀναστεναγμὸν ὅτι προτιμᾷ

νὰ εἶναι δοῦλος τοῦ πτωχοτέρου ἀνθρώπου εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ βλέπη τὸ φῶς τοῦ ἡλίου παρὰ νὰ εἶναι βασιλεὺς τῶν νεκρῶν εἰς τὸν Ἄδην.

Ἀλλὰ ἀπὸ τὸν 8ον αἰῶνα εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους ἐγεννήθη ὁ πόθος μιᾶς ζωῆς σταθερωτέρας καὶ εὐτυχεστέρας. Αὐτοὶ ἐπίστευσαν ὅτι τὴν εὐδαιμονίαν των θὰ τὴν εὔρουσιν κάπου πέραν ἀπ' αὐτὴν τὴν ζωὴν, εἰς ἕνα κόσμον ἀνώτερον καὶ τελειότερον.

Ἀπὸ τότε παρουσιάσθησαν νέοι θεοὶ καὶ νέον εἶδος λατρείας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ὀμηρικοὶ θεοὶ δὲν ἱκανοποιοῦν. Ὁ ἄνθρωπος θέ-

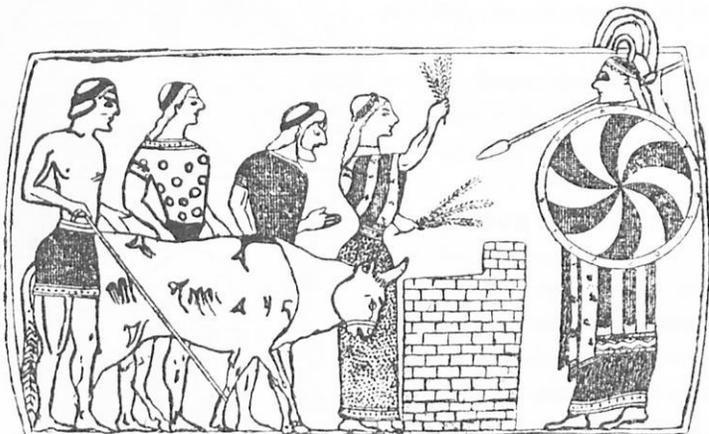
Ὁ Διόνυσος.

Κρατῶν κάρναρον (ποτήριον) ἀναμένει προσφορὰν τῶν πιστῶν.

λει ένα θεόν πλησιέστερον εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ὁ ὁποῖος νὰ ὀμιλῇ ἄμεσα εἰς τὴν ψυχὴν του, νὰ τοῦ φανερώνη τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Ἰδίως ἐπιθυμεῖ μὲ πάθος νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὸ μυστήριον τοῦ ἄλλου κόσμου. Νομίζει δὲ ὅτι ἡ ἀποκάλυψις αὐτῆ γίνεται μὲ ὠρισμένας τελετὰς καὶ ἀπὸ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα κατέχουν ἰδιαιτερον χάρισμα. Διὰ τοῦτο τὰς νέας αὐτὰς δοξασίας ὠνόμασαν *Θρησκείαν τῶν μυστηρίων*.

Ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου.

Ἡ νέα λατρεία συνδέεται μὲ τοὺς θεοὺς τῆς βλαστήσεως, ὅπως ὁ

Ἡ θυσία.

Δεξιὰ ἡ πάνοπλος Ἀθηνᾶ (ἄγαλμα) καὶ ὁ βωμὸς διὰ τὴν θυσίαν. Πρὸ αὐτοῦ ἡ ἱέρεια ραντίζουσα μὲ ὕδωρ. Ὅπισω τὸ ζῶον διὰ τὴν θυσίαν, τὸ ὁποῖον ὑπηρέτης κρατεῖ μὲ σχοινίον δεμένον εἰς τὸν πόδα. Οἱ δύο ἄλλοι, ἀνὴρ καὶ γυνή, εἶναι οἱ προσφέροντες τὴν θυσίαν.

Διόνυσος, ὁ νεαρὸς θεὸς τῆς ἀμπέλου, ἡ Δημήτηρ, προσωποποιήσις τῆς γονιμότητος τῆς γῆς, ἡ κόρη τῆς Περσεφόνη, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν ἀνοιξιν καὶ τὸ φθινόπωρον εἰκονίζουσι τὴν γέννησιν καὶ τὸν θάνατον.

Τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ αὐτῶν ἔχει ὁ Διόνυσος. Διὰ τὴν νέαν ἀντίληψιν ὁ ἡμέτερος θεὸς τοῦ τρυγητοῦ ἔγινε πνεῦμα σκοτεινὸν καὶ ἀκαθόριστον.

Εἶναι πρῶτον ὁ δαίμων ὁ γονιμοποιῶν τὴν φύσιν καὶ συγχρόνως ἐπίφοβος μάγος. Πολλάκις ἐνσαρκώνεται εἰς τὸ σῶμα αἰγός, ταύρου ἢ νεανίου. Οἱ πιστοὶ τοῦ τὸν λατρεύουν μὲ τρόπον ἄγνωστον ἕως τότε καὶ ξένον εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς νυκτερινὰ τελετὰς, ἐπάνω εἰς μυστηριώδεις κορυφάς, εἰς τὸ φέγγος λαμπάδων, μὲ παράφορον μουσικὴν, γυναῖκες τὸ περισσότερο, πιάνονται εἰς ἀγρίους χοροὺς, ἕως ὅτου πίπτουν εἰς παροξυσμὸν καὶ νομίζουν ὅτι βλέπουν τὸν θεὸν

Σάτυρος.

Ποράσταισι ἐπὶ ἀγγείῳ (περὶ τὸ 500 π.Χ.).

ἢ τὰ ἱερά του ζῶα, τὸν λέοντα ἢ τὸν πάνθηρα, ὅτι τὰ δομάζουν ἢ καὶ τὰ ξεσχίζουν.

Κατὰ τὸν τελετουργικὸν μῦθον ὁ Διόνυσος εἶναι ὁ κύριος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Κάποτε, ποῦ εἶχε πάρει τὴν μορφήν ταύρου, τὸν ἐξέσχισαν οἱ Τιτᾶνες καὶ κατέπιον τὰ μέλη του. Μόνον τὴν καρδίαν του ἔσωσεν ἡ Ἀθηνᾶ, τὴν ἔφερον εἰς τὸν Δία καὶ ἐκείνος ἐπλασεν ἀπ' αὐτὴν τὸν Διόνυσον-Ζαγρέα. Ὁ Ζεὺς συνέτριψε μὲ τὸν κεραυνὸν του τοὺς Τιτᾶνας καὶ ἀπὸ τὴν σκόνην των ἐγεννήθησαν οἱ ἄνθρωποι.

Διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος ἔχει διπλῆν φύσιν, τὸ πιτανικὸν καὶ τὸ θεϊκὸν διονυσιακόν. Ἐκ τῶν Τιτᾶνας ἔρχεται τὸ σῶμα τὸ γήινον, τὸ πρόσκαιρον, μὲ τὰ ἄγρια πάθη, ἀπὸ τὸν Διόνυσον ἡ ψυχὴ, ἡ ὁποία εἶναι αἰώνια. Ἡ κακὴ αὐτῆ τύχη ἐφυλάκισε εἰς τὸ σῶμα τὴν ψυχὴν, ἡ ὁποία βασανίζεται, ὑποφέρει καὶ θέλει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν παλαιάν της, τὴν θεϊαν μακαριότητα.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐλάτρευσαν τὸν Διόνυσον εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα. Ἐκ ἐκεῖ κατέβη πρὸς τὴν Νότιον Ἑλλάδα. Συνήνησεν ὅμως μεγάλην ἀντίστασιν. Διὰ νὰ γίνῃ δεκτός, ἤλλαξε χαρακτηριστικὰ καὶ συνεδύασθη μὲ τὰς ἐγχωρίους θεότητας. Εἰς τοὺς Δελφοὺς ἔταυτίσθη μὲ τὸν Ἀπόλλωνα. Ἐνῶ ἕως τότε οἱ ἱερεῖς τοῦ ναοῦ ἐμάντευον ἀπὸ σημεῖα, ἀπὸ ἀστραπιάς, βροντάς, ἀπὸ τὴν πτῆσιν τῶν πτηνῶν, τὴν θέσιν των ἔλαβεν ἡ Πυθία, ἡ ὁποία μαντεύει εἰς κατάστασιν παραζάλης.

Εἰς τὴν Ἀττικὴν ἴδρυσεν εἰς τὴν Ἐλευσίνα τὰ Μυστήρια. Ἄλλὰ συντροφευμένος μὲ τὴν Δήμητρα ἀπέβαλε τὴν ἀγριότητά του. Ἐγένετο ὁ τρυφερὸς νεανίας, ὁ ὁποῖος ἀποθνήσκει μαζὶ μὲ τὸν πέπλον θανάτου, ποὺ ἀπλώνουν τὸ φθινόπωρον καὶ ἡ χιών εἰς τὴν φύσιν, καὶ ἀναγεννᾶται, ὅταν ἡ ὀργιαστικὴ βλάστησις ἀφυπνίσῃ τὴν φύσιν κατὰ τὴν ἀνοιξιν. Εἶναι ὁ θεὸς τῆς καλωσύνης, διότι μὲ τὸν θάνατόν του καθαρίζει τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς σώζει ἀπὸ δυστυχήματα. Ὅταν εἶναι εἰς τὴν γῆν, γεμίζει ἀγαθὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς γλυκαίνει μὲ τὸ πολῦτιμον δῶρον τῆς ἀμπέλου. Ἐκ τὴν χειμερινὴν διαμονὴν του εἰς τὸν Ἄδην μεταφέρει τὸ μυστικὸν τῆς ἀθανασίας καὶ τὸ ἀνακοινώνει εἰς τοὺς θνητοὺς. Συνδυάζεται τέλος μὲ τὸν παλαιὸν ἐγχώριον θεὸν τὸν Βάκχον, θεὸν τῆς ἀμπέλου καὶ τοῦ οἴνου, γίνεται ὁ θεὸς τῆς ἀφθονίας καὶ τῆς εὐθυμίας.

Τὰ Ἐλευσίνα Μυστήρια.

Τὰ Ἐλευσίνα μυστήρια κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸν τῆς Ἀττικῆς δὲν ἔχουν τίποτε τὸ ἐξαιρετικὰ μυστηριῶδες. Εἰς τὴν Ἐλευσίνα, εἰς τὴν θέσιν ὅπου ἀργότερον ἐκτίσθη ὁ περιώνυμος ναός, ἦτο παλαιότερον ἐπιχώριον μαντεῖον. Ἡ Δημήτηρ ἐλάτρευετο ἐκεῖ ὡς θεὰ τῆς βλαστήσεως. Ἡ ἐπίδρασις τῶν νέων ἰδεῶν διὰ τὴν ἀθανασίαν καὶ μέλλουσιν ζωὴν ἔφερον ἐκεῖ τὸν Διόνυσον, ἐξελληνισμένον ὅμως,

καὶ κατέστησε τὴν Ἐλευσίνα τόπον ἐρμηνείας τῶν μυστηρίων. Ὁ Διόνυσος τιμᾶται ἰδιαιτέρως, διότι φανερώνει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἀπόκρυφα τῆς μελλούσης ζωῆς. Οἱ ἱερεῖς τῆς Ἐλευσίνας ἔχουν μέγα ἀξίωμα καὶ προέρχονται ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας οἰκογενεῖας τῶν Ἀθηναίων. Ὁ ἱε ρ ο φ ἄ ν τ η ς, ὅπως φανερώνει τὸ ὄνομά του, παρουσιάζει εἰς τοὺς μουμένους τὰ ἱερά ἀντικείμενα. Ὁ δ α δ ο ὕ χ ο ς κρατεῖ τὴν διπλῆν δᾶδα καὶ ὀδηγεῖ αὐτοὺς τὴν νύκτα τῆς ἀγρυπνίας. Τὸ μυστήριον, τὸ ὁποῖον ἀπεκάλυπτον, εἶναι τῆς μακαριότητος εἰς ἄλλην ζωὴν καὶ ἰδίως τὸ μαγικὸν μέσον ν' ἀποκτήσῃ κανεὶς αὐτὴν τὴν μακαριότητα μετὰ θάνατον. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐγοητεύθησαν ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ νεαροῦ θεοῦ τῆς ἀφθονίας καὶ τῆς χαρᾶς.

Ὁ ποιητὴς Σοφοκλῆς εἰς ἕνα περίφημον χορικὸν τῆς Ἀντιγόνης ψάλλει :

« ὦ Διόνυσε πολυώνυμε, τοῦ Κάδμου ἡ θυγατέρα ἐσένα ἔχει γιὰ στόλισμα. Ἐσὺ εἶσαι, ποὺ στολιζεῖς καὶ ἀφθονα πλουτίζεις τὴν Ἰταλίαν. Ἐσὺ στῆς Ἐλευσίνας τ' ἀχραντα μυστήρια βασιλεύεις. Μὲ τὴ θεὰ τὴ Δήμητρα τὸν κόσμον ἐκεῖ μαζεύεις καὶ ἅγια εὐὰν ἀκούονται, ὅταν στῇ Θήβα μπαίνεις » (1115 κ. ἔ. μετάφρ. Μάνου).

Τὰ μυστήρια τῆς Ἐλευσίνας ἀπέκτησαν μεγάλην ἐπιβολὴν καὶ πανελληνίον φήμην καὶ ἤσκησαν μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὴν Ἀθηνῶν.

Ὁ Ὀρφεύς.

Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευσαν ὅτι ὅλας αὐτὰς τὰς νέας δοξασίας τὰς ἐδίδαξεν ἕνα ἐπιβλητικὸν πρόσωπον, ἱερεὺς μαζὶ καὶ μουσικός, ποιητὴς καὶ προφήτης, ὁ Ὀρφεύς. Τὸν ἐφαντάζοντο νεαρὸν καὶ ὠραῖον ἄνδρα, κρατοῦντα τὴν λύραν. Αὐτὸς κατὰ τὴν παράδοσιν ἦτο ὁ εἰσηγητὴς τῶν διονυσιακῶν τελετῶν καὶ ἰδρυτὴς τῶν μυστηρίων. Ἐπίστευον ἀκόμη ὅτι ἐγεννήθη εἰς τὴν Θράκην καὶ ἔζησε πρὸ τῶν Τρωικῶν.

Ἱερεὺς τῶν ἐλευσινίων μυστηρίων.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

τὴν πνευματικὴν ζωὴν

Οί όπαδοί τῆς μυστηριακῆς θρησκείας ἐπίστευον ὅτι ὁ Ὅρφεύς κατέβη εἰς τὸν Ἄδην, διὰ νὰ μάθῃ τὰ μυστήρια τοῦ κάτω κόσμου καὶ ν' ἀναγγεῖλῃ αὐτὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ εἰς τὴν σωτηρίαν. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν του ὁ ἄνθρωπος ἔπρεπε νὰ καταλάβῃ τὴν ματαιότητα τῆς ἐπιγείου ζωῆς, νὰ βάλῃ τάξιν εἰς τὸν ἑαυτόν του, ν' ἀποφεύγῃ ὠρισμένας πράξεις, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν θεϊκὴν μακαριότητα.

Ἡ ὀρφικὴ διδασκαλία συνδέεται μὲ τὸν μῦθον τοῦ Διούσου. Ἡ ψυχὴ, ἡ ὅποια ἔχει θεϊκὴν καταγωγὴν, εἶναι κλεισμένη εἰς τὸ γήινον σῶμα ὡς εἰς φυλακὴν ἢ τάφον, ὑποχρεωμένη νὰ κάμῃ χιλιάδες χρόνια τὸν « κύκλον τῶν γεννησέων », δηλαδὴ ὅταν ἀποθάνῃ τὸ σῶμα, ἡ ψυχὴ μένει ἕνα διάστημα εἰς τὸν Ἄδην. Ὑστερα ξαναεσαρκώνεται, εἰσέρχεται δηλ. εἰς ἄλλο σῶμα. Ἀνάλογα μὲ τὰς πράξεις του πηγαίνει εἰς σώματα κατώτερα, φυτῶν, ζώων κλπ., ἢ ἀνώτερα, ποιητῶν, ἱερέων, βασιλέων. Αὐτὴ εἶναι ἡ λεγομένη μετεμψύχωσις. Μόνον ἂν πάρῃ τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας, καθαρίζεται καὶ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν ἀτελεύτητον μεθάσιν ἀπὸ σώματος εἰς σῶμα. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο, πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ τὰς ἐντολάς τοῦ Ὅρφεως, νὰ ζήσῃ καθαρὰν ζωὴν, νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἀσκητικὸν περιορισμὸν, ν' ἀποφεύγῃ σαρκικὴν τροφὴν καὶ ἄλλα ἀπηγορευμένα φαγητά, π. χ. κουκιά, καὶ νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ αἱματηρὰς θυσίας. Ἐν πράξει ὅλα αὐτά, θὰ σωθῇ ἀπὸ τὸν « κύκλον τῶν γεννήσεων », καὶ θὰ ἐπανεῦρῃ τὴν χαμένην μακαριότητα.

Περὶ τὸ δόγμα τῆς μετεμψυχώσεως οἱ πιστοὶ ἠνώθησαν εἰς συλλόγους. Οἱ ὀρφικοὶ σύλλογοι διεδόθησαν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἰδίως εἰς τὰς δυτικὰς ἀποικίας τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἡ ὀρφικὴ διδασκαλία ἤσκησε μεγάλην, τὸ περισσότερο βλαβεράν, ἐπιρροὴν εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν Ἑλλήνων.

Ἀντιθέτως ἡ ἀγνὴ ἑλληνικὴ φαντασία ἔδωσε καλλιτεχνικὴν μορφήν εἰς τὸν μῦθον. Παρέστησε τὸν Ὅρφέα ἔξοχον μουσικόν, ὁ ὅποιος ἀγαπᾷ τ' ἀγαθὰ τῆς ζωῆς καὶ μαγεύεται ἀπὸ τὴν ὁμορφίαν.

Κατὰ τὸν ἑλληνικὸν μῦθον, ὁ Ὅρφεύς κατέβη εἰς τὸν Ἄδην, ὄχι διὰ νὰ μάθῃ τὰ μυστικά του, ἀλλὰ διὰ νὰ φέρῃ εἰς τὴν ζωὴν τὴν οὐζυγόν του.

Ὁ Ὅρφεύς, κατὰ τὸν μῦθον, ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης καὶ τῆς Μούσης Καλλιόπης. Ἐσαλλε μὲ τὴν λύραν του καὶ ὅποιος τὸν ἤκουε ἔμαγευετο. Τὰ ἄγρια θηρία ἐξήρχοντο ἀπὸ τὴν φωνῆν των καὶ ἤρχοντο νὰ ἐξαπλωθοῦν

ἐμπρὸς εἰς τοὺς πόδας του. Δένδρα καὶ βράχοι ἀκόμη ἐκινουῦντο, διὰ νὰ τὸν ἀκούσουν. Ὁ Ὀρφεὺς ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν καὶ καθησυχάζε μὲ τὴν λύραν του τὰ κύματα, ὡσάκις ἡ θάλασσα ἐταράσσετο.

Ἡ σύζυγός του Εὐρυδίκη ἀπέθανεν, ἐπειδὴ τὴν ἐδάγκασε τὸ φίδι. Ὁ Ὀρφεὺς μὴ δυνάμενος νὰ ζήσει χωρὶς αὐτὴν κατέβη εἰς τὸν Ἄδην, διὰ νὰ τὴν φέρῃ ὀπίσω εἰς τὴν γῆν. Ἡ μουσικὴ του ἤνοιξε τὸν δρόμον. Κατώρθωσε ν' ἀποκοιμήσῃ ἀκόμη καὶ τὸν Κέρβερον. Ὁ θεὸς τοῦ Ἄδου ἐδέχθη νὰ τὴν ἀφήσῃ, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅ Ὀρφεὺς νὰ μὴ γυρίσῃ νὰ τὴν ἴδῃ, προτοῦ ἐξέλθουν ἐντελῶς ἀπὸ τὸν Ἄδην. Ὅταν ὁμως ἤρχισε νὰ φαίνεται τὸ πρῶτον φέγγος ἀπὸ τὴν γῆν, ὁ Ὀρφεὺς ἀπὸ τὴν χαρὰν του ὅτι ἐπανεῦρε τὴν Εὐρυδίκην του ἐλησμόνησε τὴν ὑπόσχασίν του, ἐγύρισε νὰ τὴν ἴδῃ. Ἐκείνη ἐξηφανίσθη πάραυτα.

Ὁ μῦθος προσέθετεν ὅτι ἡ ἀποτυχία ἔκαμε περίλυπον τὸν Ὀρφέα. Ἀπέφυγε τοὺς ἀνθρώπους, ἰδίως τὰς γυναῖκας. Εἰς μίαν ὀργιαστικὴν ἑορτὴν τοῦ Διονύσου αἱ γυναῖκες τῆς Θράκης ἐρρίφθησαν ἐπάνω του καὶ τὸν ἐσπάραξαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ

'Ανάπτυξις τοῦ ἐμπορίου.

Δύο σημαντικά στοιχεῖα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τὰ πολιτεύματα καὶ τὴν θρησκείαν, ἐγνωρίσαμεν εἰς τὰ προηγούμενα κεφάλαια. Εἰς αὐτὸ θὰ μελετήσωμεν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου.

Ἡ στενότης τῆς γῆς, ὁ ὑπερπληθυσμὸς καὶ οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι ἠνάγκασαν τοὺς τολμηροὺς Ἕλληνας νὰ τραποῦν πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ ἐξάπλωσις εἰς τὰς ἀποικίας μετέβαλε τὴν σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἀγροτικὴν Ἑλλάδα εἰς χώραν βιομηχανικὴν καὶ κυρίως ἐμπορικὴν. Ἀφότου οἱ Ἕλληνες κατέχουν τὰ παράλια τοῦ Πόντου καὶ προωθοῦν τὰς ἐμπροσθοφυλακὰς των μέχρι τῶν Σπηλῶν τοῦ Ἡρακλέους, ἡ μητροπολιτικὴ Ἑλλὰς γίνεται τὸ «κίνητρον» τοῦ νέου κόσμου καὶ κέντρον τῶν σχέσεων Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως.

Διὰ νὰ ἀποκατασταθῇ ὁμως κανονικὴ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν διεσπαρμένων, ἔπρεπε νὰ δημιουργηθῇ ἀσφάλεια διὰ τὴν ζωὴν καὶ περιουσίαν τοῦ ξένου. Ἡ ἐπικοινωνία καὶ τὸ ἐμπόριον ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς θρησκείας.

Τὴν προστασίαν τοῦ ξένου ἀνέλαβεν ὁ μεγαλύτερος θεός, ὁ Ζεὺς ὁ Ξένιος. Αἱ συναλλαγαι ἀνέκαθεν ἐγίνοντο εἰς τὸν περίβολον ναῶν, πλησίον βωμῶν, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἕκαστη ἀγορά. Ὁ πολιοῦχος ἠγγυάτο τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἐμπορίου ὅσον καὶ τοῦ προσκυνητοῦ. Οἱ ἀρχαῖοι τοὺς ἐπισκέπτας τῶν ἱερῶν τόπων καὶ ἐορτῶν ἔλεγον θεωρούς. Ὅλαι αἱ ἐορταί, τῆς Δήλου, τῆς Ὀλυμπίας, τῶν Δελφῶν, τοῦ Ἴσθμοῦ, συνωδεύοντο ἀπὸ ἐμποροπανηγύρεις. Οἱ πιστοὶ ἐπήγαιναν, διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς τοὺς ἀγῶνας, νὰ προσκυνήσουν ἢ νὰ ἐμπορευθοῦν. Πολλοὶ ἐπήγαιναν καὶ διὰ τὰ δύο : «κατ' ἐμπορίαν καὶ θεωρίαν», ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Ἐπὶ ἀρκετὰς ἡμέ-

ρας, ὅταν ἐτελοῦντο αἱ ἐορταί, ἐγένετο διακοπὴ τῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ ἂν ἀκόμη ὑπῆρχε πόλεμος, ἡ λεγομένη ἱερά ἐκεχειρία, διὰ νὰ δυνηθοῦν οἱ πιστοὶ νὰ ταξιδεύσουν μὲ ἀσφάλειαν καὶ οἱ ἔμποροὶ νὰ μεταφέρουν τὰ ἐμπορεύματά των. Εἰς τὰ προπύλαια τῶν ναῶν ἐγεννήθησαν οἱ νόμοι, οἱ κανονίζοντες τὰς σχέσεις μεταξύ τῶν ἐθνῶν, τὸ Διεθνὲς Δίκαιον.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ βου αἰῶνος ἐγίνε συνήθεια ἰδιαίτεροὶ ἄνθρωποι εἰς ἑκάστην πόλιν, οἱ λεγόμενοι πρόξενοι, νὰ φροντίζουν διὰ τοὺς ξένους. Οἱ πρόξενοι εἰς τὴν ἀρχαιότητα δὲν ἦσαν ὑπάλληλοι στελλόμενοι ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν ἑνὸς κράτους εἰς ἄλλο, ὅπως σήμερον, ἀλλὰ ἐντόπιοι, πρόσωπα σημαντικὰ, τὰ ὅποια εἶχον ἀπὸ πατρός εἰς υἱὸν τὴν φροντίδα διὰ τοὺς κατοίκους μιᾶς ὠρισμένης πόλεως. Ὁ Κίμων π.χ., ὁ περίφημος στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, ἦτο πρόξενος τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Τὸ ἐμπόριον τῆς ξηρᾶς.

Εὐνοϊκὰς συνθήκας εἰς τὴν ξηρὰν εἶχε τὸ ἐμπόριον μόνον εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Μεγάλοι δρόμοι ἀνέβαινον ἐκεῖ διὰ τῶν ποταμῶν μακρὰν εἰς τὰ ὄροπέδια τοῦ ἐσωτερικοῦ.

Εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ὅμως τὰ ὄρη καὶ αἱ χαράδραι ἦσαν ἀνυπέρβλητον ἐμπόδιον εἰς τὴν συγκοινωνίαν. Ἡ Ἑλλὰς εἰς τὴν ἀρχαιότητα δὲν εἶχε καλοὺς δρόμους. Τὸ δίκτυον τῶν δρόμων, τὸ ὅποῖον ἐχάραξαν οἱ Ἀχαιοί, σχεδὸν δὲν ἐβελτιώθη. Ἐφρόντιζον μόνον διὰ μερικoὺς δρόμους, οἱ ὅποιοι διηκόλυνον τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ὀνομαστῶν προσκυνημάτων. Ἐνας δρόμος ἔφερεν ἀπὸ τὴν Κυλλήνην,

Κλώστρια.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

τὸ ὄρος τῆς Ἀρκαδίας, εἰς τὴν Ὀλυμπίαν. Ἄλλος ἀπὸ τὴν Αὐλίδα, τὸν λιμένα τῆς Βοιωτίας ἐπὶ τοῦ Εὐβοϊκοῦ, διὰ τῶν Θηβῶν εἰς τοὺς Δελφούς. Ἡ Σπάρτη δὲν ἐνδιεφέρετο διὰ τοὺς δρόμους ἐκτὸς ἀπὸ μερικός ἀτραπούς διὰ τὸν στρατόν. Εἰς τοὺς κακοὺς αὐτοὺς δρόμους ἐξηκολούθουν νὰ μεταφέρουν τὰ ἐμπορεύματα μὲ ἡμιόνους ἢ μὲ εὐθραυστα ἀμάξια. Τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Ἑλλάδος ἔμεινε εἰς ἐμβρυακὴν κατάστασιν.

Πρόοδοι τῆς ναυτιλίας.

Ἀντιθέτως ἡ ναυτιλία ἔκαμε καταπληκτικὴν πρόοδον. Παλαιότερον ἐπιβατικὸν μαζὶ καὶ φορτηγὸν ἦτο λέμβος μικρὰ μὲ καρὶναν κυρτὴν πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω, ἡ ν α ὕ ς μ ἔ λ α ι ν α τοῦ Ὀμήρου.

Ἀπὸ τὸν 8ον αἰῶνα ἀπέκτησαν δύο νέους τύπους πλοίων. Τὸ ἐμπορικὸν μεταγωγικὸν εἶναι πλοῖον μακροῦλόν μὲ πελώριον ἰστίον (πανί) εἰς τὸ μέσον. Ἡ πεντηκόντορος, ἐπιβατικὸν-πολεμικὸν, ἔχει ἀπὸ 25 κουπιὰ εἰς τὴν κάθε πλευράν, ἐφωδιασμένον εἰς τὸ ἄκρον τῆς πρῶρας μὲ κοπτεράν αἰχμὴν ἀπὸ μέταλλον, τὸ λεγόμενον ἔμβολον, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει, διὰ νὰ τρυπήσῃ τὴν πλευράν τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου.

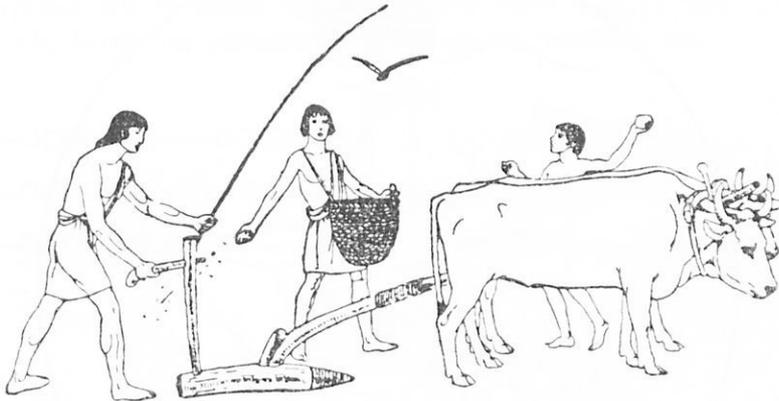
Κατὰ τὸ τέλος ἤδη τοῦ 8ου αἰῶνος ἐπενόησαν τὰς θέσεις κωπηλατῶν κατὰ πατώματα. Πρῶτοι οἱ Κορίνθιοι κατεσκεύασαν ἀργότερον τριήρεις, τὸ κύριον πολεμικὸν πλοῖον τῶν ἀρχαίων.

Στενὴ, κομφή, πολὺ χαμηλή, χωρὶς κατάστρωμα, γοργὴ καὶ εὐστροφὸς ἡ τριήρης κινεῖται ἀπὸ τρεῖς σειρὰς κωπηλατῶν, τὴν μίαν ἐπάνω εἰς τὴν ἄλλην. Κινεῖται ὁμως καὶ μὲ ἰστίον. Τὸ βύθισμά της εἶναι ἐλάχιστον, ἐν μέτρον περιπτώου, τὸ ἐκτόπισμα 50 ἢ 60 τόννους. Μετ' ὀλίγον θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ διανύῃ 18 χιλιομέτρα τὴν ὥραν, μὲ πλήρωμα 200 ἀνδρῶν.

Ἀπὸ τὸν 7ον αἰῶνα τὰ πλοῖα ἐφοδιάζονται μὲ ἄγκυραν. Ἐμαθόν ἐπίσης νὰ προστατεύουν τοὺς λιμένας μὲ προκουμαῖαν. Ἡ ὠραιότερα εἶναι τῆς Σάμου. Διὰ ν' ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰ ἔξοδα, αἱ κυβερνήσεις εἰσπράττουν δικαιώματα εἰσόδου καὶ ἐξόδου ἀπὸ τοὺς λιμένας.

Τὸν βον αἰῶνα ριψοκινδυνεύουν καὶ ταξιδεύουν μόλις πενήντα ἡμέρας τὸ ἔτος, μετὰ τὸ θερινὸν ἡλιοστάσιον (21 Ἰουνίου), εἰς τὴν γαλήνην, χωρὶς νὰ χάσουν τὴν ξηρὰν ἀπὸ τὸ βλέμμα.

Ὁ ποιητὴς Ἡσίοδος συμβουλεύει τὸν ἀδελφόν του νὰ ἐργάζεται εἰς τὴν ξηρὰν καὶ νὰ μὴ ἔχη τὸ καράβι εἰς τὴν θάλασσαν, ὅταν κατὰ τὸ φθινόπωρον ἢ θάλασσα παρασσεταὶ ἀπὸ τοὺς ἀνέμους. Καὶ προσθέτει «σῦρε (τότε) τὸ καράβι εἰς τὴν ξηρὰν καὶ τριγύρισέ το ἀπ' ὅλα τὰ μέρη μὲ λιθά-ρια. Περίμενε νὰ ἔλθῃ ἡ καλὴ ὥρα διὰ ταξίδι θαλασσινό. Τότε σῦρε τὸ

Οἱ γεωργοί.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Ἡσίοδειον ἄροτρον ἐξυλινὸν μὲ ὀρειχαλκίην ἀιχμὴν. Ὁ γεωργὸς πιέ-ζει τὸ ἄροτρον διὰ ξυλίνου προσαρτήματος. Τὸ μαστίγιον εἰς τὰς χεῖρας χρησιμεύει διὰ νὰ ὑποχρεώη τὰ βόδια νὰ προχωροῦν. Εἰς τὸ μέσον ὁ σπορεύς. Εἰς τὸ πλευρὸν τῶν ὑποζυγίων πιθανῶς ὁ υἱὸς τοῦ γεωργοῦ.

γοργὸ καράβι εἰς τὴν θάλασσαν. Πενήντα ἡμέρας βαστοῦν γιὰ τοὺς θνητούς, ὕστερα ἀπὸ τὴν τροπὴν τοῦ ἡλίου, στὴν καρδίᾳ τοῦ καλοκαιριοῦ, οἱ καλω-σύνες γιὰ ταξίδι εἰς τὴν θάλασσαν» (Ἔργα καὶ Ἡμέραι, 618 - 665).

Τὸν βον αἰῶνα φεύγουν τὴν ἀνοιξιν διὰ μακρυνὰ ἀκρογιάλια καὶ μόνον τοὺς τέσσαρας ἢ πέντε μῆνας τοῦ χειμῶνος « κρεμοῦν τὸ πη-δάλιον εἰς τὸν καπνὸν τῆς ἐστίας », ὅπως λέγει ὁ Ἡσίοδος.

Ἀνταγωνιστὰς ἔχουν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν θάλασσαν τοὺς Φοίνι-κας, ἓνα δραστήριον καὶ πονηρὸν λαόν, ὁ ὁποῖος κατοικεῖ εἰς τὴν

παραλίαν τῆς Συρίας, εἰς τὴν Φοινίκην. Ἐκκαθαρίζουν τὸ Αἰγαῖον ἀπὸ τοὺς πειρατὰς καὶ παραγκωνίζουν τοὺς Φοίνικας.

Ἐκ τῆς ἑξῆς αἰῶνος ἤδη τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων αὐλακῶνουν πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις τὰ ὕδατα τῆς Μεσογείου. Καταπλέουν εἰς τὰς προκυμαίας τῶν ἀποικιῶν. Τὰ φορτία των διανέμονται ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν ἐνδοχώραν. Παραλαμβάνουν τὰ προϊόντα τοῦ ἐσωτερικοῦ.

Ξυλουργός.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου (περὶ τὸ 500 π.Χ.).

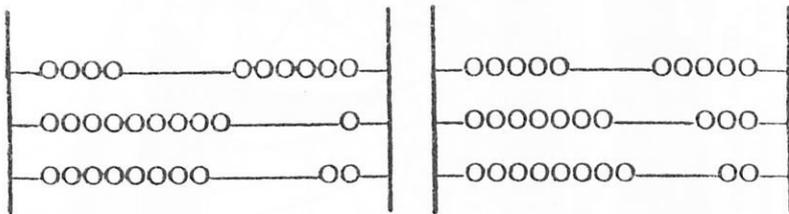
Πεῖρα ὀλίγων ἐτῶν ἦτο ἀρκετή, διὰ νὰ μάθουν μὲ ἀκρίβειαν τὰ προϊόντα καὶ τὰς ἀνάγκας ἐκάστης χώρας.

Εἰσαγωγή.

Ἐκ τῆς βασιλείας τῆς Ἀνατολῆς, μὲ διάμεσον τὴν Λυδίαν, λαμβάνουν πολύτιμα μέταλλα, κεντητὰ ὑφάσματα, φορτηγὰ ζῶα καὶ

Α. Λαζάρου—Δ. Χατζή

δούλους, ἀπὸ τὴν Κύπρον χαλκόν, ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἀφρικὴν, μὲ διάμεσον τὴν Ναύκρατιν, λιναῖά ὑφάσματα, ἀλάβαστρον (μάρμαρον λευκόν, διαφανές, μαλακόν, ὥστε νὰ παίρνη ὠραίαν στιλπνότητα), νάτριον (χημικὴ οὐσία διὰ τὴν ταρίχευσιν τῶν νεκρῶν), ἀλοιφάς, ἀρώματα, χρυσόν, ἔλεφαντόδοντα, λίβανον, ἀπὸ τὴν Κυρήνην σίλφιον καὶ ἵππους. Εἰς τὰ παράλια τοῦ Πόντου προμηθεύονται ἰχθῦς καὶ σίτον, γουναρικά, οἰκοδομήσιμον ξυλείαν, σίδηρον, δούλους. Ἀπὸ τὴν Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν δέρματα, ἔρια, δημητριακά. Εἰς τὸ βάθος τῆς Ἀδριατικῆς περισυλλέγουσιν ἤλεκτρον. Εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς μεσημβρινῆς Γαλατίας καὶ Ἰσπανίας κασσίτερον,

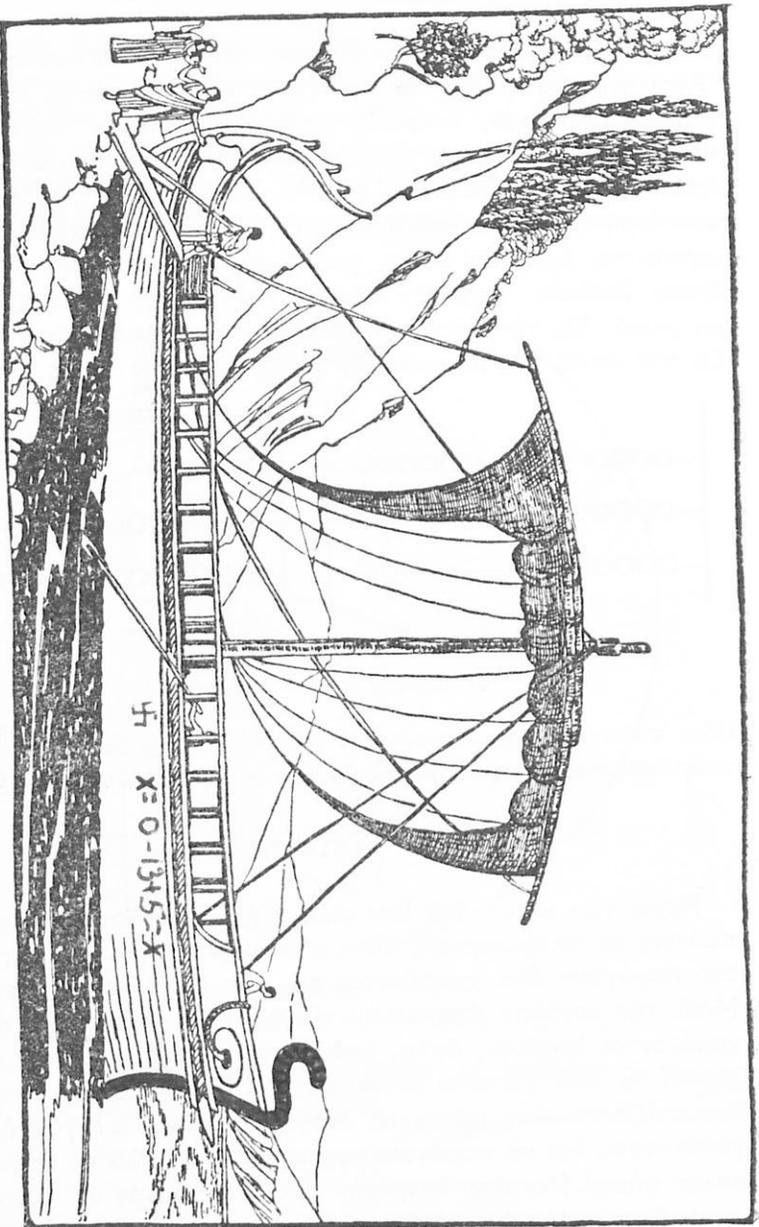
Ἀβάκιον.

Δι' ἄσκησιν εἰς τὴν ἀριθμητικὴν.

εἶδος πολύτιμον, ἐρχόμενον ἀπὸ μυστηριώδεις χώρας, τῶν ὁποίων τοὺς δρόμους ἀποκρύπτουσιν ζηλοτύπως οἱ Φοίνικες.

Ἐξαγωγή.

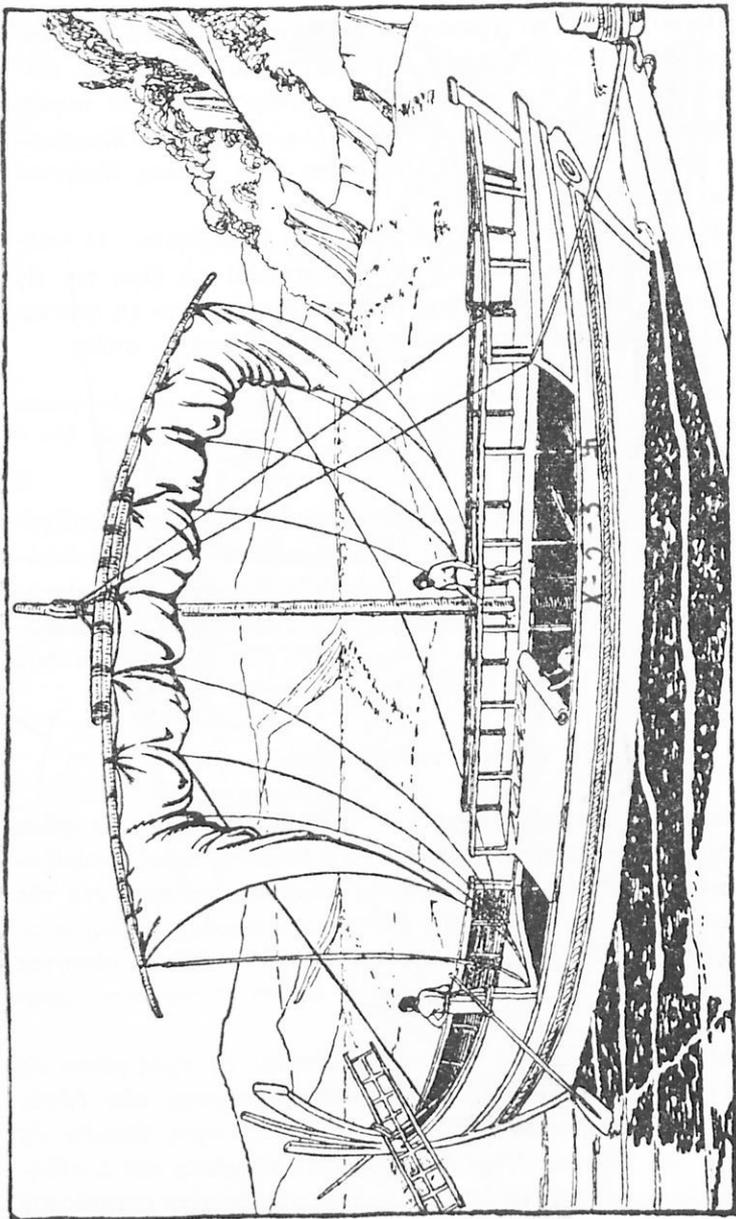
Μέχρι τῶν μέσων τοῦ δου αἰῶνος ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶχε τίποτε νὰ πωλήσῃ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, διότι οἱ γεωργοὶ τῆς καὶ οἱ χειροτέχνη τῆς παράγουσιν ὅσα χρειάζονται διὰ τὴν ἐπιτόπιον κατανάλωσιν. Μετὰ τὴν μεγάλην ἀποικιακὴν κίνησιν ὅλα ἥλλαξαν. Αἱ ἀποικίαι χρειάζονται ἐργαλεῖα, ὅπλα, ὑφάσματα δι' ἑαυτὰς καὶ διὰ νὰ πωλήσουσιν εἰς τοὺς γείτονας βαρβάρους. Ἡ Ἑλλὰς βιομηχανοποιεῖται. Σχηματίζονται νέαι συντεχνίαι ἐπαγγελματιῶν. Τὰ ἐργαστήρια ὀργανώνονται, διὰ νὰ παράγουσιν περισσότερα καὶ διὰ νὰ ἀσφαλίσουσιν καλὴν φήμην. Μεγάλην ὑπεροχὴν εἶχον κατ' ἀρχὰς οἱ Ἴωνες, οἱ ὁποῖοι διετήρησαν ὠρισμένα μυστικὰ τῆς μυκηναϊκῆς τέχνης καὶ εἶχον προχειρότερα τὰ δείγματα τῆς Λυδίας, Ἀσσυρίας καὶ Αἰγύπτου.

Πλοίων τῶν Χρόνων τοῦ 'Ἡαιδου.

Ἀναπαράστασις ἀπὸ εἰκόνα ἐπὶ ἀγγείου τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου.

Τὸ ἠριόδειον πλοῖον εἶναι συνέχεια τοῦ δημοτικοῦ. Ἐμπορικὸν καὶ πολεμικὸν συγχρόνως, ἔχει 40 κώπας. Τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἔφερε τὸν Τηλέμαχον εἰς τὴν Πύλον, εἶχεν εἰκοσι. Ὁ πλοίαρχος εἰς τὴν ἑρὰν Χαϊρετᾶ με Χειραμῖαν κοιμήτην κυρίαν, ἢ ὁποῖα κρατεῖ στέφανον ἀπὸ ἀνθή.

Ἐμπορικὸν πλοῖον.

Ἀναπαράστασις.

Ἐμπορικὰ πλοῖα παριστάνονται ἐπὶ πολλῶν ἀγγείων. Τὸ σκάφος εἶναι στοργγύλον (κοίλη ναῦς). Ἡ κώπη χρησιμεύει μόνον διὰ τὴν στροφὴν, ἢ κίνησιν τοῦ σκάφους γίνεται κυρίως διὰ τοῦ ἱστίου.

Οἱ Ἴωνες ἦσαν ἐπιτήδειοι χρυσοχόοι καὶ ἐργάται τοῦ ὀρειχάλκου. Εἰς τὴν Χίον ὁ Γλαῦκος, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 7ου αἰῶνος, ἀνεκάλυψε τὴν τέχνην νὰ συγκολλᾷ τεμάχια σιδήρου διὰ τοῦ πυρός. Εἰς τὴν Σάμον ὁ Ροϊκος καὶ ὁ Θεόδωρος χύνουν λυωμένον ὀρειχάλκον ἐντὸς κοίλων τύπων. Οἱ Ἴωνες ἦσαν ἐπίσης ἐξαιρετοὶ κεραμεῖς, ὑφάνται κλπ.

Οἱ ἐργάται τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος τοὺς ἐμιμήθησαν. Ἡ Χαλκὶς ἀπέκτησεν ὀνομαστά σιδηρουργεῖα καὶ στέλλει τὰ ξίφη τῆς εἰς μακρυνὰς χώρας. Ἡ Κόρινθος καὶ αἱ Ἀθῆναι εἰδικεύθησαν εἰς τὴν κεραμευτικὴν, δηλαδὴ τὴν κατασκευὴν ἀντικειμένων ἀπὸ πηλόν.

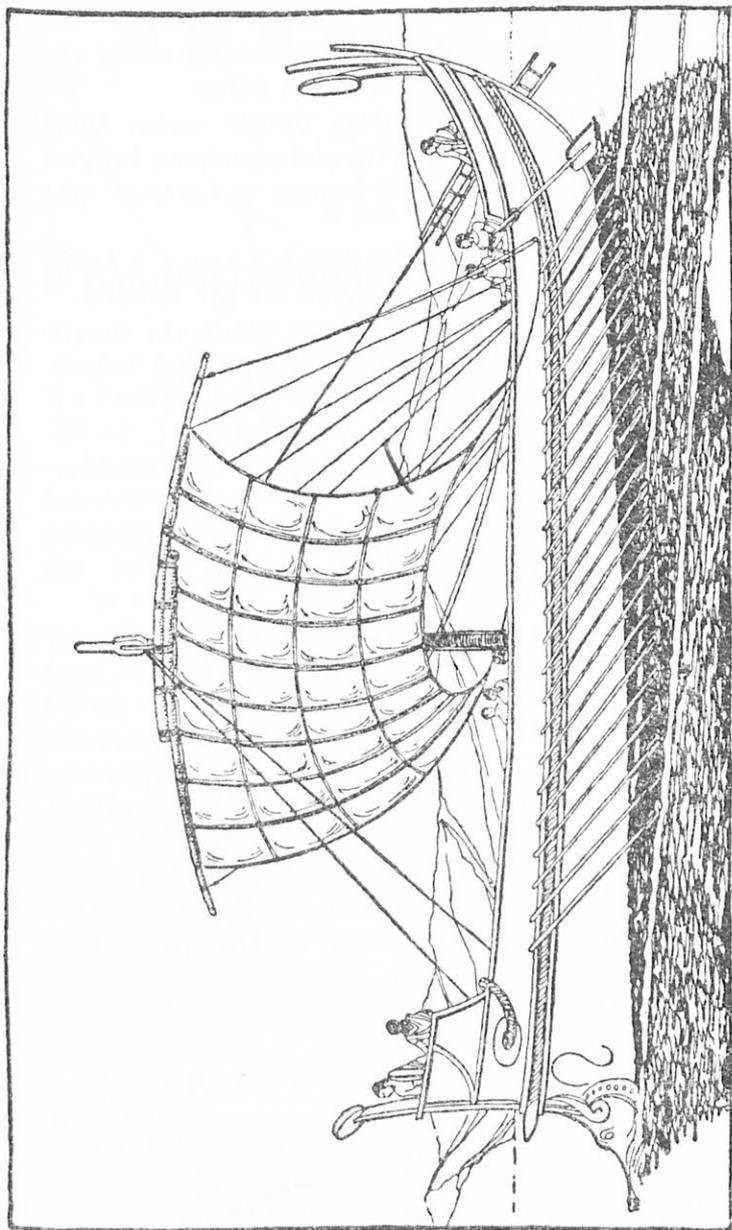
Οἱ ἀρχαῖοι κέραμον ἔλεγον τὸν πηλόν (λάσπην), ἀπὸ τὸν ὁποῖον κατασκεύαζον κεραμίδια, ἀγγεῖα κλπ., ἐπίσης καὶ τὸ κεραμίδι. Κεραμεὺς ἦτο ὁ κατασκευάζων τὰ εἶδη αὐτὰ καὶ ἡ τέχνη των κεραμευτικὴ.

Τὸ ἀγγεῖον εἶναι σημαντικώτατον εἶδος τῆς ἀρχαίας βιομηχανίας. Ἡμεῖς σήμερον δυσκολευόμεθα νὰ φαντασθῶμεν τὴν σπουδαιότητα τοῦ πηλίνου ἀγγείου εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀρχαίων. Τὰ κυριώτερα οἰκιακὰ σκεύη ἦσαν ἀπὸ πηλόν. Κατὰ χιλιάδας καὶ εἰς διαφόρους ποιότητος κατασκευάζοντο τὰ ἀγγεῖα εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἡ ἐξαγωγή των εἰς τὰς ξένας χώρας ἦτο πηγὴ πλοῦτου.

Τὰ κέντρα τοῦ ἐμπορίου.

Ἡ μεγαλυτέρα ἐμπορικὴ πόλις τῆς Ἀσίας καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα εἶναι ἡ Μίλητος. Κειμένη, ὅπως γνωρίζομεν, πλησίον τῆς ἐκβολῆς τοῦ Μαιάνδρου, λαμβάνει τὰ προϊόντα τῆς Λυδίας, χρυσὸν καὶ ἄργυρον, μὲ τὰ ὁποῖα κατασκευάζει κοσμήματα, λεπτὰ ἔρια, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιεῖ, διὰ νὰ κατασκευάσῃ τάπητας μὲ ζωηρὰ χρώματα, τύπου Λυδίας, καὶ νὰ ὑφάνῃ τὰ ὀνομαστά ὑφάσματα τῆς Μιλήτου.

Τὰ πλοῖα τῆς πλέουσι εἰς τρεῖς κατευθύνσεις: 1) πρὸς νότον εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀπ' ὅπου λαμβάνουν κατασκευάσματα τῶν Αἰγυπτίων (ὑέλους, κοσμήματα, λιναῖα ὑφάσματα), 2) πρὸς βορρᾶν εἰς τὰς ἀποικίας τοῦ Πόντου. Ἀπ' ἐκεῖ ἔρχονται ὁ χαλκὸς καὶ ὁ σίδηρος, χρυσός, δέρματα, παστὰ φάρια, μέταξα, τὴν ὁποίαν μεταφέρουν τὰ καραβάνια ἀπὸ τὴν Κίναν, καὶ κυρίως σιτηρὰ, 3) πρὸς δυσμὰς

Πεντηκόντορος.

Ἀναπεράσταις ἀπὸ εἰκόσας ἐπὶ ἀγγείων.

Πλοῖον ἐπίμηκες (ναῦς μακρά), κινεῖται μὲ 50 κώπας, 25 εἰς κάθε πλευράν. Ἐμπροσθὴν κεφαλὴ ἀγριοχοίρου ὡς ἐμβολον. Τοιαῦτα ἦσαν κατὰ τὸν Ἡρόδοτον τὰ πλοῖα τῶν Φοινίκων. Τὰ πλοῖα κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἦσαν βαμμένα μὲ βαθὺ κόκκινωπὸν χρώμα (μίνιον).

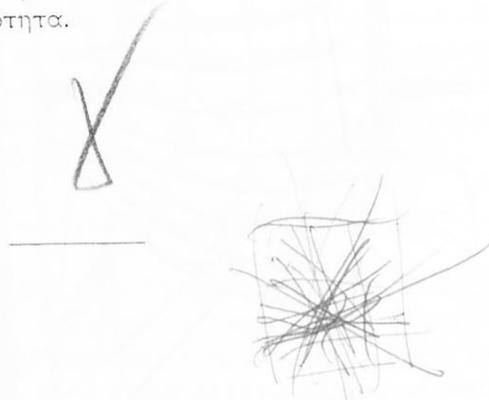
εις τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις, εἰς τὴν Ἑρέτριαν τῆς Εὐβοίας καὶ εἰς τὴν Σύβαριν τῆς Ἰταλίας. Ἄπ' ἐκεῖ φέρουν οἶνον καὶ ἔλαιον.

Ἡ Φώκαια, ἐπὶ τῆς ἰδίας παραλίας, ὑπῆρξε κυρίως λιμὴν πειρατῶν. Οἱ ναυτικοὶ τῆς ἐπιβαίνοντες εἰς πεντηκοντόρους ἐπήγαιναν εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ Ἰσπανίαν καὶ ἔκαμναν τὸ ἐμπόριον τῶν μακρυνῶν ἐκείνων χωρῶν.

Τρίτος σημαντικὸς λιμὴν τῆς Μ. Ἀσίας εἶναι ἡ Σάμος, ἡ ὁποία εἶχε στενάς ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Χαλκίδα.

Εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα αἱ ἐμπορικαὶ πόλεις τῆς ἐποχῆς αὐτῆς εἶναι εἰς τὴν νῆσον Εὐβοίαν καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἰσθμοῦ. Ἐγνωρίσαμεν τὴν σημασίαν τῶν πόλεων τῆς Εὐβοίας, Χαλκίδος, Ἑρετρίας, τῆς Κορίνθου, τῆς Αἰγίνης. Τὰ Μέγαρα ἐμπορεύονται κυρίως σιτηρὰ ἀπὸ τὸν Εὐξείνιον διὰ τῶν ἀποικίων τῶν τοῦ Βοσπόρου.

Ἐπίσης τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ κέντρα τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας ἔχουν μεγάλην δραστηριότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΝ Ζ' ΚΑΙ ΣΤ' ΑΙΩΝΑ.

Ι. ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἡ ἀνάπτυξις τῶν γραμμάτων.

Περισσότερον ἴσως ἀπὸ ὅλα θαυμαστή εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῶν γραμμάτων. Ἐπὶ αἰῶνας ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ ὑπῆρξεν ἀστείρευτος πηγὴ ἀριστουργημάτων εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὸν πεζὸν λόγον.

Ἡ ἐποχὴ, τὴν ὁποίαν μελετῶμεν, εἶναι πλουσιωτάτη εἰς παραγωγὴν. Διαρκῶς δημιουργοῦνται νέα εἶδη ποιήσεως. Τὸ ὁμηρικὸν ἔπος ἀκολουθεῖ νέον εἶδος ἐπικῆς ποιήσεως, τὸ διδασκτικὸν ἔπος τοῦ Ἡσίοδου. Ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ ὄγδοου αἰῶνος ἀρχίζει ἡ δημιουργικὴ ὁρμὴ τῆς λυρικῆς ποιήσεως, ἡ ὁποία ἐκδηλώνεται μὲ ποικιλωτάτους ρυθμούς καὶ μορφάς.

Τὸν ὄγδοον αἰῶνα παρὰ τὴν ποίησιν καλλιιεργεῖται ὁ πεζὸς λόγος. Οἱ λογογράφοι συνθέτουν διηγήσεις ἀπὸ τὴν παλαιότεραν ἱστορίαν, οἱ γεωγράφοι περιγραφὰς τόπων, οἱ φιλοσοφοὶ πραγματείας περὶ τῶν οὐρανίων φαινομένων. Ὁ ὄγδοος αἰὼν εἶναι ἐποχὴ μεγάλης πνευματικῆς κινήσεως.

Ὁμηρος καὶ Ἡσίοδος.

Ὅπως εἰς ὅλους τοὺς λαούς, καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας προηγῆθη ἡ ποίησις.

Οἱ Ἕλληνες εἶχον τὴν μεγάλην τύχην ν' ἀποκτήσουν ἀπὸ τὰ πολὺ παλαιὰ χρόνια ἓνα ἀσύγκριτον ποιητὴν, τὸν Ὁμηρον. Τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων στολίζουν δύο ἐξαισιαὶ παραστάδες, ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια. Εἶδομεν τὴν

ζωντανήν εικόνα τῆς ζωῆς τῶν παλαιότερων Ἑλλήνων, τὴν ὁποίαν δίδει ὁ Ὅμηρος.

Εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου εἰκονίζεται ἡ ζωὴ τῆς ἀγροτικῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν καιρὸν τῶν βασιλέων. Οἱ ἄνθρωποι φαίνονται εὐχарιστημένοι. Πιστεύουν εἰς τοὺς παλαιούς μύθους καὶ εὐχαριστοῦνται νὰ ἀκούουν μακρὰς διηγήσεις διὰ τοὺς προγόνους τῶν βασιλέων καὶ τῶν μεγάλων οἴκων, διὰ τὰ κατορθώματα καὶ τὰς περιπέτειας εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν. Αἱ διηγήσεις γίνονται εἰς στίχους μακροὺς, εἰς τὸ δακτυλικὸν ἑξάμετρον, καὶ εἶναι διεξοδικαὶ ὥσταν νὰ μὴ θέλῃ ὁ ἀκροατὴς νὰ τελειώσουν. Γενεαὶ ἀπὸ ἐπαγγελματίας ποιητὰς, οἱ λεγόμενοι ραψωδοί, ἐδούλεψαν φθόγγους, στίχους, ἔκφρασιν καὶ τὰ ἔφερον εἰς θαυμαστὴν τελειότητα.

Ἡ σκηνὴ σκυθρωπάζει, ὅταν ἀπὸ τὸν Ὅμηρον περάσωμεν εἰς τὸν δεύτερον μεγάλον ποιητὴν τῆς Ἑλλάδος, τὸν Ἡσίοδον. Ἡ βασιλεία ἔχει καταλυθῆ. Τὴν ἐξουσίαν ἔχουν σκληροὶ καὶ πλεονεκτικοὶ γαιοκτήμονες.

Τὸ κακὸν ἔχει προχωρήσει τόσον, ὥστε ἐντροπὴ καὶ δικαιοσύνη (αἰδῶς καὶ δίκη) ἔφυγον εἰς τὸν Ὀλυμπον, διότι εἰς τὴν γῆν δὲν ἔχουν ποῦ νὰ σταθοῦν. Ὅλα πηγαίνουν εἰς τὸ χειρότερον. Οἱ παλαιότεροί ἄνθρωποι ἐζησαν εἰς τὴν χρυσοῦν ἐποχὴν (χρυσοῦς αἰὼν), ὕστερα ἦλθεν ὁ ἀργυροῦς αἰὼν, ἔπειτα ὁ χαλκοῦς. Ἡ ἐποχὴ τοῦ Ἡσίοδου εἶναι ὁ σιδηροῦς αἰὼν.

Ὁ Ἡσίοδος ἐζησεν εἰς τὴν σκληρὰν ἐποχὴν. Ἡ οἰκογένειά του μετηνάστευσεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἀπὸ τὴν Κύμην τῆς Αἰολίδος, εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ὁ ἴδιος καλλιεργεῖ μικρὸν κλῆρον εἰς τὸ χωρίον Ἄσκρα, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἐλικῶνος. Εἶχε δίκην διὰ κληρονομικὰ μὲ τὸν ἀδελφόν του, ὁ ὁποῖος ἀντὶ νὰ δουλεύῃ σκυμμένος εἰς τὸν ἀγρόν του καὶ νὰ ζῆ νοικοκυρεμένα, γυρίζει εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ πολιτικολογεῖ. Καὶ ὅπως ἦτο φυσικὸν ἐκεῖνος ἐκέρδισε τὴν δίκην. Ὁ Ἡσίοδος ἔχει παρηγοριά τὸ τραγοῦδι.

Μιά μέρα ἐνῶ ἔβροσκε τ' ἄρνιά του εἰς τὸν ἁγιασμένον Ἐλικῶνα, τὸν ἐπλησίασαν αἱ Μοῦσαι καὶ τὸν ἐδίδαξαν ἀθάνατα τραγοῦδια: « Καὶ μοῦ χάρισαν ἀντὶ ραβδί περὶ ἄφρονας κλαρί, ποῦ τῶκοψαν ἀπὸ ἀνθισμένη ἐλιά. Ὑστερα μοῦ ἐπέπνευσαν θεῖο τραγοῦδι, γὰρ νὰ ὑμῶ ὅσα θὰ γίνουσι καὶ ὅσα ἔχουσι γίνεσθαι καὶ μὲ πρόσταξεν νὰ δοξάζω τὸ γένος τῶν μακαρισμένων θεῶν, ποῦ ζοῦσι αἰώνια» (Θεογονία, 22 - 23, 30 - 33).

Ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὰς Ἑλικωνιάδας Μούσας ὁ Ἡσίοδος, θέλει πρῶτον νὰ μάθῃ τοὺς ἀνθρώπους πῶς ἐγεννήθησαν οἱ θεοὶ καὶ πῶς ἔγινεν ὁ κόσμος. Αὐτὸ τὸ κάμνει εἰς τὸ ποίημά του **Θεογονία**.

Θέλει ἀκόμη νὰ διδάξῃ ἰδιαιτέρως τὸν « ἄμναλον », ὅπως λέγει, ἀδελφόν του πῶς νὰ καλλιεργῇ τὸ χωράφι, πῶς νὰ περιποιῆται τὸ ἀμπέλι, πότε νὰ ταξιδεύῃ εἰς τὴν ἑσπέρην ἑσπέρην, πῶς νὰ νοικοκυρεύῃ τὸ σπιτικό του. Αὐτὸ τὸ κάμνει εἰς ἄλλο ἔργον του, **Ἔργα καὶ Ἡμέραι**.

Τὰ ποιήματα τοῦ Ἡσιόδου εἶναι εἰς δακτυλικὸν ἐξάμετρον, ὅπως τοῦ Ὀμήρου. Εἶναι καὶ αὐτὰ ἐπικά ποιήματα. Τοῦ Ὀμήρου ψάλλουν τὴν δόξαν τῶν ἡρώων, τοῦ Ἡσιόδου θέλουν νὰ διδάξουν, εἶναι **διδακτικὰ ἐπιη.**

Λυρική ποίησις.

Μετὰ τὴν ἀλλαγὴν εἰς τὴν ζωὴν ἐγίνε μεγάλη ἀλλαγὴ καὶ εἰς τὰς ἰδέας καὶ τὴν καλαισθησίαν. Οἱ Ἕλληνες δὲν εὐχαριστοῦνται πλέον ν' ἀκούουν μακρὰς διηγήσεις διὰ πράγματα περασμένα. Ἡ προσοχὴ των στρέφεται εἰς τὸ παρόν, εἰς τὰ περιστατικὰ τῆς ἰδικῆς των ζωῆς. Θέλουν νὰ ὁμιλήσουν διὰ τὸν ἑαυτὸν των. Ψάλλουν τὰ ἰδικὰ των αἰσθήματα, χαρὰν ἢ λύπην, ἐλπίδα ἢ φόβον, ἀγάπην ἢ μῖσος. Ἡ ποίησις δηλαδὴ γίνεται προσωπικὴ εἴτε **λυρική**, ὅπως εἶπον, ἐπειδὴ ψάλλεται μετὰ συνοδείαν λύρας. Ἐπίσης ἀλλάζει καὶ τὸ μέτρον. Τὸ ἐξάμετρον τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου φαίνεται βαρὺ καὶ μονότονον. Σχηματίζονται ρυθμοὶ γοργοί, κινημένοι, στίχοι μικροί, μέτρα ποικίλα. Ἐπίσης ἡ **λυρική ποίησις** συνδέεται στενὰ μετὰ τὴν μουσικὴν.

Κιθάρα.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Ὁ 7ος καὶ 6ος αἰὼν εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς λυρικῆς ποιήσεως, ἡ ὁποία ἐφορτᾶζει πλουσίαν ἀνθησιν. Δέν εἶναι τώρα μία χώρα ὅπως μὲ τὴν ἐπικὴν ποίησιν. Αἱ περισσότεραι ἐμπορικαὶ καὶ ναυτικαὶ πόλεις ἔχουν τὴν ποίησίν των. Ἐλεγεῖα, Ἰαμβοί, ὠδή μὲ τὰς ἀνεξαντλήτους ποικιλίας των εἶναι τὰ νέα λογοτεχνικὰ εἶδη.

Δυστυχῶς ἀπὸ τὴν πλουσίαν αὐτὴν παραγωγὴν ἔφθασαν εἰς ἡμᾶς μόνον πτωχὰ συντρίμματα, ὅσα ἄλλοι συγγραφεῖς ἀνέφερον εἰς τὰ ἔργα των. Παρ' ὅλα αὐτά, τὰ κομμάτια ἢ ἀποσπάσματα, ὅπως εἶπον, ἔχουν μεγάλην ἀξίαν ὡς ποιήματα καὶ ὡς πηγαὶ πληροφορίας διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰς ιδέας τῆς ἐποχῆς. Οἱ Ἕλληνισταὶ τῆς Εὐρώπης ἐμάζευσαν εἰς εἰδικὰ συλλογὰς, εἰς τὴν *Λυρικὴν Ἀνθολογίαν*, τ' ὀποσπάσματα τῶν λυρικῶν.

Καλλίνος - Τυρταῖος - Μίμνερμος : ἡ Ἐλεγεῖα.

Ὡς μετάβασις ἀπὸ τὸ ὁμοίομορφον ὁμηρικὸν ἐξάμετρον εἰς τὴν ποικιλίαν τῶν στίχων τῆς λυρικῆς ποιήσεως εἶναι μία ἔνωσις τοῦ ἐξαμέτρου μὲ τὸ πεντάμετρον. Τὸ νέον εἶδος, συνήθως σύντομον ποίημα, ἀποτελεῖται ἀπὸ δίστιχα, ἐξάμετρον καὶ πεντάμετρον.

Τὸ εἶδος αὐτὸ τὸ εἶπον Ἐλεγεῖαν. Ἀργότερον εἰς αὐτὸ τὸ μέτρον ἔγραψαν τὰ ἐπιγράμματα.

Ἡ ἐλεγεῖα κατ' ἀρχὰς ἦτο πολεμικὸν ποίημα, ἐμβατήριον. Μὲ τοιοῦτον ποίημα ἐπεχείρησε νὰ ἐμψυχώσῃ τοὺς πατριώτας τοῦ Ἐκαλλίνου ὁ Ἐφέσιος, περὶ τὸ 650, εἰς στιγμὴν μεγάλου κινδύνου, ὅταν ἐπικίνδυνοι ἐπιδρομεῖς, οἱ Κιμμέριοι, ἀφοῦ ἐποδοπάτησαν Φρυγίαν καὶ Λυδίαν, εἰσέβαλον εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν.

« Ὡς πότε θὰ κοιμᾶσθε ; Πότε θάχετε καρδιά ; Παλληκάρια δέν ντρέπεσθε τοὺς γείτονας ; Νομίζετε πὼς κάθεσθε σὲ εἰρήνη, ἐνῶ ὁ πόλεμος ἀγκάλιασε τὴν χώρα ».

Ὀλίγον ἀργότερον ὁ γνωστός μας Τυρταῖος μὲ ἐλεγεῖας ἐγκαρδίωσε τοὺς Σπαρτιάτας εἰς τὸν δεύτερον Μεσσηνιακὸν πόλεμον.

Ὁ Μίμνερμος ὁ Κολοφώνιος, περὶ τὸ 630 - 600, ἔδωσε συναισθηματικώτερον περιεχόμενον εἰς τὴν ἐλεγεῖαν. Ἐψαλε μὲ συνοδείαν αὐλοῦ τοὺς πόθους καὶ τὰς ἀνησυχίας του, τὰς ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς καὶ ἐθρήνησε τὴν συντομίαν τῆς νεότητος.

Ὁ Θεόγνις ὁ Μεγαρεύς, φανατικὸς ἀριστοκράτης, ἔχασε τὴν περιουσίαν του εἰς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἐξωρίσθη ἀπὸ τοὺς δημοκρατικούς. Εἰς τὴν καλύτερον σφζομένην μακρὰν ἐλεγείαν του χύνει τὴν χολὴν ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων, τοὺς ὁποίους χαρακτηρίζει μὲ τὰ βαρύτερα ἐπίθετα, ἔτοιμος « νὰ πῆν τὸ μαῦρον αἷμά των ».

Ὁ Σόλων εἰς τὰς ἀνδροπρεπεῖς ἐλεγείας του παρῶρμησε καὶ συνεβούλευσε τοὺς συμπολίτας του.

Ὁ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος, περὶ τὸ 546, μὲ ἐλεγείαν ἐθρήνησε τὴν φυγὴν ἀπὸ τὴν Ἴωνίαν καὶ ἐξήγησε τὰς φιλοσοφικὰς σκέψεις του.

Ἀρχίλοχος : ἰαμβοί.

Ἄλλ' ὁ μεγάλος δημιουργὸς εἰς τὴν λυρικήν ποίησιν εἶναι ὁ Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος, τὸν ὁποῖον οἱ ἀρχαῖοι ἐτίμησαν ὅσον καὶ τὸν Ὅμηρον.

Γεννηθεὶς ἤδη πρὸ τοῦ τέλους τοῦ 8ου αἰῶνος (725 - 650) ἀκμάζει τὸν 7ον αἰῶνα εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Γύγου, τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας, πατρὸς τοῦ Κροίσου, 687 - 652.

Δὲν τὸν σκοτίζουν τὰ πλούτη « τοῦ Γύγη τοῦ πολύχρυσου ». Ἄλλ' ἡ σάτιρά του σκοτώνει ὅσους τὸν πειράξουν. Τὴν σατιρικήν ποίησιν οἱ ἀρχαῖοι τὴν ἔλεγον ἰαμβον καὶ τοὺς σατιρικοὺς ποιητὰς ἰαμβογράφους. Ὁ Ἀρχίλοχος ἔγινε περιβόητος εἰς τὴν ἀρχαιότητα διὰ τοὺς ἰάμβους του.

Εἶναι μεγάλη ζημία ἡ ἀπώλεια τῶν ἔργων τοῦ ἐξόχου Παρίου ἰαμβογράφου.

Ἀλκαῖος - Σαπφώ : ἡ ὦδή.

Ἡ πραγματικὴ λυρική ποίησις, ὅπως τὴν ἐννοοῦμεν σήμερον, ἡ ἔκφρασις ἀτομικῶν συναισθημάτων, χαρᾶς ἢ λύπης, ἀγάπης ἢ μίσους, ἐκαλλιεργήθη σπανιώτερον εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Περισσότερον ἀπ' ὅλους τὴν καθαρὰν προσωπικὴν ποίησιν ἐπλησίασαν οἱ Λέσβιοι.

Ἡ ρυθμικὴ μορφή των εἶναι ποικιλωτάτη. Τὸ ποίημα, προωρισμένον νὰ ψάλλεται, συνοδεύεται ἀπὸ μουσικὴν καὶ λέγεται ὦ δ ἡ.

Ὁ Ἀλκαῖος, περὶ τὸ 600 π. Χ., κατάγεται, ὅπως εἶδομεν, ἀπὸ

παλαιάν ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τοὺς κομματικούς ἀγῶνας τῆς πατρίδος του. Οἱ θυμοὶ καὶ ἡ χαρὰ του ἐνέπνευσαν σειρὰν ἀπὸ ποιήματα, τὰ ὁποῖα ὠνόμασαν «στρατιωτικά».

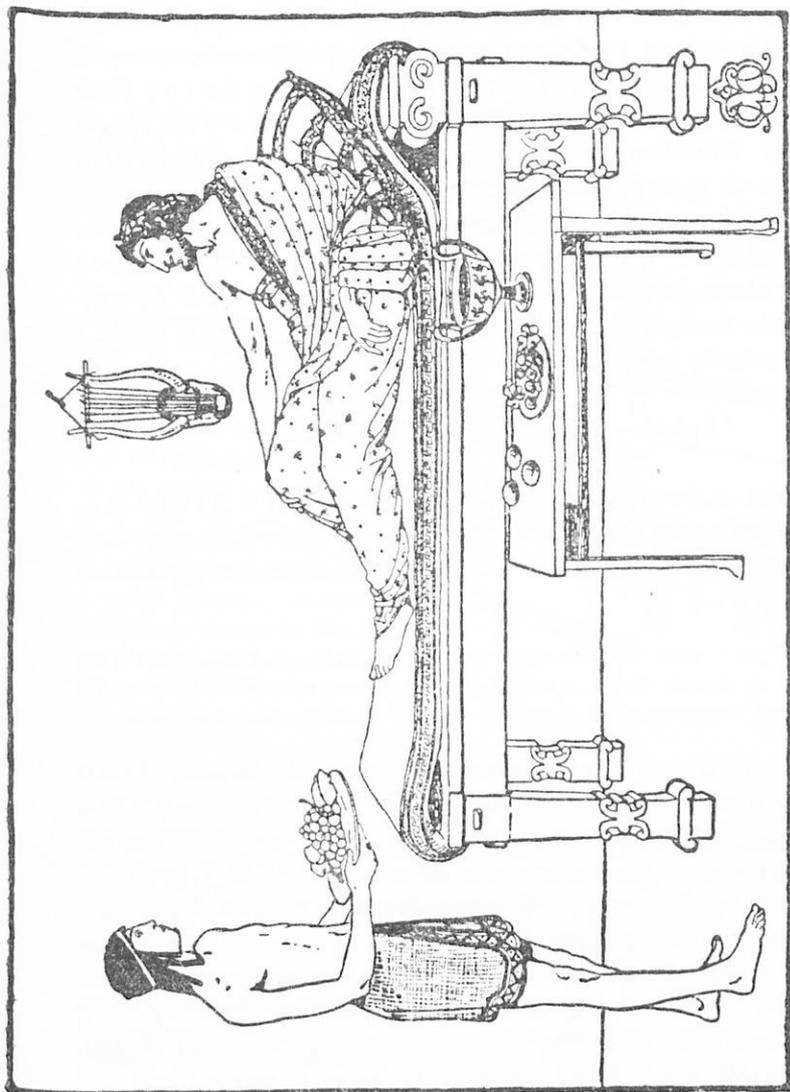
Ὀλίγον νεωτέρα, μετὰ τὸ 600, εἶναι ἡ Σαπφώ ἀπὸ τὴν Ἑρεσόν. Τὰ ποιήματά της εἶναι ἀπὸ τὰ συναισθηματικώτερα τῆς ἀρχαιότητος, ἡ πλοκὴ τῆς ᾠδῆς ἄληθινὰ καλλιτεχνική. Ὁ Πλάτων τὴν ὠνόμασε δεκάτην Μοῦσαν καὶ ὅλη ἡ ἀρχαιότης εἶδεν εἰς τὸ πρόσωπόν της μεγάλην ποιήτριαν.

Ὁ συμπαθέστατος Ἀνακρέων ὁ Τήσιος (περὶ τὸ 520) ἔφαλε τὴν νεότητα, τὰ λουλούδια καὶ τὴν χαρὰν τοῦ συμποσίου. Τὸν εὐρίσκομεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ φιλομούσου τυράννου τῆς Σάμου Πολυκράτους, τοῦ Ἱππάρχου εἰς τὰς Ἀθήνας κλπ. Τὰ ποιήματά του ἀναπαριστάνουν τὴν πλουσίαν ζωὴν εἰς τὰς τυραννικὰς αὐλάς.

Χορικὸν ᾄσμα.

Χοροὶ φάλλοντες εἶναι τόσοι παλαιοὶ ὅσοι καὶ ὁ ἄνθρωπος. Τὴν φυσικὴν αὐτὴν ἐκδήλωσιν ἐκαλλιέργησαν οἱ Ἕλληνες, ὅπως τόσας ἄλλας, καὶ τὴν ἀνύψωσαν εἰς μεγάλην καλλιτεχνίαν. Μὲ τὸν χορὸν συνδέεται ἡ μουσικὴ τῶν Ἑλλήνων, διὰ τὴν ὁποῖαν ὅμως γνωρίζομεν πολὺ ὀλίγα. Τὸ παλαιὸν γνήσιον μουσικὸν ὄργανον τῶν Ἑλλήνων ἦτο ἡ κιθάρα. Ὁ αὐλὸς ἐθεωρεῖτο ὄργανον βαρβαρικὸν καὶ ἐπὶ μακρὸν ἀπεκλείετο ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατίαν. Αἱ ὀργιαστικὰ τελετὰ τοῦ Διούσου υἱοθέτησαν τὸν αὐλόν, ὁ ὁποῖος κατέκτησε τὸν χορὸν καὶ τὸν ἔκαμε δημοφιλῆ.

Εἰς τὴν Σπάρτην ἐκαλλιέργηθη ὁ χορὸς διὰ στρατιωτικούς σκοπούς, σεμνός, βαρὺς, μὲ ᾄσματα εἰς ἀρχαίζουσιν δυσκολονόητον δωρικὴν διάλεκτον. Τὸ ἀγαπητὸν ᾄσμα τῶν ἦτο ὁ πιαν, ὕμνος εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, θριαμβευτικὸς διὰ νίκην, ψαλλόμενος εἰς ἑορτὰς καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν σπουδαίας ἐπιχειρήσεως. Ἐνωρὶς τὸν 7ον αἰῶνα εἰς τὴν Σπάρτην ἔζησε καὶ συνέθεσε χορικά ᾄσματα ὁ Ἀλκμάων. Ἡ παράδοσις ἔλεγεν ὅτι κατήγετο ἀπὸ τὰς Σάρδεις τῆς Λυδίας, ἀπὸ ἑλληνικὴν χωρὶς ἄλλο οἰκογένειαν. «Ἡ κιθάρα, ἔλεγεν, ἂν ἤξεύρης νὰ τὴν καλοπιάνης, ἀξίζει ὅσον καὶ τὸ σπαθί». Τὰ χορικά του συνοδευόμενα ἀπὸ αὐλόν εἶχον μεγάλην διάδοσιν, ἔγιναν ἀγαπητὰ

Κλίνη και τράπεζα.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγελίου.

Σκηνὴ ἐπὶ συμπίσιον. Οἱ ἀρχαῖοι ἀγαποῦν πολὺ τὰ συμπίσια. Ὁ προσκεκλημένος ἐξαιπλοῦται ἀναπαυτικώτατα ἐπὶ κλίνης (ντιβάνι). Τὸ φαγητὸν τίθεται ἐπὶ τραπέζης παρὰ τὴν κλίνην. Εἰς τὴν εἰκόνα βλέπομεν πολυτελεῖς ἀνάκλιντρον μὲ τετράγωνον πόδιον καὶ κοσμημάτα εἰς τὴν πλάγιον ὄψιν. Εἰς τὸ τραπέζι τὸ πιάτο μὲ καρπούς καὶ κομῆν ἄλλης διὰ τὸν οἶνον. Ὁ « παῖς », ὅπως ὠνόμαζον ἐπὶ τὸ ευγενικώτερον τοὺς δούλους, κομίζει φαγητόν.

καί εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐγραψεν ᾠσματα διὰ γυναικίους χορούς, ὕμνους, παιᾶνας κλπ.

Ἡ χορική ποίησις ἐκαλλιεργήθη πολὺ εἰς τὰς δωρικές ἀποικίας τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας. Ὁ Σπησίχορος ὁ Ἰμεραῖος (ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς Σικελίας περὶ τὸ 600) ἔδωσε νέαν ὠθησιν εἰς τὸ χορικὸν ᾠσμα. Ἐπολλαπλασίασε τοὺς χορευτάς, ἀνύψωσεν εἰς περίτεχνον εἶδος τὸ χορικὸν ᾠσμα προσθέσας εἰς τὴν στροφήν καὶ ἀντιστροφήν τὴν ἐπιφθόον. Τὰ θέματά του ἐλάμβανεν ἀπὸ τὴν μυθολογίαν καὶ ἔδιδε λυρικήν μορφήν εἰς ἐπικάς ὑποθέσεις. Τὰ ποιήματά του ἦσαν πολυάριθμα καὶ ἐκτενῆ. Οἱ χοροὶ του ἔγιναν τόσον ἀγαπητοί, ὥστε τὸν ὠνόμασαν Σησιχορον, διότι πρῶτος « ἔστησε χορὸν » τοῦ εἶδους αὐτοῦ, ἐνῶ εἶχεν ἄλλο ὄνομα.

Ἀρίων - Σιμωνίδης : ὁ διθύραμβος.

Περαιτέρω ἀνάπτυξις τοῦ χορικοῦ ᾠσματος εἶναι ὁ διθύραμβος. Εἶναι καὶ αὐτὸς ὕμνος, ἀλλ' ἀφιερωμένος εἰς τὸν θεὸν τῆς εὐφορίας Διόνυσον. Οἱ χορευταί, πιστοὶ τοῦ θεοῦ, εἶναι μετημφιεσμένοι εἰς σατύρους.

Οἱ σάτυροὶ εἶναι θεοὶ δευτέρας τάξεως, ἀκόλουθοι τοῦ Διονύσου. Τοὺς παριστάνουν μὲ κέρατα εἰς τὸ μέτωπον, ἀγρίαν κόμην καὶ πόδια πρᾶγου. Εἶναι εὐθυμοὶ καὶ πειρακτικοί. Ἀγαποῦν πολὺ τὴν μουσικὴν καὶ τοὺς χορούς.

Οἱ χορευταί σχηματίζουν κύκλον μὲ κέντρον τὸν βωμόν. Ἐχουν ἀρχηγόν, ὁ ὁποῖος ρυθμίζει τὰς κινήσεις καὶ λέγεται κορυφαῖος τοῦ χοροῦ. Ὁ χορὸς αὐτὸς ψάλλει ἢ καὶ παριστάνει περιπετειάς τοῦ Διονύσου. Ἀναλόγως τῆς μυθικῆς σκηνῆς αἱ κινήσεις εἶναι ζωηραὶ ἢ βραδεῖαι καὶ τὰ ᾠσματα εὐθυμα ἢ πένθιμα. Σημαντικὴ πρόοδος διὰ τὸν διθύραμβον ἔγινεν, ὅταν ἔπαυσαν νὰ ἐπαναλαμβάνουν μονότονα τὰ παθήματα τοῦ Διονύσου καὶ ἐπραγματεύθησαν ἄλλα θέματα ἀπὸ τὴν μυθολογίαν. Ὁ διθύραμβος ἀνεπτύχθη εἰς ἕξοχον λογοτεχνικὸν εἶδος τὸν βον αἰῶνα καὶ εἶχε λαμπρὸν μέλλον, διότι ἀπ' αὐτὸν προῆλθε τὸ σοβαρὸν θέατρον, ἢ τραγωδία.

Ὡς δημιουργὸς τοῦ διθύραμβου ἀναφέρεται ὁ Ἀρίων ὁ Μηθύμναῖος (ἀπὸ τὴν Μηθύμναν τῆς Λέσβου), ὁ ὁποῖος ἐζησε τὸν καιρὸν τοῦ Περιάνδρου (ἀρχαὶ βου αἰῶνος) καὶ εἶχε στενὴν σχέσιν

μέ τὴν αὐλήν του. Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἠγάπησαν τὸν μουσοληπτον ἄνδρα καὶ διηγῆθησαν ὅτι δελφὶν ἔσωσεν αὐτὸν ἀπὸ βέβαιου θάνατον εἰς τὴν θάλασσαν.

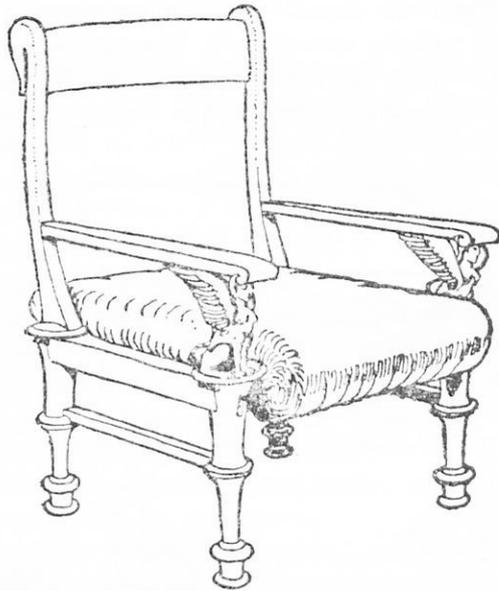
« Ὁ Ἀρίων ἦτο κιθαρωδὸς καὶ οὐδενὸς δευτέρου μετὰ τῶν συγχρόνων του. Καθόσον ἡμεῖς γνωρίζομεν, αὐτὸς πρῶτος ἐποίησεν, ὠνόμασε καὶ ἐδίδαξε διθύραμβον εἰς τὴν Κόρινθον.

Ἀφοῦ πολὺν χρόνον ἔμεινε πλησίον τοῦ Περιάνδρου, ἐπεθύμησε νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν καὶ ἀφοῦ συνήθροισε πολλὰ πλούτη, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Κόρινθον.

Ἀφοῦ ἐξῆλθον εἰς τὸ πέλαγος, οἱ ναῦται συνέλαβον τὸ ἐπιβουλον σχέδιον νὰ τὸν ρίψουν εἰς τὰ κύματα καὶ νὰ ἀρπάσουν τοὺς θησαυροὺς του...

Εἰς τοιαύτην ἀμχανίαν... ὁ Ἀρίων ἐνεδύθη τὰ καλύτερά του ἐνδύματα, ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὴν κιθάραν, ἐστάθη ὄρθιος ἐπὶ τῶν ἐδωλίων καὶ ἔψαλε τὸν ὄρθιον σκοπὸν (μελωδίαν ἀνδρικήν καὶ παροξυντικήν), ἀφοῦ δὲ ἐτελείωσεν ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν ὅπως ἦτο μὲ ὅλα τὰ ἐνδύματά του. Τὸ πλοῖον ἐξηκολούθησε τὸν πλοῦν του. Ἐκεῖ τὸν ἔλαβε δελφὶν ἐπὶ τῆς ράχεως καὶ τὸν ἔφερον εἰς τὸ Ταΐναρον...

Καὶ σφάζεται ἀκόμη εἰς τὸ Ταΐναρον μικρὸν ἀγαλμα χάλκινον παριστάνον τὸν Ἀρίωνα, ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ δελφίνος» (Ἡρόδοτος Α, 24).

Θρόνος.

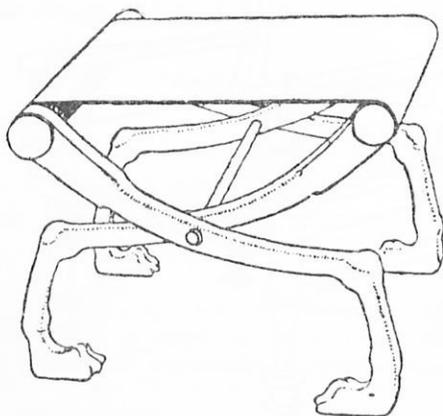
Ὁ θρόνος (πολυθρόνα) τῶν μέσων τοῦ βίου αἰῶνος προέρχεται ἀπὸ τὸ μνημεῖον τῶν Ἀρπυιῶν τῆς μικρασιατικῆς πόλεως Ζάνθου, εὐρισκόμενον εἰς τὸ Βρεττανικὸν Μουσεῖον. Οἱ πόδες εἶναι τορνευμένοι. Εἰς ἄλλους εἶναι τετραγῶνοι μὲ κοσμήματα. Τὰ ἄκρα τῆς ράχεως καταλήγουσι εἰς κύκλους.

Εἰς τὸν διθύραμβον ἔδωσε μεγαλύτερον πλάτος ὁ Σιμωνίδης ὁ Κεῖσιος, λαμβάνων ὡς θέμα τοῦ ἄσματός του ἐπεισόδιον ἀπὸ ὁποιοῦνδήποτε ὠραῖον μῦθον. Ὁ Σιμωνίδης ἤκμασε περὶ τὸ 556

- 468 και ἦτο σπουδαῖος καὶ παραγωγικὸς ποιητής. Ἐγραφε μὲ ἀριστοτεχνικὴν δεξιότητα ἐπινίκια, ὕμνους, παιᾶνας, θρήνους, ἐπιγράμματα, διθυράμβους, σκόλια. Αὐτὸς ἔγραφε τὰ ἐπιγράμματα εἰς τοὺς ἥρωας τῶν Θερμοπυλῶν καὶ ἐλεγείας εἰς τοὺς ἀγωνιστὰς τοῦ Ἄρτεμισίου καὶ τῆς Σαλαμίως. Τὰ ποιήματά του ἔχουν πολλὴν σκέψιν.

Μετὰ τὴν μακρὰν αὐτὴν προετοιμασίαν παρουσιάζεται ὁ γιγάντειος χορικός ποιητὴς τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Θηβαῖος Πίνδαρος (515 - 446), εὐπατρίδης, γόνος μεγάλου οἴκου, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸν ὄρφισμὸν, ὁ ὁποῖος ἦτο προωρισμένος νὰ ψάλλῃ τοὺς νικητὰς

τῶν μεγάλων πανελληνίων ἀγῶνων. Ἄλλὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ καθὼς καὶ τοῦ ὀλίγον νεωτέρου του (470 - 460) ποιητοῦ ἐγκωμίων, τοῦ Βακχυλίδου, ἀνεψιοῦ τοῦ Σιμωνίδου, ἀνήκουν εἰς τὴν ἐπομένην περίοδον τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας.

Κάθισμα.

Τὸ κάθισμα εἶναι πτυσσόμενον.

Τὸ Θέατρον.

Ἡ ἐξαιρετικὴ ἀξία τοῦ διθυράμβου ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ γεννηθῇ ἓνα πολὺ μεγάλο λογοτεχνικὸν εἶδος, τὸ δρᾶμα.

Ὁ κορυφαῖος ἀντὶ νὰ στέκεται ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ χοροῦ ἔλαβε θέσιν ὀπέναντι τῶν χορευτῶν καὶ ἀντὶ νὰ ρυθμίξῃ τὰς κινήσεις τοῦ χοροῦ, ἤρχισεν αὐτὸς νὰ διηγῆται τὸν μῦθον. Ὁ χορὸς περιωρίσθη νὰ ψάλλῃ τὰ λυρικά μέρη. Ἐνα βῆμα ἀκόμη καὶ ἀρχίζει ὁ διάλογος. Ὁ χορὸς ἐρωτᾷ, ὁ κορυφαῖος ἀπαντᾷ. Εἰμεθα μέσα εἰς τὸ δρᾶμα. Τὸ δρᾶμα πλουτίζεται, περιπλέκονται αἱ περιπέτειαι. Ὁ ποιητὴς ὀργανώνει ὁ ἴδιος τὴν σκηνήν, διδάσκει τὸν χορὸν, γίνεται σκηνοθέτης καὶ ποιητὴς μαζί.

Ὁ σημαντικώτατος αὐτὸς νεωτερισμὸς εἶχε τὴν ἀνεξάντλητον ἐπίδρασίν του εἰς τὴν λογοτεχνίαν ὅλου τοῦ πολιτισμένου κόσμου.

Ἀπὸ τὸν διθύραμβον μὲ τραγικὴν ὑπόθεσιν προῆλθε τὸ σοβαρὸν εἶδος τοῦ δράματος, ἡ τραγωδία. Ἀνάλογοι ἀφορμαὶ ἐγέννησαν τὴν κωμωδίαν.

Τὰ δύο εἶδη τοῦ δράματος ἔφθασαν εἰς θαυμαστὴν ἀνάπτυξιν τὸν 5ον αἰῶνα εἰς τὰς Ἀθήνας.

✓ Ὁ πεζὸς λόγος.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον συγκίνησις καὶ φαντασία. Εἶναι καὶ σκέψις καὶ στοχασμὸς καὶ πρακτικὴ ζωὴ. Ὁρισμένα γνώσεις, πληροφορία, ὁδηγίαι χρειάζονται, διὰ νὰ ἐκφραστοῦν μὲ ἀκρίβειαν, λέξεις ἀπλᾶς τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ὅπως εὐκολύνουν τὴν συνεννόησιν. Τὴν ἔκφρασιν αὐτὴν τὴν ἀπλῆν μὲ τὰ λόγια τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας τὴν εἶπον πεζὸν λόγον, ποὺ πηγαίνει δηλαδὴ μὲ τὰ πόδια, ἐνῶ ἡ ποίησις ἔχει πτερὰ καὶ πετᾷ.

Αὐτὸ εἰς ἡμᾶς φαίνεται πολὺ φυσικόν. Ἄλλ' οἱ ἀρχαῖοι τὸν παλαιότερον καιρὸν εἶχον συνηθίσει νὰ πιστεύουν ὅτι κάθε σοβαρὸν μόνον μὲ ποίημα ἠμπορεῖ νὰ ἐκφρασθῆ. Ἐγινε λοιπὸν ἀγών, διὰ νὰ γράψουν πεζά.

Ἡ πρόσδος εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις ἐγέννησε τὴν ἀνάγκην νὰ γράφουν πολλὰ. Οἱ ἄρχοντες ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ σημειώνουν ὠρισμένα γεγονότα, νὰ κρατοῦν καταλόγους, οἱ μαθηματικοί, οἱ ἀστρονόμοι νὰ ἐκφράσουν τὰς σκέψεις των. Αἱ συνθῆκαι μεταξὺ πόλεων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γραφοῦν εἰς ἕμμετρον λόγον. Ὅλα αὐτὰ ὑπεχρέωσαν νὰ μεταχειρισθοῦν τὸν πεζὸν λόγον.

Αὐτὸ ἔγινε πάλιν εἰς τὴν Ἴωνίαν. Ὁ πεζὸς λόγος μόλις διεμορφώθη, εἶχε ταχεῖαν διάδοσιν. Ἐγινε πρῶτον κοινὴ εἰς τὰς δώδεκα Ἴωνικὰς πόλεις καί, χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς πῶς, ἐγεννήθη τὸν 6ον αἰῶνα μία γλῶσσα, τὴν ὁποίαν ἔγραφον οἱ Ἴωνες καὶ μαθόντες παρ' ἐκείνων ὅλοι οἱ Ἕλληνες. Αὐτὴ ἦτο βεβαίως εἰς ἰωνικὴν διάλεκτον, ἀλλ' ἀνεγινώσκετο καὶ ἐγράφετο ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Ἡ ἰωνικὴ λοιπὸν εἶναι ἡ πρώτη κοινὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς ἐγίνεν ἀργότερον ἡ ἀττικὴ.

Δι' αὐτῆς μετεδόθησαν αἱ ἱστορικαί, γεωγραφικαί, μαθηματικαὶ γνώσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλεσαν τὸ σπέρμα τῆς ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως.

Οί λογογράφοι : Ἑκαταῖος ὁ Μιλήσιος.

Ὁ Ὅμηρος εἶναι ὁ πρῶτος ἱστορικός τῆς Ἑλλάδος. Ὅταν διηγῆται τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ τὰ παθήματα τῶν ἡρώων, αὐτὰ ἀκούονται ἀπὸ τοὺς συγχρόνους ὡς ἱστορικαὶ ἀλήθειαι. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως οἱ ἄνθρωποι ἐζήτησαν νηφαλιώτερας γνώσεις διὰ τὸ παρελθόν.

Τὰ πρυτανεῖα τῶν πόλεων, δηλαδὴ αἱ κυβερνήσεις, ἐκράτουσαν καταλόγους τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἀρχόντων μὲ χρονολογίας. Εἰς τοὺς ναοὺς ἦσαν γραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν ἱερέων, ἱερείων καὶ τῶν νικητῶν εἰς τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας. Εἰς ὅλα τὰ μέρη ἐφύλαττον μὲ ἐπιμέλειαν τὰ κείμενα τῶν νόμων, τῶν χρησμῶν, τῶν συνθηκῶν. Μὲ τὴν διάδοσιν τῆς γραφῆς ἔμποροι καὶ ταξιδιώται ἐσημείωνον παρατηρήσεις ἀπὸ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου καὶ αἱ γνώσεις διὰ τοὺς μακρυνούς λαοὺς ἐγίνοντο ἀκριβέστεραι.

Πολλοὶ ἐχρησιμοποίησαν τὸ ὑλικὸν αὐτό, τὸ ἐπλούτισαν μὲ ἰδικὰς τῶν παρατηρήσεις καὶ σκέψεις. Ἀπ' αὐτὸ προήλθεν ἡ ἱστορία καὶ ἡ γεωγραφία. Οἱ ἱστορικοὶ καὶ οἱ γεωγράφοι ἐγκατέλειψαν τὴν ποίησιν καὶ ἔγραψον εἰς πεζόν. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἔπος, πρὸς τὴν ὀμηρικὴν διήγησιν δηλαδὴ, τὴν ἱστορικὴν διήγησιν εἶπον λόγον καὶ τοὺς πρώτους ἱστορικοὺς λογογράφους.

Οἱ λογογράφοι εἰς τὰς διηγήσεις τῶν ἀνεμείγνυον ἀκόμη πολλοὺς μύθους καὶ εἰς τὴν γλῶσσάν των ποιητικὰς ἐκφράσεις, ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι εὐχαριστοῦντο ἀκόμη ἀπὸ τὰς μυθικὰς διηγήσεις καὶ ἡ κρίσις τῶν συγγραφέων δὲν εἶχεν ἀναπτυχθῆ ἀρκετά. Ἐπέρασε πολὺς καιρὸς, διὰ τὸ νὰ φανῆ ὁ πρῶτος πραγματικὸς ἱστορικός, ὁ Ἡρόδοτος, ὁ ὁποῖος ἐξῆσε τὸν 5ον αἰῶνα καὶ ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῶν Περσικῶν πολέμων. Ἀκόμη καὶ ὁ Ἡρόδοτος ἔχει συμπάθειαν εἰς τὰ ἀνέκδοτα.

Οἱ λογογράφοι ἦσαν Ἴωνες, ἐξῆσαν μετὰ τὸ 600 καὶ ἔγραψαν γενεαλογίας, κτίσεις πόλεων, περιγραφὰς τῆς γῆς. Ὅλους αὐτοὺς τοὺς συγγραφεῖς μέχρι τοῦ Ἡροδότου (484—425) ὠνόμασαν λογογράφους. Ἀναφέρουν 12 ὀνόματα. Οἱ κυριώτεροι εἶναι Κάδμος ὁ Μιλήσιος, Ἑλλάνικος ὁ Μυτιληναῖος καὶ ὁ σημαντικώτερος ὁ Ἑκαταῖος.

Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος (545 - 475) εἶναι ὁ ὀνομαστότερος ἀπὸ τοὺς πρὸ τοῦ Ἡροδότου ἱστορικούς. Ἐκαυχᾶτο ὅτι κατάγεται ἀπὸ παμπαλαίαν οἰκογένειαν, διὰ τὸ ὅποιον τὸν εἰρωνεύεται ὁ Ἡρόδοτος. Εἶχε ταξιδεύσει πολὺ καὶ ἦτο ἄνθρωπος μεγάλης πείρας.

Ὅταν οἱ Ἴωνες συνηθοίσθησαν εἰς τὸ Πανιώνιον, συνεβούλευσε ν' ἀποφύγουν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἰσχυρῶν Περσῶν. Καὶ ὅταν ἐκεῖνοι δὲν τὸν ἤκουσαν καὶ ἀπεφάσιον τὴν ἐπανάστασιν, συνεβούλευσε νὰ λάβουν τοὺς θησαυροὺς, τοὺς ὁποίους ὁ Κροῖσος εἶχε κρύψει εἰς ἓνα ὀνομαστὸν ναὸν τῆς Ἰωνίας, διὰ νὰ κυριαρχήσουν εἰς τὴν θάλασσαν.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπανάστασεως οἱ συμπολιταὶ του, τὸ 494, τὸν ἔστειλαν πρεσβευτὴν εἰς τὸν Πέρσην σατράπην Ἀρταφέρνην, τὸν ὅποιον ἔπεισε νὰ ἀφήσῃ εἰς τὰς Ἴωνικὰς πόλεις τὰ παλαιὰ πολιτεύματά των.

Ἀξιωματικὸς εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Δαρείου ὁ Ἐκαταῖος ἐγνώρισε τὴν περιοχὴν τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Πόντου, πολλὰς χώρας τῆς περσικῆς αὐτοκρατορίας, τὴν Αἴγυπτον, ἔφθασεν ἴσως μέχρι τῆς Ἰσπανίας. Ὅ,τι εἶδε καὶ ἔμαθε, τὸ ἔγραψεν εἰς τὸ βιβλίον του μὲ τὸν τίτλον «Γῆς περίοδος», δηλαδὴ περιήγησις τῆς γῆς. Εἰς ἄλλο ἔργον «Γενεαλογία» ἔδωσε περίληψιν τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας ἀπὸ τοὺς μυθικοὺς χρόνους.

Ὁ Ἐκαταῖος δὲν ἐστερεῖτο κριτικοῦ πνεύματος. Ὁ ἴδιος ζητεῖ νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὴν παράδοσιν τῶν Ἑλλήνων, ἢ ὅποια λέγει «εἶναι πολυλάκεις γελοία».

Ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν λογογράφων ἐσώθησαν ἐλάχιστα ἀποσπάσματα, περισσότερα τοῦ Ἐκαταίου. Αὐτὰ τὰ εὐρίσκει κανεὶς εἰς συλλογὰς, τὰς ὁποίας ἔκαμαν μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν οἱ εὐρωπαῖοι σοφοὶ μὲ τὸν τίτλον «Ἀποσπάσματα τῶν Ἑλλήνων Ἱστορικῶν».

II. ΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ

Γέννησις τῆς φιλοσοφίας.

Μὲ τὸ ζῦπνημα τοῦ νοῦ εἰς τὰς Ἴωνικὰς πόλεις οἱ ἄνθρωποι ἤρχισαν νὰ μὴν ἱκανοποιοῦνται ἀπὸ τὴν μυθικὴν ἐρμηνείαν τοῦ κόσμου. Οἱ παλαιότεροι εἰς ὅσα γίνονται εἰς τὸν κόσμον, εἰς τὴν ἀνατολὴν καὶ δύσιν τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, εἰς τὴν ἀλλαγὴν τῶν

ἐποχῶν, εἰς τὴν βροντὴν, τὴν ἀστραπὴν, τὴν βροχὴν, τὴν τρικυμίαν ἔβλεπον τὴν ἐπέμβασιν τῶν θεῶν. Πολλοὶ ἄνθρωποι τώρα ἤθελον ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ ἐξηγήσουν μὲ τὸν νοῦν των, μὲ τὸ λογικὸν καὶ ἀπὸ φυσικὰς αἰτίας.

Τὸν βον αἰῶνα ἔγινε ζωηροτάτη πνευματικὴ κίνησις εἰς τὴν Ἰωνίαν. Οἱ ἄνθρωποι ἤθελαν νὰ ἐρευνήσουν, νὰ μάθουν. Αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὴν μεγάλην ἀγάπην νὰ ἐξετάσουν καὶ νὰ μάθουν, ν' αὐξήσουν τὰς γνώσεις των, ὁ λαὸς τοὺς ὠνόμασε φιλοσόφους, δηλαδὴ φίλους τῆς σοφίας, καὶ τὴν ἐνασχόλησίν των φιλοσοφίαν. Ἡ λέξις φιλοσοφία ἐσηματίσθη εἰς τὴν Ἰωνίαν τὸν βον αἰῶνα καὶ ἐπέρασεν εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου. « Δὲν ἀφίνει νὰ τὴν μεταφράσουν εἰς ἄλλην γλῶσσαν », εἶπεν ἕνας ἀρχαῖος συγγραφεὺς. Αἱ γνώσεις τῆς ἐποχῆς ἦσαν ὀλίγαι. Ὡστε ὁ φιλόσοφος κατεῖχεν ὅλας μαζί. Ἦτο συγχρόνως μαθηματικὸς, φυσικὸς, ἀστρονόμος, ἰατρὸς κλπ.

Οἱ φιλόσοφοι τῆς Ἰωνίας ἦσαν τολμηροί. Δὲν ἤθελον νὰ παραδεχθοῦν ὡς ὀρθὸν παρὰ μόνον ὅ,τι τοὺς ἐφαίνετο λογικόν. Ἄλλοι ὁμως ἤθελον νὰ δικαιολογήσουν ὅσα ἐδίδασκον οἱ μῦθοι. Ἐγεννήθησαν λοιπὸν δύο τάσεις, οἱ φιλελεύθεροι καὶ οἱ συντηρητικοί.

Οἱ τρεῖς Μιλήσιοι.

Εἰσηγηταὶ τῆς λογικῆς καὶ φυσικῆς ἐρμηνείας ἦσαν Ἴωνες. Τρεῖς ἀπ' αὐτοὺς, Μιλήσιοι καὶ οἱ τρεῖς, ἔγιναν ὀνομαστοί, ὁ Θαλῆς, ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ ὁ Ἀναξίμενης. Καὶ οἱ τρεῖς ἔζησαν τὸν βον αἰῶνα, ὁ Θαλῆς εἰς τὴν ἀρχὴν, ὁ Ἀναξίμανδρος πρὸς τὸ μέσον, ὁ Ἀναξίμενης πρὸς τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος.

Ἦθελον σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ν' ἀποδείξουν ὅτι ὁ κόσμος ἔγινεν ἀπὸ ἐσωτερικὴν ἀνάπτυξιν. Παρεδέχοντο ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπῆρχε μία οὐσία, ἡ ὁποία μὲ τὰς μεταβολὰς τῆς ἐγίνε χῶμα, νερό, φωτιά, ἄστρα, ἥλιος, δένδρα, ἄνθρωποι. Τὴν πρώτην αὐτὴν οὐσίαν τὴν ἔλεγον « ἀρχὴν » καὶ τὴν ἐφαντάζοντο ὡς ὑλικήν. Ὑπεστήριζον λοιπὸν ὅτι ὅλα ἔγιναν μὲ τὴν μεταβολὴν τῆς ἀρχῆς καὶ εἰς αὐτὴν θὰ γυρίσουν, ἅμα χαλάσουν.

Ὁ Θαλῆς (624 - 548) ἀρχικὴν οὐσίαν ἔβαλεν, ὅπως εἶδομεν, τὸ ὕδωρ. Ἔβλεπε παντοῦ ζωὴν, κίνησιν, βλάστησιν. Ὅλα, ἔλεγεν,

εἶναι γεμᾶτα θεούς : « πάντα δαιμόνων πλήρη ». Ἡ γῆ πλέει ἐπὶ ὕδατος ὡς σανίς. Ὁ Θαλῆς προέλεγεν ἐκλείψεις. Εἶχε γνώσεις μαθηματικές.

Ὁ Ἀναξίμανδρος (616 - 545) ἦτο ἔξοχος νοῦς, προεῖδε γνώσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπεβεβαιώθησαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας. Ἡ ἀρχικὴ οὐσία, ἔλεγε, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ γνωστὰ στοιχεῖα, ὅπως τὸ ὕδωρ. Πρέπει νὰ εἶναι κάτι, τοῦ ὁποῖου δὲν γνωρίζομεν τὰ γνωρίσματα. Δι' αὐτὸ τὴν ἀρχικὴν οὐσίαν ἔλεγεν ἄπειρον, δηλαδὴ ἀκαθόριστον. Ἔγινε γνωστὸς μὲ τὰς ἀστρονομικὰς καὶ γεωμετρικὰς γνώσεις του.

Ἐξήγησε πῶς ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν οὐσίαν, ἀπὸ τὸ ἄπειρον, ἐγενήθησαν ἡ γῆ, τὰ ἀστρα καὶ διατί κινουῦνται. Ἐλεγεν ὅτι ἡ γῆ εἶχε σχῆμα κυλίνδρου καὶ πρῶτος συνέλαβε τὴν τολμηρὰν ιδέαν ὅτι αἰωρεῖται εἰς τὸ μέσον τοῦ σύμπαντος χωρὶς κανένα στήριγμα. Ὁ κόσμος καταστρέφεται καὶ ξαναγίνεται κατὰ περιόδους. Τὰ ζωντανὰ ἐγενήθησαν εἰς τὴν λάσπην τῆς γῆς. Ὁ ἄνθρωπος ἦτο κατ' ἀρχὰς τυλιγμένος εἰς κέλυφος, ἔζη μέσα εἰς τὸ νερὸ καὶ ἅμα ἐμεγάλωσεν, ἔσπασε τὸ κέλυφος καὶ ἐβγήκεν εἰς τὴν γῆν.

Ὁ Ἀναξίμανδρος κατεσκεύασεν ἡλιακὸν ὥρολόγιον, σφαιρὰν τοῦ οὐρανοῦ καὶ χάρτην τῆς γῆς, τὸν ὁποῖον συνεπλήρωσεν ὁ συμπολίτης του Ἐκαταῖος.

Ὁ Ἀναξίμενης (585 - 528) ἐσκέφθη ὅτι τὰς ιδιότητες τῆς ἀρχικῆς οὐσίας, ὅπως τὴν ἠθέλεν ὁ Ἀναξίμανδρος, τὰς ἔχει ὁ ἀήρ. Δι' αὐτὸ ἀρχικὴν οὐσίαν ἔβαλε τὸν ἀέρα. Αὐτὸς ζωογονεῖ καὶ συκρατεῖ τὸν κόσμον.

Ὁ ἀήρ ἅμα ἀραιωθῆ, γίνεται φωτιά, ἅμα πυκνωθῆ, ἄνεμος, σύννεφον, χῶμα, πέτρα. Πρῶτη ἐσχηματίσθη ἡ γῆ, ἡ ὁποία ὡς πλατεῖα σανὶς κρατεῖται μετέωρος ἀπὸ τὸν ἀέρα. Τὰ ἀστρα γίνονται ἀπὸ τὰς ἀναθυμιάσεις τῆς γῆς. Αὐτὰ ἅμα ἀναβοῦν ὑψηλὰ, ἀνάβουν καὶ γίνονται φωτιά καὶ ἅμα πυκνωθοῦν, ἀστρα. Ἡ σελήνη παίρνει τὸ φῶς τῆς ἀπὸ τὸν ἥλιον. Ἔδωσε φυσικὴν ἐρμηνείαν εἰς τὰς ἐκλείψεις τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης. Ὅπως ὁ Ἀναξίμανδρος, παραδέχεται ὅτι κόσμοι σχηματίζονται καὶ καταστρέφονται.

Ὅσον ἀπλοϊκὰ καὶ ἄν φαίνωνται αἱ γνώμαι τῶν παλαιοτάτων Ἑλλήνων φιλοσόφων, εἶναι φανερόν ὅτι ἔγινε τεραστία πρόοδος. Ἔφθασαν ἀπὸ τὴν μυθολογικὴν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀντίληψιν τοῦ κόσμου. Ἡ Ἴρις, δηλαδὴ τὸ οὐράνιον τόξον, εἰς τὸν Ὀμηρον εἶναι ἓνα πρόσωπον, θεά, ἀγγελιαφόρος τοῦ Διὸς· τῶρα ἔγινεν ἀτμοσφαιρικὸν φαινόμενον.

Ἡράκλειτος ὁ Ἐφεσίσιος 544 — 484.

Μίαν γενεὰν νεώτερος ἀπὸ τὸν τελευταῖον Μιλήσιον εἶναι ὁ περιλάλητος Ἡράκλειτος ἀπὸ τὴν δευτέραν μεγαλόπολιν τῆς Ἰωνίας, τὴν Ἐφεσον. Ἡ φήμη του ἐγένετο τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔφθασε μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἀπὸ μεγάλην, σχεδὸν βασιλικὴν οἰκογένειαν, ἦτο ἀντίθετος τόσον τῆς τυραννίδος, ὅσον καὶ τῆς δημοκρατίας. Προικισμένους μὲ βαθυστόχαστον νοῦν, ἦτο μεγαλόφρων καὶ ὑπερόπτης, περιφρονῶν ἀκόμη καὶ τοὺς σπουδαιότερους σοφοὺς τῆς ἐποχῆς του.

«Ἡ πολυμάθεια, ἔλεγε, δὲν κάμνει κανένα σοφόν, ὅπως δὲν ἔκαμε τὸν Ἡσίοδον, τὸν Πυθαγόραν, τὸν Ζενοφάνη καὶ τὸν Ἐκασταῖον». «Ὅσον διὰ τὸν Ὀμηρον τοῦ ἀξίζει νὰ τὸν διώξουν ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας καὶ νὰ τὸν ραπίσουν. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Ἀρχίλοχος». «Τοὺς Ἐφεσίους ὅλους πρέπει νὰ τοὺς πνίξῃς καὶ νὰ παραδώσῃς τὴν πόλιν εἰς τοὺς ἀνηλίκους», διότι εἶχον ἐξορίσει τὸν φίλον του ἀρχηγὸν τῶν ἀριστοκρατῶν.

Ἐπίστευεν ὅτι ἀνεκάλυψε τὸν νόμον, ὁ ὁποῖος κανονίζει τὴν φύσιν. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ νόμος αὐτὸς εἶναι αἰώνιος καὶ κανονίζει τὰ πάντα, οἱ ἄνθρωποι δὲν τὸν ἐννοοῦν, καὶ ὅταν ἀκόμα τοὺς τὸν ἐξηγήσῃς. Εἶναι οἱ ἴδιοι, ὅταν κοιμῶνται καὶ ὅταν εἶναι ἐξυπνοί. Παρατηρῶν τὴν διαρκῆ μεταβολὴν εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων ἔφθασεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τίποτε δὲν εἶναι σταθερόν, ὅτι ὅλα ἀλλάζουσι.

«Ὅλα τρέχουσι καὶ ἀλλάζουσι, τίποτε δὲν εἶναι σταθερόν. Δὲν ἠμποροῦμεν δύο φορές νὰ εἰσελθῶμεν εἰς τὸ ἴδιον ρεῦμα. « Πάντα ρεῖ, πάντα χωρεῖ καὶ οὐδὲν μένει », « δις εἰς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἂν ἐμβαίῃς ».

Διὰ νὰ γίνεταί αὐτό, πρέπει ἡ ἀρχικὴ οὐσία τοῦ κόσμου νὰ εἶναι κάτι ἀνήσυχον καὶ κινημένον. Τοιοῦτον εἶναι τὸ πῦρ. Ἡ βαυτετέρα λοιπὸν οὐσία τοῦ κόσμου εἶναι ἡ φωτιά. Φλόγα καὶ φωτιά κινεῖ τὸν κόσμον.

Τὰς σκέψεις του ὁ μεγαλόφρων φιλόσοφος τὰς διετύπωσεν εἰς πυκνὰς φράσεις, εἰς ἀποφθέγματα ἐπιβλητικὰ καὶ δυσκολονόητα. Ἴσως διὰ νὰ μὴ τὸν ἐννοοῦν οἱ κοινοὶ ἄνθρωποι. Διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Ἡράκλειτος ὁ σκοτεινός.

Οἱ δύο Μιλήσιοι, ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ ὁ Ἀναξίμενης, εἶναι οἱ δημιουργοὶ τοῦ πεζοῦ λόγου. Ὁ πρῶτος ἔγραψε τὸ πρῶτον ἴσως πεζὸν σύγγραμμα. Ἀπὸ τοὺς δύο μᾶς ἔμειναν μόνον μικραὶ φράσεις. Τοῦ πρώτου εἶναι κάπως ποιητικώτεροι. Ὁ Ἀναξίμενης ὅμως ἔγραφε στρωτὴν ἐπιστημονικὴν γλῶσσαν. Ἀπὸ τὸν Ἡράκλειτον μᾶς ἔμειναν πολλὰ ἀποσπάσματα, τὰ ὁποῖα μᾶς ἀναπαριστάνουν τὴν φυσιογνωμίαν του. Ἐμελετήθησαν πολὺ, ἐθαυμάσθησαν καὶ εἶχον μιμητάς, ὅπως τὸν παράδοξον γερμανὸν φιλόσοφον Νίτσε τὸν περασμένον αἰῶνα.

↓ Οἱ φιλόσοφοι τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος.

Αἱ τολμηραὶ ἰδέαι τῶν φιλοσόφων τῆς Ἰωνίας ἐκίνησαν διαμαρτυρίαι εἰς τὸν συντηρητικώτερον κόσμον τῶν δυτικῶν ἀποικιῶν.

Ὁ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος καὶ ἡ σχολή του ἐκαλλιέργησαν, ὅπως εἶδομεν, θρησκευτικὴν φιλοσοφίαν. Ἐπλησίασαν τὴν ὀρφικὴν διδασκαλίαν καὶ ἐπίστευσαν εἰς τὴν μετεμψύχωσιν.

Φιλοσοφικώτερον ὅμως τὰς συντηρητικὰς ἀντιλήψεις ὑπεστήριξαν οἱ ὄπαδοὶ τῆς Ἑλεατικῆς Σχολῆς, τῆς γνωστῆς ἀποικίας τῶν Φωκαέων ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Ἰταλίας.

Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος (570 - 475), ὁ θεωρούμενος ἰδρυτὴς τῆς Σχολῆς, ἔφυγεν, ὅπως εἶδομεν, 25 ἐτῶν ἔμπρὸς εἰς τὴν περσικὴν ἐπιδρομὴν (546) καὶ μετὰ πολλὰς περιπετείας ἔγκατεστάθη εἰς τὴν Ἑλέαν. Διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς θρησκείας, ἐζήτησε νὰ τὴν ἐκκαθαρίσῃ ἀπὸ τὴν μυθολογίαν, ἀπὸ « τὰ παραμύθια τοῦ παλαιοῦ καιροῦ », ὅπως λέγει ὁ ἴδιος. Ἐπολέμησε μὲ θέρμην τὸν ἀνθρωπομορφισμόν καὶ ἐκαυτηρίασε τοὺς ποιητάς, οἱ ὁποῖοι ἐφόρτων εἰς τοὺς θεοὺς ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ἑλαττώματα.

« Ἐνας θεὸς ὑπάρχει, μέγιστος ἀνάμεσα εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ δὲν ὁμοιάζει μὲ τοὺς θνητοὺς οὔτε εἰς τὸ σῶμα οὔτε εἰς τὴν σκέψιν. Μένει ἀκίνητος εἰς τὴν ἰδίαν πάντοτε θέσιν, δὲν πηγαίνει ἐδῶ κ' ἐκεῖ. Εἶναι ὄλος μάτια, ὄλος αὐτιά, ὄλος σκέψεις καὶ κινεῖ χωρὶς κόπον τὸ πᾶν μὲ τὴν δύναμιν τοῦ νοῦ του ».

« Ὅλα εἰς τὸν κόσμον κάμνουν ἐνότητά, ὅλα εἶναι ἓνα, « ἐν τὸ πᾶν ». Αὐτὸ εἶναι ὁ Θεός, ἀγέννητος καὶ ἄφθαρτος.

Ὁ κύριος ἀντιπρόσωπος ὅμως τῆς Ἐλεατικῆς Σχολῆς εἶναι ὁ Παρμενίδης ὁ Ἐλεάτης, τοῦ ὁποίου ἡ ζωὴ προχωρεῖ εἰς τὸν 5ον αἰῶνα (540 - 470). Ἀπὸ ἀρχοντικὴν οἰκογένειαν, νομοθέτης, ἔδωκεν εἰς τὴν πατρίδα του ἐξαίρετον σύνταγμα. Ὁ Παρμενίδης ἀπήντησεν εἰς τὴν πρόκλησιν τοῦ Ἡρακλείτου. Εἰς τὴν αἰωνίαν κίνησιν καὶ ροὴν ἐκείνου ἀντέταξε τὴν ἀκίνησιαν καὶ τὴν ἄρνησιν κάθε μεταβολῆς. Ἡ κίνησις καὶ ροὴ εἶναι φαινόμενον, ἀπάτη τῶν ἀμορφώτων, ἐνῶ τὰ πράγματα, ὁ κόσμος εἰς τὸ βάθος μένει ἀκίνητος.

Ἐπάρχει μόνον ἓνα ὄν ἀκίνητον καὶ ἀμετάβλητον. Οὔτε ἀρχὴν ἔχει, οὔτε τέλος, οὔτε σηκώνει ἀλλαγὰς. Ἀληθινὴ εἶναι μόνον ἡ γνῶσις, ἡ ὁποία δεικνύει τὸ ὄν ἓνα καὶ ἀμετάβλητον. Αἱ αἰσθήσεις ἀντιθέτως, ποὺ μᾶς παρουσιάζουν τὰ πολλά, τὴν γένεσιν, τὴν φθοράν, τὴν μεταβολὴν, μᾶς γελοῦν καὶ μᾶς βυθίζουσιν εἰς τὴν πλάνην.

Εἰς ἓνα ποίημα βαρὺ καὶ δυσκολονόητον ὁ Παρμενίδης περιγράφει τὸ ταξίδι του ἐπάνω εἰς ἄρμα πρὸς τὸν ναὸν τῆς θεᾶς, ἡ ὁποία τοῦ ἀποκαλύπτει τὴν ἀλάθευτον ἀλήθειαν, ποὺ εἶναι ἡ ἰδική του ἡ διδασκαλία, καὶ τὰς πλανερὰς δοξασίας τῶν ἀνθρώπων, ὅπως τοῦ Ἡρακλείτου.

Πενήντα περίπου ἔτη μετὰ τὸν Παρμενίδην ἔζησεν ἓνας ἐξαίρετος ἐπίσης σοφός, ὁ Ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντῖνος (495 - 435), φύσις πλουσία, ἐπιστήμων, ποιητῆς καὶ θαυματουργός, τοῦ ὁποίου ὅμως ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον ἀνήκουν εἰς τὸν 5ον αἰῶνα.

Ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία εἰς τὸ τέλος τοῦ 6ου αἰῶνος.

Ἦδη τὸν 6ον π. Χ. αἰῶνα βλέπομεν νὰ γίνεται ἐμπρὸς μας αὐτό, τὸ ὁποῖον εἶπον « ἑλληνικὸν θαῦμα ». Οἱ Ἕλληνες ζοῦν, σκέπτονται, γράφουν διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς.

Ἡ γλῶσσά των μὲ τὰ λαμπρὰ ἔργα, τὰ ὁποία παρήγαγεν, ἔλαβε τὴν πρώτην θέσιν μετὰ τῶν γλωσσῶν τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ καὶ μὲ ἀσύγκριτον δημιουργικότητα ἔζησε μεγαλειώδη ἐξέλιξιν.

Κατ' ἀρχὰς ἐξύμνησεν, εἰς τὰς ἐξοχωτέρας ἐποποιίας ἀπ' ὅσας ἐγνώρισεν ἡ ἀνθρωπότης, τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ τὰς περιπετείας

τῶν πολεμιστῶν καὶ τῶν θαλασσοπόρων. Δὲν ἠσθάνθη ὁμως νὰ ταπεινῶνεται, ὅταν ἔψαλλε μὲ τὸν Ἡσίοδον τοὺς γεωργοὺς σκυμμένους εἰς τὸ ἄροτρον τῶν.

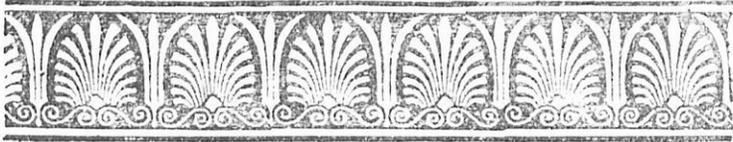
Διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς εὐγενεῖς, ἐπενόησε τὴν ἀτελεύτητον ποικιλίαν τῶν ὕμνων. Ὁ Πίνδαρος, 20 ἐτῶν τὸ 498, συνέθεσε τὴν πρώτην ᾠδὴν του. Μὲ τὸν ἱαμβον ἔδωσεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἀρχιλόχου καὶ τῶν τραγουδιστῶν τοῦ δήμου σκληρὸν ὄπλον κατὰ τῶν ἀντιπάλων.

Διὰ νὰ γοητεύσῃ καὶ νὰ μορφώσῃ τὸν λαόν, ἐδημιούργησε τὸ δράμα καὶ ὁ Αἰσχύλος εἰκοσιπέντε ἐτῶν, τὸ 500, ἔδωσε τὴν πρώτην του τραγωδίαν.

Δὲν ἠρκέσθη νὰ ἐκφράσῃ τὸ ὠραῖον μὲ ὅλα τὰ εἶδη τῆς ποιήσεως, ἀλλὰ ἐζήτησε τὴν ἀλήθειαν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ πεζοῦ λόγου ὁ ὅποιος εὐθύς ἐξ ἀρχῆς εἶχε τὴν ὠραιότητα εἰς τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὴν διαύγειαν.

Ἐπέτρεψεν ἡ ἐλευθερία τοῦ πνεύματος νὰ ἐφανισθῇ εἰς τὸν κόσμον μὲ τὴν μορφήν τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἱστορίας.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἔγινεν ἡ καθαυτὴ γλῶσσα τοῦ ἀνθρωπίνου λογικοῦ. ✓

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ΄

Η ΤΕΧΝΗ

Καλλιτεχνικά χαρίσματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Τὰ προϊόντα τῆς ἑλληνικῆς τέχνης εἶναι τὰ ὠραιότερα ἀπ' ὅσα κατεσκεύασαν οἱ ἄνθρωποι. Μὲ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν γλῶσσαν, ἡ τέχνη εἶναι ἡ ζωηροτέρα, εὐγενεστέρα καὶ ἐπιτυχεστέρα ἐκδήλωσις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Εἰς τὰ ἀριστουργήματά του ἀπεκρυστάλλωθησαν ὅλα τὰ προσόντα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἡ φλογερὰ φαντασία, συγκρατημένη ὅμως ἀπὸ τὸ λογικόν, ἡ λεπτότης, ἡ δίψα διὰ ἐλευθερίαν ἀλλὰ καὶ καθαρότητα μορφῆς καὶ διαύγειαν τῶν ἰδεῶν. Ὁ Ἕλλην ἠγάπησε τὸ ἀρμονικόν καὶ παθαίνεται διὰ τὴν εὐρυθμίαν.

Ἡ Ἀρχαϊκὴ τέχνη.

Τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων ἔφθασαν εἰς ἡμᾶς ὡς ἀξιολύπητα συντρίμματα. Κανεὶς ναός, κανὲν ἄγαλμα, κανὲν ἀγγεῖον δὲν ἐσώθη ἀκέραιον. Ἀπὸ πολλοὺς ὀνομαστοὺς ναοὺς ἔμειναν μόνον τὰ θεμέλια. Ἀνάγλυφα καὶ ἀγγεῖα συνετρίβησαν καὶ ἐτάφησαν εἰς τὰ ἔρείπια. Τὰ ἔργα τῆς ζωγραφικῆς, εἰκόνες, τοιχογραφίαι, ἐξηφανίσθησαν σχεδὸν ἐντελῶς, ὥστε ἰδέαν διὰ τὴν ζωγραφικὴν τῶν ἀρχαίων μᾶς δίδουν μόνον αἱ παραστάσεις ἐπὶ τῶν ἀγγείων.

Ἐν τούτοις τόσον καταπληκτικὴ ἦτο ἡ παραγωγή τῶν ἀρχαίων εἰς ἔργα τέχνης, ὥστε μᾶς ἔμειναν ἄφθονα λείψανα, τὰ ὅποια μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ παρακολουθήσωμεν εἰς τὰς γενικὰς γραμμὰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης.

Τὴν λάμπριν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης ἔδωσε τὸν 5ον αἰῶνα. Διὰ τὸν

φθάση ὁμως εἰς τὴν τελειότητα ἐκείνην, ἐχρειάσθη αἰώνων ὑπομονητικὴ ἐργασία.

Τὴν καταστροφὴν τῆς κρητομυκηναϊκῆς τέχνης μὲ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν ἠκολούθησεν, ὅπως εἶδομεν, περίοδος σκότους. Τὴν περίοδον ἀπὸ τῆς δωρικῆς μεταναστεύσεως μέχρι τοῦ 8ου αἰῶνος ὠνόμασαν ἑλληνικὸν μεσαίωνα, διότι ἦσαν χρόνοι ἀμαθείας, ὅπως ὁ μεσαίων διὰ τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Ἡ τέχνη τῆς, ὅπως ἐμφανίζεται ἰδίως εἰς τὰ ἀγγεῖα, εἶναι γεωμετρική.

Ἀπὸ τὸν 8ον αἰῶνα ἤρχισεν ἡ ἀνάπτυξις, ἀργά, μὲ κόπον καὶ μὲ δοκιμάς. Τὸν 6ον αἰῶνα ἔχομεν ζωερὰν κίνησιν. Κτίζονται ναοί, κοσμοῦνται μὲ ἀνάγλυφα, κατασκευάζονται ἀγάλματα, τὰ ἀγγεῖα γίνονται ἔργα καλλιτεχνικά.

Εἰς τὴν ἀρχὴν ναοὶ καὶ ἀγάλματα γίνονται ἀπὸ ξύλον. Ἀργότερον μετεχειρίσθησαν μίαν πέτραν μαλακὴν, τὸν πῶρον. Τέλος κατέληξαν εἰς τὸ μάρμαρον, τὸ ὁποῖον ἐγινε τὸ κατ' ἐξοχὴν ὑλικὸν τῶν ἑλληνικῶν ἀριστουργημάτων.

Μὲ ὄλην τὴν πρόοδον ὁμως τὰ ἔργα τῆς τέχνης, ναοὶ, ἀνάγλυφα καὶ ἀγάλματα, εἶναι ἀκόμη ἀρκετὰ ἄτεχνα καὶ δεικνύουν ἀπειρίαν.

Τὴν γεωμετρικὴν περίοδον λοιπὸν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης ἠκολούθησεν ἡ περίοδος προπαρασκευῆς τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν καὶ τὴν τέχνην ἀρχαϊκὴν. Ἡ ἀρχαϊκὴ τέχνη φθάνει περίπου μέχρι τοῦ 480 - 470 π. Χ.

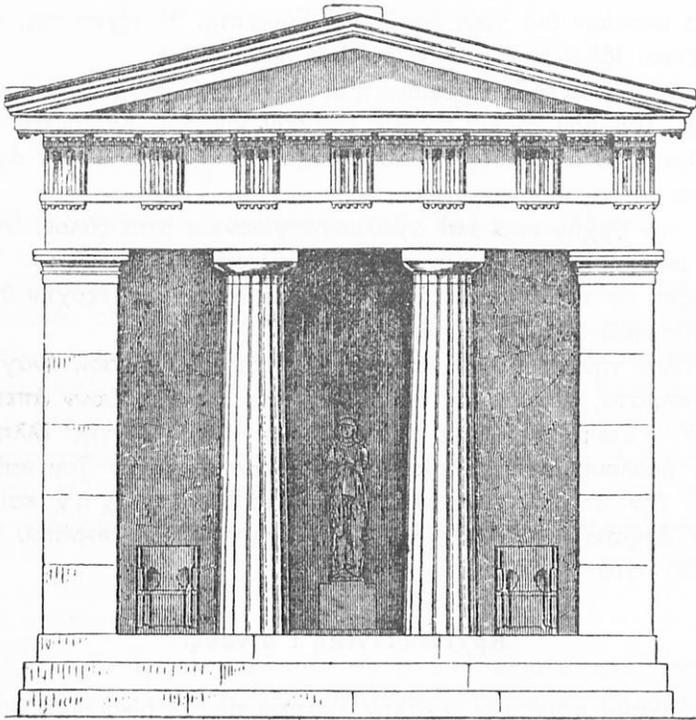
Ἀρχιτεκτονική : ὁ ναός.

Οἱ Ἀχαιοὶ παρὰ τὴν μεγάλην ἀγάπην των εἰς οἰκοδομάς, ἔκτισαν ἀνάκτορα, ὀχυρώματα, τάφους, ὄχι ναοὺς. Τὰς θυσίας των ἐτέλουν εἰς τὸ ὑπαιθρον, εἰς ὑψηλοὺς κατὰ προτίμησιν τόπους. Ἀφότου ὁμως οἱ Ἕλληνες ἐφαντάσθησαν τοὺς θεοὺς ὡς ἀνθρώπους, ἦτο φυσικὸν νὰ σκεφθοῦν ὅτι χρειάζονται κατοικίαν.

Τὴν κατοικίαν τῶν θεῶν τὴν ἐφαντάσθησαν κατ' ἀπομίμησιν τοῦ μεγάρου τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων. Τὸν παλαιότερον καιρὸν ἔκτιζαν στενόμακρον δωμάτιον, χωρὶς παράθυρον, μὲ στοὰν τὸ πολὺ ἐμπρός, ἢ ὁποῖα ἐσχηματίζετο, ὅπως καὶ εἰς τὸ μέγαρον, μὲ τὴν προέκτασιν τῆς στέγης καὶ ἐστηρίζετο ἐπάνω εἰς δύο στύλους. Τὸ

δωμάτιον ὠνομάζετο σηκόσ, τὸ ὁποῖον σημαίνει ἀρχικῶς τόπος περιμανδρωμένος.

Πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ὁ ἑλληνικὸς ναὸς ἦτο κατοικία τοῦ θεοῦ. Ἐχρησίμευε μόνον διὰ νὰ στεγάσῃ τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ καὶ ἄλλα ἱερὰ ἀντικείμενα καὶ ὄχι ὡς τόπος συγκεντρώσεως ὅπως ἡ

Ναὸς πρόστυλος.

Πρόσοψις ἀπλουστέρου ναοῦ με δύο κίονας καὶ δύο παραστάδας. Παραβάλετε με τὴν πρόσοψιν τοῦ μυκηναϊκοῦ μεγάρου (σελ. 34)

Ἰδική μας ἐκκλησία. Ὁ λαὸς δὲν εἰσῆρχετο ἐντὸς τοῦ ναοῦ. Αἱ τελεταὶ ἐγίνοντο ἔξω εἰς τὸ ὑπαιθρον. Ἐκεῖ ἦτο καὶ ὁ βωμὸς διὰ τὰς θυσίας. Οἱ ναοὶ ἦσαν συνήθως ἐντὸς περιβόλου φυτευμένου με δένδρα, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο τέμενος, δηλαδὴ τόπος χωρισμένος καὶ ἀφιερωμένος εἰς τὸν θεόν.

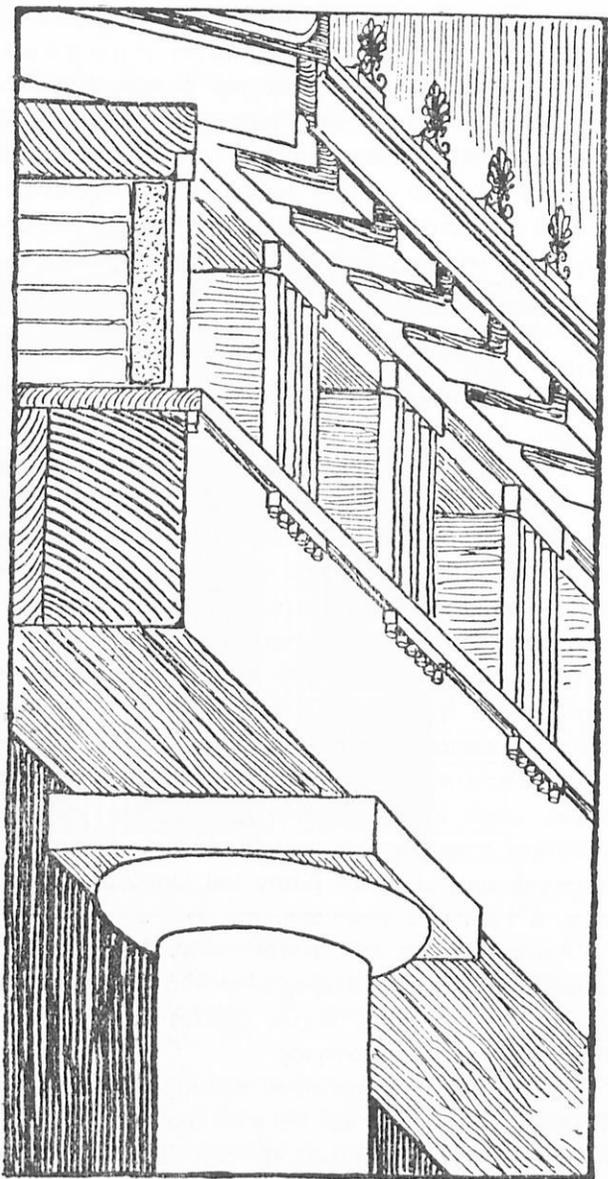
Διὰ τοῦτο οἱ ναοὶ τῶν ἀρχαίων ἦσαν μικροί. Ὁ παλαιότερος μὲ στοᾶν ἢ στύλους ἐμπρὸς ὀνομάζεται π ρ ὀ σ τ υ λ ο ς. Ἀργότερον προσέθεσαν στοᾶν καὶ ὀπίσω καὶ ὁ ναὸς ἔγινε ἀ μ φ ι π ρ ὀ σ τ υ λ λ ο ς. Τέλος κατεσκεύασαν στοᾶς καὶ στύλους εἰς ὅλας τὰς πλευρὰς καὶ ὁ τοιοῦτος ναὸς ὠνομάσθη π ε ρ ῖ π τ ε ρ ο ς. Ὅπίσω εἰς τὸν σηκὸν κατεσκεύασαν ἄλλο δωμάτιον, συνεχόμενον μὲ ἐκεῖνο, τὸν ὀ π ι σ θ ὀ δ ο μ ο ν, ὅπου ἐφύλαττον τοὺς θησαυροὺς. Εἰς τοὺς ἀνεπτυγμένους ναοὺς ἡ στέγη εἶναι ὑψηλότερα εἰς τὸ μέσον καὶ κλίνει πρὸς τὰς πλαγίας πλευρὰς. Τοιουτοτρόπως σχηματίζονται ἀνά ἓν τρίγωνον εἰς τὴν ἐμπροσθίαν καὶ ὀπισθίαν ὄψιν, τὰ ὅποια λέγονται ἀ ε τ ῶ μ α τ α.

Ὅλην τὴν ὠραιότητά του ἔδειξεν ὁ ναὸς, ὅταν ἔγινε μαρμάρινος. Ἡ κυρία εὐμορφία του εἶναι εἰς τὴν ἄρμονικὴν ἀπλότητα τῶν γραμμῶν του, εἰς τὸ στερεὸν σχεδιάσμα τοῦ περιγράμματος, τὸ ὅποιον τὸν κάμνει νὰ ξεχωρίζῃ καθαρὰ καὶ νὰ φαντάζῃ μέσα εἰς τὸ γαλάζιο τοῦ οὐρανοῦ. Τὸ παιγνίδι τῶν σκιῶν καὶ τοῦ φωτὸς μεταξὺ τῶν κιόνων ἔδιδεν εἰς τὴν εὐμορφίαν αὐτὴν κάτι τὸ εὐκίνητον καὶ ζωντανόν. Εἰς αὐτὸ προστίθεται ἡ γοητεία τῆς διακοσμῆσεως, ἡ ὅποια ἐπιβάλλεται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς κατασκευῆς.

Τὸ κύριον στόλισμα τοῦ ἑλληνικοῦ ναοῦ εἶναι ὁ κίων καὶ ὡς συμπλήρωμα ἔρχονται τὰ ἀνάγλυφά του, κυρίως αἱ παραστάσεις εἰς τὰ ἀετώματα. Ὁ ἀπλούστερος καὶ ὠραιότερος εἶναι ὁ δ ω ρ ι κ ὸ ς κ ῖ ω ν, πλατύτερος κάτω μὲ ραβδώσεις, στηριζόμενος ἀμέσως εἰς τὸ ἔδαφος, χωρὶς ἰδιαιτέραν βάσιν, καὶ ἐπάνω ἔχων μικρὸν κιονόκρανον, εἰς σχῆμα στεφάνης. Εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἀνεπτύχθη λεπτότερος καὶ περιτεχνότερος κίων, μὲ βάσιν καὶ κιονόκρανον μὲ ἐλικοειδῆ κοσμήματα, ὁ ἰ ω ν ι κ ὸ ς κ ῖ ω ν.

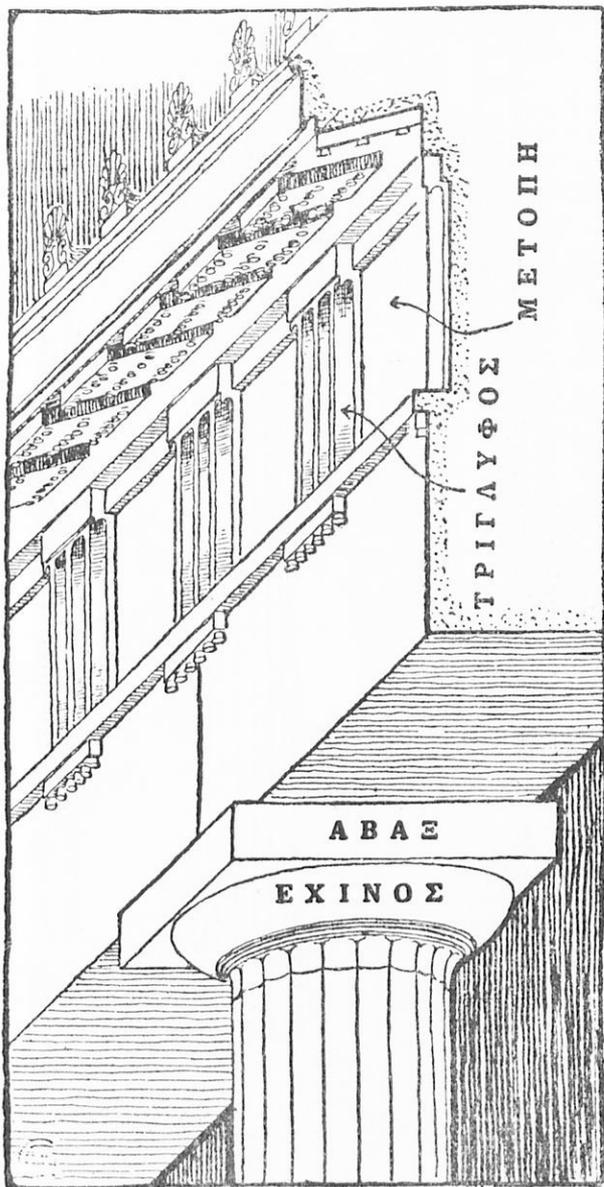
Ἀνεπτύχθησαν δύο τύποι ναῶν, ὁ ἰωνικὸς καὶ ὁ δωρικὸς. Ὁ ἰωνικὸς εἶναι πολυτελέστερος, μὲ πολλὰ κοσμήματα, ὁ δωρικὸς ἀπλοῦς, ἀρρενωπός, ἀποπνέων ἰσχύν, ὠραίος εἰς τὴν ἀπλότητά του καὶ μὲ τὸ αἶσθημα τῆς στερεότητος.

Τοῦ πρώτου τύπου εἶναι πολυάριθμοι καὶ ὀνομαστοὶ ναοὶ τῆς Μ. Ἀσίας, ὁ ναὸς τοῦ Δ ι δ υ μ α ῖ ο υ Ἄ π ὀ λ λ ω ν ο ς εἰς τὴν Μίλητον, τῆς Ἀ ρ τ ἔ μ ι δ ο ς εἰς τὴν Ἐφεσον, τὸ Ἡ ρ α ῖ ο ν εἰς τὴν Σάμον. Ἀπ' αὐτοὺς μόνον πενιχρὰ λείψανα ἐσώθησαν. Κατὰ τὰς ν α σ κ α φ ᾶ ς ὅμως τῶν Δελφῶν ἀνεστηλώθη ὁ θησαυρὸς τῶν Κνι-

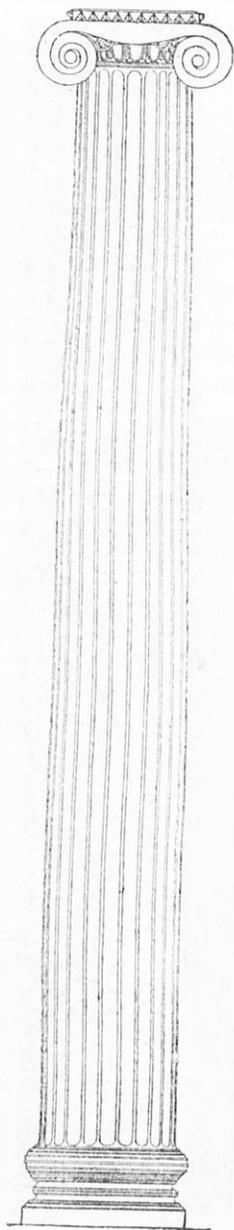
Δωριεύς κίων ξυλίνου ναού.

Οι ναοὶ ἀρχικῶς ἦσαν ξυλῖνοι, ὁ κίων κορυφῶς ρωμαλέος δρυός. Διὰ τοῦτο εἶναι παχύτερος πρὸς τὰ κάτω, ἐνῶ οἱ κρητοκυκλιναῖκοι κίονες εἶναι παχύτεροι ἐπάνω (πρβ. εἰκ. σελ. 34). Εἰς τὴν κορυφὴν του κατασκευάζουν κυκλικὸν προσκέφαλον καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοποθετοῦν τετράγωνον πλάκα ἀπὸ παχύ ξύλον. Τὸ προσκέφαλον ἀνορθοῦται κατὸ πῦρ ἐ Χ ι ν ο ς, ἢ δὲ πλάξ ἀ β α ξ (ἴδε ἐπιμένην εἰκόνα). Οἱ κίονες μὲ τὰ κιονόκρανά των βαστάζουσι τὰς δοκοὺς, αἱ ὁποῖαι περιβάλλουσι ὀρίζοντιως ἀπὸ τὴν οἰκοδομήν καὶ βαστάζουσι τὴν στέγην.

Δωρικός κίων, εφαρμογή εις τὸ μάρμαρον.

Κατὰ τὴν μετόπισιν ἀπὸ τὸν ξυλινὸν εἰς τὸν μαρμάρινον ὁ ναὸς διετήρησε τὰ μέρη του. Ὁ κίων παχυνόμενος ἐλαφρῶς πρὸς τὰ κάτω φέρει σειρὰν αὐλακία ἀπὸ ἑπάνω πρὸς τὰ κάτω, τὴς λεγομένης ραβδωσείας, ἀπὸ τὰ κυριώτερα γνωρίσματα τοῦ ἑλληνικοῦ κίονος. Εἰς τὸ κιονόκρανον διακρίνομεν τὸν ἔχινον καὶ τὸν ἀβάκα. Αἱ παχεῖαι πλάκες (δοκοὶ εἰς τὸν ξυλινόν), αἱ στήριζόμεναι ἐπὶ τῶν κιονόκρανῶν, λέγονται ἐπιστύλια. Ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου ὑπάρχει ἄλλη σειρὰ διατρέχουσα ἐπίσης ἔξω τῶν οἰκοδόμημα, τὸ λεγόμενον διὰζώμα, τὸ ὁποῖον διαίρεται εἰς τρίγλυφα καὶ μετόπισα. Τὰ τρίγλυφα εἶναι τρία κάθετα σκαλισμένα, αἱ μετόπισα τετράπλευροι πλάκες, αἱ ὁποῖαι συνήθως φέρουν γλυπτὰς παραστάσεις.

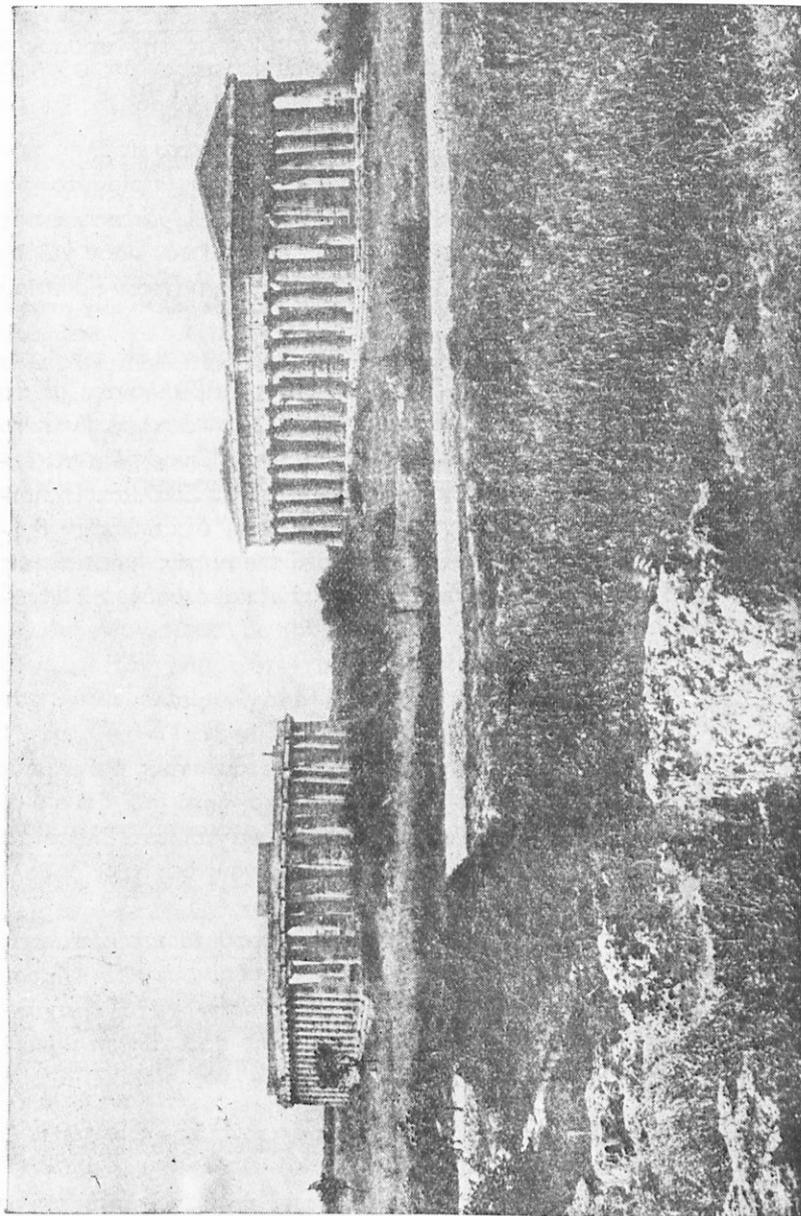
Ἴωνικός κίων.

Ὅταν θέλουν νὰ κατασκευάσουν ὑψηλοῦς κίονας, προτιμοῦν τὸν Ἴωνικόν, διότι οἱ ὑψηλοὶ δωρικοὶ κίονες κατὰ τὰς ἀναλογίας των πρέπει νὰ εἶναι πολὺ παχέεις. Ὁ κίων ἔχει ἰδιαιτέραν βάσιν καὶ ἑλικοειδῆς κιονόκρανον.

Δωρικός κίων.

Εἰς τὴν ἀνεπτυγμένην μορφήν. Χωρὶς ἰδιαιτέραν βάσιν. Ραβδώσεις, κιονόκρανον, ἐπιστύλιον, τρίγλυφος, μετόπη.

Ίστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος Α' (Ἔκδοσις Α' 1949)

Οἱ δύο ναοὶ τῆς Ποσειδωνίας (Paestum, Κάτω Ἰταλία).

Ἡ λεγομένη βασιλικὴ τοῦ 6ου αἰῶνος καὶ ὁ τεράστιος ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος τοῦ 5ου αἰῶνος.

δίων, πολύτιμον δείγμα Ιωνικοῦ ναοῦ, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν πρόσοψιν αὐτοῦ ἀντί κίωνων φέρει δύο γυναῖκας μὲ ἰωνικὴν στολήν, τὰς λεγομένης Καρνάτιδας.

Τὸν βον αἰῶνα τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν εὐρίσκετο εἰς ὄλην τὴν λαμπρότητά του. Ἄρχοντες καὶ ἰδιῶται ἐπροθυμοποιοῦντο νὰ προσφέρουν ἀφιερῶματα, τὰ ὁποῖα ἐκάστη πόλις ἐφύλαττεν ἐντὸς μικροῦ ναοῦ, τοῦ λεγομένου Θησαυροῦ. Ὁ περὶ τὸν ναὸν χῶρος εἶχε σκεπασθῆ ἀπὸ τοιαῦτα ἰδρύματα καὶ ἦτο πραγματικὸν μουσεῖον ἰωνικῆς τέχνης.

Δωρικοὶ ναοὶ ἐκτίσθησαν εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν. Τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ἰδίως ἐπιβάλλονται μὲ τὸ μέγεθος καὶ τὸν ὄγκον των. Ὁ ἀρχαιότερος ἀπ' αὐτοὺς εἶναι τὸ Ἡραῖον τῆς Ὀλυμπίας (2ον ἡμισυ τοῦ 7ου αἰῶνος), ἔπειτα ἔρχονται τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Σελινούντος εἰς τὴν Σικελίαν. Πληρεστέραν ἰδέαν δωρικοῦ ναοῦ ἀρχαϊκῆς τέχνης δίδει ὁ καλύτερον διατηρηθεὶς ναὸς τῆς Δήμητρος εἰς τὴν Ποσειδωνίαν τῆς Ἰταλίας, εἰς τὸ Paestum, ὅπως λέγουν οἱ Εὐρωπαῖοι, καθὼς καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἡρακλέους εἰς τὸν Ἀκράγαντα.

Γλυπτικὴ : ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα.

Τὰ παλαιότερα ἀγάλματα ἦσαν ξύλινα, μὲ κλειστοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ βραχίονας κολλημένους εἰς τὸ σῶμα. Αὐτὰ ἦσαν τὰ ξόανα. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Δαίδαλος κατεσκεύασεν ἀγάλματα βλέποντα καὶ βαδίζοντα, τὸ ὁποῖον σημαίνει, ὅτι εἶχον ἀνοικτοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τοὺς πόδας εἰς στάσιν βαδίσματος.

Ἡ ἐπεξεργασία τοῦ λίθου καὶ τοῦ μαρμάρου ἔδωσε κόπον εἰς τοὺς τεχνίτας καὶ μόνον ἡ ἀγάπη των εἰς τὴν δημιουργίαν ἐνίκησε τὰς δυσκολίας. Παρὰ τὰ μαρμάρινα κατεσκεύασαν χυτὰ ὀρειχάλκινα ἀγάλματα. Εἰς ὄλην τὴν διάρκειαν ὅμως τῆς πρὸ τῶν περσικῶν πολέμων ἐποχῆς τὰ ἀγάλματα δὲν ἔπαυσαν νὰ παρουσιάζουν ἀτελείας.

Δύο εἶναι οἱ ἐπικρατέστεροι τύποι ἀρχαϊκῶν ἀγαλμάτων, οἱ « κοῦροι » καὶ αἱ « κόραι ».

Οἱ κοῦροι εἶναι ἀγάλματα ἀνδρῶν, τὰ ὁποῖα ζητοῦν νὰ παραστήσουν τὴν ἀνδρικήν ρώμην. Διὰ τὴν κατασκευὴν των μεταχει-

ρίζονται συνηθέστερον τὸν ὀρείχαλκον, διότι τὸ βαθὺ χρῶμά του ἀρμόζει περισσότερον διὰ τὸ μαυρισμένον ἀπὸ τὸν ἀέρα τῆς παλαίστρας ἀνδρικὸν σῶμα.

Ἡ κεφαλὴ προσβλέπει ἐμπρός, αἱ χεῖρες εἶναι προσκεκολλημέναι ἐπὶ τῶν μηρῶν, ὁ ἀριστερὸς πούς προβάλλεται, χωρὶς νὰ κάμπτεται τὸ γόνυ. Ἡ κόμη πίπτει πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐν μέρει καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων, εἰς βοστρύχους. Τὸ ἀγαλμα στέκεται εἰς στάσιν προσοχῆς. Ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος ἐκτελοῦν τὰς ἰδίας κινήσεις, ἡ κεφαλὴ προβάλλεται ἀκίνητος πρὸς τὰ ἐμπρός, οὐδὲν γόνατον κάμπτεται, ἐκάστη χεὶρ στηρίζεται μὲ ἐσφιγμένην τὴν πυγμὴν ἐπὶ τῆς κνήμης. Εἰς τὸ πρόσωπόν του ἔχει ἐλαφρὸν μειδίαμα, χαρακτηριστικὸν εἰς τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα. Πολλοὶ ἐκ τῶν κούρων εἶναι τέρასτιοι.

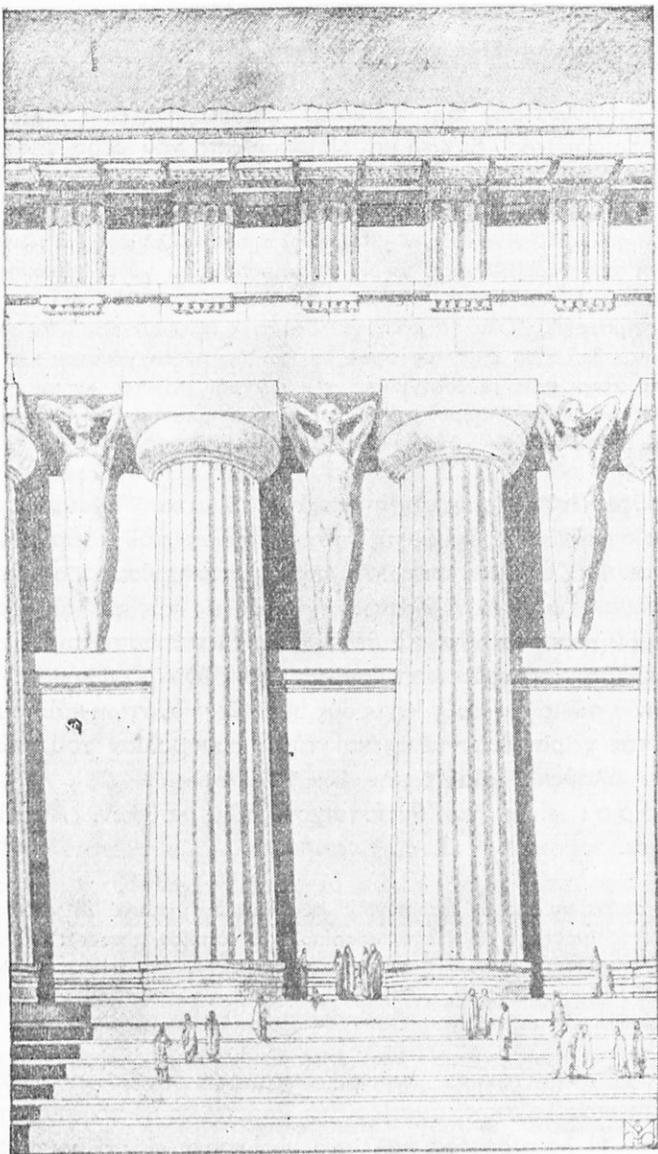
Οἱ κοῦροι ἐνθυμίζουσι αἰγυπτιακὰ ἀγάλματα. Ἐχουσι ὅμως τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἑλληνικῆς παραστάσεως τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι γυμνοί. Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς θαυμάζουσι τὸ ἀνδρικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον βλέπουσι γυμνὸν εἰς τὰς παλαίστρας, τὸ παρατηροῦσι μὲ προσοχὴν καὶ θέλουσι νὰ τὸ παραστήσουσι μὲ ἀκρίβειαν. Παρὰ τὴν φανεράν ἀτεχνίαν, τὸ σφριγῶν ἀπὸ ζωὴν καὶ δύναμιν ἀνδρικὸν σῶμα μὲ τοὺς ἰσχυροὺς μῦς τῶν γονάτων καὶ τοῦ στήθους, μὲ τὰς χεῖρας ἐσφιγμένας καὶ τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ μειδίαματος, δίδει ἀληθινὴν αἰσθητικὴν ἱκανοποίησιν.

Αἱ κόραι εἶναι τὸ ἀντίστοιχον τῶν κούρων. Αὐταὶ εἶναι ἐνδεδυμένα.

Αἱ περισσότεραι φοροῦσι ἀπὸ κάτω τὸν ἰωνικὸν χιτῶνα μὲ χειρῖδας καὶ ἀπὸ ἐπάνω τὸ ἱμάτιον, εἶδος ἐπανωφορίου, τὸ ὁποῖον ρίπτεται ἐπὶ τῶν ὤμων, εἴτε σκεπάζει τὸ στήθος ἢ τὸ ἀποκαλύπτει. Ἡ κόμη πίπτει εἰς βοστρύχους ἐπὶ τῶν ὤμων. Ὅλοι ἔχουσι εἰς τὸ πρόσωπον τὸ τυπικὸν ἀρχαῖκὸν μειδίαμα.

Αἱ κόραι παριστάνουσι κυρίας, δεσποίνας πλουσιῶν οἴκων, εἶναι ἰωνικῆς προελεύσεως, σχετίζονται ἰδιαιτέρως μὲ τὸ ἐργαστήριον τῆς Σάμου. Ἡ λαμπροτέρα συλλογὴ εὐρίσκεται εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως.

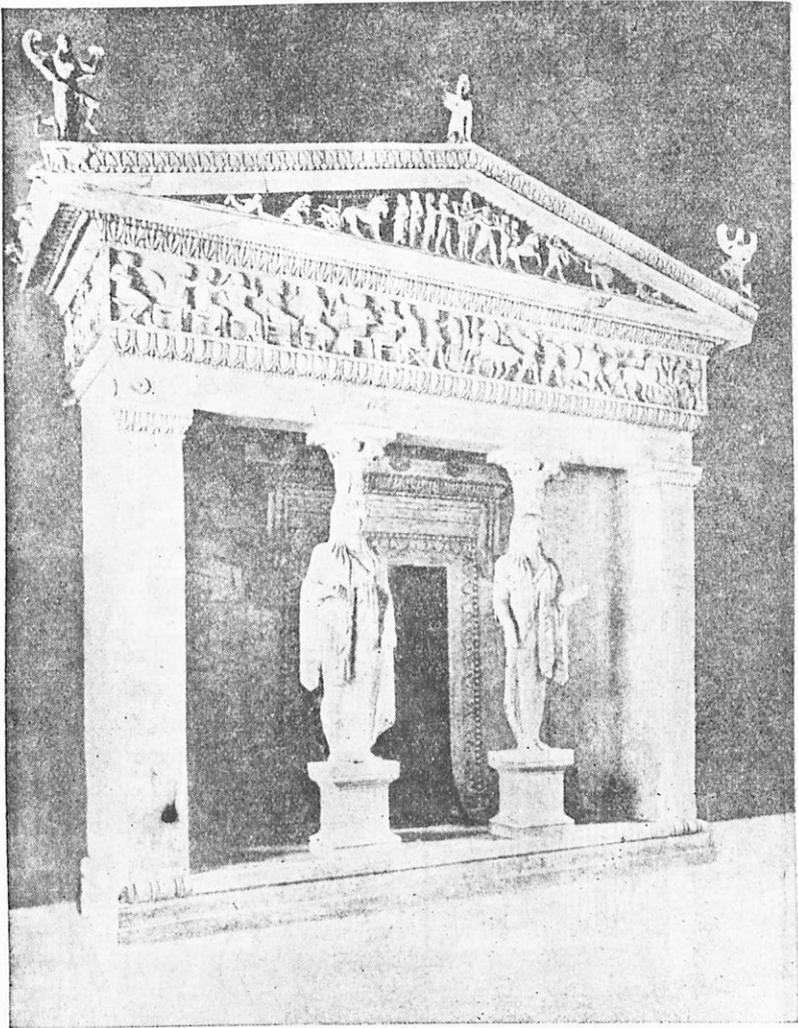
Πλουσιώτερα εἶναι τὰ εὐρεθέντα ἀνάγλυφα τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς. Ὁ νοσὸς παρουσιάζει εὐκαιρίαν διὰ διακόσμησιν γλυπτικὴν, ἰδίως εἰς τὰ ἀετώματα, τὰ ὁποῖα ἐστόλισαν μὲ ἀναγλύφους μυθολογικὰς παραστάσεις ἢ καὶ ἀγάλματα. Δείγματα ἐσώθησαν ἀπὸ πολλοὺς ναοὺς,

Ναός τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἰς τὸν Ἀκράγαντα.

Ὁ κοινῶς λεγόμενος οἶκος τῶν Γιγάντων. Ἐκτίσθη πρὸς τὸ τέλος τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς (ἀρχαί τοῦ 5ου αἰῶνος). Ἦτο ὁ μεγαλύτερος ναός τῆς Σικελίας. Ὁ σηκός του εἶχε μήκος 101 μ., πλάτος 44 μ. Ἐκοσμεῖτο περίεξη από κίονας καὶ παραστάδας. Τὰ εἰς τὰ ἀνώτερα μέρη τῶν ἐξωτερικῶν τοίχων ἀνδρικὰ ἀγάλματα ὀνομάζονται Ἄτλαντες, ὅπως τὰ ἀνάλογα γυναικεῖα ἀγάλματα Καρυάτιδες.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

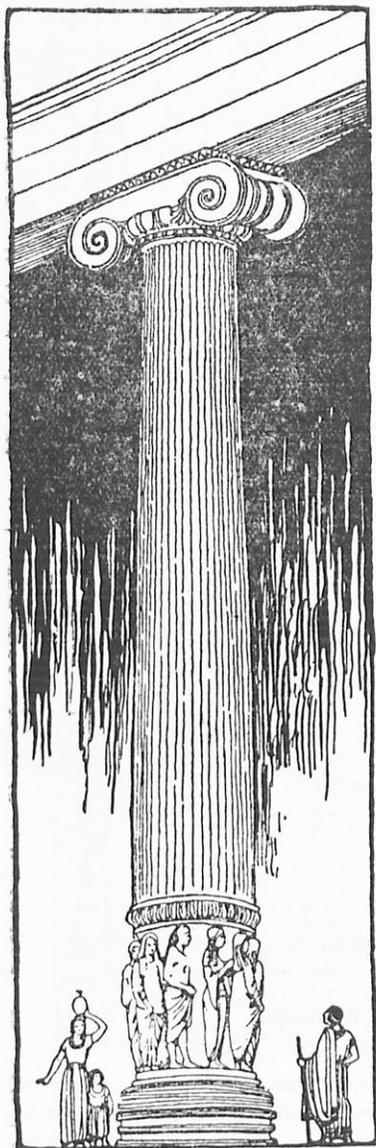

Θησαυροὶ τῶν Σιφνίων.

Ἀναπαράστασις — Μουσεῖον τῶν Δελφῶν.

Εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους, ὅπως τὴν Ὀλυμπίαν, τοὺς Δελφοὺς, αἱ πόλεις διὰ νὰ φυλάξουν τὰ πολύτιμα ἀφιερώματά των, ἔκτιζον τοὺς θησαυροὺς εἰς σχῆμα μικρῶν ναῶν, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦνται τὸ πολὺ ἀπὸ πρόναον καὶ σηκόν. Εἰς τοὺς Δελφοὺς ἀντιπροσωπεύεται λαμπρῶς ὁ ἰωνικὸς ρυθμὸς εἰς τὰ τοιαῦτα κτίσματα τῶν ἰωνικῶν πόλεων. Οἱ θησαυροὶ τῶν Κνιδίων καὶ τῶν Σιφνίων εἶχον εἰς τὴν πρόσοψιν τῶν προδόμων ἀντὶ κίωνων δύο Καρυάτιδας, δηλαδὴ γυναικεῖα ἀγάλματα.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Κίον του παλαιού ναού
της Ἀρτέμιδος εἰς τὴν Ἐφεσον.
Ἴωνικός, με γλυπτὰς παραστάσεις

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

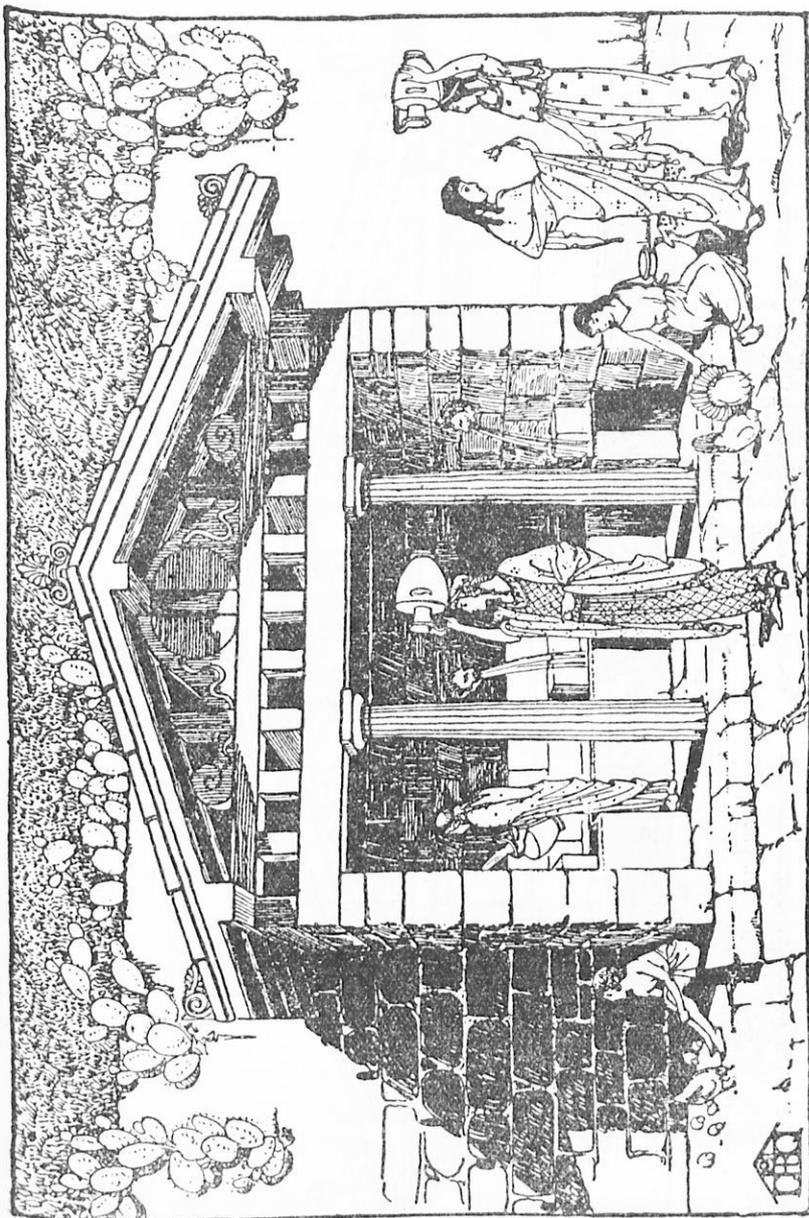
Ἐφθονα καὶ μεγάλης ἀξίας εἶναι τὰ εὑρεθέντα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

Προέρχονται ἀπὸ τεμάχια παλαιῶν ναῶν καταστραφέντων ὑπὸ τῶν Περσῶν κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Ξέρξου. Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὴν Σαλαμίνα μετὰ τὴν νίκην καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ὑψώσουν λαμπροτέρους ναοὺς, τὰ λείψανα τῶν καταστραφέντων ναῶν ἔθαψαν ἀπὸ εὐλάβειαν ὑπὸ τὸ ἔδαφος. Εἰς τὰς ἀνασκαφάς, τὰς ὁποίας ἐνήργησεν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις τὸ 1885, εὑρέθησαν εἰς τὸ λεγόμενον « περσικὸν στῶμα », τὸ περιέχον δηλαδὴ γλυπτὰ καὶ ἀγγεῖα χρονολογούμενα πρὸ τῶν περσικῶν πολέμων. Τὰ πολυτίμα αὐτὰ εὐρήματα εἶναι εἰς τὸ ἰδιαίτερον μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως.

Αἱ παραστάσεις τῶν εἶναι περὶ ἐργοὶ διὰ τὴν σημερινὴν μας ἀντίληψιν. Παρουσιάζουν ὅμως ζωηρότητα καὶ δίδουν ὑπόσχεσιν δι' ἀνάπτυξιν.

Προχωρημένης ἀρχαϊκῆς τέχνης προϊόντα εἶναι τὰ γλυπτὰ τῶν ἀετώματων τῆς Ἀφαιας εἰς τὴν Αἴγιναν (480 π.Χ.), τὰ ὁποῖα ἀνεκαλύφθησαν τὸ 1811 καὶ σήμερον εὑρίσκονται εἰς τὴν γλυπτοθήκην τοῦ Μονάχου.

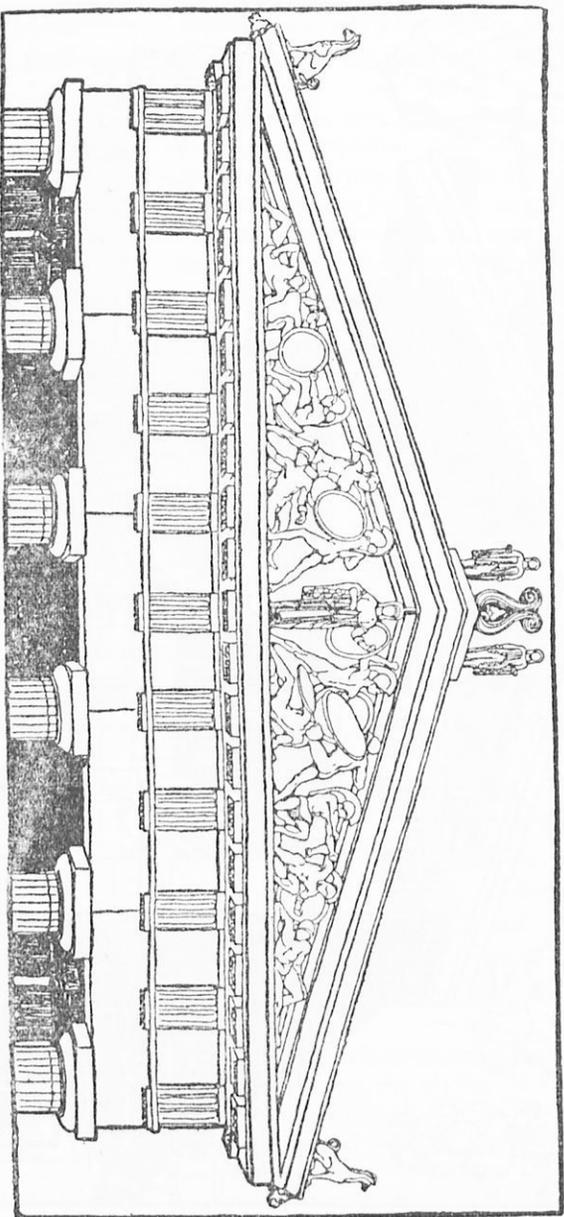
Τὸ κέντρον τοῦ ἀετώματος κατέχει ἡ Ἀθηνᾶ φέρουσα τὴν αἰγίδα, τὸ κράνος καὶ κρατοῦσα δόρυ. Καὶ εἰς τὰ δύο ἀετώματα ἀπὸ τὰ δύο μέρη τῆς Ἀθηνᾶς εἶναι συμπλέγματα πολεμιστῶν. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν παριστάνετο, καθὼς φαίνεται, ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ἡρακλέους κατὰ τῆς Τροίας, εἰς τὸ δυτικὸν τοῦ Ἀγαμέμνονος κατὰ τὴν Τροίαν.

Ἡ Κρήνη.

Ἐπὶ ἀπτικῷ ἀγγεῖου.

Τὰ σπίτια εἶχον φρέατα, ἀλλὰ τὸ πόσιμον ὕδωρ ἔφερον αἱ γυναῖκες ἀπὸ τὴν κρήνην, ἣ ὅποια εἶναι ἀξιόλογον μέρος τῆς ζωῆς τῶν πόλεων. Ἐφρόντιζον πολὺ δια τὴν καλλιτεχνικὴν ἐμφάνισιν τῆς. Ὀνομασται κρήναι, ὅπως ἡ *Ἐννεάκροσι*, κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πεισιστράτου εἰς τὰς Ἀθήνας, τῶν Μεγάρων ὑπὸ τοῦ Πέρανου Θεογένους, ἦσαν ἀξιόλογα μνημεῖα, σταῖαι συνήθως ὅπως καὶ ἡ ἀνωτέρω εἰκονιζομένη δωρικοῦ ρυθμοῦ, μὲ κίονας ἐμπρός. Εἰς τοὺς τοίχους εἶναι προσηλωμένοι κρουνοὶ, μαριάρναι κεφαλαί.

Ναός τῆς Ἀφραίας, Αἴγινα, Δυτικὸν ἔξωμα.

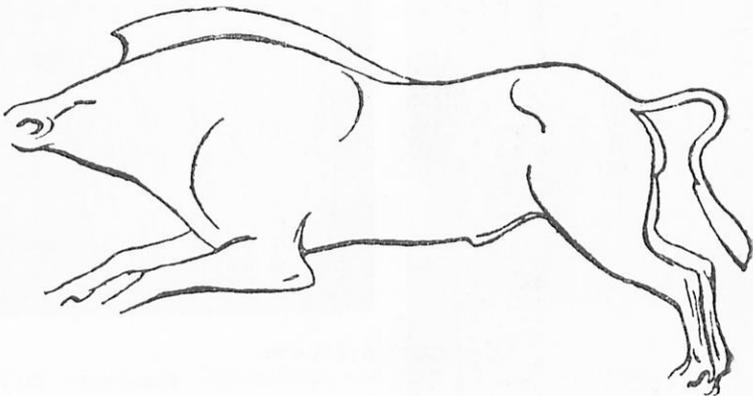
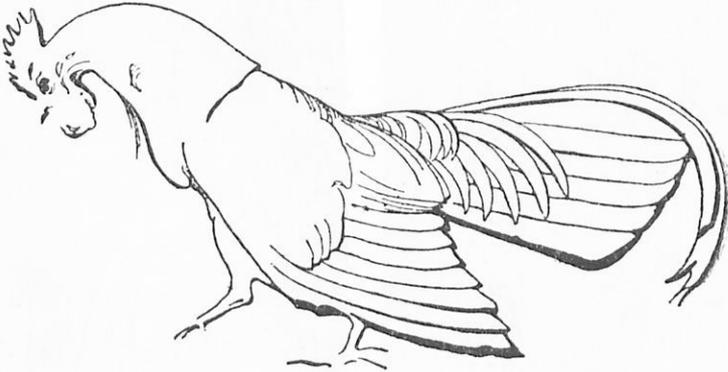
Ἀναπαράστασις εἰς τὴν γλυπτοθήκην τοῦ Μονάχου.

Ἀπὸ τοὺς δυναστοτετέροις ναοὺς τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς. Κεῖται εἰς περίοπτον πανοραμματικὴν θέσιν ἐπὶ πευκο-
φύτου ὑψώματος δεσπόζων τοῦ Σαρωνικαίου, ὅπως ὁ ναὸς τοῦ Σουνίου, τῆς Καλαυρίας (Πόρου) καὶ ὅπως Bra-
δύτερον ὁ Παρθενών. Τὰ ἀνακαλυφθέντα κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1811 (τουρκοκρατία) ὑπὸ τῶν Γερμανῶν
17 ἀγάλματα τοῦ ναοῦ μετεκομίσθησαν καὶ κοσμοῦν τὴν Γλυπτοθήκην τοῦ Μονάχου. Εἰς τὸ μέσον ἡ Ἀθηνᾶ
πᾶντοπιος, ἀπὸ τὰ δύο μέρη πολεμιστοὶ ἀσυμμετρικῶς τεταγμένοι.

Οἱ ἀρχαῖοι τὰ ἔργα τῆς γλυπτικῆς, ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα, τὰ ἔβαφον μὲ ζωηρὰ χρώματα. Ἡ ἀρχαῖκή γλυπτική, εἰς τὰ νεώτερα ἰδίως δείγματά της, προαναγγέλλει τὴν ἀναγέννησιν, ἣ ὁποία ἐτοιμάζεται.

Ζωγραφικὴ : τὰ ἀγγεῖα.

Ἡ ζωγραφικὴ φαίνεται ὅτι ἦτο περισσότερο προωδευμένη

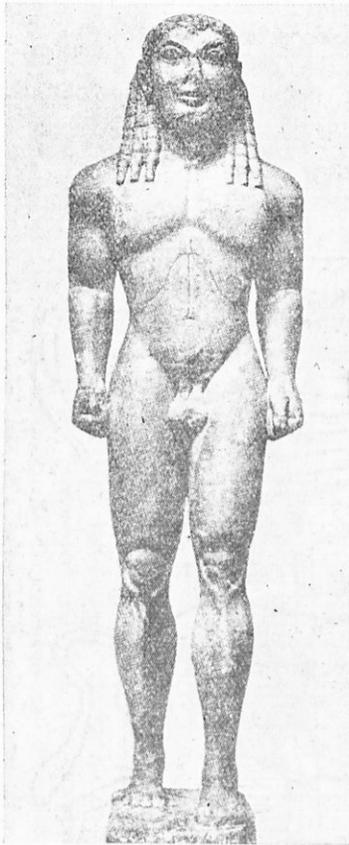
Γλυπτὰ κοσμήματα ναοῦ.

Λονδίνον — Βρεττανικὸν Μουσεῖον.

Ἀπὸ ναὸν τῆς Μικρασιατικῆς πόλεως Ζάνθου (περὶ τὸ 500 π. Χ.).

κατὰ τὴν ἀρχαῖκήν ἐποχὴν. Τοῦτο συμπεραίνομεν ἀπὸ τὰς παραστάσεις ἐπὶ τῶν ἀγγείων.

Τὰ ἑλληνικὰ ἀγγεῖα εἶναι ἀπὸ τὰ συμπαθέστερα κομφοτεχνήματα τοῦ κόσμου. Εἰς τὸ εὖδος τοῦτο τῆς πρώτης ἀνάγκης ἔδωσαν θου-

Ἄρχαϊκὰ ἀγάλματα.

Κοῦρος.

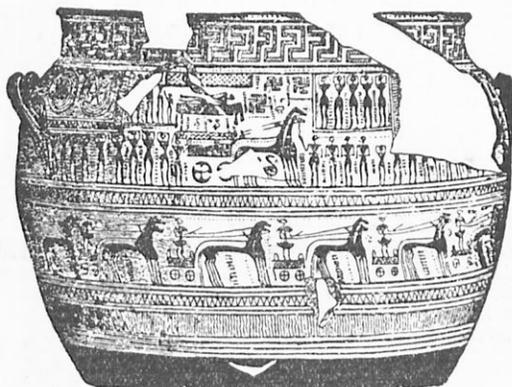
Κόρη.

Ἄριστερὰ μαρμάρινον ἀγαλμα ἀνδρὸς (Μουσεῖον Δελφῶν), δεξιὰ ἐπίσης μαρμάρινον ἀγαλμα γυναικὸς (Μουσεῖον Ἀκροπόλεως).

Τὸ πρῶτον, δείγμα δωρικῆς τέχνης, παριστάνει πιθανώτατα γυμνὸν ἀθλητὴν εἰς στάσιν κατὰ μέτωπον καὶ κατεσκευάσθη τὸν 7ον π. Χ. αἰῶνα. Τὸ δεύτερον κατὰ ἑκατὸν ἔτη νεώτερον, μία ἀπὸ τὰς κόρας τῆς Ἀκροπόλεως, δείγμα ἰωνικῆς τέχνης, νέα μὲ πλοῦσιον, λεπτὸν καὶ πολὺπτυχον χιτῶνα.

Ἄγγεϊα κρητικά.

Γεωμετρικὸν ἀγγεῖον.

Ἄγγεϊον Διπύλου.

Παρίσιοι, Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη. Ἀθῆναι, Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον.
Εἶναι φανερὰ ἡ διαφορὰ ἀπὸ τὰ Κρητικὰ ἀγγεῖα. Τὸ ἀγγεῖον ἀριστερὰ ἔχει ὡς κοσμήματα πολὺ ἀπλᾶς γραμμάς, εἰς τινὰ μόνον μέρη πολυπλοκώτερα ὀλίγον σχέδια ἢ πολὺ ἄτεχνα πτηνὰ. Τὸ ἀγγεῖον δεξιὰ εἶναι ἀπὸ τὰ εὐρεθέντα εἰς τὸ Δίπυλον τῶν Ἀθηνῶν. Εἶναι τεράστιος πίθος πάλιν μὲ ἀπλᾶ γεωμετρικὰ σχέδια. Μεταξὺ αὐτῶν ὁ τεχνίτης προσπαθεῖ νὰ παραστήσῃ σκηνὰς ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ζωὴν, ἀλλὰ τὰ ἰχνογραφήματά του εἶναι πολὺ ἀδέξια. Εἰς τὴν τρίτην ζώνην παριστάνεται πολυτελὴς κηδεῖα. Εἰς τὸ μέσον ἄμαξα μὲ δύο ἵππους καὶ ἐπάνω ὁ νεκρὸς. Οἱ συνοδεύοντες ἔχουν σηκωμένα τὰ χέρια, τὸ ὅποῖον σημαίνει ὅτι θρηνοῦν τὸν νεκρὸν. Ὁ τεχνίτης ἐγέμισεν ὅλα τὰ κενὰ μὲ σχέδια, πτηνὰ κλπ. Δὲν θέλει νὰ ἀφήσῃ κενόν.

καὶ ἐπὶ ταύτης ζωγραφίζονται αἱ μορφαὶ ὡς σιλουέτται μαῦραι ἢ διὰ περιγραφῆς.

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ 7ου αἰῶνος οἱ Ἕλληνες ἀγγειογράφοι παραμερίζουν τὰ ἀνατολίζοντα κοσμήματα καὶ εἰσάγουν τὴν διηγηματικὴν διακόσμησιν, δηλαδὴ τὰς μυθολογικὰς παραστάσεις. Τὰ πρῶτα καθαρῶς ἑλληνικὰ καὶ ἀξιόλογα εἶναι τὰ λεγόμενα μελανόμορφα.

Ὁ ἀγγειογράφος παραλαμβάνει τὸ ἀγγεῖον μόλις βγῆ ἀπὸ τὸν φούρνον καὶ ἐπάνω εἰς τὸ πορτοκαλλί χρῶμα τοῦ ψημένου πηλοῦ ζωγραφίζει μὲ μαῦρο βερνίκι τὰς μορφὰς καὶ τὰ κοσμήματα, χαράττει τὰς λεπτομερείας τῶν πτυχῶν καὶ στιλβώνει τὸ ἀγγεῖον. Ἡ στιλπνῶσις δίδει ἰδιαιτέραν θερμότητα εἰς τὴν ἀδιακόσμητον ἐπιφάνειαν τοῦ ἀγγείου.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνος ὅλα τὰ ἐργαστήρια δίδουν μελανόμορφα ἀγγεῖα. Ἄλλὰ τὰ ἀττικὰ ὑπερβαίνουν εἰς τὸν πλοῦτον τῶν διακοσμήσεων καὶ εἰς τὴν ὠραιότητα τῶν σχημάτων τὰ προϊόντα τῶν ἄλλων ἐργαστηρίων, τοῦ Κορινθιακοῦ, τοῦ Χαλκιδικοῦ καὶ τοῦ Λακωνικοῦ. Ἡ πρόοδος αὕτη εἶναι ἀπὸ τὰ δείγματα τῆς αὐξανομένης ὑπεροχῆς τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ ἀγγειογράφοι δίδουν τόσῃν σημασίαν εἰς τὸ ἔργον των, ὥστε ὑπογράφουν αὐτὸ ὅπως οἱ ζωγράφοι τοὺς πίνακάς των.

Ὁνομαστὸν μελανόμορφον ἀγγεῖον εἶναι τὸ λεγόμενον « Ἀγγεῖον τοῦ Φρανσουά », εὑρισκόμενον εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Φλωρεντίας.

Ἀγγεῖον ἀσιατιζόν.

Μουσεῖον Λούβρον, 7ος αἰών.

Οἰνοχόη τύπου ἰωνικοῦ, εὐρεθεῖσα εἰς τὴν Ρόδον. Διαίρεται εἰς ζῶνας παρασιτανούσας ἄγρια ζῶα.

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ βου αἰῶνος ὁ μελανόμορφος ρυθμὸς ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοῦ ἐρυθρομόρφου.

Τὸ ἀγγεῖον τοῦ Φρανσουά.

Μουσεῖον Φλωρεντίας.

Τὸ ἀξιολογώτερον ἴσως ἀπὸ τὰ σφζόμενα μελανόμορφα ἀγγεῖα. Κατεσκευάσθη ἐν Ἀθήναις περὶ τὸ 560. Κρατὴρ ὕψους 0,66. Φέρει ἐπιγραφήν: «Κλιτίας μ' ἔγραφεν, Ἐρμότιμος μ' ἐποίησεν». Ἡ διακόσμησις εἶναι κατὰ ζῶνας, ὅπως εἰς τὰ ἀνατολίζοντα ἀγγεῖα, καὶ ἡ κατωτέρα κοσμεῖται ἀκόμη ἀπὸ ζῶα καὶ Σφίγγας. Εἰς τὰς ὑπολοίπους ζῶνας φέρει περὶ τὰς δέκα μυθολογικὰς παραστάσεις, κυνήγιον τοῦ καλυδωνίου κάπρου, ἀγῶνα ἀρμάτων πρὸς τιμὴν τοῦ νεκροῦ τοῦ Πατρόκλου, θεοὺς μεταβαίνοντας εἰς τοὺς γάμους τοῦ Πηλέως καὶ τῆς Θέτιδος κλπ. Ἡ πρόσοψις τῆς οἰκίας τοῦ Πηλέως εἰκονίζεται ὁμοία σχεδὸν μὲ τὴν πρόσοψιν δωρικοῦ ναοῦ.

Ἐπὶ τῆς κοκκινωπῆς ἐπιφανείας χαράσσεται τὸ περίγραμμα τῶν μορφῶν. Ὅλη ἡ ἄλλη ἐπιφάνεια βάφεται μὲ μαῦρο βερνίκι. Ἐρυθραὶ μένουσι μόνον αἱ μορ-

1. Σκύφος

2. Κύλιξ

3. Κάνθαρος

4. Κρατήρ

5. Ἀμφορεὺς

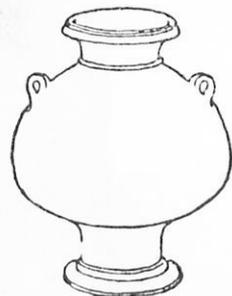
6. Στάμνος

7. Ὑδρία

8. Ὑδροχόη

9. Ψυκτήρ

10. Λήκυθος

11. Λέβης

12. Ἀλάβαστρον

Σχήματα ἀρχαίων ἐλληνικῶν ἀγγείων.

φαί. Ἐνῶ λοιπὸν εἰς τὰ μελανόμορφα τὸ ἀγγεῖον εἶναι ἐρυθρόν, αἱ μορφαὶ μαῦραι, τῶρα γίνεται τὸ ἀντίθετον. Αἱ μορφαὶ εἶναι ἐρυθραί.

Τὰ ἐρυθρόμορφα ἀγγεῖα τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς, πρὸ τῶν Περσι-

Ἄττικὸς ἀμφορεὺς Ἐξεκίου.

Ῥώμη, Βατικανόν.

Ἐξαιρετὸν μελανόμορφον ἀγγεῖον (περὶ τὸ 520 π. Χ.). Ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ ὁ Αἴας μεταξὺ δύο μαχῶν διασκεδάζουσι παίζοντες πεσσοῦς (πρβ. σελ. 225).

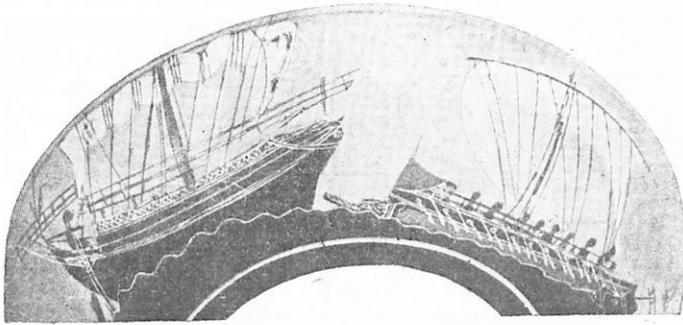
κῶν πολέμων ἤδη, τὰ λεγόμενα « τοῦ αὐστηροῦ ρυθμοῦ », εἶναι ἀπὸ τὰ ωραιότερα δείγματα τῆς ἐλληνικῆς ἀγγειογραφίας καὶ ἀπὸ τὰ κομψότερα πράγματα ἀπὸ ὅσα ἔκαμεν ὁ ἄνθρωπος.

Τὰ ἀγγεῖα μᾶς ἔσωσαν μερικὰ ὀνόματα. Ὁ Ἐξεκίας καὶ ὁ Ἄμασις εἶναι θαυμάσιοι διακοσμηταὶ μελανομόρφων, ὁ Εὐ-

Α. Λαζάρου—Δ. Χατζή

φρόνιος, ὁ Δοῦρις, ὁ Βρύγος ἐρυθρομόρφων καὶ παγκοσμίου σημασίας καλλιτέχνηι.

Ἐσώθησαν χιλιάδες ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα γεμίζουν τὰ μουσεῖα

Παράστασις μελανομόρφου ἀγγείου.

Λονδῖνον, Βρεττανικὸν Μουσεῖον.

Φορητὴν καταδιωκόμενον ἀπὸ τριήρη με ἔμβολον. Παράστασις ἐπὶ ἀττικῷ ἀγγεῖῳ περὶ τὸ 580 π. Χ.

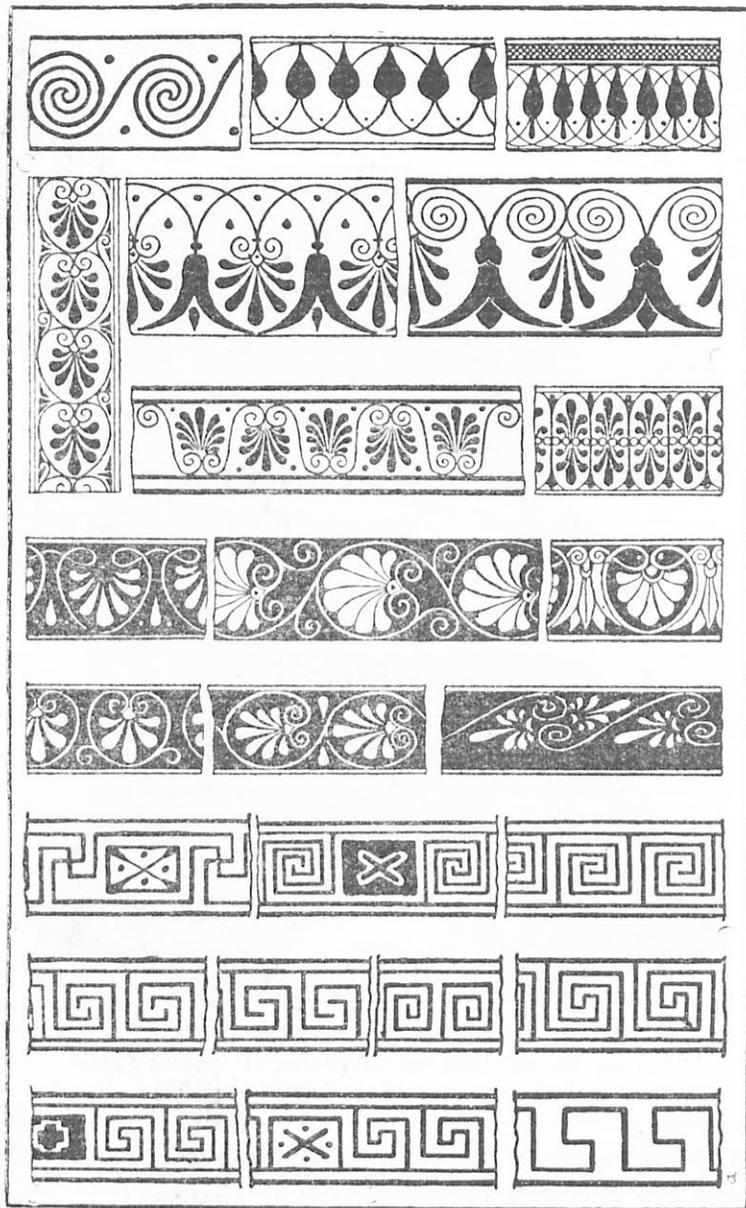

Παράστασις ἐρυθρομόρφου ἀγγείου.

Ἡ κρίσις διὰ τὰ ὄπλα τοῦ Ἀχιλλέως με ψήφους (μικρὰ λιθάρια). Ἀγγεῖον τοῦ Δούριδος περὶ τὸ 500 π. Χ.

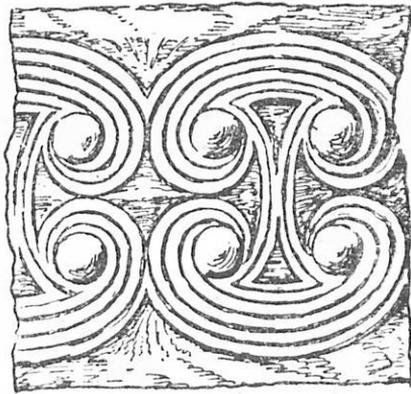
τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Τὸ ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν ἔχει πλουσίαν καὶ ἀνεκτίμητον συλλογὴν.

Εἰς τὴν σελίδα 221 ἔχομεν συλλογὴν τῶν κυριωτέρων τύπων τῶν ἑλληνι-
 Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος Α' (Ἔκδοσις Α' 1949)

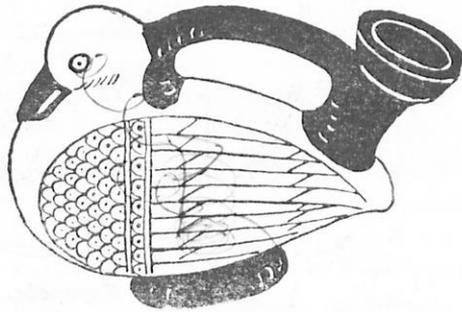
Κοσμήματα αγγείων.

κῶν ἀγγείων. 1ου) Ὁ σ κ ὕ φ ο ς εἶναι κοινὸν ποτήριον, 2ου) Ἡ κ ὕ λ ι ξ, λεπτότερον ποτήριον δι' οἶνον χρησιμοποιοῦμενον εἰς τὰ συμπόσια καὶ τὰς θρησκευτικὰς τελετάς, 3ου) ὁ κ ἄ ν θ α ρ ο ς, ποτήριον καὶ τοῦτο μὲ μεγάλας λαβὰς, χρησιμοποιοῦμενον εἰς θρησκευτικὰς τελετάς. Ὁ Διόνυσος παρουσιάζεται συχνὰ κρατῶν τοιοῦτον ποτήριον 4ου) ὁ κ ρ α τ ῆ ρ, ἀγγεῖον χρησιμοποιοῦμενον διὰ τὴν ἀνάμειξιν τοῦ οἴνου μὲ ὕδωρ. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὰ συμπόσια καὶ τὰς σπονδὰς καὶ κατασκευάζεται ἀπὸ πηλόν, ξύλον ἢ καὶ ἀπὸ ἀργυρον μὲ χεῖλη ἐπίχρυσα, 5ου) ὁ ἄ μ φ ο ρ ε ὕ ς, μέγα ἀγγεῖον, ὀνομαζόμενον οὕτω διὰ τὰς δύο λαβὰς καὶ χρησιμεῖον διὰ νὰ φυλάσσωνται ἐντὸς αὐτοῦ οἶνος, ἔλαιον, μέλι, ἔλαιαι κλπ., 6ου) ὁ σ τ ἄ μ ν ο ς, πήλινον ἀγγεῖον εἰς τὸ ὅποῖον ἔθετον τὸν οἶνον, διὰ νὰ μεταγγισθῇ πρὸς καθαρισμὸν, 7ου) ἡ ὕ δ ρ ῖ α, πήλινον δοχεῖον μὲ δύο μικρὰς λαβὰς ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ μίαν μεγάλην ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ. Δι' αὐτῆς μεταφέρουν αἱ γυναῖκες τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς κρήνης κρατοῦσαι αὐτὴν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μὲ προσκεφάλαιον ἢ ἐπὶ τῶν ὤμων, 8ου) ἡ ὕ δ ρ ο χ ὄ η, ὡς ἡ σημερινὴ κανάτα διὰ νίψιμον, 9ου) ὁ ψ υ κ τ ῆ ρ, ἀγγεῖον πήλινον, τὸ ὅποῖον ἐχρησίμευε διὰ νὰ ψύχεται ὁ οἶνος, 10ου) ἡ λ ῆ κ υ θ ο ς, μακρόλαιμον, μὲ μίαν λαβὴν, μυροδοχεῖον ἢ περιέχον τὸ ἔλαιον, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀλεί-

Κόσμημα μυκηναϊκόν.

Χρυσὴ πλάξ ἀπὸ τάφον τῶν Μυκηναῶν.

Μυροδοχεῖον.

Θήλαστρον ἀθηναϊκόν.

(περὶ τὸ 500 π.Χ.)

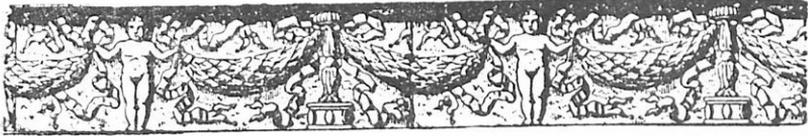
φονται μετά τὸ λουτρόν. Ἀπαραίτητον ἀφιέρωμα εἰς τοὺς τάφους, 11ον) ὁ λ έ β η ς, χάλκινον συνήθως σκεῦος μαγειρικόν. Μεγάλοι λέβητες ἐχρησίμευον καὶ διὰ τὸ νίψιμον τῶν χειρῶν κατὰ τὰς σπονδὰς ἢ τὸ πλύσιμον τῶν ποδῶν τῶν φιλοξενουμένων. Συχνὰ ἐδίδοντο καὶ ὡς ἐπαθλα ἀγῶνων εἰς τοὺς ἀθλητάς, 12ον) τ ὁ ἄ λ ἄ β α σ τ ρ ο ν, μυροδοχεῖον ἀπὸ ἀλάβαστρον (παραλλαγή ὑδρομιγοῦς γύψου), ὕελον, ἄργυρον, χρυσόν.

Κεραμεύς.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Τὰ ἀρχαῖα ἀγγεῖα εἶναι ὁλόκληρος κόσμος. Εἰς αὐτὰ ζῆ ἡ ἐλληνικὴ ἀρχαιότης εἰς τὴν νεότητα καὶ τὴν ἐν πολλοῖς ἀπρόσιτον εἰς ἡμᾶς ψυχὴν της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'

ΕΘΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΣ

Η Ἐθνικὴ συνείδησις.

Διεσκορπισμένοι εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον, διηρημένοι εἰς ἄπειρα κράτη οἱ Ἕλληνες δὲν ἔπαυσαν νὰ ἔχουν ζωηρὰν συνείδησιν ὅτι ἀνήκουν εἰς μίαν οἰκογένειαν. Ἀπέναντι τοῦ βαρβαρικοῦ κόσμου οἱ Ἕλληνες, τὸ ἔλληνικόν, ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, ἀποτελοῦν ἐξαιρετικὴν φυλὴν, τὴν ὁποίαν συνδέουν ἀδιάσπαστοι ἠθικοὶ δεσμοί. Οἱ δεσμοὶ αὗτοί εἶναι ἡ κοινὴ καταγωγὴ, ἡ κοινὴ θρησκεία, ἡ γλῶσσα καὶ τὰ κοινὰ ἔθιμα, τὸ « ὄμαμον, ὁμόγλωσσον, τὰ κοινὰ ἰδρύματα θεῶν, αἱ κοινὰ ἰθυσίαι, τὰ ὁμότροπα ἦθη », ὅπως εἶπον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς μίαν περίφημον ἀπάντησίν των εἰς τοὺς Σπαρτιάτας.

Τὸ κοινὸν ὄνομα.

Ἐνῶ εἰς παλαιότερους χρόνους αἱ ἑλληνικαὶ φυλαὶ εἶχον διάφορα ὀνόματα, ἔλεγοντο Ἀχαιοί, Ἴωνες, Δωριεῖς κτλ., τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔλαβον κοινὸν ὄνομα, ὠνομάσθησαν δηλαδὴ ὅλοι μαζί Ἕλληνες.

Ἀργότερον διὰ νὰ ἐξηγήσουν τὴν ἐνότητα αὐτὴν, διηγήθησαν ἓνα μῦθον. Κάποτε ἔγινε φοβερὸς κατακλυσμὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὰ νερὰ ἔπνιξαν ὅλους τοὺς κατοίκους. Ἐσώθη μόνον ἓνας βασιλεὺς, ὁ Δευκαλίων, μετὰ τὴν σύζυγόν του τὴν Πύρραν, μέσα εἰς ἓν πλοιάριον, τὸ ὁποῖον ἦλθε καὶ ἐστάθη εἰς τὸ ὄρος Παρνασσόν. Ὁ Δευκαλίων καὶ ἡ Πύρρα κατὰ συμβουλήν τοῦ Διὸς ἔρριπτον πέτρας ὀπισθέν των, αἱ ὁποῖαι ἐγίνοντο ἄνθρωποι. Ἐγίναν λοιπὸν

νέοι άνθρωποι εις τὴν Ἑλλάδα, οἱ ὅποιοι ὠμίλουν τὴν ἰδίαν γλῶσσαν καὶ εἶχον τὰς ἰδίας συνηθείας. Ὁ Δευκαλίων εἶχε ἓνα υἱόν, ὁ ὅποιος ὠνομάζετο Ἑλλήν. Ἀπὸ αὐτὸν ὠνομάσθησαν οἱ νέοι ἄνθρωποι Ἑλλήνες.

Θρησκεία - Γλῶσσα - Ἔθιμα.

Παρ' ὅλας τὰς τοπικὰς διαφορὰς οἱ Ἕλληνες ἔχουν μίαν κοινὴν πανελλήνιον θρησκείαν, οἱ κυριώτεροι θεοὶ εἶναι θεοὶ ὅλου τοῦ ἔθνους καὶ λατρεύονται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Ἐχουν κοινούς ναοὺς, κοινὰ προσκυνήματα, ὅπου συνέρχονται κατὰ περιόδους, διὰ νὰ τελέσουν ἑορτὰς καὶ ἀγῶνας.

Ἐπίσης παρὰ τὰς διαλεκτικὰς διαφορὰς οἱ Ἕλληνες συνεννοοῦνται μεταξύ των. Μάλιστα ἡ ζωηρὰ ἐπικοινωνία καὶ τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ κέντρα τείνουν νὰ ἐξαφανίσουν τὰς τοπικὰς διαφορὰς καὶ νὰ δημιουργήσουν μίαν κοινὴν πανελλήνιον γλῶσσαν. Ἡ γραφομένη τῆς ἐπικρατεστέρας φυλῆς γίνεται ἡ κοινὴ γραφομένη ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ὅπως ἡ Ἰωνικὴ τὸν βον αἰῶνα, ἡ Ἀττικὴ ἀπὸ τὸν 5ον αἰῶνα καὶ κατόπιν. Τὰ συγγράμματα, εἰς ὅποιανδήποτε διάλεκτον καὶ ἄν γράφονται, ἀναγινώσκονται εἰς ὅλα τὰ ἄκρα τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Οἱ Ἕλληνες ἔχουν ἐπίσης κοινὰ ἦθη, διὰ τὰ ὅποια εἶναι ὑπερήφανοι. Πολὺ ἔνωρις ἔπαυσαν νὰ ὀπλοφοροῦν, ἡ ζωὴ των ἐγένεν ἡμερωτέρα καὶ ὁ οἰκογενειακὸς βίος, ἡ θέσις τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων, εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς.

Οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες.

Ζωηρὰν αἴσθησιν τῆς ἐνότητος τοῦ ἔθνους ἔδιδον αἱ συναθροίσεις εἰς τόπους κοινῶν ἀγῶνων καὶ ἑορτῶν.

Διὰ νὰ τιμήσουν τοὺς θεοὺς ἢ τοὺς ἡρώας των οἱ Ἕλληνες, ἔκαμνον μεγαλοπρεπεῖς ἑορτὰς. Ἐγίνοντο τότε πολλὰ θυσία καὶ τελεταί, ἔψαλλον, ἐχόρευον καὶ ἔκαμνον ἀγῶνας.

Ἐκάστη πόλις εἶχε τὰς ἑορτὰς καὶ τοὺς ἀγῶνάς της. Μερικοὶ ὅμως ἔγιναν ὀνομαστοὶ καὶ κατήντησαν Πανελλήνιοι. Ἀπὸ ὅλα δηλαδὴ τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ τὰς μακρυνότερας ἀκὸμη ἀποικίας, ἤρχοντο οἱ Ἕλληνες διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς αὐτοὺς.

Οἱ Ἕλληνες εἶχον ἐξαιρετικὴν ἀγάπην εἰς τοὺς ἀγῶνας, οἱ ὅποιοι ἔδιδον τὴν εὐκαιρίαν νὰ δεῖξουν τὴν δύναμιν καὶ τὴν ὠραιότητα τοῦ σώματός των καθὼς καὶ τὰ πλοῦτή των. Εἰς τοὺς μεγάλους ἀγῶνας ἔτρεχον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, ἢ διὰ νὰ ἐπιδείξουν τὸ σῶμα καὶ τὰς ἰκανότητάς των, ἢ διὰ νὰ ἴδουῖν τοὺς νέους νὰ ἀγωνίζονται.

Εἰς τοὺς ἀγῶνας οἱ Ἕλληνες ἐδείκνυον ἐπίσης τὰς πνευματικὰς των ἰκανότητας. Οἱ ποιηταὶ ἀπήγγελλον ἐκεῖ τὰ ποιήματά των, οἱ μουσικοὶ ἔπαιζαν τὰς νέας συνθέσεις των, οἱ σοφοὶ ἀνεγίνωσκον τὰ βιβλία των.

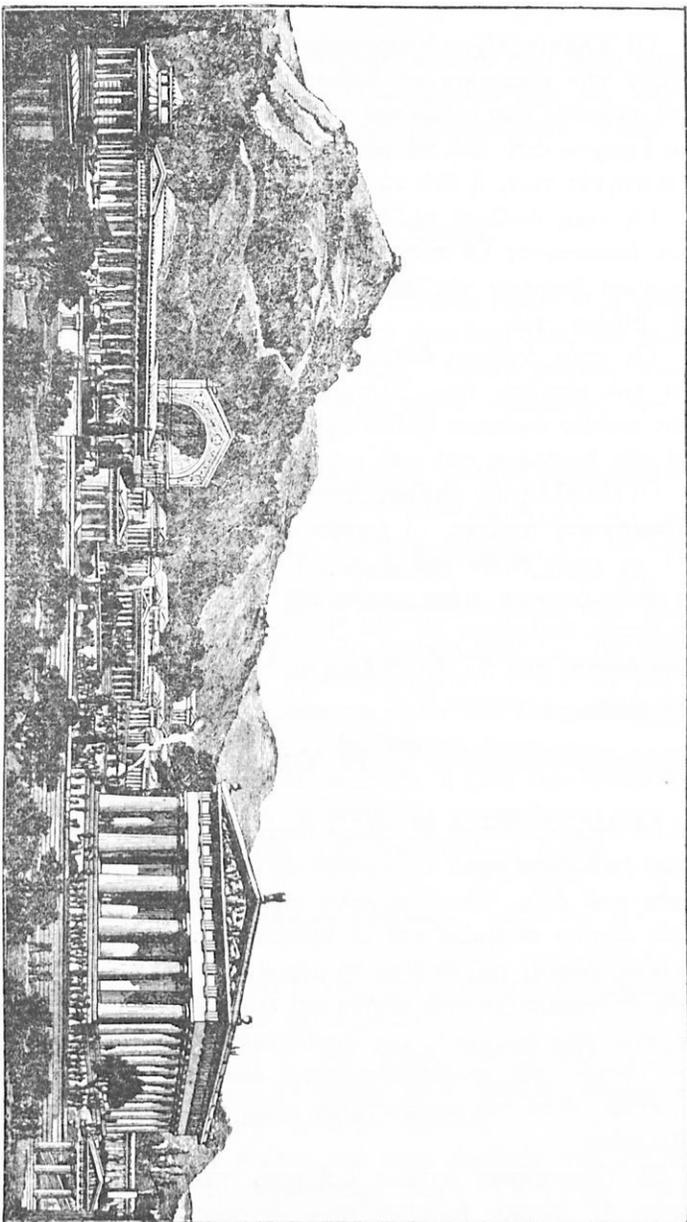
Εἰς τοὺς ἀγῶνας ἔβλεπε κανεὶς τὴν ὠραιότητα, τὴν δύναμιν καὶ τὴν εὐφυΐαν τῶν Ἑλλήνων. Αἱ συναθροίσεις εἰς τοὺς τόπους τῶν κοινῶν ἀγῶνων ἔδιδον ζωηρὰν εἰκόνα τῆς ἐνότητος τοῦ ἔθνους καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Οἱ Πανελλήνιοι ἀγῶνες ἦσαν τέσσαρες : 1) τὰ Ὀλύμπια ἢ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, οἱ ὅποιοι ἐτελοῦντο εἰς τὴν Ὀλυμπίαν τῆς Ἡλείας πρὸς τιμὴν τοῦ Διός, 2) τὰ Πύθια, τὰ ὅποια ἐτελοῦντο εἰς τοὺς Δελφοὺς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, 3) τὰ Ἴσθμια, τὰ ὅποια ἐτελοῦντο εἰς τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ 4) τὰ Νέμεα, τὰ ὅποια ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τοῦ Διός.

Τὰ Ὀλύμπια.

Οἱ ὀνομαστότεροι ἐξ ὅλων ἦσαν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, οἱ ὅποιοι ἐτελοῦντο κατὰ τετραετίαν εἰς τὴν Ὀλυμπίαν τῆς Ἡλίδος πρὸς τιμὴν τοῦ Διός. Ἦσαν μεγάλη ἐθνικὴ πανήγυρις. Κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῶν αἱ ἔριδες καὶ οἱ πόλεμοι μεταξὺ τῶν πόλεων ἔπαυον. Ὁ ἱερός χῶρος, τοῦ ὁποίου τὸ μέσον κατεῖχεν ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ἐπλημμύριζεν ἀπὸ πλήθη καὶ ζωηρότητα καὶ οἱ Ἕλληνες, ὅταν ἔβλεπον τοὺς ὁμογενεῖς των συνηθροισμένους ἀπὸ τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ κόσμου καὶ συναδελφωμένους ἐκεῖ, ἠσθάνοντο ἑαυτοὺς πολὺ δυνατοῦς. Ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας τιμὰς ἦτο νὰ νικήσῃ κανεὶς εἰς τὴν Ὀλυμπίαν.

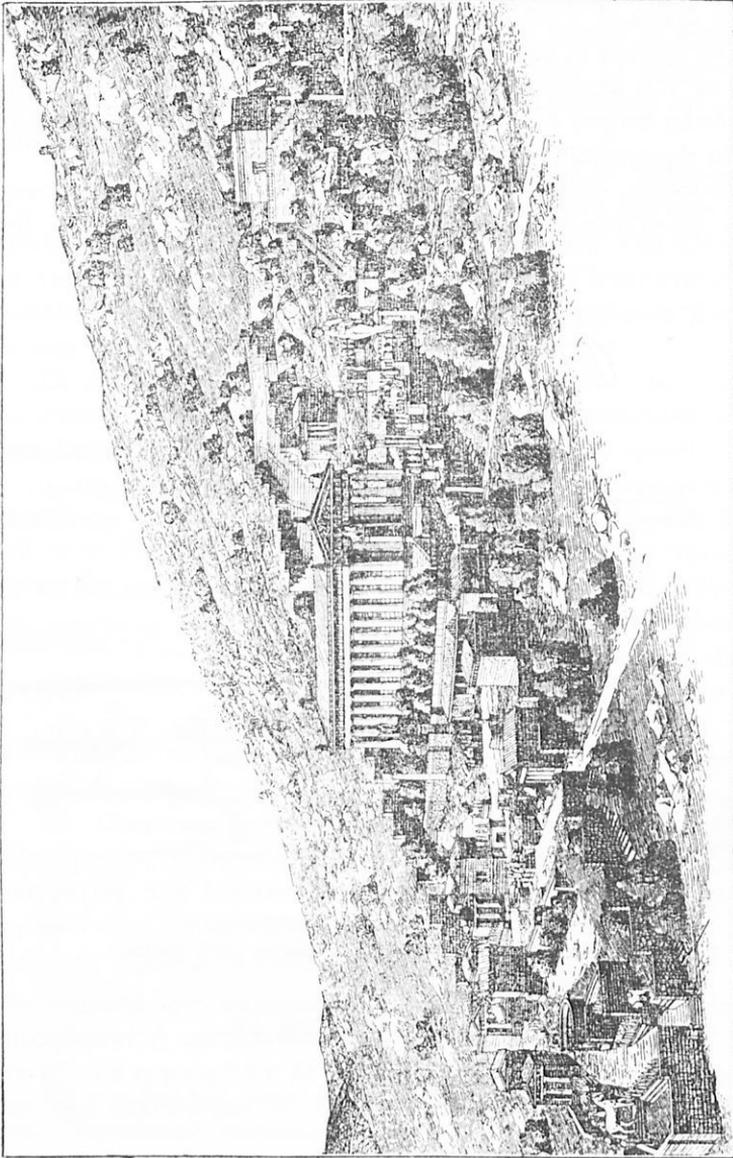
Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες διήρκουν πέντε ἡμέρας, ἀλλὰ αἱ ἐτοιμασίαι δι' αὐτοὺς ἤρχιζον πολὺ ἐνωρίτερα, πρὸ ἑνὸς μηνός. Τὴν πρῶτην ἡμέραν ἐγίνοντο μεγάλαι θυσίαι εἰς τοὺς θεοὺς. Κατόπιν

Φιλίππειον, Ἴηραῖον, Ἐξέδρα Ἡρώδου
τοῦ Ἀττικοῦ,

Πεδῆλιον, Μητροῶν, Θεσαυρός, Ναός τοῦ Διός, Δυτική πύλη.

Ἄποψις Ὀλυμπίας,
Ἀναπαράστασις.

Ἱερά ὁδοί.

Ναός Ἀπόλλωνος.

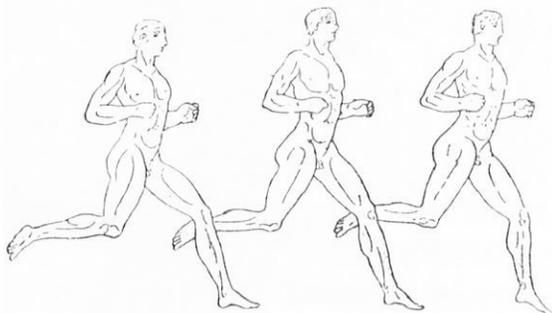
Θέατρον.

Λεάχη.

Ὁ ἱερός χώρος τῶν Δελφῶν.

ἔδιδον τὸν ὄρκον οἱ Ἑλληνοδίκαί, οἱ κριταὶ δηλαδὴ τῶν ἀγώνων, ὅτι θὰ κρίνουν μὲ δικαιοσύνην καὶ χωρὶς πάθος τοὺς ἀγωνιστάς. Ἐπειτα μὲ τὴν σειρὰν ὠρκίζοντο καὶ οἱ ἀγωνισταὶ ὅτι ἐγυμνάσθησαν, ὅπως ἀπήτει ὁ νόμος, ἐπὶ δέκα μῆνας εἰς τὰς πατρίδας των καὶ ὅτι θὰ ἀγωνισθοῦν τιμίως καὶ χωρὶς δόλου.

Τὴν δευτέραν, τρίτην καὶ τετάρτην ἡμέραν ἐγίνοντο οἱ ἀγῶνες. Ἐκαμνον ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ ἀγωνίσματα, ἔτρεχον, ἐπάλαιον, ἔρ-

Δολιχοδρόμοι Παναθηναίων.

Παράστασις ἐπὶ ἀμφορέως.

Ἴπποδρομία.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου — Μόναχον.

Οἱ ἵπποι φέρουν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στέφανον ἀπὸ ἐλαίου.

ριπτον τὸν δίσκον καὶ τὸ ἀκόντιον, ἐδοκίμαζον τὴν δύναμιν τῆς πυγμῆς. Ἦρχοντο ἔπειτα τὰ μεγάλα ἀγωνίσματα, ἡ ἵπποδρομία καὶ ἡ ἄρματοδρομία μὲ τέσσαρας ἵππους, τὸ τ έ θ ρ ι π π ο ν. Ἡ τιμητικωτέρα νίκη ἦτο εἰς τὸν δρόμον, ἀλλ' ἡ λαμπροτέρα ἦτο τοῦ τεθρίππου.

Ἡ πέμπτη ἦτο ἡ τελευταία καὶ ἡ λαμπροτέρα ἡμέρα τῶν ἀγώνων. Ὅπισθεν τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς ὑπῆρχε παλαιοτάτη ἐλαία, ὅ

κότινος, ὅπως τὴν ἔλεγον, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν παῖς ἀμφιθαλής, τοῦ ὁποῖου δηλαδὴ ἔζων καὶ οἱ δύο γονεῖς, ἔκοπτε μὲ χρυσοῦν δρέπανον 17 κλάδους. Ἀπ' αὐτοὺς κατεσκεύαζον 17 στεφάνους δεμένους μὲ ταινίας, διότι 17 ἦσαν καὶ τὰ ἀγωνίσματα, διὰ τὰ ὁποῖα ἐδίδοντο βραβεῖα.

Ὁ κόσμος ἐτίμα πολὺ τοὺς νικητάς. Ὄταν οἱ Ἑλλανοδίκαι ἔθετον εἰς τὴν κεφαλὴν των τὸν στέφανον, τὰ πλήθη ἐξέσπων εἰς φωνὰς ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἔρριπτον εἰς τοὺς νικητὰς ἄνθη. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν οἱ νικηταὶ ἐκάλουν εἰς γεῦμα τοὺς φίλους καὶ συμπατριώτας των, ἔψαλλον, διεσκεδάζον καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἀνεχώρουν διὰ τὰς πατρίδας των.

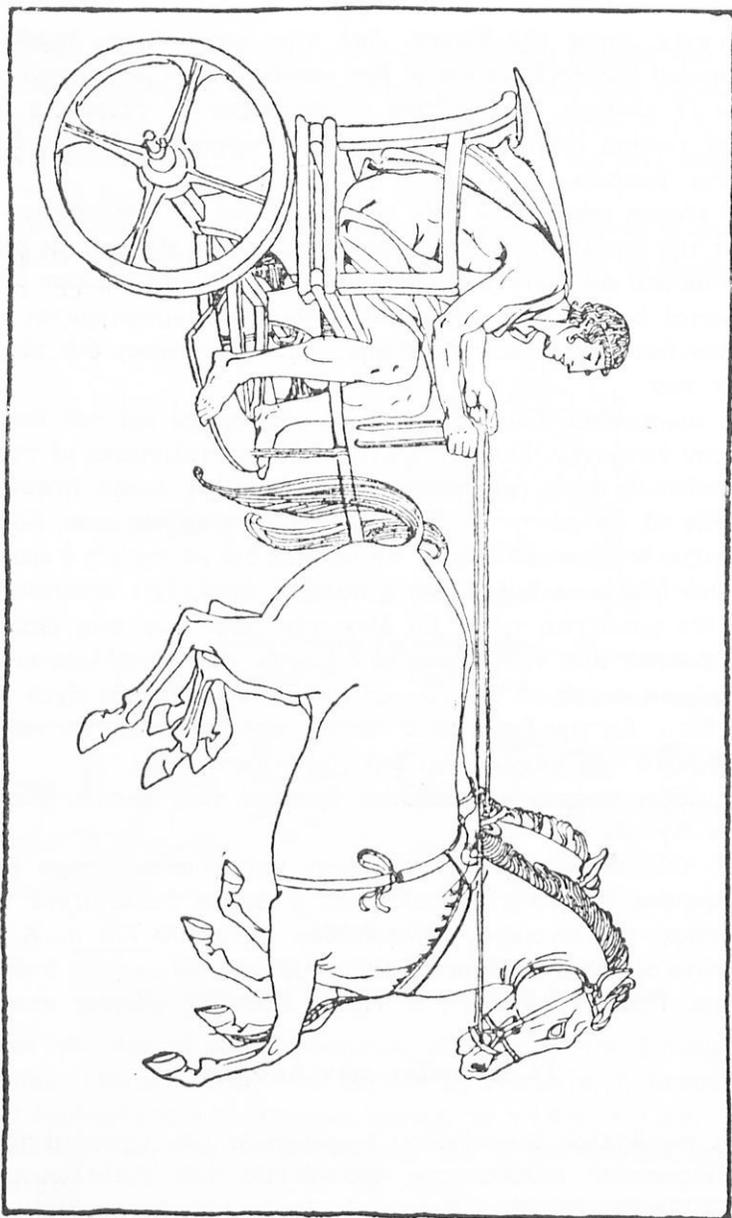
Οἱ συμπολιταὶ τοῦ νικητοῦ ἦσαν ὑπερήφανοι καὶ τοῦ ἔκαμον λαμπρὰν ὑποδοχὴν. Εἰσῆρχετο εἰς τὴν πόλιν στολισμένος μὲ πορφύραν ἐπάνω εἰς ἄρμα, τὸ ὁποῖον ἔσυρον τέσσαρες λευκοὶ ἵπποι, καὶ ἐπήγαινε νὰ ἀφιέρωσῃ τὸν στέφανον τῆς νίκης εἰς τὸν ναόν. Κάποτε ἐκρήμνιζον ἐν μέρος τοῦ τείχους τῆς πόλεως, διὰ νὰ περάσῃ ὁ νικητὴς. Μὲ αὐτὸ ἤθελον νὰ δείξουν ὅτι ἡ πόλις, ἡ ὁποία ἔχει τοιοῦτους ἄνδρας, δὲν χρειάζεται τεῖχη. Εἰς ὅλην τὴν ζωὴν των τοὺς θεώρουν ὡς πρόσωπα ἱερά, τοὺς ἔτρεφε τὸ δημόσιον, τοὺς ἀπήλλασεν ἀπὸ τοὺς φόρους καὶ εἰς τὸ θέατρον καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἑορτὰς εἶχον τιμητικὴν θέσιν. Εἰς τὴν Σπάρτην ὁ νικητὴς εἶχε θέσιν πλησίον τοῦ βασιλέως κατὰ τὴν μάχην, ἦτο δηλ. ὑπασπιστὴς του.

Ἐνδοξοὶ ποιηταὶ καὶ μουσικοὶ ὕμνησαν τοὺς νικητὰς τῶν μεγάλων ἀγώνων.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἀπέβησαν καὶ ἡ σταθερωτέρα βάσις τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς χρονολογίας, ἡ ὁποία ὑπελογίζετο κατὰ τετραετίας, τὰς λεγομένας Ὀλυμπιάδας. Ἀπὸ τοῦ 776 π. Χ. ἀνεγράφοντο αἱ Ὀλυμπιάδες μετὰ τῶν ὀνομάτων τῶν νικητῶν ὑπὸ τῶν Ἡλείων. Πρῶτος ἀνεγράφῃ ὁ Ἡλείος Κόροιβος νικῆσας στάδιον.

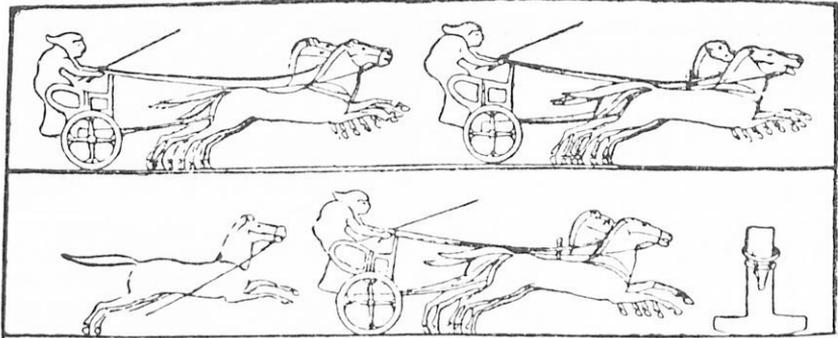
Τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν.

Εἰς περιβάλλον ὅλως διόλου διαφορετικὸν μᾶς μεταφέρει τὸ ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ πολυῦμνητον προσκύνημα τοῦ Ἀπόλλωνος. Εἰς τοὺς Ἕλληνας εἶχε κάμει ἐξαιρετικὴν ἐντύπωσιν ἡ τοποθεσία του. Καὶ πράγματι ἡ κεντρικὴ θέσις του, τὸ ὕψος, τὰ δάση καὶ οἱ ἀπό-

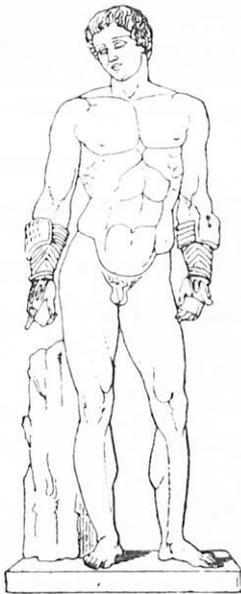

“Αθμα άγώνων.”

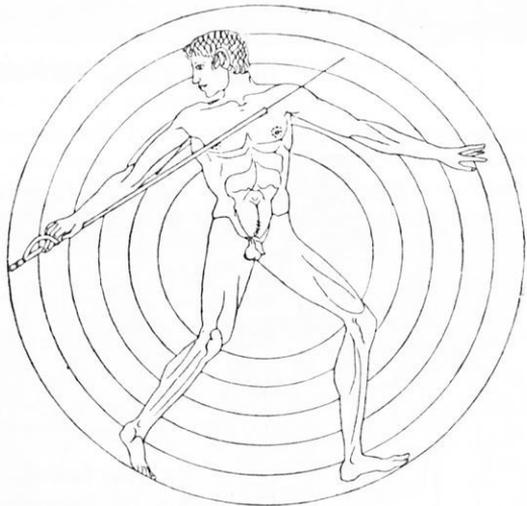
κρημνοὶ βράχοι, αἱ πηγαὶ καὶ τὰ σπήλαιά του με τοὺς σταλακτί-
τας παρουσιάζουν τὸν Παρνασσὸν ὡς τόπον θαυμάσιον, ἱερο-

Ἄρματοδρομιαί.

Πύκτης.

Ἄκοντιστής.

Ὀρειχάλκινος δίσκος — Μουσεῖον Βερολίνου.

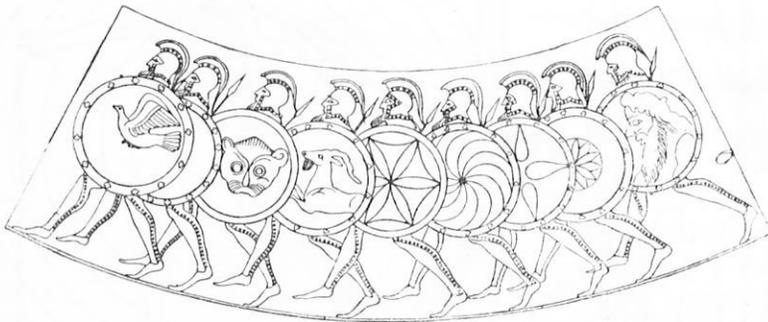
π ρ ε π ἦ, ὅπως ἔλεγον, καὶ ἄξιον νὰ γίνῃ κατοικία θεοῦ. Ὅχι μό-
νον ὁ Φοῖβος ἔχει τὴν ἔδραν του ἐκεῖ, ἀλλὰ καὶ ὁ Διόνυσος με τὰς

Μαινάδας, ὁ Πάν καὶ αἱ Νύμφαι εὐχαρίστως διαμένουν εἰς τὸν ἐξαίρετον αὐτὸν τόπον.

Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους τὸ Μαντεῖον ἔχει τεραστίαν φήμην. Ζένοι ἡγεμόνες, ὅπως ὁ Κροῖσος τῆς Λυδίας καὶ ὁ Ἄμασις τῆς Αἰγύπτου, καταφεύγουν εἰς τὰ φῶτα τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ ἀνοικοδομοῦν

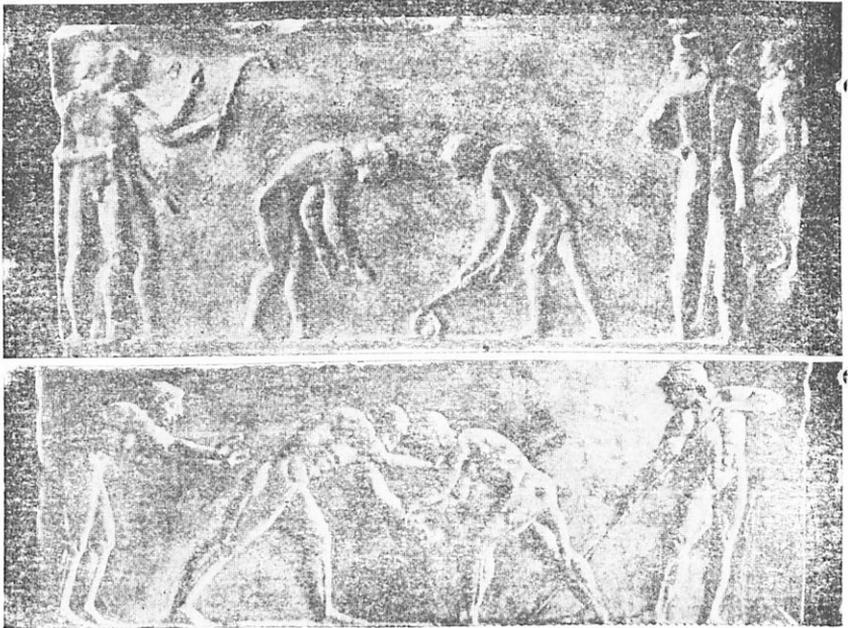
ἽΟπλίτης δρόμος Παναθηναίων.

ἽΟπλίτης δρόμος.

Παράστασις ἐπὶ Βοιωτικοῦ ἀγγείου.

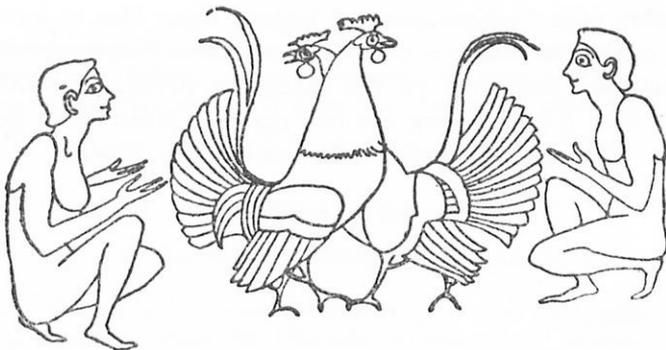
μὲ ἔξοδά των τὸν πυρποληθέντα ναόν. Εἰς τὴν Ἑλλάδα κυβερνήσεις καὶ ἰδιῶται δὲν ἐπιχειροῦν τίποτε σοβαρόν, προτοῦ ἐρωτήσουν τὸν θεὸν τῶν Δελφῶν. Ἀναρίμητοι θησαυροὶ σωρεύονται εἰς τὸν ναὸν ἀπὸ δωρεάς καὶ ὁ περὶ αὐτὸν χῶρος μεταβάλλεται εἰς παμμέγιστον μουσεῖον ἀπὸ οἰκοδομᾶς καὶ καλλιτεχνήματα.

Ἐνάγλυφα ἀπὸ βάσεις ἐπιτυμβίων ἀγαλμάτων.

Ἀθήναι, Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον.

Τὰ ὠραῖα ἐνάγλυφα προέρχονται ἀπὸ βάσεις δύο ἀνδριάντων ἰδρυμένων ἐπὶ τάφων. Οἱ νεκροὶ προφανῶς εἶναι νέοι καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἀρχαίων εἰς τὰ ἐνάγλυφα ἀπεικονίζονται αἱ ἀγαπηταὶ ἐνασχολήσεις των. Εἰς τὸ πρῶτον οἱ νέοι παίζουν μὲ σφαῖραν, τὴν ὁποῖαν κτυποῦν μὲ καμπύλα ξύλα. Εἰς τὸ δεύτερον ἀσκοῦνται εἰς τὴν παλαίστραν.

Ἐλεκτορομαχία.

Ἄμφικτιονίαι.

Τὴν ἐποπτεῖαν μερικῶν κεντρικῶν ἱερῶν καθὼς καὶ τὴν διοργάνωσιν ὠρισμένων ἐορτῶν εἶχον οἱ κάτοικοι μιᾶς περιφερείας, περίοικοι ἢ ἀμφικτίονες, ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Αὐτοὶ ἀπετέλουν ἓνα εἶδος θρησκευτικοῦ συνδέσμου ἢ ὁμοσπονδίας, ἡ ὁποία ὠνομάζετο ἀμφικτιονία καὶ εἶχε κέντρον τὸ ἱερόν. Σημαντικωτέρα ἀμφικτιονία ἦτο τῶν Δελφῶν, ἡ ὁποία ὀλίγον κατ' ὀλίγον

Ἐλλανοδίης στεφανώνει νικητήν.

ἐπεξετάθη πολὺ καὶ περιέλαβε δώδεκα λαοὺς, δηλαδὴ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἑλλάδος. Ἐκαστος λαὸς ἔστειλεν ἀντιπροσώπους, ἱερομνήμονας καὶ πυλαγόρας, εἰς τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀρκετὰ μεγάλην δικαιοδοσίαν. Διωργάνωνε τοὺς πυθικοὺς ἀγῶνας, διεχειρίζετο τὰ κτήματα καὶ τοὺς θησαυροὺς τοῦ θεοῦ, ἐλάμβανεν αὐστηρὰς ἀποφάσεις ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι διετάρασσον τὰς ἐορτὰς ἢ ἔβλαπτον τὴν ἱεράν περῖουσίαν. Κατὰ τῶν ἀσεβῶν τούτων ἐκήρυττε τὸν πόλεμον, εἰς τὸν ὁποῖον ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ λάβουν μέρος ὅλοι οἱ ἀποτελοῦντες τὸν σύνδεσμον λαοί. Ἡ δελφικὴ ἀμφικτιονία ἐπεχείρησε πολλάκις νὰ ἐπέμβῃ ὡς διαιτητὴς εἰς τὰς φιλονικίας μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν κρατῶν, ἀλλ' ἡ δύναμις της δὲν ἦτο μεγάλη. Μολταῦτα εἰς αὐτὴν βλέπομεν τὴν πρώτην ἰδέαν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

	Σελ.
Ίστορία. Πηγαί τῆς ἱστορίας. Γεωγραφία καὶ χρονολογία. Ἡ προϊστορία. Διαίσεις τῆς προϊστορίας. Φυλαί, ἱστορικοὶ λαοί. Διαίσεις τῆς ἱστορίας	9— 13

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

ΕΛΛΑΣ

Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς. Ἡ φύσις τῆς χώρας. Τὰ βουνά. Τὰ νερά. Ἡ θάλασσα. Ἡ φυτεία. Τὸ κλίμα. Ἡ φυλή. Πηγαί τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Σημασία τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας	15— 20
---	--------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΕΛΛΑΣ

Παλαιότερα ἱστορία τῆς Ἑλλάδος. Αἰγαῖοι καὶ αἰγαῖος πολιτισμός. Ἀνάπτυξις τῆς Κρήτης. Θαλασσοκρατορία τῶν Κρητῶν. Τὸ ἐμπόριον. Ἡ κρητικὴ τέχνη. Ὁ μῦθος τοῦ Μίνως. Ὁ μῦθος τοῦ Δαϊδάλου	21— 32
---	--------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄

ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΟΙ ΑΧΑΙΟΙ

Οἱ πρῶτοι Ἕλληνες ἔρχονται εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ἀχαιοὶ κυριαρχοῦν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀκμὴ τῶν Μυκηνηῶν. Αἱ Μυκηναϊκαὶ ἀκροπόλεις. Τὸ ἀνάκτορον. Οἱ τάφοι. Αἱ ἀνασκαφαί. Τρωικὸς πόλεμος. Οἱ μῦθοι διὰ τοὺς Ἀχαιοὺς	33— 46
Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος Α΄ (Ἔκδοσις Α΄ 1949)	16

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ

Σελ.
Ὁ Ἑρακλῆς. Ἡ ἐπίδρομή. Ἀποτέλεσμα τῆς μεταναστεύσεως. Ὁ μῦθος περὶ τῆς καθόδου τῶν Ἑρακλειδῶν. Ὁ Ἑρακλῆς 47— 50

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄
ΟΙ ΟΜΗΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Ἡ Ἑλλάς μετὰ τὴν Δωρικὴν μετανάστευσιν. Οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα. Ἡ ζωὴ κατὰ τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους 51— 62

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄
ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΠΟΙΚΙΑΣ

Θαλασσοπλοία τῶν Ἑλλήνων. Λόγοι τοῦ ἀποικισμοῦ. Ἡ τελετὴ τῆς ἀναχωρήσεως. Ἀποικία Μακεδονίας καὶ Εὐξείνου. Αἱ ἀποικίαι τῆς Ἀφρικῆς. Ἀποικία τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας. Ἀποικία τῆς Δυτικῆς Μεσογείου. Ὁ ἑλληνικὸς κόσμος 63— 73

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄
Ἡ ΕΛΛΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Ζ΄ ΚΑΙ ΣΤ΄ ΑΙΩΝΑ

Οἱ ἱστορικοὶ χρόνοι. Αἱ φυλαί. Τὰ κράτη. Μεταβολὴ τῆς ζωῆς: ἐμπόριον - ναυτιλία. Αἱ πόλεις. Μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος. Οἱ ἐπτά σοφοί. Οἱ τύραννοι. Ὁ Φεῖδων 82— 92

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄
ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ - ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΙΩΝΙΑΣ

Τὰ μεγάλα κέντρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ - Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας - Ἀνάπτυξις τῶν Μικρασιατῶν Ἑλλήνων. - Ἰωνία καὶ ἰωνικὸς πολιτισμὸς - Ἡ Μίλητος - Ἐφεσος - Φώκαια - Σάμος - Χίος - Λέσβος - Θαλῆς ὁ Μιλήσιος - Πυθαγόρας ὁ Σάμιος 82— 92

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Η ΞΕΝΙΚΗ ΑΠΕΙΛΗ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

Σελ.

Οί Λυδοί - 'Ο Κροΐσος - Οί Πέρσαι, ὁ Κύρος - Οί Μικρασιάται 'Ελληνες ὑποτάσσονται εἰς τοὺς Πέρσας. Οί Φωκαεῖς καὶ οἱ Τήσιοι ἐγκαταλείπουν τὴν Μ. 'Ασίαν - 'Ο τύραννος τῆς Σάμου Πολυκράτης - 'Υποταγὴ εἰς τοὺς Πέρσας - 'Ο θρῆνος διὰ τὴν χαμένην Πατρίδα.	83—102
---	--------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

'Η ἀνεξαρτησία - Πελοπόννησος - 'Η Κόρινθος - 'Ο Περίανδρος - 'Ακμὴ τῆς Κορίνθου - Χαλκίς καὶ 'Ερέτρια - Αἴγινα - Βοιωτία καὶ Φωκίς - Θεσσαλία - Μακεδονία - Αἰτωλία - 'Ακαρνανία καὶ "Ηπειρος	102—116
--	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

Αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας - Συρακοῦσαι - Γέλα - Σελινοῦς - 'Ακράγας - Αἱ πόλεις τῆς Ἰταλίας: Κύμη - Σύβαρις - Κρότων - Τάρας	117—125
---	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

ΣΠΑΡΤΗ - ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

'Η Λακωνικὴ - Οἱ Σπαρτιᾶται - 'Ο Λυκοῦργος - Οἱ νόμοι τοῦ Λυκοῦργου - 'Ανατροφή τῶν νέων - 'Η ζωὴ τῶν Σπαρτιατῶν - Αἱ γυναῖκες - 'Ο Σπαρτιατικὸς στρατὸς - 'Ο πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος - 'Ο 'Αριστόδημος - 'Ο δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος - 'Αριστομένης - Τυρταῖος - Πελοποννησιακὴ συμμαχία	126—136
--	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

ΑΘΗΝΑΙ

'Η 'Αττικὴ - Οἱ 'Αθηναῖοι - 'Ακρόπολις - 'Αθῆναι - 'Ο Θησεὺς - 'Ο βασιλεὺς Κόδρος - Αἱ παραχαῖ - 'Ο Δράκων - Κύλων - 'Ο Σόλων -

Σεισάχθεια - Τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηναίων πρὸ τοῦ Σόλωνος - Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος - Σόλων καὶ Κροῖσος - Πεισίστρατος - Ἡ διοίκησης τοῦ Πεισιστράτου - Αἱ Ἀθηναὶ ἐπὶ τοῦ Πεισιστράτου - Οἱ Πεισιστρατίδαι - Κλεισθένης - Ὁ ἐξοστρακισμὸς - Ἀρχαὶ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πολιτισμοῦ	137—156
--	---------

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Ε'

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἡ παλαιότερα καὶ ἡ κυρίως ἑλληνικὴ θρησκεία - Οἱ θεοὶ - Οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου - Οἱ θεοὶ τῆς γῆς - Οἱ θεοὶ τοῦ Ἄδου - Οἱ Ἡμίθει - Ἡ Λατρεία - Ἡ θρησκεία τῶν μυστηρίων - Ἡ λατρεία τοῦ Διούσου - Τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια - Ὁ Ὀρφεύς	157—171
--	---------

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι ΣΤ'

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ

Ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου - Τὸ ἐμπόριον τῆς ξηρᾶς - Πρόοδοι τῆς ναυτιλίας - Εἰσαγωγή - Ἐξαγωγή - Τὰ κέντρα τοῦ ἐμπορίου ...	172—182
--	---------

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Ζ'

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΝ Ζ' ΚΑΙ ΣΤ' ΑΙΩΝΑ

Ἡ ἀνάπτυξις τῶν γραμμάτων - Ὁμηρος καὶ Ἡσίοδος - Λυρική ποίησις - Καλλίνος - Τυρταῖος - Μίμνεμος : Ἡ Ἑλεγεία - Ἀρχίλοχος : Ἴαμβοι - Ἀλκαῖος - Σαπφώ : ἡ ᾠδὴ - Χορικὸν ἔσμα - Ἀρίων - Σιμωνίδης : ὁ διθύραμβος - Τὸ θέατρον - Ὁ πεζὸς λόγος - Οἱ λογογράφοι : Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος - Γέννησις τῆς φιλοσοφίας - Οἱ τρεῖς Μιλήσιοι - Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος - Οἱ φιλόσοφοι τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος - Ἡ ἑλληνικὴ παιδεία εἰς τὸ τέλος τοῦ βου αἰῶνος	183—201
---	---------

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Η'

Η ΤΕΧΝΗ

Καλλιτεχνικὰ χαρίσματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ - Ἡ ἀρχαϊκὴ τέχνη - Ἀρχιτεκτονική : ὁ ναὸς - Γλυπτική : ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα - Ἡ Ζωγραφική : τὰ ἀγγεῖα	202—228
---	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'

ΕΘΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΣ

	Σελ.
Ἡ Ἐθνικὴ συνείδησις - Τὸ κοινὸν ὄνομα - Ἐρησκεία, γλῶσσα, ἔθιμα - Οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες - Τὰ Ὀλύμπια - Τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν - Ἀμφικτιονία	229—240
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ	247—248
ΕΙΚΟΝΕΣ	249—251
ΧΑΡΤΑΙ	251

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑΙ

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

- 476 μ. Χ. ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ
Ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους.
- 476 - 1453 » ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
Ἐκ τῆς καταλύσεως τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.
- ἢ 1492 » Μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς.
- 1453 » ΝΕΩΤΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ
Ἐκ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.
- ἢ 1492 » Ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς μέχρι σήμερον.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

- 2400 - 1400 π. Χ. περίπου Κρητικὸς πολιτισμὸς.
- 1467 » » Κρητῆτες ναυτικοὶ μεταφέρουν ξυλείαν ἀπὸ τὸν Λίβανον εἰς τὴν Αἴγυπτον.
- 2000 - 1700 » » Κάθοδος τῶν Ἀχαιῶν.
- 1500 » » Ἀκμὴ τῶν Μυκηνηῶν.
- 1100 » » Ἐπιδρομὴ Δωριέων.
- 900 » » Ὁργάνωσις Σπαρτιατικῆς πολιτείας.

8ος Αἰών.

- 734 π. Χ. Ἰδρυσις Συρακουσῶν.
710 » » Συβάριος

7ος Αἰών.

- 690 » Ἰδρυσις Γέλας.
630 » » Σινώπης - Ἰστρου.
621 » Νομοθεσία Δράκοντος.
600 » Ἰδρυσις Μασσαλίας.

6ος Αἰών.

- 594 » Νομοθεσία Σόλωνος.
580 » Ἰδρυσις Ἀκράγαντος.
560-527 π. Χ. Τυραννὶς Πεισιστράτου.
530 π. Χ. Ὁ Πυθαγόρας εἰς τὸν Κρότωνα.
510 » Καταστροφή Συβάριος.
510 » Κατάλυσις τῆς τυραννίας τῶν Πεισιστρατιδῶν.
507 » Κλεισθένης, μεταρρυθμίσεις.

ΕΙΚΟΝΕΣ

1) Τύποι Κρητών	Σελ.	23
2) Ἀνάκτορον Κνωσοῦ	»	24
3) » » - Αἶθουσα τοῦ θρόνου	»	25
4) » » Πίθος ἐντὸς τοῦ ὑπογείου	»	26
5 Ὁ Μινώταυρος	»	27
6) Ὁ πρίγκιψ μὲ τὰ κρίνα	»	28
7) Κρητικά ἀγγεῖα	»	29
8) Τύποι Ἀχαιῶν	»	33
9) Ἡ πύλη τῶν λεόντων	»	35
10) Μέγαρον Τίρυνθος (πρόσοψις) - Ἀναπαράστασις	»	36
11) » » (ἐσωτερικόν) - »	»	37
12) Τίρυνς, κοσμήματα τοῦ τοίχου	»	38
13) Λουτήρ	»	40
14) Μυκηναϊκὴ λυχνία	»	40
15) Ἡ κυρία μὲ τὴν πυξίδα	»	41
16) Χρυσὰ ποτήρια ἀπὸ τὸν τάφον τοῦ Βαφειοῦ (περὶ τὸ 1500 π.Χ.).	»	42
17) Μυκηναϊκὰ ἐγχειρίδια	»	43
18) Μυκηναϊκὰ ὄπλα	»	44
19) Μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα	»	45
20) Μυκηναϊκὸν ἀγγεῖον	»	46
21) Γεωμετρικὸν ἀγγεῖον	»	50
22) Ὅμηρος	»	52
23) Πολεμιστὴς ἀποχαιρετᾷ τὴν γυναῖκά του	»	53
24) Πλοῖον Ὀμηρικῶν χρόνων	»	54
25) Πολεμικὸν ἄρμα	»	55
26) Κλήρωσις παρουσίᾳ τῆς Ἀθηνᾶς	»	59
27) Ὀμηρικοὶ πολεμισταὶ	»	57
28) Ὁ Ἀχιλλεὺς δένει τὸ τραῦμα τοῦ Πατρόκλου	»	58
29) Ἀχιλλεὺς καὶ Αἴας παίζοντες πεσσοὺς	»	59
30) Ἡ σχεδιά τοῦ Ὀδυσσεὺς	»	60
31) Κιβώτιον καὶ τράπεζα τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων	»	61
32) Ὁ Διόνυσος ταξιδεὺς	»	64
33) Ὁ βασιλεὺς Ἀρκεσίλαος φορτῶνει σίλφιον	»	69
34) Ὁ Μέγας Βασιλεὺς	»	94

35) Νόμισμα Κύπρου	Σελ.	99
36) Περσικόν κιονόκρανον	»	102
37) Κιθάρα (ἀργυροῦν νόμισμα)	»	108
38) Νόμισμα Συρακουσῶν	»	118
39) » Ἰμέρας	»	119
40) » Ἀκράγαντος	»	120
41) » Ζάγκλης	»	121
42) » Σπάρτης (Ἡ χαλκίοικος Ἀθηνᾶ)	»	127
43) » » (Κεφαλή Λυκούργου)	»	128
44) Σπαρτιᾶται ὀπλιται	»	135
45) Σκηνή ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν γεωργῶν	»	139
46) Τρύγος (παράστασις ἐπὶ ἀγγείου)	»	141
47) Ἀθηναῖος ἵππεύς	»	149
48) Περικεφαλαῖαι (6ος αἰὼν)	»	151
49) Παλαιότερα ἀθηναϊκὰ πλοῖα	»	154
50) Ἀθηναϊκὸς ἀμφορεύς	»	156
51) Ὁ Ζεὺς	»	159
52) Ἀπόλλων κιθαρωδός	»	160
53) Ἀφροδίτη τῆς Μήλου	»	163
54) Ἡρα	»	164
55) Ὁ Διόνυσος	»	165
56) Ἡ θυσία	»	166
58) Ἱερεὺς τῶν ἔλευσινίων μυστηρίων	»	169
59) Κλώστρια	»	173
60) Οἱ γεωργοί	»	175
61) Ζυλουργός	»	176
62) Ἀβάκιον	»	177
63) Πλοῖον τῶν χρόνων τοῦ Ἡσιόδου	»	178
64) Ἐμπορικὸν πλοῖον	»	179
65) Πεντηκόντορος	»	181
66) Κιθάρα	»	185
67) Κλίνη καὶ τράπεζα	»	189
68) Θρόνος	»	191
69) Κάθισμα	»	192
70) Ναὸς πρὸς τυλὸς	»	204
71) Δωρικὸς κίων ξυλίνου ναοῦ	»	206
72) Δωρικὸς κίων — ἐφαρμογὴ εἰς τὸ μάρμαρον	»	207
73) Δωρικὸς κίων — Ἰωνικὸς κίων	»	208
74) Οἱ δύο ναοὶ τῆς Ποσειδωνίας	»	209
75) Ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἰς τὸν Ἀκράγαντα	»	212
76) Θησαυροὶ τῶν Σιφνίων	»	213
77) Κίων τοῦ παλαιοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος εἰς τὴν Ἐφεσον	»	214
78) Ἡ κρήνη	»	215

79) Ναός τῆς Ἀφαιάς	Σελ.	216
80) Γλυπτά κοσμήματα ναοῦ	»	217
81) Ἀρχαῖα ἀγάλματα	»	218
82) Ἐπιτυμβία στήλη τοῦ Ἀριστίου	»	219
83) Ἀγγεῖα Κρητικά - Γεωμ. ἀγγείων - Ἀγγεῖον Διπύλου	»	220
84) Ἀγγεῖον ἀσιατίζον	»	221
85) Τὸ ἀγγεῖον τοῦ Φρανσουά	»	222
86) Σχήματα ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἀγγείων	»	223
87) Ἀττικὸς ἀμφορεὺς Ἐξεκίου	»	224
88) Παράστασις μελανομόρφου ἀγγείου	»	225
89) » ἐρυθρομόρφου ἀγγείου	»	225
90) Κοσμήματα ἀγγείων	»	226
91) Κόσμημα μυκηναϊκῶν - Μυροδοχεῖον - θήλαστρον ἀθηναϊκῶν	»	227
92) Κεραμεύς	»	228
93) Ἀποψὶς Ὀλυμπίας	»	232
94) Ὁ ἱερός χώρος τῶν Δελφῶν	»	233
95) Δολιχοδρόμος Παναθηναίων	»	234
96) Ἴπποδρομία	»	234
97) Ἄρμα ἀγώνων	»	236
98) Ἄρματοδρομαίαι - Πύκτης - Ἀκουτιστής	»	237
100) Ὀπλίτης δρόμος	»	238
101) Ἀνάγλυφα ἀπὸ βάσεις ἐπιτυμβίων ἀγαλμάτων	»	239
102) Ἀλεκτορομαχία	»	239
103) Ἑλληνοδίκης στεφανῶνει νικητὴν	»	240

ΧΑΡΤΑΙ

1) 'Η άρχαία 'Ελλάς	Σελ.	14
2) 'Ο 'Ελληνικός κόσμος	»	68
3) 'Η Μεγάλη 'Ελλάς	»	71
4) Χάρτης τῆς άρχαίας 'Ελλάδος		112-113
5) 'Η δυτική Μεσόγειος από τοῦ 800 - 600 π. Χ.	Σελ.	117
6) 'Αρχαία 'Αττική	»	138

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιοσῆμον, εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν καὶ εἰς ἔνδειξιν τῆς τιμῆς λιανικῆς πωλήσεως ἐκάστου ἀντιτύπου.

Ἄντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946 Α 108).

ΕΚΔΟΣΙΣ Α' 1949 (ΧΙΙ) ΑΝΤΙΤΥΠΑ 80.000

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ Γ. Σ. ΧΡΗΣΤΟΥ & ΥΙΟΣ

